

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 78

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΗ' — ΜΑ'
(ΚΕΦ. 13 — 19)**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

*Μετὰφρασις — Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ*

*ΧΡΥΣ. Δ. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ - ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ
θεολόγος
φιλόλογος*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	11 - 216
Ὁμιλία ΚΗ' (Πράξ. ιγ', 4 - 15)	11 (219)*
Ὁμιλία ΚΘ' (Πράξ. ιγ', 16 - 41)	21 (225)
Ὁμιλία Λ' (Πράξ. ιγ', 42 — ιδ', 13)	39 (236)
Ὁμιλία ΛΑ' (Πράξ. ιδ', 14 - 28)	55 (246)
Ὁμιλία ΛΒ' (Πράξ. ιδ', 28 — ιε', 11)	71 (255)
Ὁμιλία ΛΓ' (Πράξ. ιε', 13 - 33)	82 (262)
Ὁμιλία ΛΔ' (Πράξ. ιε', 35 — ις', 12)	97 (272)
Ὁμιλία ΛΕ' (Πράξ. ις', 13 - 24)	114 (282)
Ὁμιλία ΛΣ' (Πράξ. ις', 25 - 40)	125 (289)
Ὁμιλία ΛΖ' (Πράξ. ις', 1 - 15)	137 (297)
Ὁμιλία ΛΗ' (Πράξ. ις', 16 - 31)	150 (304)
Ὁμιλία ΛΘ' (Πράξ. ις', 32 — ιη', 17)	168 (316)
Ὁμιλία Μ' (Πράξ. ιη', 18 — ιθ', 7)	182 (324)
Ὁμιλία ΜΑ' (Πράξ. ιθ', 8 - 20)	197 (333)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	219 - 345

* Οι εντός παρενθέσεων αριθμοί παραπέμπουν εις τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Κ Η' (28) (Πράξ. ιγ', 4 - 15)

«Οὗτοι μὲν οὖν, ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατήλθον εἰς Σιλεύκιαν, κακείθεν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγειλαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. Εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην»¹.

α'. Ἀφοῦ ἐχειροτονήθησαν² ἀνεχώρησαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ κίνδυνος καὶ ὁ λόγος εἶχε ἤδη σπαρῆ. Διότι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἦσαν ἀρκετοὶ καὶ ἡ Φοινίκη ἦτο πλησίον τῆς Παλαιστίνης, ἐνφ' ἣ Κύπρος ὄχι. Μή, λοιπόν, ζητεῖς τὸ «διατί», ὅταν κινεῖνται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι δὲν ἐχειροτονήθησαν μόνον ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἐστάλησαν.

«Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγειλλον τὸν λόγον».

1. Πράξ. 13, 4 - 5.

2. Ἐντιστὰ δὲν πρόκειται περὶ προχειρίσεως εἰς ἱερατικὸν ὄ. εἶμας ὡς τελεῖται σήμερον, ἀλλὰ περὶ ἀληθῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὴν ἐπίσημον καθέλωσιν εἰς τὸ ἔργον εἰς τὸ ὅποιον ἀπεστέλλαντο.

γον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. Βλέπεις ὅτι αὐτοὶ καταβάλλουν πᾶσαν φροντίδα νὰ κηρύττουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόωτον εἰς ἐκεῖνους (τοὺς Ἰουδαίους), διὰ νὰ μὴ τοὺς καταστήσουν περισσότερον φιλονεικούς; Καὶ ἐκεῖνοί^{2α} δὲν ἐκήρυττον παρά μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ αὐτοὶ ἐπήγαν εἰς τὰς συναγωγάς.

«Διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ὀλην ἄχρι Πάφου, εὗρον τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ὃ ὄνομα Βάρ Ἰησοῦς, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ³ ὃς, προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀντίστατο δὲ αὐτοῖς Ἑλῳμας, ὁ μάγος, (οὗτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆς πίστεως». Πάλιν μάγος Ἰουδαῖος, ὅπως ὁ Σίμων⁴. Καὶ παρατήρησε αὐτόν, ὅτι ὅταν μὲν ἐκήρυττον εἰς τοὺς ἄλλους δὲν ἠγανάκτει, ὅταν δὲ προσήλθον εἰς τὸν ἀνθρώπον, τότε. Τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον τοῦ Ἀνθυπάτου εἶναι, ὅτι, καίτοι εἶχε προκαταληφθῇ ὑπὸ τῆς μαγείας ἐκεῖνου, ἤθελε ν' ἀκούσῃ τοὺς Ἀποστόλους. Τὸ ἴδιον ἐπραξάν καὶ οἱ Σαμαρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν φαίνεται ἡ νίκη, ἐνῶ καταλύεται ἡ μαγεία. Πανταχοῦ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ φιλαρχία εἶναι τὰ αἴτια τῶν κακῶν.

«Σαῦλος δὲ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς αὐτόν, εἶπεν· Ὡ πλήρης παντός δόλου καὶ πάσης ραδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ πάσης διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; Καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ,

2α. Ἐννοεῖ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους. Ἰδὲ Πρὸς. 11, 19.

3. Πρὸς. 8, 9 κ. εἰ.

καὶ ἔσῃ τυφλός, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ». Ἐδῶ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἀλλάσσει μὲ τὴν χειροτονίαν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐγίνε καὶ εἰς τὸν Πέτρον. Καὶ πρόσθε, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι προσβολή, ἀλλὰ ἐπίπληξις. Διότι οἱ θρασεῖς καὶ ἀναίσχυντοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται. «Ὡ πλήρης παντός δόλου, φησί, καὶ πάσης ραδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης». Ἐδῶ φανερώνει ὅσα εἶχεν εἰς τὴν διάνοιάν του, διότι μὲ τὸ πρόσχημα τῆς σωτηρίας καταστρέφει τὸν ἀνθρώπον. «Οὐ πάσης, λέγει, διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου;». Καὶ εὐλογοφανῶς «δὲν πολεμεῖς πρὸς ἡμᾶς», εἶπε, «ὅτε μάχεσαι, ἀλλὰ παρουσιάζεις στρατοὺς τοὺς εὐθεῖς ὁδούς τοῦ Κυρίου καὶ μὲ ἐγκωμιαστικὸν τρόπον». «Καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλός». Μὲ τὸ σημεῖον διὰ τοῦ ὁποίου ὡδηγήθη αὐτός (εἰς τὴν πίστιν), δι' αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ ὡδηγήσῃ καὶ τοῦτον. Καὶ τὸ «ἄχρι καιροῦ» δὲν ἦτο λόγος τιμωροῦντος, ἀλλ' ἐπιστρέφοντος. Διότι ἂν ἦτο τιμωροῦντος, θὰ τὸν ἐτύφλωνε διὰ πάντοτε. Τώρα ὁμῶς δὲν λέγει αὐτό, ἀλλὰ δι' ὀρισμένον καιρὸν, διὰ νὰ κερδίσῃ τὸν ἀνθρώπον. «Παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν ἀγλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθρώπος τὸ γεγονός, ἐπίστευσεν, ἐκκληττόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου». Εὐλόγως διότι αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶχε προκαταληφθῇ ὑπὸ τῆς μαγείας, ἔπρεπε δι' αὐτῆς τῆς τιμωρίας νὰ τὸν παιδαγωγήσῃ. Τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μάγοι εἰς τὴν Αἴγυπτον προηγουμένως ἐτιμωροῦντο ἀπὸ τὰς φλυκτιδίας⁴.

4. Φλυκτὶα καὶ φλύκταινε = φουσκέλα. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς πληγῆς τῶν ἐλκῶν τὴν προκληθεῖσαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρὼν κατ'ὸν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Εἰς αἰτίαν τῆς ἐμύονου ἀρνήσεως τοῦ Φαραὼ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ Ἰσραήλ. Ἰδὲ Ἐξὸς. 8, 9 κ. εἰ.

Παρατήρησε δὲ ὅτι αὐτοὶ δὲν χρονотριβοῦν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀφοῦ ἐπίστευσε πλέον ὁ ἀνθρώπος, οὐτε ἔγιναν νωθροὶ ἐξ αἰτίας τῆς κολακείας καὶ τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἀμέσως συνεχίζουν τὸ ἔργον καὶ ὁρμῶν εἰς τὴν ἀπέναντι χώραν. «Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Κύπρου οἱ περὶ Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ, ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Αὐτοὶ δὲ, διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων ἐκάθισαν». Πάλιν εἰσέρχοντο εἰς τὰς συναγωγὰς μετ' ἐνδυμασίαν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ μὴ πολεμοῦνται οὔτε νὰ ἐκδιώκωνται καὶ τοιαυτοτρόπως κατάρβωναν τὰ πάντα. «Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτούς, λέγοντες: "Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε». Ἀπ' ἐδῶ, λοιπόν, μαθαίνομεν τὰ σχετικά μετ' αὐτὸν Παῦλον, ἀφοῦ ἐμάθαμεν ἀρκετὰ ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν προηγουμένως.

Ἀς ἴδωμεν ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν. «Καὶ γενόμενοι, λέγει, ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ» εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Κύπρου. Ἐμείναν ἐν ἑτοῖς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐπρεπε νὰ πορευθοῦν καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ μένουν διὰ πάντοτε ἐδῶ, ὅπῃ ἦρχε ἀνάγκη μεγαλυτέρων διδασκάλων δι' αὐτούς. Ἰδὲ πῶς δὲν παραμένουν καὶ εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἐπειδὴ ἐγνώριζον, ὅτι ἀπὸ τὴν γειτονικὴν πόλιν θὰ ἐκαρποῦντο πολλὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ σπεύδουν πρὸς τὰ πλέον ἀναγκαῖα. Διότι ὅταν ἦλθον εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς νήσου, ἔσπευδον νὰ διορθώσουν

4α. Ἰωάννης εἶναι ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος.

τὸν ἀνθρώπον. Ὅτι δὲ δὲν ἦτο κολακείας λόγος τὸ «Συνην τῷ ἀνθρώπῳ, ἀνδρὶ συνετῷ» ἀπὸ τοῦ ἐξῆς πρᾶγμα γνώριζε, πῶς δηλαδὴ δὲν ἐχρειάσθη πολλοὺς λόγους, πῶς ἠθέλησε νὰ τοὺς ἀκούσῃ. Ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, δεικνύων ὅτι, ἐπειδὴ ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα προσφάτως, ἦτο ἀνάγκη νὰ στηρίζωνται, διὰ νὰ μένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχῶς τὰς ἐπισκέπτοντο. Παρατήρησε ὅτι πρὸς τὸν μάγον δὲν εἶπε τίποτε, ἕως ὅτου ἔδωκεν ἐκεῖνος τὴν ἀφορμὴν, ἀλλὰ ἐκήρυττον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μόνον. Διότι ἐπειδὴ ἔθελε τοὺς ἄλλους ὅτι προσέχουν, αὐτὸς εἰς τοῦτο μόνον ἀπέβλεπεν, ὥστε νὰ μὴ πεισθῇ ἐκεῖνος. Καὶ διατί δὲν ἔκαμεν ἄλλο σημεῖον; Διότι δὲν ἦτο ἴσον πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ νὰ νικήσῃ τὸν ἔχθρον.

δ'. Καὶ παρατήρησε, προηγουμένως κατηγορεῖ καὶ τότε τιμωρεῖται. Δεικνύει δὲ ὅτι δικαίως ἔπαθεν αὐτὸς μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ «Ὁ πῦρ παντὸς δόλου». Δηλαδὴ λέγει «χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν ἑλλειψιν (δόλου)». Καὶ καλῶς εἶπε: «παντὸς δόλου», διότι ὑπεκρίνετο. «Υἱὲ διαβόλου», διότι ἔπραττε τὸ ἔργον ἐκείνου. «Ἐχθρὸ πάσης δικαιοσύνης», διότι ὁληθῶς πᾶσα δικαιοσύνη ἦτο αὐτῇ. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἐλέγχει καὶ τὸν θίον αὐτοῦ, καθὼς λέγει αὐτά. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦσαν λόγοι θυμοῦ αὐτοῖ, διὰ τοῦτο προηγουμένως εἶπε. «Πλησθεῖς Πνεύματος ἁγίου», δηλαδὴ ἐνεργείας (τοῦ ἁγ. Πνεύματος). «Καὶ νῦν ἰδοὺ χεῖρ Κυρίου ἐπὶ σέ». Δὲν ἦτο ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ θεραπεία. Διότι σχεδὸν ἔλεγε: «Δὲν τὸ πράττω ἐγώ, ἀλλ' ἡ χεῖρ τοῦ Θεοῦ». Ἰδὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. «Ἐσθ' τυφλός, μὴ θλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ». Αὐτὸ τὸ λέγει, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ μετανοήσῃ. Διότι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἤθελον νὰ γίνωνται φανεροὶ ἀπὸ τὰ πλέον σκοτεινά, ἀν καὶ ἔγιναν αὐτὰ εἰς ἔχθρους. Ἀλλ' ἐνώπιον τῶν οἰκεί-

ων (τῶν συμπατριωτῶν) εὐλόγως, ἐνώπιον τῶν ξένων ὅμως ὅχι, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῆναι εἶναι πλέον τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δείγμα ἀνάγκης καὶ φόβου. Ἀποδείξει δὲ τῆς τυφλότητος εἶναι τὸ ὅτι ζητεῖ χειραγωγούς. Ἐπειτα βλέπει τὴν ἀναπηρίαν ὁ ἀνθρώπου καὶ ἀμέσως πιστεύει καὶ ὅχι αὐτὸ, ἀλλ' «ἐκπληττόμενος». Διότι εἶδε ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι οὔτε λόγοι οὔτε ἀπάτη. Πρόσεξε πόσῃ ἀγάπῃ πρὸς τὴν διδασκαλίαν εἶχε, καίτοι ἦτο εἰς τόσῃ ἐξουσίαν. Δὲν εἶπε πρὸς αὐτόν «Δὲν θὰ παύσης νὰ διαστρέφῃς τὸν ἀνθρώπου», ἀλλὰ «τὰς ὁδοὺς Κυρίου», τὸ ὁποῖον ἦτο καλῶτερον, διὰ τὴν μὴ φανῆναι ὅτι τὸν κολακεύει.

Διατὶ ὅμως ὁ Ἰωάννης φεύγει ἀπ' αὐτοῦ; Διότι λέγει: «ὁ Ἰωάννης ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα», ἐπειδὴ πλέον ἀπεστέλλοντο εἰς μακρυτέραν διαδρομὴν, καίτοι θεοφάως ἐκεῖνος ἦτο ὑπέρτης, αὐτοὶ δὲ εἶχον τὸν κίνδυνον. Πάλιν, ἀφοῦ ἦλθον εἰς τὴν Πέργην, δὲν σταματοῦν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις. Διότι ἐθιάζοντο νὰ φθάσουν εἰς τὴν μητρόπολιν, τὴν Ἀντιόχειαν θηλαδῆ. Καὶ παρατήρησε πῶς ὁ συγγραφεὺς παραμερίζεται κρυφίως.

Ἐκάθισαν ἐν τῇ συναγωγῇ, λέγει, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων», ὥστε νὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμον εἰς τὸν λόγον. Καὶ δὲν ὁμιλοῦν πρῶτοι, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπετρέπη εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ τοὺς προσεκάλεσαν ὡς ξένους. Ἐάν δὲν ἐπερίμεναν δέ, δὲν θὰ ἐγίνετο λόγος. Ἐδῶ πρῶτον κηρύττει ὁ Παῦλος. Καὶ ἰδὲ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ. Ἐκεῖ ὅπου ὁ λόγος εἶχε σπαρῆ, διέρχεται καὶ φεύγει ταχέως, ἐνῶ ἐκεῖ ὅπου οὐδεὶς λόγος ἐσπάρη, παραμένει, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος λέγει, «ὅταν γράφῃ» «Οὕτω δὲ φιλοτιμούμενος εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὀνομάσθῃ Χριστός»⁵. Καὶ αὐτὸ ἦτο δείγμα πολλῆς ἀνδρείας. Ἀληθῶς

5. Ρωμ. 15, 20.

ἐξ ἀρχῆς εἶναι ἀξιοθαύμαστος ὁ ἄνθρωπος. Ἐσταυρωμένος, εἰς θέσιν μάχης εὐρισκόμενος, ἐγνώριζε πόσης χάριτος ἀπῆλαυσε. Ὡς ἀντίθετον ἐπαρουσίασε τὸ ἐνδιαφέρον. Δὲν ὠργίσθη πρὸς τὸν Ἰωάννην (διότι δὲν ἦτο ἴδιον αὐτοῦ), ἀλλὰ ἤρχισε τὸ ἔργον. Δὲν ἐδειλίασε, δὲν ἐφοβήθη, ἐνῶ ἦτο ἀποκομμένος εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους.

Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς θέας Προνοίας νὰ μὴ κηρύττῃ ὁ Παῦλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀρκεῖ καὶ αὐτὸ μόνον, ἡ πληροφορία ὅτι ἐπίστευσεν. Ἐάν δὲ ἐκήρυττε, δὲν θὰ τὸν ἠνεῖχοντο ἐξ αἰτίας τοῦ μίσους. Καὶ ἀπέρχεται μακράν, ὅπου δὲν ἦτο γνωστός. Προηγουμένως ἤλεγξε τὸν μάγον ὁποῖος ἦτο. Καὶ ὅτι ἦτο τοιοῦτος τὸ ἀπεδείκνυε τὸ θαῦμα. Αὐτὸ ἦτο σημεῖον τῆς τυφλότητος τῆς ψυχικῆς, «Ἐπὶ ὀρισμένον καιρὸν ὀποφείρει, ὥστε νὰ μετανοήσῃ». Καλῶς δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν συναγωγὴν κατὰ τὸ Σάββατον, ὅταν ἦσαν ὅλοι συγκεντρωμένοι.

Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, λέγει, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι, λέγοντες: Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὁμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε». Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ τότε τὸ πράττουσαν χωρὶς φθόνου, ὅχι ὅμως μετὰ ἀπ' αὐτό. Ἐάν ἠθέλατε αὐτό, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ παρακαλέσετε. Ἀλλ' ὡς τῆς φιλαρχίας! ὡς τῆς κενδοζητίας! Πῶς πάντα τὰ ἀνατρέπει καὶ τὰ καταστρέφει. Τοὺς προετοιμάζει διὰ νὰ σταθοῦν ἐναντίον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἰδικῆς των καὶ τῶν ἄλλων. Ταιουτοτρόπως τοὺς ἀποδεικνύει ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς, ὥστε νὰ ζητοῦν καὶ χειραγωγούς. Εἶθε τουλάχιστον αὐτό, εἶθε τουλάχιστον ὁδηγοὺς νὰ ἐζήτουν. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἀνέχονται πλέον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των ἐπιτρέπουν τὰ πάντα. Δὲν ἀφήνει εἰς αὐθέναν νὰ ἴδῃ. Ὡσὸν ὁμίχλη καὶ σκότος κάθηται εἰς τοὺς

ὀφθαλμούς, χωρίς νά ἐπιτρέπη νά διακρίνη κανείς.

Ποίαν ἀπολογία νά ἔχωμεν, ἐάν ἐξ αἰτίας ἐνός πάθους νικῶμεν ἄλλο πάθος, διὰ τὸν φόβον δὲ τοῦ Θεοῦ ὄχι; "Ὅπως πολλοί, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνήθικοι καὶ φιλάργυροι, διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν χρημάτων ἐχαλίνωσαν τὴν ἡδονήν. "Ἄλλοι ἀντιθέτως ἐξ αἰτίας τῆς ἡδονῆς περιεφρόνησαν τὰ χρήματα. Αὐτοὶ πάλιν οἱ ὅποιοι νικῶνται ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ἐνίκησαν καὶ τὰ δύο, ἐξοδεύοντες ἀφειδῶς χρήματα καὶ ζῶντες συνεπῶς ἀσκόπως. "Ἄλλοι πάλιν ἐνῶ ἦσαν πολὺ κενόδοξοι, περιεφρόνησαν τὸ πάθος, ἀφοῦ ὑπέμειναν πολλὰς ἀτιμίας καὶ ἔνεκα ἐρώτων καὶ ἔνεκα χρημάτων.

"Ἄλλοι πάλιν, διὰ νά χορτάσουν τὸν θυμὸν των, προετίμησαν νά ζημιωθοῦν πολλὰ καὶ δι' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐνδιεφέρθησαν, διὰ νά πραγματοποιήσουν μόνον τὸ θέλημά των. Καὶ αὐτῷ τὸ ὅποιον κατορθώνει ἐν πάθος δὲν τὸ κατάρθωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί λέγω πάθος; Αὐτὸ τὸ ὅποιον κατορθώνει ἡ ἐντροπὴ τῶν ἀνθρώπων, δὲν τὸ κατορθώνει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Πολλὰ καὶ κατορθώνομε καὶ σφάλλομε, ἐπειδὴ ἐντρέπομεθα τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν Θεὸν ὅμως δὲν τὸν φοβούμεθα. Πόσοι ἐξ αἰτίας ἐντροπῆς παρητήθησαν χρημάτων; Πόσοι ὑπερηφανεύθησαν διὰ τοὺς φίλους των ἀσκόπως ἐξυπηρετούμενοι μὲ κακὸν σκοπὸν; Πόσοι, ἐπειδὴ ἐσεβάσθησαν τὴν φιλίαν, διέπραξαν μύρια σφάλματα;

γ'. Ἐάν, λοιπόν, καὶ πάθος καὶ ἐντροπὴ ἀνθρωπίνῃ ἡμπορῇ νά μᾶς ρίψῃ καὶ εἰς σφάλματα καὶ εἰς κατάρθωματα, ματαίως λέγομεν ὅτι δὲν ἡμποροῦμε. Διότι ἡμποροῦμεν, ἂν θέλωμεν. Πρέπει δὲ ὅλοι νά θελήσωμεν.

Εἰπέ μου, λοιπόν, διατί δὲν ἡμπορεῖς νά νικήσῃς τὴν δόξαν, ὅταν ὅλοι ἔχουν νικήσει, ἐνῶ ἔχουν τὴν ἰ-

δίαν ψυχὴν, τὸ ἴδιον σῶμα, τὴν ἴδιαν μορφήν καὶ ζοῦν τὴν ἴδιαν ζωὴν; Σκέψου τὸν Θεόν, σκέψου τὴν ἀνωθεν δόξαν, τοποθέτησε ἀπέναντί της τὰ παρόντα καὶ ταχέως θά τὴν ἐγκαταλείψῃς. Καθ' ὁλοκληρίαν, ἐάν ἐπιθυμῇς δόξαν, νά ἐπιθυμῇς τὴν πραγματικὴν δόξαν. Ποία δόξα εἶναι ὅταν διαπράττῃ ἀτιμίας; Ποία δόξα εἶναι, ὅταν ἀναγκάξῃ κάποιον νά ἐπιθυμῇ τὴν τιμὴν τῶν μικροτέρων καὶ ἔχῃ ἀνάγκην ἐκείνης; Τιμὴ εἶναι τὸ νά ἀπολαύῃ κάποιος τῆς δόξης ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους. Καθ' ὁλοκληρίαν, ἐάν ἐπιθυμῇς δόξαν, μάλλον νά ἐπιθυμῇς τὴν δόξαν ἀπὸ τὸν Θεόν. "Ἄν, ἀφοῦ ἐπιθυμήσῃς ἐκείνην, περιφρονήσῃς αὐτήν, θά τὴν ἴδῃς αὐτὴν χωρὶς τιμῆς. "Ἐως οὗτο δὲν ἴδῃς ἐκείνην, οὔτε αὐτὴν θά ἡμπορέσῃς νά ἴδῃς πῶς εἶναι αἰσχρά, πῶς εἶναι ἀξία γέλως. Διότι, ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκ τῶν προτέρων συλληφθῇ ἀπὸ κάποιαν γυναῖκα ποτηράν, ἀσχημον καὶ αἰσχράν, καθ' ὅσον χρόνον τὴν ἀγαποῦν, δὲν ἡμποροῦν νά ἴδουν τὴν ἀσχημίαν της, ἐπειδὴ τὸ πάθος σκοτίζει τὴν κρίσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, καθ' ὅσον θά εἰμεθα κυριευμένοι ἀπὸ τὸ πάθος, δὲν ἡμποροῦμε νά ἴδωμεν συγχρόνως ὅποιον κακὸν εἶναι.

Πῶς, λοιπόν, λέγει, θά ἡμπορούσαμε νά ἀπαλλαγώμεν ἀπ' αὐτό; Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὅποιοι κατηνάλωσαν ἄπειρα χρήματα: καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθησαν ἀπ' αὐτά. Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀπέθανον πόνος δόξης ἀπήλυσαν καὶ αὐτὴ θεαίως εἰς οὐδέναν τόπον ὑπάρχει, ἀλλ' ἔχει χαθῇ καὶ ἔχει διαφθαρεῇ. Σκέψου ὅτι εἶναι μόνον ὄνομα, δὲν ἔχει δὲ πραγματικὴν ἀξίαν. Διότι τί εἶναι δόξα; Εἰπέ μου. Δώσε κάποιον ὀρισμὸν. Τὸ νά θαυμάζεται κάποιος ἀπ' ὅλους, λέγει. Δικαίως ἢ καὶ ἀδίκως; Διότι, ἐάν μὲν ἀδίκως, δὲν θά ἦτο αὐτὸ θαυμαστόν ἀλλὰ κατηγορία καὶ κολασκεία καὶ συκοφαντία. Ἐάν δικαίως, αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν. Διότι ὁ λαὸς

δὲν ἔχει ὁρθὰς κρίσεις, ἀλλ' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὕπρε-
τοῦν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των αὐτοὺς θαυμάζουν. Καὶ ἂν
θέλετε παρατηρήσατε αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν εἰς
τὰς πόρνας τὰ ἰδικά των, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν
εἰς τοὺς ἡνιόχους*, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι διαρίζουν εἰς τοὺς
χορευτάς.

Ἀλλὰ δὲν λέγομεν αὐτοὺς, λέγει, ἀλλὰ τοὺς δι-
καίους καὶ τοὺς ὀρθοφρονούντας καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι
ἤμποροῦν νὰ πράξουν μεγάλα καλὰ. Εἶθε νὰ ἤθελον,
καὶ ταχέως θὰ ἐπραττον τὰ ἀγαθὰ. Τώρα δὲμως τίπο-
τε ἀπ' αὐτὰ δὲν πράττουν. Εἰπέ μου, ποῖος τώρα ἐ-
παινεῖ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ὀρθοφρονούντα; Τὸ ἀντί-
θετον, λοιπόν, συμβαίνει. Τί δὲ εἶναι ψυχρότερον τοῦ
δικαίου, ἢ ἂν ἐπιθυμῇ τὴν δόξαν παρὰ τῶν πολλῶν,
ὅταν κατορθώῃ τοιοῦτον πρᾶγμα; Διότι τοιοῦτο-
τρόπως πράττει, ὅπως ἂν κάποιος ζωγράφος, ἐνῶ εἶ-
ναι ἀριστος καὶ ζωγραφίζει εἰκόνα τοῦ βασιλέως, ἀπε-
δέχτο τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων ἂνευ πείρας. Ἄλ-
λωστε ὁ ἀνθρώπος ὁ ὅποιος ἀποθλέπει εἰς τὴν ἀνθρω-
πίνην δόξαν ταχέως ὅ' ἀπομακρυνθῇ τῶν ἐναρέτων πρα-
γμάτων. Διότι ἂν πρόκειται νὰ χάσκη πρὸς ἐπαίνους,
αὐτὰ τὰ ὅποια θέλουν ἐκεῖνοι, αὐτὰ πράττει καὶ ὅχι αὐ-
τὰ τὰ ὅποια θέλει αὐτός.

Τί θὰ σᾶς συνεβούλευον λοιπὸν νὰ πράττετε; Νὰ
προσέχετε εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἀρκῆσθε εἰς τοὺς παρ' αὐ-
τοῦ ἐπαίνους, νὰ ἐργάζεσθε ὅλα ὅσα ἐκεῖνος θεωρεῖ
καλὰ, καὶ νὰ πράττετε τὰ καλὰ ἔργα, πρὸς οὐδὲν ἀπὸ
τὰ ἀνθρώπινα πράγματα νὰ χάσκετε. Διότι αὐτὸ κατα-
στρέφει καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐ-
λεημοσύνην καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας τὰ καθιστᾷ κενά.

*. Ἐννοεῖ ἐνταῦθα τοὺς ἡνιόχους τῶν ἡποδρόμων.

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν τοῦτο, ἂς ἀποφύγωμεν αὐτὸ τὸ πά-
θος. Πρὸς ἓν μόνον ἂς προσθλέπωμεν, τὸν παρὰ τοῦ
Θεοῦ ἔπαινον, τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἀπ' ἐκεῖνον, τὸν ἔπαι-
νον παρὰ τοῦ κοινοῦ Δεσπότη, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ
ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη μετὰ τῶν ἀγαπώντων αὐ-
τόν, ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν παρόντα εἶλον ἐναρέτως, μὲ τὴν
χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν πατέρα
καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δῆκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα
καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ' (29)

(Πράξ. ιγ', 16 - 41)

Ἐκείνους δὲ Παῦλος, καὶ κατασεῖσας τῇ χειρὶ, εἶπεν·
Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀ-
κούσατε. Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξέλεξεν τοὺς
πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὅψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ αὐτοῦ
ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ θραχίου ἀφ' ὧν ἐξήγαγεν αὐ-
τοὺς ἐξ αὐτῆς*.

α'. Πρόσεξε ὅτι ὁ Βαρνάβας ἀποσώζεται διὰ τὸν
Παῦλον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰωάννης διὰ τὸν Πέτρον
πανταχοῦ. Αὐτὸς τὸν ὡδήγησεν ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, καί-
τοι ἦτο περισσότερον σεβαστὸς ἀπ' αὐτόν. Ἀλλ' ἀπέ-
θλεπον πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον. Καὶ ἀναστὰς, λέγει,
καὶ κατασεῖσας τῇ χειρὶ. Αὐτὸ ἦτο συνήθεια τῶν Ἰου-
δαίων. Δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς συζητεῖ μὲ αὐτοὺς κατ' αὐ-
τὸν τὸν τρόπον. Πρόσεξε πῶς προετοιμάζει τὸν δρόμον
εἰς τὸν λόγον. Προηγουμένως ἀφοῦ τοὺς ἐπήνεσε καὶ

1. Πράξ. 13, 16.

ἀφοῦ ἔδειξε πολλὴν φροντίδα δι' αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου «Οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν», τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζει τὸν λόγον. Καὶ δὲν εἶπεν «Οἱ προσήλυτοι», τὸ ὁποῖον ἦτο ὄνομα δυστυχίας.

«Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ τὸν λαόν». Πρόσεξε πῶς καὶ αὐτὸς ὀνομάζει τὸν κοινὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων Θεὸν αὐτῶν ἰδιαίτερος καὶ δεικνύει ὅτι αἱ εὐεργεσίαι αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς εἶναι μεγάλαι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Στέφανος². Αὐτὰ τὰ πράττουν, διὰ τὰ τοὺς διδάσκουν ὅτι καὶ τώρα κατὰ τὴν ἰδίαν συνήθειαν ἀπέστειλε τὸν Υἱόν του. «Ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος³, τοιοῦτοτρόπως λέγει καὶ αὐτός. «Υῦσεν ἐν τῇ παροιμίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ θραχίονος ὕψηλῳ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς». Καὶ θεοβαίως ἔγινε τὸ ἀντίθετον, ἀλλ' ἠὲξήθησαν εἰς πλῆθος, ἀλλὰ τὰ θαύματα ἔγιναν δι' αὐτοὺς. Αὐτὰ τὰ ἀναφέρουν καὶ οἱ προφῆται πάντες, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἰγύπτον. Καὶ πρόσεξε πῶς παρατρέχει τοὺς καιροὺς τῆς δυστυχίας καὶ δὲν φέρει εἰς οὐδεμίαν περίστασιν τὰ ἐγκλήματα εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἀφήνει ἐκεῖνα εἰς αὐτοὺς νὰ τὰ σκέπτονται.

«Καὶ ὡς τεσσαράκοντα ἔτη χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ἐπειτα ἀναφέρει τὴν κατοικίαν. «Καὶ καθελὼν ἔθνη ἐπὶ τὰ ἐν γῇ Χαναάν, κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν». Καὶ ὁ χρόνος πολὺς. Διότι ἦσαν τετρακόσια πενήκοντα ἔτη. «Καὶ μετὰ ταῦ-

2. Ὁ Πρωτομάρτυς Στέφανος. Ἰδὲ τὴν ἀπολογία τοῦ Στεφάνου ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως ἐν Πράξ. 7, 2 κ. ἔξ.

3. Ἐνταῦθα ἀκολουθεῖται ἡ αὐτὴ νοηματικὴ σειρά τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια καὶ ἰὲν τῇ παραβολῇ τοῦ ἀμπελῶνος. Ἰδὲ Ματθ. 21, 33 - 42. Μάρκ. 12, 1 - 11, Λουκ. 20, 9 - 18.

τα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πενήκοντα ἔδωκεν αὐτοῖς κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου». Ἐδῶ ἐδήλωσεν ὅτι κατὰ διάφορον τρόπον ἐτακτοποίει τὰ θέματά των. «Ἰνάκειθεν ἡτήσαντο θασυλέα», (καὶ δὲν λέγει τὴν ἀγνωμοσύνην των, ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ), «καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαούλ, υἱὸν Κίς, ἀνδρὰ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ἔτη τεσσαράκοντα» καὶ μεταστῆσας αὐτὸν ἡγείρεν αὐτοῖς τὸν Δαυὶδ εἰς θασυλέα⁴ ὃ καὶ εἶπε μαρτυρήσας⁵ ἔδρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἀνδρὰ κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου». Δὲν εἶναι μικρὸν αὐτό, τὸ νὰ κατὰγεται ἀπὸ τὸν Δαυὶδ ὁ Χριστός.

Ἐπειτα παρουσιάζει καὶ τὸν Ἰωάννην νὰ μαρτυρῇ, λέγων «Τούτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἡγείρε τῷ Ἰσραὴλ Σωτῆρα (Ἰησοῦν), προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ θάπτισμα μετανόας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ. Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε: Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' Ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι». Καὶ ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπαθῶν τὴν δόξαν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, παρ' ὅτι ὅλοι τὴν προσέφερον εἰς αὐτόν. Δὲν εἶναι δὲ ὅμοιοι, ὅταν οὐδεὶς δίδῃ καὶ ὅταν πολλοὶ προσφέρουν αὐτὴν τὴν τιμὴν, νὰ τὴν ἀπωθῇ καὶ ὅχι μόνον νὰ τὴν ἀπωθῇ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀποφυγὴν.

«Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη» οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῖσιν ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν⁶ καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες ἡτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆ-

ναι αὐτόν. Πανταχοῦ αὐτὸ προσπαθοῦν νὰ δεῖξουν, ὅτι εἶναι ἰδικόν των τὸ ἀγαθόν, διὰ νὰ μὴ φεύγουν, ὡς νὰ προσέχουν εἰς ξένον, ἐπειδὴ τὸν ἐσταύρωσαν.

«Τοῦτον, λέγει, ἀγνοήσαντες» ὥστε τὸ ἁμάρτημα ἦτο ἀποτέλεσμα ἀγνοίας. Πρόσεξε πῶς ἀπολογεῖται μὲ ἡρεμίαν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ προσθέτει, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νὰ γίνη. Καὶ διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς· «Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἀνεστήθη;» λέγει τὸ «καὶ μάρτυρες αὐτοῦ εἰσιν». Ἐπειτα πάλιν ὑποστηρίζει ἐκ τῶν Γραφῶν· «Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναθάσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινες εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γεγενημένην, ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, καθὼς καὶ ἐν τῷ Ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται· Υἱὸς μου εἰ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε⁴. Ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα αὐτὸν εἰς διαφθοράν ὑποστρέφειν, οὐτως εἴρηκεν ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ δόξα Δαβὶδ τὰ πιστά⁵. Διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· Οὐ δώσεις τὸν δσιόν σου ἵδεῖν διαφθοράν⁶. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν.

Παρατήρησε αὐτὸν ὅτι συνομιλεῖ σφοδρότερον. Αὐτὸ οὐδαμοῦ ὁ Πέτρος τὸ εἶπεν. «Γνωστὸν ὃν ἔστω ὑμῖν,

4. Ψαλμ. 2, 7.

5. Ἦσ. 88, 3.

6. Ψαλ. 15, 10.

ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ἡμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν ἐπαγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται». Ἐπειτα λέγει καὶ τὸ φοβερόν· «Βλέπετε ὃν, μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. Ἴδετε οἱ καταφρονεταί, καὶ ἐμώλεσατε, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε· ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῇται ὑμῖν⁷.

8'. Πρόσεξε πῶς πλέκει τὸν λόγον ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀπὸ τοῦς προφήτας, ἀπὸ τὸν ἀπάγονον τῆς ἐπαγγελίας. Ἀς ἴδωμεν ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν.

«Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ. Τοὺς δὲ νομάζει καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα των «Ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη». Ἐδῶ τὸ «ὑμῖν» δὲν τὸ λέγει ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους κεχωρισμένως, ἀλλὰ τοὺς δίδει τὴν δυνατότητα ν' ἀποσχισθοῦν ἀπ' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἐτόλμησαν τὸν φόνον. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπ' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ. «Οἱ γὰρ κατοικοῦντες, λέγει, Ἱερουσαλήμ, τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν». Μεγάλῃ ἡ κατηγορία, ἐάν δὲν εἶχον τὴν προσοχὴν των ἐστραυμένην, ἐνῷ συνεχῶς ἤκουον. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε θαυμαστόν. Διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐλέχθησαν, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἔρημον, εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ δεῖξουν τὴν ἀγνωμοσύνην των. Καὶ πῶς παρέρχον, λέγει, τὸν Ἰωάννην ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε; Ποῖον εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, ἀφοῦ

7. Ἀδελφ. 1, 5.

θεοαίως καὶ τοὺς προφῆτας (παρεῖδον), οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἐντόνας ἔκραζον;

Ἔπειτα καὶ ἄλλη κατηγορία. «Καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες», τὸ ὅποιον δὲν ἦτο θέμα ἀγνοίας. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν τὸν εἶχον ὡς Χριστόν, διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐφόνευον; «Καὶ ἠτήσαντο, λέγει, Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον». Πρόσεξε πῶς ἦτο αὐτὸ εἰς αὐτοὺς σημαντικόν. Ἀνέφερε τὸν τρόπον τοῦ θανάτου καὶ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν Πιλάτον, ὅς ἐνός μὲν διὰ τὴν γίνῃ φανερόν τὸ πάθος ἀπὸ τὸ κριτήριον, ὅς ἑτέρου δὲ διὰ τὴν κατηγοροῦνται ἐκεῖνοι περισσότερο ἐπειδὴ τὸν παρέδωσαν εἰς ἄνθρωπον ἄλλης φυλῆς. Καὶ δὲν εἶπεν· «ἐμεσίτευσαν», ἀλλ' ἐζήτησαν ἐντόνας, ἐπειδὴ δὲν εἶδον οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου, διὰ τὴν θανατωθῆ αὐτός, ὥστε τὴν δηλώσῃ ὅτι ἔλαθον χάριν, ἐνῶ ἐκεῖνος δὲν ἤθελεν. Αὐτὸ τὸ λέγει σαφέστερον ὁ Πέτρος· «Κρίναντος ἐκεῖνου ἀπολύειν»⁸.

Τοὺς ἡγάπα πολὺ ὁ Παῦλος. Καὶ παρατήρησε, δὲν ἐπιμένει εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν πατέρων, ἀλλ' ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς τὸν φόβον. Διότι ὁ μὲν Στέφανος εὐλόγως τὸ πράττει αὐτό, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ φανευθῇ καὶ ὅχι ἐπειδὴ ἐδίδασκε καὶ ἐπειδὴ ἐδείκνυε ὅτι ὁ νόμος ἥδη καταργεῖται, αὐτὸς δὲ ὅχι, ἀλλ' ἀπειλεῖ καὶ ἐκφοβίζει μόνον. «Ὁ δὲ Θεὸς ἡγείρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ὅς ὤφθη, λέγει, ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναθᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ Ἱερουσαλήμ».

Πρόσεξε δὲ αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει παρακινήθῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ Πνεῦμα, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος τὸ

8. Πράξ. 3, 13.

πάθος καὶ τὸν τάφον κηρύττει. «Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα, λέγει, τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γεγεννημένην» δηλαδή, «τὴν μὲν ὑπόσχεσιν τὴν ἐδέχθησαν οἱ πατέρες, τὸ δὲ ἔργον αἰεὶ».

Ἔπειτα, ὅπου ἔφερεν ὡς μάρτυρα τὸν Ἰωάννην, δὲ ταν ἔλεγε ὅτι ἀπὸ τοῦ σπέρματος τούτου κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ Σωτῆρα, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας τῷ Ἰσραὴλ, ἐν συνεχείᾳ φέρει πάλιν αὐτόν, λέγων· «Τίνα με ὑπονοεῖτε; οὐκ εἰμὶ ἐγώ». Ἔπειτα παρουσιάζει καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὡς μάρτυρας τῆς Ἀναστάσεως, λέγων· «Ὅτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν». Ἔπειτα τὸν Δαβὶδ ὁ ὅποιος μάρτυρεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιον διὰ τοῦ λόγου· «Ὁ δὲ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν». Διότι οὔτε τὰ παλαιὰ τὰ θεώρει τοιοῦτοτρόπως ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ μόνον τῶν, οὔτε αὐτὰ χωρὶς ἐκεῖνα, ὥστε διὰ καθενὸς ἐκ τῶν δύο θεοαἰνεῖ τὸν λόγον. Διότι, ἐπειδὴ κατεῖχοντο ἀπὸ τὸν φόβον, διότι τὸν εἶχον φονεῦσαι, καὶ ἡ συνειδήσις τῶν τοὺς ἀπεξένωνε, δὲν συνομιλοῦν ὡς πρὸς χριστοκτόνους, οὔτε ὡς νὰ προσφέρουν εἰς αὐτοὺς ξένον ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν των. Τὸ ὄνομα τοῦ Δαβὶδ ἦτο εἰς αὐτοὺς πολὺ ποθητόν. Δι' αὐτὸ καὶ θέτει αὐτό, διὰ τὴν τὸν δεχθὸν τοῦλάχιστον τοιοῦτοτρόπως, ὡς νὰ ἔλεγεν ὅτι ἀπὸ τὸν παῖδα αὐτοῦ θασιλεύονται, λοιπὸν μὴ ἀπομακρύνεσθε ἀπ' αὐτόν.

Τί σημαίνει· «Δώσω ὑμῖν τὰ δαῖτα Δαβὶδ τὰ πιστά»; Τὰ σταθερὰ λέγει, αὐτὰ τὰ ὅποια οὐδέποτε καταστρέφονται. Καὶ δὲν ἐπιμένει πολὺ εἰς αὐτά, ἐπειδὴ πλέον ὁ λόγος ἔγινε πιστευτός, ἀλλὰ τονίζει τὴν τιμωρίαν, καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ ποθητόν εἰς αὐτοὺς, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ νόμος παραμερίζεται καὶ ἐπιμένει εἰς τὸ συμφέρον, ὅτι εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὑπακούουσιν θὰ ὑπάρξουν

μεγάλα αγαθά και εις αυτούς οι οποίοι παρακούουν μεγάλα κακά.

Ἐπειτα λέγει πάλιν διὰ τὸν Δαυὶδ καὶ αὐτὸ μὲ ἔπαινον. «Δαυὶδ μὲν γάρ, φησὶν, ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ, προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ». Ὅπως καὶ ὁ Πέτρος, ὅταν τὸν ἀνέφερε, ἔλεγεν· «Ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρηγοίας περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ». Καὶ δὲν λέγει ὅτι ἀπέθανεν, ἀλλὰ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, τὰ ὁποῖον ἦτο ἐπαινετικώτερον. Καὶ πρόσθε πῶς οὐδαμοῦ ἀναφέρει κατορθώματα αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν κατηγορίαν. Διότι τὸ «ἤτήσαντο» καὶ ἔλαθον εἶναι μεγίστη κατηγορία αὐτῶν. Ἐπειτα ἀπαριθμεῖ τὰς ἐδεργείας τοῦ Θεοῦ ὅταν λέγῃ «ἐξελέξατο», «ἠμκωσεν, ἐτροφοδότησεν». Αὐτὰ δὲ δὲν εἶναι ἔπαινοι ἐκείνων, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Τὸν Δαυὶδ δὲ ἐγκωμιάζει μόνον, ἐπειδὴ προῆλθεν ἀπ' αὐτὸν ὁ Χριστὸς. Ὁ Ἰωάννης δὲ ὀνομάζει εἰσόδον τὴν σάρκασιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐμφάνισίν του μὲ τὸ σῶμα, ὅταν λέγῃ· «Πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ». Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν γράφῃ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς αὐτὸν καταφεύγει συνεχῶς. Διότι εἶχε μεγάλον ὄνομα καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ πρόσθε δὲν τὸ λέγει αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ φέρει τὴν μαρτυρίαν ἐκείνου.

γ'. Εἶδες πῶς ἔδειξε ταχέως ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀποτέλεσμα προνοίας; Ἀλλ' ὥς ἀκούσωμεν τί ἄλλο λέγοντες οἱ Ἀπόστολοι ἔπεισαν ὅτι ἐσταυρώθη. Τί πλέον ἀκρίστευτον ἀπ' αὐτῶν, ὅτι ἐτάφη ἀπ' αὐτούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπέσχετο ὅτι θὰ εἶναι σωτὴρ, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐτάφη συγχωρεῖ ἁμαρτήματα καὶ ἰδιαιτέρως προερχό-

μενα ἐκ τοῦ νόμου; Δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπεν· «Ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἠβελήσατε», ἀλλ' «Ἐν οὐκ ἡδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται», ἀποδεικνύων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νόμου. Καλῶς δὲ προσέθεσε καὶ τὸ «πᾶς», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁποῖος καὶ ἂν εἴναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος πιστεύει. Διότι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκεῖνοι, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κάποια εὐεργεσία. Δι' αὐτὸ ὑστερον θέτει τὴν ἄφεσιν, ἀφ' οὗ ἀπ' ἐδῶ ἐξάγει τὸ σπουδαιότερον συμπέρασμα καὶ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦσεν νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ νόμος τοῦτο φαίνεται ὅτι τὸ ἐπετέλεσε μὲ τὸν θάνατον αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔπαθεν. Ὡστε καλῶς ἔλεγεν· «Οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν» αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσε, λέγει, ἐνῷ δὲν θά ἦσαν, ἐὰν δὲν ἐθεβαίνοντο ἀπὸ θεϊκῆς δυνάμιν. Δὲν θὰ ἔμαρτύρουν τοιαῦτα πρὸς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι διψοῦν δι' αἷμα, οὐτε πρὸς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐφόνευσαν.

Τὸ δὲ «ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε» τὸ εἶπεν ἐπειδὴ ἐγνώριζε πλέον ὅτι εἰς αὐτὸ ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ διὰ τὴν δὲν ἔφερε μαρτυρίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ πειθοῦν, ὅτι δι' αὐτοῦ γίνεται συγχώρησις ἁμαρτιῶν; Διότι αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἐθιάζετο καὶ ἐφρόντιζεν ἦτο αὐτὸ, νὰ δείξῃ ἐν τῷ μεταξύ ὅτι ἀνεστήθη. Ἐὰν δὲ αὐτὸ εἶχε γίνεαι ἀποδεκτόν, ἐκεῖνο ἦτο ἀναμφισβήτητον δι' αὐτοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ γίνεται ἀπ' αὐτὸν καὶ ἄφεσις ἁμαρτιῶν. Ἀλλ' ὡς ἔβλεπε νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου. Δὲν ἦτο ἐπομένως ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐγκατάλειψις, ἀλλ' ἐκπλήρωσις προφητείας.

Ὑπενθυμίζει ἱστορίας, τὰς ὁποίας ἐπειδὴ τὰς ἠγνόησαν ἔπαθον μυρίας συμφοράς. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑπονοεῖ μὲ τὸ τέλος, ὅταν λέγῃ· «Ἰδετε οἱ καταφρονῆται, καὶ ἐπιθελύψατε». Καὶ πρόσθε πῶς ἐνῷ αὐτὸ εἶναι σκληρὸ

τό μετριάξει. «Μὴ ἐπέλθῃ, λέγει, ἐφ' ὑμᾶς τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους εἰρημένον, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι, ὃ οὐ μὴ πιστεύετε, ἐάν τις ἐκδιηγῇται ὑμῖν».

Μὴ ἀπορεῖτε, ἐπεὶδὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπίσταν αὐτό. Καὶ αὐτὸ ἔχει προηγουμένως λεχθῇ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Αὐτὸ θὰ ἐλέγετο εὐλόγως καὶ πρὸς ἡμᾶς «Θάλαπτε οἱ καταφρονῆταί, δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀμφισβόλλουν διὰ τὴν ἀνάστασιν. Διότι τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκονται εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν, καίτοι θεβαίως νομίζετε ὅτι τὰ πράγματα εἶναι εἰρηνικά. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ φοβερόν, ὅτι ἐνῶ εὐρισκόμεθα εἰς πολλὰ κακά, δὲν γνωρίζομεν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς κακά».

Τι λέγεις; Κατέχομεν τὰς Ἐκκλησίας, τὰ κτήματα, πάντα τὰ ἄλλα, αἱ συγκεντρώσεις τῶν πιστῶν γίνονται, κάθε ἡμέραν προσέρχεται ὁ λαὸς καὶ τὰ περιφρονούμεν αὐτά;

Ἄλλὰ δὲν θὰ ἐδοκίμαζεν κανεὶς ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄλλὰ ἀπὸ ποῦ; λέγει. Ἐάν ὁπάρχῃ εὐλόθεια, ἐάν ἀναχωροῦμε διὰ τὰς οἰκίας μας καθημερινῶς ἔχοντες κέρδος, ἐάν ὠφελοῦμενοι μεγάλῃν ἢ μικράν ὠφέλειαν, ἐάν δὲν τηροῦμε ἀπλῶς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου καὶ διὰ τὰς μᾶς θλέπουν μόνον.

Ποῖος ἔγινε καλύτερος ἐπὶ ἓνα ὁλόκληρον μῆνα συμμετέχων εἰς συνάξεις; Αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὅτι εἶναι εὐτυχία, εἶναι δυστυχία, ὅταν, ἐνῶ γίνονται αὐτά, δὲν γίνεται τίποτε περισσότερον. Εἴθε λοιπὸν νὰ μὴ ἐγίνετο τίποτε περισσότερον, τώρα ὅμως καὶ πρὸς τὸ χειρότερον. Τὶ ὠφελείσθε ἀπὸ τὰς συνάξεις; Καίτοι, ἐάν εἴχατε θεβαίως κάποιο ὄφελος, ἔπρεπεν ὅλοι προ πολλοῦ χρόνου νὰ ζητε τὸν τρόπον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐπειδὴ τόσοι προφῇται δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα

συνομιλοῦν μαζί σας, τόσοι Ἀπόστολοι, Εὐαγγελισταί, καὶ ἐπειδὴ ὅλοι προσφέρουν τὰ σωτήρια δόγματα καὶ σὰς παρουσιάζουν μὲ πολλὴν ἀκρίθειαν αὐτὰ τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ ρυθμίσουν τὸν χαρακτήρα. Ὁ στατιώτης, ὅταν πηγαίῃ εἰς τὰ γυμνάσια, γίνεται πῶς ἀκριθὴς εἰς τὴν τακτικὴν τῆς μάχης. Ὁ ἀθλητὴς ὁ ὅποιος θαδίζει εἰς τὴν παλαίστραν γίνεται ἐμπειρότερος εἰς τὴν πάλην. Ὁ ἱατρὸς ὁ ὅποιος ἔρχεται εἰς τὸν διδάσκαλον γίνεται πῶς ἀκριθὴς καὶ γνωρίζει περισσότερα καὶ μαθαίνει περισσότερα.

Σὺ δὲ τί ἔχεις κερδίσει; Δὲν λέγω εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐν ἔτος, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι συγκεντρώνονται ἀπὸ τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν. Ἡ νομίζεσθε ὅτι εἶναι εὐλόθεια αὐτό, τὸ νὰ ἐπισκέπτεσθε ἰσχυρῶς τὴν σύναξιν; Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε, ἐν δὲν ὠφεληθῶμε κάτι. Ἄν δὲν ἀποκομίσωμεν κάτι, εἶναι καλύτερον νὰ μένωμεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Διότι οἱ πρόγονοι ἔκτισαν πρὸς χάριν μας τὰς Ἐκκλησίας, ὅχι διὰ νὰ τὰς βεικνύουν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, ἀφοῦ μᾶς συγκεντρώσουν ἀπὸ τοὺς οἴκους μας (διότι αὐτὸ θὰ ἡμποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὰ λουτρά καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις), ἀλλὰ, ἀφοῦ συγκεντρώσουν μαθητάς μαζί καὶ διδασκάλους, νὰ ἀναδείξουν αὐτοὺς καλυτέρους ἀπ' ἐκεῖνους. Τὰ ἴδικά μας ἔγιναν ἀπλῶς νομικαὶ διατάξεις καὶ πράξεις διὰ τὸν τύπον.

Τὸ πρᾶγμα, λοιπὸν, εἶναι συνθήχεια. Ἦλθε τὸ Πάσχα καὶ ὁ θόρυθος εἶναι πολὺς, πολλὴ ἡ ταραχὴ. Δὲν θὰ ἔλεγον δὲ πολλοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Διότι τοῦτο δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπων. Ἐφυγεν ἡ ἐορτὴ, ὁ μὲν θόρυθος χάνεται, ἡσυχία δὲ πάλιν ἀνωφελὴς ἐπικρατεῖ. Πόσοι ὀλονυκτεῖται καὶ πόσοι ἱερὰ ψαλμωδία γίνονται; Καὶ ποῖον τὸ ἐπὶ πλέον ὄφελος; Χειρότερον

θεθαίως. Πολλοὶ τοῦτο τὸ πράττουν ἀπὸ κενοδοξίαν. Πῶς θρηνῶ, νομίζετε, καθὼς βλέπω τὰ πάντα νὰ προχωροῦν ὡς εἰς τρυπημένον πιθάρι;

Ἄλλ' ὁπωσδήποτε, θὰ μοῦ πῆτε, ὅτι γνωρίζομεν τὰς Γραφάς. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Ἐάν τὰς ἐπιδεικνύετε διὰ τῶν ἔργων σας, αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος, αὐτὴ ἡ ὠφέλεια.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θαφεῖον. Ἄν ἀποχωρήσετε διὰ πάντοτε, χωρὶς νὰ δέξεσθε οὐδεμίαν θαφῆν, ποῖα ἡ ὠφέλεια νὰ ἔρχεσθε συνεχῶς ἐδῶ; Διότι εἶναι μεγαλότερα θεθαίως ἢ θλάθῃ. Ποῖος προσέθεσε κάτι εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐδέχθη ἀπὸ τοὺς πατέρας του; Αὐτό, δηλαδὴ λέγω. Ὁ θεῖνα ἔχει συνήθειαν νὰ τελῇ μνημόσυνον τῆς μητρός, ἢ τῆς γυναικός, ἢ τοῦ παιδίου, τοῦτο τὸ πράττει καὶ ἂν ἀκούῃ καὶ ἂν δὲν ἀκούῃ ἀπὸ ἡμᾶς, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν συνήθειαν καὶ τὴν συνείδησιν.

Δι' αὐτό, λοιπόν, ἀγανακτεῖς; λέγει. Μὴ γένοιτο! ἀπ' ἐναντίας πολὺ χαίρω. Ἦθελα δὲ αὐτὸς νὰ ὠφελῇ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας διώλεξιν, καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπέτυχε ἡ συνήθεια, αὐτὸ νὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλῃ συνήθεια. Διότι διατὶ θρηνῶ ματαίως καὶ φλυαρῶ, ἂν πρόκειται νὰ μένετε εἰς τὰ ἴδια, ἂν αἱ συνάξεις δὲν προσφέρουν εἰς ὑμᾶς οὐδὲν ἀγαθόν;

Ὁ, Καί, λέγει, προσευχόμεθα. Καὶ τί εἶναι τοῦτο, ἂν εἶναι χωρὶς ἔργα; Ἄκουε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»¹⁰. Πολλὰς φορές ἐγὼ ἀπεφάσισα νὰ σιγήσω ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπα οὐ-

¹⁰ Ματθ. 7, 21.

δὲν νὰ προστίθεται εἰς ὑμᾶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου λόγους. Ἡ ἰσως προστίθεται μὲν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν παθαίνω τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν μανίαν μὲ τὰ χρήματα. Διότι ὅπως ἐκεῖνοι, ὅσα καὶ ἂν ἀποκτήσουν, νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ πολὺ ἐπιθυμῶ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν, ἕως ὅτου σὰς ἴδω νὰ ἔχετε προσδεύσει, νομίζω ὅτι οὐδὲν κατάρθωσα ἐπειδὴ πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ ἔλθετε πρὸς αὐτὸ τὸ βεβημένον σημεῖον. Ἐὰ ἤθελον αὐτὸ νὰ γίνῃ, καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι τοῦ ἰδικοῦ μου πάθους, ἀλλ' ὅχι τῆς ἰδικῆς σας σαθυμίας.

Φοβοῦμαι δὲ μήπως δὲν σκέπτομαι καλῶς. Διότι πρέπει νὰ ἔχετε πεισθεῖ ὅτι, ἐάν ἐπῆλθε κάποια ὠφέλεια εἰς τόσον χρόνον, ἔπρεπε νὰ σταματήσωμεν νὰ λέγωμεν πλέον ἡμεῖς. Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη λόγων δι' ὑμᾶς διότι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐλέγχθησαν, τόσον ἱκανοποιητικῶς ἐλέγχθησαν, ὥστε νὰ δυνάσθε νὰ καθοδηγῆτε καὶ ἄλλους, ἂν θεθαίως ἐνθ' ἀπουσίαζον (αὐτοὶ) κάποια ὠφέλεια ἐπῆλθεν εἰς ὑμᾶς.

Τὸ ὅτι δὲ ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην συνεχῶς νὰ ὁμιλοῦμεν δὲν εἶναι ἀπόδειξις οὐδενὸς ἄλλου παρά ὅτι τὰ ἰδικὰ σας πράγματα δὲν εὐρίσκονται εἰς πολὺ ἐξαιρετον θέσιν. Τί θὰ ἐγίνετο, λοιπόν; Διότι δὲν πρέπει μόνον νὰ κατηγορῶμεν.

Παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω νὰ μὴ προσέξετε μόνον αὐτὸ, πῶς νὰ εἰσελθετε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πῶς νὰ ἀναχωρήτε διὰ τὸν οἶκον, ἀφοῦ λάβετε κάποιο φάρμακον τῶν ἰδικῶν σας παθῶν, καὶ ἂν ὅχι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς Γραφάς νὰ ἔχετε τὰ κατάλληλα φάρμακα.

Ὅπως π.χ., εἶναι κάποιος θυμώδης; Ἄς προσέχη εἰς τὰς ἀναγνώσεις τῶν Γραφῶν καὶ ὁπωσδήποτε θὰ εὕρῃ ἢ εἰς ἱστορίαν ἢ εἰς προτροπὴν.

Εἰς προτροπὴν μὲν ὅταν λέγεται· «Ἡ ροπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πεῖσιν αὐτῶν»¹¹, καὶ «ἀνὴρ θυμώδης οὐκ ἐσχέμων»¹², καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Καὶ πάλιν, «ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται»¹³. Καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν «ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ»¹⁴, καὶ πάλιν ὁ Προφήτης· «ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε»¹⁵, καὶ «ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης»¹⁶.

Εἰς ἱστορίαν δέ, ὅπως ὅταν ἀκούῃς ὅτι ὁ Φαραὼ^{16α} εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ πολλὴν ὀργὴν, καὶ ὁ Ἀσσύριος^{16β}, καὶ διὰ τοῦτο κατεστράφησαν.

Ὑπάρχει πάλιν κάποιος ὁ ὁποῖος νικάται ἀπὸ τὰ χρήματα; Ὡς ἀκούῃς ὅτι «φιλαργύρου οὐδὲν ἀνομώτερον· οὗτος γάρ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκπρακτον ποιεῖ»¹⁷, καὶ τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος λέγει· «Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῦν καὶ μαμμωνᾷ»¹⁸, καὶ τὸν Ἀπόστολον· «ὅτι ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία»¹⁹ καὶ τὸν Προφήτην, «πλοῦτος ἐὰν ρέῃ, μὴ προστί-

11. Σοφ. Σειρ. 1, 22.

12. Παροιμ. 11, 26.

13. Ψαλμ. 139, 12.

14. Ματθ. 5, 22.

15. Ψαλμ. 4, 5.

16. Γέν. 49, 7.

16α. Ὁ βασις Πτολεμαῖος ἐννοεῖ τὸν γνωστὸν Φαραῶ, ὅστις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως ἠνέκα τῆς σκληροκαρδίας καὶ ὀργῆς τοῦ τὰς δέκα πληγὰς καὶ τέλος τὸν καταποντισμὸν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν.

16β. Προφανῶς ἐννοεῖται ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σενναχερίμ, ὅστις ἔνεκα τῆς θλασφῆμου καὶ ἀλαζονικῆς συμπεριφορᾶς του ἠττήθη κατὰ κράτος κατὸν βασιλεῖα πληγῆς ὑπὸ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ σχετικὴν διήγησιν εἰς Δ' Βασιλ. 18' 19 εἰς 19, 37.

17. Σοφ. Σειρ. 10, 9.

18. Ματθ. 6, 24.

19. Α' Τιμόθ. 6, 10.

θεατε καρδίαν»²⁰, καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ ἀπὸ τὰς ἱστορίας τὸν Γιεζή, τὸν Ἰούδιαν, τοὺς ἔρχοντας τῶν Γραμματέων, καὶ ὅτι «ὥρα ἐκαυφοῖ ὀφθαλμοὺς σφῶν»²¹.

Ἄλλος εἶναι ὑπερήφανος; Ὡς ἀκούῃς ὅτι «ὑπερήφανος ἀντιτίσσεται ὁ Θεός»²² καὶ «ἀρχὴ ὑπερηφανίας ἁμαρτία»²³, καὶ «πᾶς ὑψηλοκαρδὺς ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ»²⁴. Καὶ εἰς τὰς ἱστορίας τὸν συκοφάντην καὶ ὁλοὺς τοὺς ἄλλους.

Καὶ γενικῶς (διότι δὲν εἶναι δυνατόν ὅλα νὰ τὰ ἀναφέρωμεν), ὁ καθέας ὡς ἐκλέγῃ ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς τὰ φάρμακα τῶν ἰδικῶν τοῦ τραυμάτων. Καὶ ἂν δι' ὁλόκληρον, ἐν μέρος λοιπὸν σήμερον, καὶ ἐν μέρος αὐριον, ἔπειτα ἀποπλύνετε ὁλόκληρον. Καὶ διὰ τὴν μετανοίαν δὲ καὶ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ διὰ τὴν ἐπιείκειαν καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ δι' ὅλα θὰ εὑρῇ πολλὰ παραδείγματα. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγράφη πρὸς νοουσίαν ἡμῶν²⁵, λέγει.

Ἐάν, λοιπόν, δι' ὅλα τὰ πράγματα διμυλῇ διὰ τὰς μᾶς συμβουλεύσῃ, ὡς προσέχωμεν, ὅπως πρέπει νὰ προσέχωμεν. Διὰ τὴν ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ματαίως; Φοβοῦμαι μήπως εἴπῃ κανεὶς καὶ δι' ἡμᾶς, ὅτι «ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι ἡμῶν, καὶ τὰ ἔτη ἡμῶν μετὰ σπουδῆς»²⁶. Ποῖος ἐπειδὴ μᾶς ἀκούει ἀπεμακρύνῃ ἀπὸ τὰ θεάτρα; Ποῖος ἀπεμακρύνῃ ἀπὸ τὴν πλεο-

20. Ψαλμ. 81, 11.

21. Ἑεβ. 23, 8 καὶ Δευτερ. 10, 19.

22. Παροιμ. 3, 34.

23. Σοφ. Σειρ. 10, 13.

24. Παροιμ. 18, 5.

25. Α' Κορινθ. 10, 11.

26. Ψαλμ. 77, 33.

νεξίαν; Ποίος ἔγινε προθυμότερος εἰς τὴν ἐλεημοσύνην; Ἦθελον νὰ μάθω, ὅχι ἕνεκα κενοδοξίας, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνω προθυμότερος, ἐπειδὴ θὰ θλέπω ὅτι εἶναι λαμπρὸς ὁ καρπὸς τῶν κόπων μου. Τώρα δὲ πῶς νὰ κάμω ἀρχὴν τῆς ἐργασίας, ἐνῶ θλέπω ὅτι πίπτουν τόσαι θροχαὶ τῆς διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐσπαρμένα εἰς τοὺς ἀγρούς μας παραμένουν εἰς τὸ ἴδιον ὕψος καὶ δὲν γίνονται τὰ γεννήματα οὐδὲν ὡς ὑψηλότερα;

Λοιπὸν ἔφθασεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀλωνισμοῦ, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ φτυάρι^{26α}. Φοβοῦμαι δὲ μήπως τὸ πᾶν εἶναι χόρτον ἀχρηστον. Φοβοῦμαι μήπως ὅλοι ριφθῶμεν εἰς τὴν κάμινον. Ἐπέρασε τὸ θέρος, ἦλθεν ὁ χειμὼν. Καθήμεθα καὶ νέοι καὶ γέροι ἐνῶ μᾶς καταστρέφουν τὰ πάθη μας.

Μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι «δὲν πορνεύω». Διότι ποῖον τὸ ὄφελος, ἂν μὲν δὲν πορνεύῃς, ἀλλὰ εἴσαι φιλάργυρος; Ὁ σπουργιότης καὶ ἂν δὲν κρατῇται ἀπὸ ὅλων τῶν μέρων, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ ποδός, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χάνεται καὶ μένει εἰς τὴν παγίδα καὶ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ὠφέλεια ἐκ τῶν πτερόν, ἐφ' ὅσον κρατεῖται ὁ πούς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ σὺ δὲν ἐκυριεύθῃς ἀπὸ τὴν πορνείαν, ἀλλ' ἐκυριεύθῃς ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν. Ὅμως ἐκυριεύθῃς. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν εἶναι, ὅχι πῶς ἐκυριεύθῃς, ἀλλ' ὅτι ἐκυριεύθῃς. Ἄς μὴ λέγῃ ὁ νέος ὅτι «δὲν εἶμαι φιλάργυρος»· ἀλλ' ἴσως πορνεύεις. Καὶ ποῖον τὸ ὄφελος πάλιν; Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ὅλα τὰ πάθη νὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς εἰς μίαν ἡλικίαν, ἀλλὰ ἔχουν χωρισθῇ, καὶ αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς φιλαν-

^{26α} Τὸ νόημα τῆς φράσεως εἶναι τὸ ἔξω κατὰ τὴν γνώμην μας: Ἐφθασεν ὁ καιρὸς τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς νὰ κροτῇ φτυάρι εἶναι ἐτοιμὸς ἤδη νὰ καθάρισῃ τὸ ἀλώνιον του, ἦτοι τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ἰδὲ ἀντιστοιχίους ἐκφράσεις εἰς Ματθ. 3, 12 καὶ Λουκ. 3, 17.

θρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ γίνουν ἀνίκητα ἐὰν ἐπέλθουν διὰ μᾶς, καὶ καταστῇ δι' ἡμᾶς δυσκολώτερος ὁ ἀγὼν πρὸς αὐτά. Πόσης ὀκνηρίας δεῖγμα δὲν θὰ ἦτο, τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν τὰ πάθη ἐνῶ ἔχουν χωρισθῇ, ἀλλὰ νὰ νικώμεθα εἰς κάθε ἐποχὴν καὶ νὰ ὑπερφανευώμεθα δι' αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἰδικῆς μας προσπάθειας, ἀλλ' ἀποκοιμίζονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἡλικίαν;

Δὲν θλέπετε τοὺς ἡνιόχους πόσῃ ἀκρίθειαν καὶ ἐξάσκῃσιν καὶ κόπους χρησιμοποιοῦν καὶ τρῶφιμα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὥστε νὰ μὴ παρασύρῳνται ἀπὸ τὰ ἄρματα, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν καταβληθῇ;

Πρόσεξε πόσον εἶναι τέχνη. Διότι κάποιος μὲν γενναῖος ἀνὴρ πολλάκις δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ νικήσῃ ἕνα ἵππον, εἰς νεανίσκος δὲ μὲ τὴν τέχνην πολλάκις, ἀφοῦ ἀναλάβῃ τοὺς δύο, εὐκόλως τοὺς ὀδηγεῖ καὶ τοὺς φέρει.

Καὶ μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν δὲ λέγεται ὅτι τὸ μέγα καὶ φοβερὸν θηρίον τῶν ἐλεφάντων ὑποχωρεῖ μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ εἰς παῖδα, ὁ ὁποῖος ἔγινε δεκαπενταετής.

Διατί λοιπὸν τὰ λέγω αὐτά; Διότι ἐάν, ὅταν προσπαθοῦμε, πνιγώμεν ἐλέφαντας καὶ ἀγρίους ἵππους, πολὺ περισσότερον τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐντὸς ἡμῶν. Ἀπὸ ποῦ καταβαλλόμεθα εἰς θάλην μας τὴν ζωὴν; Οὐδέποτε ἐμελετήσαμεν αὐτὴν τὴν τέχνην. Οὐδέποτε εἰς καιρὸν ἀναπαύσεως, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχεν ἀγὼν, συνωμλήσαμεν μὲ τὸν ἑαυτὸν μας διὰ κατὰ χρῆσιν. Τότε θὰ μᾶς ἔθλεπε κανεὶς ἐπὶ τοῦ ἄρματος, ὅταν θὰ ἤρχετο ὁ ἀγὼν. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, εἴμεθα ἄξιοι γέλωτος. Δὲν εἶπα πολλάκις, ἂς ἐξασκούμεθα πρὸ τοῦ πειρασμοῦ μὲ τοὺς οἰκιακοὺς; Πολλάκις εἰς τὴν οἰκίαν ὀργιζόμεθα μὲ τοὺς παῖδας, ἐκεῖ ἂς συγκρατοῦμε τὸν θυμὸν, διὰ νὰ ἀποδεικνυώμεθα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν φίλων, ὅτι εὐκόλως τὸν ἀντιμετωπίζομεν. Καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐάν

ἐγυμναζόμεθα, εἰς τοὺς ἀγῶνας δὲν θὰ ἤμεθα ἀξιοὶ γέλωτος. Τώρα δὲ ὑπάρχουν ὅπλα τῶν ἄλλων καὶ ἀσκήσεις καὶ μελέται, καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἀγωνισμάτων, τῆς ἀρετῆς δὲ οὐδαμοῦ.

Δὲν θὰ ἐτόλμα ὁ γεωργὸς νὰ ἐγγίῃ τὴν ἀμπελον, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξασκηθῇ καλῶς εἰς τὰ γεωργικὰ. Οὕτε ὁ κυβερνήτης πλοίου νὰ καθίῃ εἰς τὰ πηδάλια, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξασκηθῇ καλῶς.

Ἡμεῖς δέ, ἐνῶ εἴμεθα παντελῶς ἀπαρασκεύαστοι, θέλομεν νὰ ἔχωμεν τὰ πρωτεῖα. Ἔπρεπε νὰ σιγῶμεν. Οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ μετέχῃ εἰς πράγματα οὔτε εἰς λόγους, ἕως ὅτου θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐξημερώσωμεν τὸ θηρίον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν. Ἡ δὲν ἐκστρατεύει ἐναντίον μας χειρότερον ἀπὸ κάθε θηρίον ὁ θυμὸς καὶ ἡ κακὴ ἐπιθυμία; Μὴ συμβῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τὰ θηρία αὐτά, ἕως ὅτου θέσῃ καλῶς εἰς αὐτὰ τὸν χαλινόν, ἕως ὅτου τὰ δαμάσῃ καὶ τὰ κάμῃ ἐξημερωμένα. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς οἱ ὅποιοι περιφέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν τοὺς ἡμέρους λέοντας, πῶς καὶ κερδίζουν καὶ θαυμάζονται, διότι κατάρθωσαν τοιαύτην ἐξημέρωσιν εἰς τὸ ὄλογον θηρίον; Ἄν δὲ ἐξαγριωθῇ αἰφνιδίως ἐκεῖνος (ὁ λέων) πάντας τοὺς ἐξαφανίζει, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ κινδυνεύει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τὸν περιφέρει καὶ ἔχει γίνεαι αἴτιος τῆς καταστροφῆς καὶ τῶν ἄλλων.

Καὶ σὺ, λοιπὸν, προηγουμένως ἐξημέρωσε τὸν λέοντα καὶ τότε περίφερε τον, ὅχι διὰ νὰ λάθῃς χρήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίῃς κέρδος, πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἴσον. Διότι οὐδὲν εἶναι ἴσον τῆς ἐπικεικίας, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ χρήσιμος καὶ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὴν κατέχουν καὶ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὴν χρησιμοποιοῦν. Ἄς ἐπιδιώκωμεν αὐτήν, λοιπὸν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ διέλθωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς μὲ

ἀκρίβειαν, νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α' (30)

(Πράξ. ιγ', 42 — ιδ', 13)

Ἐξελόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, παρακάλουν εἰς τὸ μεταξὺ Σάββατον λαλῆθηναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα¹.

α'. Πρόσεξες τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου; Δὲν ἐθαυμάσθη τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδημιούργησεν εἰς αὐτοὺς ἐπιθυμίαν δευτέρας ἀκροάσεως, ἐπειδὴ εἶπε μερικὰ σπέρματα ἀληθείας καὶ δὲν διεσάφησεν, οὔτε ἀνέπτυξε τὸν λόγον, ὥστε νὰ τοὺς προετοιμάσῃ καὶ νὰ τοὺς συνδέσῃ μὲ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ ραθυμοτέρους μὲ τὸ νὰ τὰ προσφέρῃ διὰ μᾶς ὅλα εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων.

Εἶπεν ὅτι ἁφεςὶς ἁμαρτιῶν διὰ τοῦτου ὑμῖν καταγγέλλεται², τὸ πῶς ἡμῶς δὲν τὸ ἐφάνέρωσεν. Μετὰ αὐτὰ, λοιπὸν, ἐνθυμεῖται ὁ ἴδιος πρῶτον τὸν ἑαυτὸν του. Βλέπεις τὴν προθυμίαν, πόση εἶναι; Ἐκκοινοῦσιν αὐτοὺς, λέγει. Διὰ τὴν δὲν τοὺς ἐβάπτισεν ἀμέ-

1. Πράξ. 13, 42.

2. Πράξ. 13, 38.

σας; Δέν ἦτο κατάλληλος καιρός. "Ἐπρεπε νά τοὺς πείσῃ, ὥστε νά μείνουν σταθερῶς. «Λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ» οἳ τινες, προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἐπειθον προσμένειν αὐτοὺς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Τῷ τε ἐρχομένῳ Σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς δούλους, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες καὶ θλασφημοῦντες».

Παρατήρησε, ὅτι ἡ κακία πλήττεται μὲ τὸ νά πλήττῃ ἄλλους. Αὐτὸ τοὺς καθίστα περισσότερον λαμπροῦς, τὸ νά ἀντιλέγουν ἐκεῖνοι. Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐθορμήτως παρεκάλεσαν. «Ἀντιλέγοντες, λέγει, καὶ θλασφημοῦντες». "Ὡ τῆς ἀναισχυντίας! Αὐτὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε ν' ἀποδεχθῶν, αὐτοὶ ἀντιλέγουν εἰς αὐτά.

«Παρρησιασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, καὶ οὐκ ἀξιῶς κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Βλέπετε πῶς ἐπειδὴ ἐφιλονίκησαν περισσότερον ἐξήπλωσαν τὸ κήρυγμα καὶ ἔδωκαν περισσότερον τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὰ ἔθνη, ἀφοῦ ἀπελογήθησαν καὶ κατέστησαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀνευθύνους ἐγκλημάτων πλησίον τῶν συμπατριωτῶν των; Καὶ δὲν εἶπεν «Εἴσθε ἀνάξιοι», ἀλλ' «ἐκρίνατε ἑαυτοὺς ἀνάξιους», καθιστῶν τὸν λόγον μὴ φορτικόν.

«Ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Οὕτω γὰρ ἐντέλλεται ἡμῖν ὁ Κύριος. Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς»³. Διὰ τὸ νά μὴ λυ-

3. Ἦσ. 49, 6.

ποῦνται δὲ οἱ ἔθνικοι, οἱ ὅποιοι ἤκουον, ἐπειδὴ δὲν ἐπετύγχανον τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῆς προσκαθείας ἐκείνων, προσθέτει τὴν προφητείαν, λέγων· «Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη». Αὐτὸ καθίστα καὶ ἐκείνους περισσότερον προθύμους, διότι, αὐτὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε ἐκεῖνοι νά ἀπολαύσουν, ἀφοῦ τὰ ἤκουσαν, αὐτοὶ τὰ ἀπολαύουν αὐτά, καὶ ἐκείνους αὐτὸ περισσότερον τοὺς κατέτρωγε.

«Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, λέγει, Ἐχαιρον, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου» καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» δηλαδὴ «αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ». Παρατήρησε πῶς δεικνύει τὴν ταχύτητα τῆς ὠφελείας. «Διεφέρτερον δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας». Δηλαδὴ «μετεφέρτερον». Ὡς νά ἔλεγε· «Δὲν ἐστάθησαν μέχρι τὴν ζηλοτυπίαν, ἀλλὰ προσέβησαν καὶ ἔργα».

Πρόσεξε πάλιν πῶς ἐνῶ διώκονται ἐπιτυγχάνουν ἄλλα μεγάλα μὲ τὸν ζῆλον (βιότι ἐπέτυχον τὸ νά ὁμιλήσουν ἀφόβως καὶ μὲ παρρησίαν καὶ τὸ νά ἔλθουν εἰς τὰ ἔθνη) καὶ ἄκουε πῶς· «Παρρησιασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· Ὑμῖν, λέγει, ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Ἐπρόκειτο ἐπομένως νά παρευθοῦν εἰς τὰ ἔθνη. Ἀλλὰ παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ παρρησία γίνεται μὲ μέτρον. Καὶ εὐλόγως· διότι ἐάν ὁ Πέτρος ἀπελογεῖτο⁴, πολὺ περισσότερον αὐτοὶ εἶχον ἀνάγκην ἀπολογίας, ἐπειδὴ οὐδεὶς τοὺς εἶχε καλέσει ἐκεῖ. Μὲ τὸ νά εἴπῃ δὲ «Πρῶτον» ἔδειξεν ὅτι ἔπρεπε καὶ εἰς ἐκείνους. Καὶ μὲ τὸ νά εἴπῃ «Ἀναγκαῖον» ἔ-

4. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπολογία τοῦ Πέτρου ἐναντιον τοῦ Συνεδρίου, ἰδὲ Πράξ. 4, 8 - 22.

δειξεν ὅτι καὶ εἰς ἐκείνους ἦτο ἀναγκαῖον. Ἐπειδὴ δὲ περιφρονεῖτε⁵ δὲν εἶπε «ἀλλοίμονον εἰς ὑμᾶς» καὶ ὅτι «τιμωρεῖσθε», ἀλλ' ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Εἶπες πῶς εἶναι ἡ παρηρησία πλήρης πολλῆς ἐπαικείας;

«Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας, καὶ τὰς εὐσχημόνας, καὶ τοὺς πρῶτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ ἐκθάλλουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν». Βλέπεις ποῦ ἔφθασαν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐναντιοῦνται εἰς τὸ κήρυγμα; Εἰς ποῖαν ἀσχημον συμπεριφορὰν ὠδήγησαν αὐτούς; «Οἱ δὲ ἐκτιναξόμενοι τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτούς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον». Ἐδῶ, λοιπόν, ἐπαρττον τὸ φοβερόν, τὸ ὅποιον διέταξε ὁ Χριστὸς λέγων: «Καὶ ἂν μὴ τις ὑμᾶς δέξηται, ἐξερχόμενοι ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν»⁶. Αὐτοὶ δὲ δὲν ἔπραξαν ἀνευ λόγου αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξεδιώχθησαν ἀπ' αὐτούς. Ἀλλ' ὅμως οὔτε αὐτὸ ἔβλαψε τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ περισσότερον ἐπέμενον εἰς τὸν λόγον τῶν. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει δηλῶν αὐτό: «Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου». Διότι τὸ πάθημα τοῦ διδασκάλου δὲν ἐμποδίζει τὴν παρηρησίαν, ἀλλὰ καθιστᾷ τὸν μαθητὴν προθυμότερον.

⁵ Εγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ⁶.

Πάλιν εἰσέρχονται εἰς τὰς συναγωγάς. Παρατήρησε ὅτι δὲν ἔγιναν δειλότεροι, ἐπειδὴ εἶπαν ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Μὲ μεγάλην ὑπεροχὴν ὁμοῦς ἀ-

ναιροῦν τὴν ἀπολογίαν τῶν. «Ὡστε πιστεῦσαι, λέγει, Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πλῆθος». Διότι ἦτο εὐλογον αὐτοὶ νὰ συνομιλοῦν καὶ μὲ Ἑλληνας. Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, πάλιν, λοιπόν, ἐξήγειραν καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ὥς νὰ μὴ ἤρκουν οἱ ἴδιοι. Διὰ τὸ, λοιπόν, δὲν ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐκεῖ; Διότι δὲν ἐδιώκοντο, ἀλλὰ μόνον ἐπολεμοῦντο.

Ἐἰκάνον μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρηρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Αὐτὸ ἐδημιούργει τὴν παρηρησίαν μᾶλλον τὴν μὲν παρηρησίαν τὴν ἐδημιούργει ἡ προθυμία αὐτῶν (διότι δι' αὐτὸ διὰ πολλὸν χρόνον οὐδόλως ἐπιτελοῦν θαύματα) τὸ δὲ νὰ πιστεύσουν οἱ ἀκούοντες ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν θαυμάτων. Καὶ ἡ παρηρησία λοιπὸν ἔφερε εἰς πέρας κάτι.

⁶ Ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς Ἀποστόλοις. Δὲν ἦτο μικρὸν εἰς διασθεβαίνωσιν καὶ τὸ ἴδιον τὸ νὰ ἀποσχισθοῦν. Αὐτὸ ἦτο τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ Χριστὸς: «Οὐκ ἦλθὼν θαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν»⁷. Ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἀρχουσιν αὐτῶν ὀφείσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς κύκλῳ πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον, κάκει ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι.

⁷ Πάλιν ὥσάν νὰ ἤβελον σκοπίμως νὰ ἐπεκτείνουν τὸ κήρυγμα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀξίαν πάλιν τοὺς ἐκδιώκουν. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ οἱ διωγμοὶ προσ-

⁵ Ματθ. 10, 14.
⁶ Πράξ. 14, 1.

⁷ Ματθ. 10, 34.

φέρουν μεγάλας ευεργεσίας και ότι αποδεικνύουν τους μὲν διώκτας νικωμένους, τους δὲ διωκομένους ἐνδόξους. Διότι ἀφοῦ ἦλθε εἰς τὰ Λύτρα, ἐπιτελεῖ μέγα θαῦμα, ἀφοῦ ἀνέστησε τὸν χῶλὸν καὶ μὲ δυνατὴν φωνήν. Καὶ ἔκουε πῶς.

«Καὶ τις, λέγει, ἀνὴρ ἐν Λύτροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χῶλὸς ἐκ κοιλίας μητρός αὐτοῦ ὁπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπατήκει. Οὗτος ἤκουσε τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ· Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. Καὶ ἤλλετο καὶ περιεπάτει». Διατί μὲ δυνατὴν φωνήν; Διὰ τὴν πιστεύουσιν οἱ ὄχλοι. Παρατήρησε δέ, παρηκολούθει προσεκτικῶς αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέγοντο ἀπὸ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἤκουσεν». Εἶδες ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν; Οὐδόλως ἐζημιώθη ὑπὸ τῆς χαλότητος εἰς τὴν προθυμίαν τῆς ἀκρόασεως.

«Ὅς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι». Ἡδὴ εἶχε κάμει τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν, καί τοι ἐγένετο τὸ ἀντίθετον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Διότι ἀφοῦ προηγουμένως ἐθεραπεύοντο σωματικῶς, τότε ἐθεραπεύοντο ψυχικῶς. Αὐτὸς ὅμως ὅχι τοιοῦτοτρόπως. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ Παῦλος εἶδεν εἰς τὴν ψυχὴν του. «Καὶ ἤλλετο, λέγει, καὶ περιεπάτει». Ἀπόδειξις τῆς τελείας ὀγείας εἶναι τὸ νὰ ἀναπηδᾷ κάποιος.

«Οἱ δὲ ὄχλοι, ἰδόντες δ' ἐποίησε Παῦλος, ἐπῆραν αὐτῶν τὴν φωνήν, Λυκαονιστὶ λέγοντες· Οἱ θεοί, ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. Ἐκάλουν δὲ τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διός, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν». Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο ἀκόμη φανερόν. Διότι ὠμίουν

μὲ τὴν ἰδικήν των γλῶσσαν, ὅταν ἔλεγον ὅτι «οἱ θεοί, ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς». Διὰ τοῦτο δὲν ἔλεγον οὐδὲν εἰς αὐτούς. Ὅταν δὲ εἶδον τοὺς στεφάνους, τότε, ἀφοῦ ἐξῆλθον, ἐσχίσαν τὰ ἱμάτια των. «Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κρᾶζοντες καὶ λέγοντες· Ἄνδρες, τί τοῦτο ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἀνθρώποις».

Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ εἶναι πανταχοῦ ἀπηλλαγμένοι τῆς βόξης, ὅχι μόνον δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν δίδεται τὴν ἀποκρούουν. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Πέτρος· «Τί ἡμῖν ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβεῖς παποικῶσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν»; Καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον λέγουν. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔλεγε διὰ τὰ δνείρα· «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφεις αὐτῶν»;⁸ Ὁμοίως καὶ ὁ Δαυνὴλ· «Καὶ ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ, τῇ ὁσῇ ἐν ἐμοί, ἀπεκαλύφθη».⁹ Καὶ ὁ Παῦλος πανταχοῦ αὐτὸ λέγει, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;»¹¹, καὶ πάλιν· «Οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ὅψ' ἑαυτῶν λογισασθαι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ».¹²

Ἀλλ' ὅς ἴδωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν. Δὲν συνεφώνησαν ἀπλῶς μετ' αὐτῶν οἱ ὄχλοι, ἀλλὰ πῶς; Εἶχον τὴν ἀπαίτησιν νὰ κηρυχθοῦν εἰς αὐτοὺς τὰ ἴδια πάλιν, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπέδειξαν τὴν προθυμίαν. Πρόσεξε ὅτι πανταχοῦ τοὺς παρακαλοῦν, δὲν ἀποδέχονται ἀπλῶς, οὔτε τοὺς κολακεύουν. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν· «Οἴτινες, προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἐπειθον

8. Πράξ. 3, 12.

9. Γεν. 40, 8.

10. Δαν. 2, 30.

11. Β' Κορ. 2, 16.

12. Β' Κορ. 3, 5.

προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί πρὶν ἀπ' αὐτὸ δὲν ἀντέλεγον; Διότι ἔως τότε αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τοὺς παρέσυρον ἡσυχάζον. Παρατηρεῖς ὅτι πανταχοῦ ἐκινούντο ὑπὸ τοῦ πάθους; Καὶ δὲν ἀντέλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐβλασφήμουν. Διότι ἡ κακία οὐδαμοῦ σταματᾷ. Ἀλλὰ παρατήρησε παρρησίαν. «Ὑμῖν ἦν, λέγει, ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον» ἐπεὶ δὲ ἀπαθείσθε αὐτόν. Οὐδὲν ἀλαζονικόν. Ἐπράττον αὐτὸ τὸ ὅποιον καὶ οἱ προφῆται. «Μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, λέγει, λαλιᾷ». Ἐπεὶ δὲ ἀπαθείσθε αὐτόν, λέγει, ὅχι ἡμᾶς. Διότι δὲν ἀπειθόνεσθαι εἰς ἡμᾶς ἢ προσβολὴ ἢ ἐκ μέρους ὁμῶν. Διὰ τὴν μὴ νομίση δὲ κανεῖς ὅτι εἶναι δεῖγμα εὐλαθείας τὸ «οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτούς», δι' αὐτὸ εἶπε πρῶτον «Ἀπαθείσθε αὐτόν», καὶ τότε «Στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη».

Ὁ λόγος εἶναι πλήρης πολλῆς ἐπεικειᾶς. Δὲν εἶπεν «ἐγκαταλείπομεν ὑμᾶς», δεικνύων ὅτι εἶναι δυνατόν καὶ ἐδῶ πάλιν νὰ στραφῶν. Καὶ τοῦτο δὲν ἔχει γίνεσθαι ἀπὸ τὴν ἰδικήν σας ἀλαζονείαν. «Οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν». Ἐπρεπε, λοιπόν, ν' ἀκούσουν τὰ ἔθνη. Πλὴν ὁμῶς αὐτὸ δὲν ἔχει γίνεσθαι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ σῶς, αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπεβάλλετο πρὸς χάριν σας. «Οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος. Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν». Δηλαδή «εἰς γνώσιν ἢ ὅποια ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν». Καὶ ὅχι ἀπλῶς ἐθνῶν, ἀλλὰ πάντων. Διότι αὐτὸ φανερώσει μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον». Καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχον προσληφθῆ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. «Τεταγμένοι» δὲ εἶπε, διὰ τὴν δειξῆν ὅτι ὅχι κατ' ἀνάγκην «οὐς γὰρ προέγνω, λέγει, καὶ προώρισεν»¹³.

13. Ρωμ. 8, 29.

Δὲν διεσκορπίσθησαν μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον. Διότι ἀφοῦ ἤκουσαν οἱ ἐθνικοὶ καὶ αὐτοὶ προσῆλθον μετ' ὀλίγον. «Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν». Πρόσεξε, καὶ δι' αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται ἀπὸ τὰς γυναῖκας αὐτοί, λοιπόν, καθίστανται αἴτιοι.

«Καὶ ἐξέβαλον αὐτούς, λέγει, ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν». Ὅχι μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ ὁλοκλήρου τῆς χώρας. Ἐπειτα τὸ φοβερώτερον. «Οἱ δὲ μαθηταί, λέγει, πληροῦντο χαρὰς καὶ Πνεύματος ἁγίου». Ἐδιώκοντο οἱ διδασκαλοὶ καὶ αὐτοὶ ἔχαιρον. Εἶδες τὴν φύσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποιον ἔχει πολλὴν δύναμιν; Ἐκάκωσαν, λέγει, τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Δηλαδή «ἐσυκοφάντησαν τοὺς Ἀποστόλους, ἀναριθμήτους κατηγορίας εἶπον κατ' αὐτῶν, ἐνῶ ἦσαν ἀπροσποίητοι, συμπεριεφέρθησαν πρὸς αὐτοὺς μετὰ κακουργίαν».

γ'. Καὶ πρόσεξε πῶς πανταχοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἀναθέτουν τὸ πᾶν. Ἰκανὸν χρόνον, λέγει, διέτριψαν, παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Μὴ νομίσης ὅτι αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ἐλαττώσεως. Διότι ὅταν ἔλεγον «Τοῦ μαρτυρήσαντος, λέγει, ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου»¹⁴ τότε ἐδεικνύετο ἡ παρρησία. Ἐδῶ δὲ λέγει περὶ τοῦ λαοῦ. Δὲν περιέμεναν, λοιπόν, ἀλλ' εἶδον τὴν ὁρμὴν.

«Καὶ κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον». Ἐκεῖ οὖτοι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνάψουν οὐδόλως τὸν θυμὸν των· ὥστε καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον χώραν ἐπορεύθησαν, ὅχι μόνον εἰς τὰς πόλεις. Παρατήρησε καὶ τὴν ἀφέλεια τῶν ἐθνι-

14. Α' Τιμ. 6, 13.

κῶν καὶ τὴν κακουργίαν τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τῶν ἔργων ἐπαρουσίαζον ὅτι ἦσαν ἄξιοι νὰ ἀκούουν. Οὕτως ἀπέδιδον τιμὴν εἰς αὐτοὺς μόνον ἀπὸ τὰ θαύματα. Οἱ μὲν τοὺς ἐτίμων ὡς θεοὺς, οἱ δὲ τοὺς κατεδίωκον ὡς διαφθορεῖς. Καὶ οἱ μὲν ὄχι μόνον δὲν προσέκρουον εἰς τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ ἔλεγον· «Οἱ θεοί, ἀνθρώποις ὁμοιωθέντες, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς», οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐσκανδαλίζοντο.

Ἐκάλουν τε, λέγει, τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἐκ τῆς ὀψείας ἦτο εὐπαρουσίαστος ὁ Ἐαρνάβας. Καὶ αὐτὸς δὲν ὑπῆρξε μικρὸς πειρασμὸς ἐκ τῆς πολλῆς ὑπερβολῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐδῶ δεικνύεται ἡ ἀρετὴ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ πρόσθε πῶς πανταχοῦ τὰ ἀναθέτουν ὅλα εἰς τὸν Θεόν. Αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς ὡς μιμηθώμεν μετὰ ζήλου. Νὰ μὴ θεωρῶμεν τίποτε ἰδικόν μας, ἀφοῦ θεοβαίως καὶ ἡ ἰδία ἡ πίστις δὲν εἶναι κάτι ἰδικόν μας. Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἰδικόν μας, ἀλλὰ τὸ περισσότερον τοῦ Θεοῦ, ἀκούε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον»¹⁵.

Ἄς μὴ ὑψηλοφρονοῦμε, λοιπόν, ὅτε νὰ ματαιοδοξοῦμε, ἐνῶ εἴμεθα ἄνθρωποι, χῶμα καὶ στάκτη, καπνὸς καὶ σκιά. Διότι εἶπέ μου, διατὶ ὑψηλοφρονεῖς; Ἐδωσες ἐλεημοσύνην καὶ ἀπέρριψες τὰ χρήματα; Καὶ τί εἶναι αὐτό; Σκέψου, ἐάν δὲν ἤθελεν ὁ Θεὸς νὰ σέ καταστήσῃ πλούσιον. Σκέψου τοὺς πεινῶντας, μᾶλλον δὲ σκέψου πόσοι καὶ τὰ σώματα παρέδωσαν καὶ ὑστερον ἀπὸ τὴν παράδοσιν ἐλεεινολόγησαν πολὺ τὸν ἑαυτὸν των. Σὺ ἔδωσες διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ὁ Χριστὸς διὰ σέ. Σὺ ἔδωσες ὅπως αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὠφελεῖς, ὁ Χριστὸς δὲν σοῦ

ὠφελεῖ. Ἴδὲ τὸ ἀδέσαιον τοῦ μέλλοντος καὶ νὰ μὴ ὑψηλοφρονῇς, ἀλλὰ νὰ φοβῇσαι. Μὴ ἐλαττώσῃς τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν ἀλαζονείαν. Θέλεις πραγματικῶς νὰ κατορθώσῃς κάτι μέγα; Ποτὲ νὰ μὴ ὑποθέσῃς ὅτι πρόκειται διὰ μεγάλα κατορθώματα.

Ἀλλὰ εἰσαι παρθένος; Καὶ ἐκεῖνα ὅμως (αἱ μακαί) ἦσαν παρθένοι. Ἀλλ' οὐδὲν ὠφελήθησαν ἐκ τῆς παρθενίας ἐξ αἰτίας τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπίας. Οὐδὲν ὑπάρχει ἴσον πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην. Αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ ρίζα καὶ τροφὸς καὶ θάσις καὶ σύνδεσμος τῶν ἀγαθῶν. Χωρὶς αὐτὴν εἴμεθα σιχαμεροὶ καὶ μολυσμένοι καὶ ἀκάθαρτοι. Διότι ὡς εἶναι κάποιος, ἀν θέλῃς, ὁ ὁποῖος ἀνιστᾷ νεκροὺς καὶ ἰατρεῖαι χυλοὺς καὶ καθαρίζει λεπροὺς μετὰ παραφροσύνην. Οὐδὲν ὑπάρχει ἀκαθαρότερον ἀπ' αὐτόν, οὐδὲν ἀσεβέστερον, οὐδὲν ἐδελυρότερον. Νὰ θεωρήσῃς ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἰδικόν σου.

Ἐχεις ἱκανότητα λόγου καὶ χάριν εἰς τὴν διδασκαλίαν; Μὴ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νομίσης, ὅτι ἔχεις κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δι' αὐτὸ ὠφελεῖς νὰ ταπεινοῦσαι περισσότερον, διότι ἡξιώθης περισσότερων ἀγαθῶν. «ᾧ γὰρ πλεον ἠμέθη, πλεον ἀγαπήσει»¹⁶. Λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ταπεινοῦσαι, διότι ἀφοῦ παρέτρεξε τοὺς ἄλλους, ἐνέκρινε ὁ Θεὸς ἐσέ. Νὰ φοβῇσαι δι' αὐτό. Διότι πολλὰς φορές αὐτὸ γίνεταί αἰτία καὶ καταστροφῆς, ἂν δὲν εἰσαι προσεκτικός.

Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς; Διότι διδάσκεις διὰ τῶν λόγων; Ἀλλ' εἶναι εὐκολον τὸ νὰ φιλοσοφῇς, διὰ τῶν λόγων. Διδοῦμέ με διὰ τῆς ζωῆς σου. Αὐτὴ ἡ διδασκαλία εἶναι ἀρίστη. Λέγεις ὅτι πρέπει νὰ μετριοφρονοῦμε, καὶ

15. Ἐφεσ. 2, 8.

16. Λουκ. 7, 47.

δι' αὐτὸ παρατείνεω μακρὸν λόγον καὶ ρητορεύεις, φλυαρῶν ἀνεμποδίστως; Ἀλλὰ εἶναι καλότερος ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος μὲ διδάσκει δι' ἔργων αὐτό. Διότι δὲν εἶναι σὺνθετος οὕτω νὰ τίθεται ἐντὸς τῆς ψυχῆς τὰ μαθήματα ἀπὸ τῶν λόγων, ὥπως ἀπὸ τὰς πράξεις. Ἐπειδὴ, ἐάν δὲν ἔχῃς τὸ ἔργον, ὅχι μόνον δὲν ὠφέλησας ὅταν ὠμίλησας, ἀλλὰ καὶ ἐδολάψης περισσότερο.

Εἶναι καλότερον νὰ σιγῇς. Διὰ τί; Διότι καθιστᾷς τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον εἰς ἐμέ. Διότι ἐννοῶ ὅτι, ἐάν σύ, ὁ ὁποῖος λέγεις τόσα, δὲν τὸ κατορθώῃς, πολὺ περισσότερο ἐγὼ θὰ εἶμαι ἄξιος συγχωρήσεως, ὁ ὁποῖος δὲν λέγω τίποτε. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης· «Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· "Ἰνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου;"¹⁷. Διότι εἶναι μεγαλύτερα αὐτὴ ἡ θλάσις, ὅταν κάποιος, ἐνῶ διδάσκει καλῶς διὰ τῶν λόγων, διὰ τῶν ἔργων πολεμῇ τὴν διδασκαλίαν. Αὐτὸ ἔχει γίνεαι αἰτία πολλῶν κακῶν εἰς τὰς Ἐκκλησίας.

Δι' αὐτὸ καὶ συγχωρήσατέ με, παρακαλῶ, ἐπειδὴ μακρύνεται ὁ λόγος εἰς αὐτὸ τὸ πάθος. Πολλοὶ πράττουν πολλά, ἀφοῦ σταθοῦν εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ παρατείνουν μακρὸν λόγον. Καὶ ἂν μὲν τύχουν χειροκροτημάτων ἀπὸ τὸ πλῆθος, αὐτὸ ἔχει γίνεαι δι' αὐτοὺς ἴσον πρὸς θασιλείαν, ἂν δὲ σταματήσουν τὸν λόγον μὲ σιγὴν, τότε λοιπὸν ἡ ἀθυμία τῆς σιγῆς ἔχει καταστῆ δι' αὐτοὺς μάλλον χειροτέρα τῆς γέννης. Αὐτὸ κατέστρεψε τὰς Ἐκκλησίας, διότι καὶ σεῖς δὲν ζητεῖτε νὰ ἀκούσете λόγον κατανυκτικόν, ἀλλὰ δυνάμενον νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ μὲ τὸν στόμφον καὶ μὲ τὴν σύνθεσιν τῶν λόγων, ὥσάν νὰ ἀκούετε μελωδοὺς καὶ κιθαριστάς. Καὶ ἡμεῖς πράττοντες ψυχρῶς καὶ ἀθλίως, διότι ἀκολουθοῦ-

17. Ψαλμ. 49, 18.

με τὰς ἰδικὰς σας ἐπιθυμίας, εἶναι ἀνεγκλὴ νὰ τὰς κόψωμεν ἐκ ρίζης.

Β'. Καὶ γίνεται τὸ ἴδιον, ὅπως ἐάν κάποιος πατήρ ἐνὸς παιδίου πέραν τοῦ κανονικοῦ μαθητικοῦ, καίτοι εἶναι ἀρρωστον αὐτό, τοῦ δώσει γλύκισμα καὶ κάτι ψυχρὸν καὶ ὅσα εὐχαριστοῦν μόνον καὶ δὲν φροντίσῃ οὐδὲν διὰ τὰ χρήσιμα, ἔπειτα κατηγορούμενος ὑπὸ τῶν ἱατρῶν ἀπολογηθῇ λέγων· «Τί νὰ κάμω; Δὲν ὑποφέρω νὰ ἰδῶ τὸ παιδίον νὰ κλαίῃ».

Ἀθλίε καὶ ταλαίπωρε καὶ προδότα! (διότι δὲν εἶπω πατέρα τὸν τοιοῦτον) καὶ πόσον καλότερον εἶναι δι' ὀλίγον ἄφου τὸ λυπήσῃς, νὰ τὸ παραδώσῃς διὰ πάντοτε ὑγίης, παρὰ νὰ καταστήσῃς αὐτὴν τὴν πρόσκαιρον χάριν θεμέλιον διαρκoὺς λύτης.

Αὐτὸ παθαίνομε καὶ ἡμεῖς, ἀσχολούμενοι μὲ τὸ πῶς νὰ προσέρεμεν ὠραιότητα λέξεων καὶ σύνθεσιν καὶ ἁρμονίαν, ὅχι πῶς νὰ ὠφελήσωμεν. Πῶς νὰ θαυμάσθωμεν, ὅχι πῶς νὰ διδάξωμεν. Πῶς νὰ εὐχαριστήσωμεν, ὅχι πῶς νὰ δημιουργήσωμεν κατάνυξιν. Πῶς νὰ χειροκροτηθῶμεν^{17α} καὶ ἀφοῦ τύχουμεν ἐπαίνου πῶς νὰ ἀναχωρήσωμεν, ὅχι πῶς νὰ διορθώσωμεν τὰ ἥθη.

Πιστεύσατέ με δὲν ὁμιλῶ διαφορετικῶς, ὅταν χειροκροτοῦμαι ἐνῶ ὁμιλῶ. Κατ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν παθαίνω κάτι ἀνθρώπινον (διότι, διὰ τί δὲν θὰ ἔλεγε κανεὶς τὴν ἀλήθειαν;) καὶ χαίρω καὶ εὐθυμῶ. Ὅταν δὲ, ἀφοῦ μεταβῶ εἰς τὸν οἶκον, ἐννοήσω ὅτι δὲν ὠφελήθησαν οὐδὲν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐχειροκρότησαν, ἀλλ' ἐάν ἔπρεπε καὶ νὰ ὠφεληθοῦν κατὰ τὸ ἔχουν χάσει ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαίνους, ὑποφέρω καὶ στε-

17α. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχε συνήθεια νὰ χειροκροτῇται ὁ ὁμιλητής καὶ αὐτὴν τὴν συνήθειαν προτείνει ἐν συνεχείᾳ ὁ ἱερός Χρυσόστομος νὰ τὴν κατορθώσῃ.

νάζω και θακρύζω και, επειδή τὰ ἔχω εἶπει ὅλα ματαίως, ἔχω τοιαύτην ψυχικὴν διάθεσιν καὶ λέγω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου «Ποῖον τὸ ὄφελος τῶν ἰδρώτων εἰς ἐμέ, ἀφοῦ οἱ ἀκούοντες δὲν θέλουν νὰ ὀφεληθοῦν κατὰ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας λόγους;» καὶ πολλάκις ἐσκέφθην νὰ θέσω νόμον ὁ ὁποῖος νὰ ἀπαγορεύῃ τὰ χειροκροτήματα καὶ νὰ προτρέπῃ νὰ ἀκούετε μὲ σιγὴν καὶ τὴν πρέπουσαν εὐταξίαν.

Ἄλλ' ὑπομείνετε, παρακαλῶ, καὶ πεισθῆτε εἰς ἐμὲ καὶ ἂν φαίνεται καλόν, ὥς ὀρίσωμεν αὐτὸν τὸν νόμον πλεον, νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς οὐδὲνα ἐκ τῶν ἀκούοντων νὰ χειροκροτῇ ἐνῶ κάποιος ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐὰν ἤθελε νὰ θαυμάζῃ, ὥς θαυμάζῃ σιωπηρῶς. Οὐδεὶς ἐμποδίζει, ὥς καταβάλλεται δὲ ὅλη ἡ φροντίς καὶ ἡ προθυμία εἰς τὸ νὰ δέχεσθε αὐτὰ τὰ ὅποια λέγονται.

Διατὶ ἐχειροκροτήσατε¹⁷⁸; Δι' αὐτὸ θέλω τὸν νόμον, σεῖς δὲ δὲν ὑπομένετε οὔτε ν' ἀκούσετε. Αὐτὸ θὰ εἶναι αἰτία πολλῶν ἀγαθῶν καὶ σχολείων φιλοσοφίας. Καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν ἑξῶς τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρώπων συνωμίλουν, καὶ οὐδὲν χειροκρότημα οὐδαμοῦ τοὺς ἡκολούθει. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὁμιλοῦν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, καὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχει αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ ἐκεῖνοι ὁμιλοῦν, οἱ ἀκούοντες διέκοπτον τὸν ὁμιλοῦντα μὲ τὰ χειροκροτήματα.

Εἶναι μέγα δι' ἡμᾶς αὐτὸ τὸ κέρβος. Ἄλλ' ὥς τὸ ἐπικυρώσωμεν αὐτό. Μὲ ἡσυχίαν ὅλοι ὥς ἀκούωμεν καὶ ὥς λέγωμεν ἅπαντα. Διότι ἐὰν μὲν μετὰ τὰ χειροκροτήματα ἀπῆλθομεν ἔχοντες ὅσα ἡκούσαμεν, μάλιστα οὔτε τοιοῦτοτρόπως εἶναι χρήσιμος ὁ ἔπαινος (ἀλλὰ δὲν θὰ ἡκριβολόγουν) ὥς μὴ μὲ κατηγορήσῃ κα-

178. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς ὁμιλίας φαίνεται ὅτι οἱ ἄκροατοὶ τοῦ λόγου ἐνθουσιασθέντες ἤρχισαν πάλιν νὰ χειροκροτοῦν.

νεὶς διὰ σκληρότητα), ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον, ἀλλὰ καὶ θλάσῃ, ὥς λύσωμεν τὸ ἐμπόδιον, ὥς ἐξαλείψωμεν τὰς ὁρμάς, ὥς κόψωμεν ἐκ ρίζης τὰ πηδύματα τῆς ψυχῆς.

Ὁ Χριστὸς ὁμίλησεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος. Ἄλλ' οὐδεὶς εἶπε τίποτε, ὥς ὅτου ἐτελειώσε τὸν λόγον.

Δὲν δημιουργῶ στέρησιν εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ χειροκροτοῦνται, ἀλλὰ μάλλον τοὺς καθιστῶ θαυμαστοὺς. Εἶναι πολὺ καλύτερον, ἀφοῦ κάποιος ἀκούσῃ μὲ σιγὴν, νὰ χειροκροτῇ εἰς κάθε περίστασιν μὲ τὴν ἐνθύμησιν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν παρὰ ἀφοῦ φέρῃ εἰς πέρας ὅλα νὰ ἀναχωρῇ κενός διὰ τὸν οἶκον τοῦ χωρὶς νὰ συγκρατῇ τὴν αἰτίαν τῶν χειροκροτημάτων.

Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄξιος γέλωτος ὁ ἀκροατής; πῶς δὲν θὰ θεωρηθῇ κόλαξ καὶ εἰρων μάλλον, ἐπειδὴ μὲν ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι καλῶς ὁμίλησεν ὁ διδάσκαλος, ἐνῶ δὲν δύναται νὰ δεῖξῃ τί εἶπεν; Αὐτὸ εἶναι ἔνδειξις κολακείας. Διότι αὐτὸς μὲν πού ἤκουσε κίθαριστάς καὶ τραγουδιστάς εὐλόγους θὰ τὸ ἐπάθαινε αὐτό, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει νὰ εἴπῃ ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα, ἐκαὶ δὲ ὅπου δὲν εἶναι ἐπιδεικτικὴ μελωδία, οὔτε φωνῆς; ἀλλὰ δύναμις νοημάτων καὶ φιλοσοφίας καὶ εἶναι εὐκολον εἰς πάντα νὰ εἴπῃ καὶ νὰ διηγηθῇ, πῶς δὲν εἶναι ἄξιος κατηγορίας αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπόρεσε νὰ εἴπῃ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπήνεσε τὸν ὁμιλητὴν;

Δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο ἀρμόζον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσον ἡ σιγὴ, ὅσον ἡ εὐταξία. Ὁ θόρυβος ἀρμόζει εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰ λουτρά καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ εἰς τὰς ἀγοράς. Ἐκεῖ δὲ ὅπου ἡ διδασκαλία εἶναι περὶ τοιούτων δογμάτων, ὀφείλει νὰ ὑπάρχῃ γα-

λήνη και ησυχία και αγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ μεγάλο καταφύγιον.

Αὐτὰ παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω νὰ γνωρίζουν ὅλοι. Διότι καὶ ὁ ἴδιος περιφέρομαι ἀναζητῶν διαφόρους τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡμπορέσω νὰ ὠφελήσω τὰς ψυχὰς σας. Νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εἶναι μικρὸς. Δὲν θὰ ὠφελήσῃ μόνον σὰς, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς. Δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκτραπῶμεν, οὔτε νὰ ἐπιθυμοῦμεν ἐπαίνους καὶ δόξαν, οὔτε νὰ λέγωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦν, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν. Οὔτε νὰ ἀπασχολῶμεν ὅλας τὰς στιγμὰς τοῦ χρόνου μὲ συνθέσεις καὶ ὀραιότητα λέξεων, ἀλλὰ μὲ τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων.

Εἰσελθε εἰς ἐργαστήριον ζωγραφικῆς καὶ θὰ ἀντιληφθῇς ἐκεῖ πολλὴν σιγὴν. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν. Διότι καὶ ἐδῶ ζωγραφίζομεν εἰκόνας θεαυλικὰς καὶ οὐδεμίαν ἰδιώτου, διὰ τῶν χρωμάτων τῆς ἀρετῆς. Τί εἶναι αὐτό; Πάλιν χειροκροτεῖτε; Δὲν φαίνεται τὸ πρᾶγμα εὐκὸλον καὶ αὐτὸ ὅχι ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, τὸ νὰ μὴ κατορθώνεται νὰ τὸ μάθετε αὐτό. Γραφίδα, λοιπόν, ἔχομεν τὴν γλῶσσαν, ἐνῷ τεχνίτης εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Εἰπέ μου, μήπως ὑπάρχει εἰς τὰ μυστήρια κάποιος θόρυβος; Μήπως κάποια ταραχή; "Ὅταν θαπτιζώμεθα, ὅταν πράττωμεν ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν τὰ κυθερινᾷ ὅλα ἡσυχία καὶ σιγή; Αὐτὸ τὸ κάλλος ἔχει κατασπαρῇ εἰς τὸν οὐρανόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν κατηγορηθῇ καὶ ἀπὸ τοῦς "Ἑλληνας ὅτι δῆθεν τὰ πράττομεν ὅλα πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοδοξίαν. 'Αλλ' ἐὰν ἐμποδισθῇ αὐτό, θὰ σθεσθῇ καὶ ἡ αγάπη τῶν πρωτοκαθεδριῶν. Εἶναι ἀρκετόν, ἐὰν κάποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἐπαίνους τὸ νὰ ἐπιτυχάνῃ αὐτὰ μετὰ τὴν ἀκρόασιν, ὅταν συλλέγῃ τοὺς καρπούς. Ναί, παρακαλῶ, ὡς ψηφίσωμεν αὐτὸν τὸν νόμον, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς φιλανθρωπίας ἀπ' αὐτόν, πράττοντες τὰ

πάντα συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τοὺς ἐκτιμῶν τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΑ' (31)

(Πράξ. 18', 14 - 28)

"Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κρᾶζοντες καὶ λέγοντες: "Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἔσμεν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς".

α'. Παρατήρησε, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι τὰ πράττουν ὅλα μὲ σφοδρότητα. "Ἐσχισαν τὰ ἐνδύματα, ἐπήδησαν, ἐκραύασαν, ὅλα ἐξ αἰτίας τῆς ψυχικῆς των διαθέσεως, ἀποστρεφόμενοι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔγιναν καὶ ἐκδηλώνοντες πένθος διότι ἦτο πένθος, ἀληθῶς πένθος ἀπαρηγόρητον, ἐὰν θεοβαίως ἐπρόκειτο νὰ θεωροῦνται θεοὶ καὶ νὰ εἰσάγουν τὴν εἰδωλολατρίαν, τὴν ὁποῖαν ἤλθον νὰ καταργήσουν.

Καὶ τοῦτο ἦτο τέχνασμα τοῦ διαβόλου. Αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ ἀφήνουν ἀπαρητήρητον, ἀλλὰ πῶς συμπεριφέρονται; "Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἔσμεν ἄνθρωποι", λέγουν. "Ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ἀνέτρεψαν τὴν πλάνην. Δὲν εἶπαν ἀπλῶς: "Ἄνθρωποι", ἀλλὰ "καθ' ὅμας". "Ἐπει-

τα, διὰ νὰ μὴ φανερῶν ὅτι ἀποδίδουν τιμὰς εἰς τοὺς θεοὺς, ἀκούσε τί προσθέτουν· «Εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς»¹. Ἰδὲ ὅτι αὐτοὶ οὐδόλως ἀναφέρουν τοὺς προφήτας, οὐτε λέγουν διατί ἄφησε τὰ ἔθνη ἐλεύθερα, ἐνῶ εἶναι τῶν πάντων δημιουργός; «Ὅς ἐν ταῖς παρρησιάζουσιν γενεαῖς εἶσσε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν».

Λέγει μὲν ὅτι τὰ ἄφησε, διατί δὲ τὰ ἄφησε δὲν λέγει ἀκόμη· μέχρι τότε μένει εἰς τὸ ἀναγκαῖον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ οὐδόλως τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. «Καίτοι γε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφήκεν, ἀγαθοποιῶν οὐρανόν, ἡμῖν ὑετοῦς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλὼν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν».

Παρατήρησε, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἐναντίον τῶν κατηγορίαν, ἀλλὰ τοὺς γυμνάζει περισσώτερον μὲ τὸ νὰ ὁδηγῇ τὸ πᾶν πρὸς τὸν θεόν διότι ἐγνώρισαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπεύδουν τόσον νὰ εἰπουν κάτι ἀξιόλογον διὰ τὸν θεόν, ὅσον κάτι ὠφέλιμον διὰ τοὺς ἀκροατάς.

Ἰδὲ μὲ ποῖον κρυφὸν τρόπον διατυπώνει τὴν κατηγορίαν. Καὶ θεοβλαβῶς, ἐὰν ἔπραττε τοῦτο, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῶν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀπήλαυσαν τόσα ἀγαθὰ καὶ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν οὐτε ὡς τροφέα· δὲν τὸ λέγει ὁ μωὸς ἐμφανῶς, ἀλλὰ ὑπαινίσσεται λέγων· «οὐρανὸθεν ἡμῖν ὑετοῦς διδοὺς». Τοιοῦτοτρόπως ἔλεγε καὶ ὁ Δαβὶδ· «Ἀπὸ κορποῦ σίτου καὶ σίνου καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν»²· καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ὁμιλῶν διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτὰ ἀναφέρει.

1ο. Ψαλμ. 145, 6.
2. Αὐτόθ. 4, 8.

Καὶ ὁ Ἱερεμίας ὁμιλεῖ διὰ τὴν δημιουργίαν πρώτα καὶ ἔπειτα διὰ τὴν πρόνοιαν τῶν θροῶν³. Ἐπομένως ἀπὸ ἐκεῖ ὁμιλεῖ μὲ σοφίαν καὶ γνῶσιν. Ἐμπιπλὼν, λέγει, «τροφῆς καὶ εὐφροσύνης». Μὲ τιμητικὸν ἐνδιαφέρον (ἐδόθη) ἡ τροφή ὅχι μόνον μὲ σκοπὸν τὴν αὐτάρκειαν, οὐτε τὴν φυσικὴν ἀνάγκην.

«Καὶ ταῦτα λέγοντες, μέλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς». Καὶ ὁλως ἰδιαιτέρως δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔγιναν ἄξιοι θαυμασμοῦ. Βλέπετε δὲ τι εἰς αὐτὸ παρέμενον μὲ σκοπὸν νὰ ἀνατρέψουν ἐκείνην τὴν μανίαν;

Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. Ἀληθῶς, τέκνα (ἦσαν) τοῦ διαβόλου! Ὅχι μόνον εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰς πράττοντες αὐτὰ καὶ τόσον σπεύδοντες νὰ καταλύσουν τὸ κήρυγμα, ὅσον διαζόμενοι οἱ Ἀπόστολοι νὰ τὸ ἐδραιώσουν.

«Καὶ πείσαντες, λέγει, τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως». Ἐδῶ ἐκπληρώνεται τὸ «ἄρκει σοι ἡ χάρις μου» ἢ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται⁴. Μεγαλύτερον αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἔγερσιν τοῦ χωλοῦ. Οἱ μὲν ἔθνικοι τοὺς ἐθεώρησαν θεοὺς, αὐτοὶ δὲ ἀφοῦ παρέσυραν τὸν ὄχλον μὲ τὴν γνώμην τῶν (τοὺς) ἔσυραν διότι δὲν ἦτο φυσικὸν νὰ θαυμάζουν ὅλοι αὐτούς. Καὶ παρατήρησε, εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν τόσον ἔγιναν ἄξιοι θαυμασμοῦ, εἰς τὴν ἰδίαν ὑποφέρουν. Καὶ αὐτὸ ὠφέλει ἐκείνους οἱ ὁ-

3. Ἱερ. 5, 22 - 24.

4. Β' Κορινθ. 12, 9.

ποιοί ἐβλεπόν. "Ὅτι δὲ καὶ δι' αὐτὸ ἐπιτρέπεται (ὅπῃ τοῦ Θεοῦ) νὰ ὑποφέρουν, μάθε διὰ αὐτὸ τοῦτο ἐδήλωνε καὶ ἔλεγε: «Ἵνα μὴ εἰς ἐμὲ λογισθῇ τις ὡς ἂν εἴπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ»⁵.

«Κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν, ἀναστὰς ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν». Βλέπεις προθυμίαν; Βλέπεις πόθον θερμὸν καὶ φλογερὸν; Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἐσηλθεν ἐκ νέου, διὰ νὰ ἀποδείξηται, ὅτι καὶ ἂν κάποτε ὑπεχώρει (τὸ ἐπραττε) διότι ἤθελε νὰ σπεῖρῃ τὸν λόγον καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξάγῃ τὸν θυμὸν τῶν. Αὐτὰ τὰ γεγονότα περισσότερον καὶ ἐνδοξότερους τοὺς καθίσταν καὶ περισσότερον νὰ χαίρουν τοὺς ἐτοιμαζόν. Εἰς οὐδὲν σημείον λέγει ὅτι ἐπέστρεψαν χαίροντες, διότι ἐτέλεσαν θαύματα, ἀλλὰ διότι ἡξιώθησαν νὰ περιφρονηθοῦν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ἔμαθον ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὃ ὁποῖος λέγει: «Μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῶν ὑποτάσσεται»⁶. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀπόλυτος χαρὰ, τὸ νὰ ἐπαφέρῃ κάποιος κατὰ τὸν Χριστόν. Ἐπειτα ἦλθον εἰς ὅλας τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέστησαν κινδύνους. «Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβῃ εἰς Δέρβην, εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».

ὅ'. Αὐτὸ ἔλεγον, αὐτὰ ἐδείκνυσαν. «Ἐπιστηρίζοντες, λέγει, τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν». Ὡστε ἦσαν σταθεροί· περισσότερον δὲ τοὺς ὠφέλουν. Τὰ προέλεγον, λοιπόν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς ἐ-

5. Αὐτ. 8.

6. Λουκ. 10, 20.

πίτηδες γίνεται τὸ ἴδιον ὅχι μόνον διὰ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μαθητάς, διὰ νὰ μάθουν ἐξ ἀρχῆς εὐθέως καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος καὶ ὅτι πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ ὑποστοῦν τοιαῦτα, καὶ διὰ νὰ σταθοῦν μὲ γενναϊότητα, ὅχι μόνον ἐκκληττόμενοι διὰ τὰ θαύματα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς πειρασμούς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ἔλεγε: «Τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὡς ἐίδετε ἐν ἐμοὶ καὶ ἠκούσατε»⁷.

Τοὺς διωγμοὺς ἠκολούθουν διωγμοί, εἰς ὅλα τὰ μέρη πόλεμοι, μάχαι, λιθοβολισμοί. Ποία παρόρμησις; Πῶς ἐπειθον ὁμιλοῦντες ἐξ ἀρχῆς διὰ θλίψεις; Ἐπειτα καὶ ἄλλη παρηγορία. «Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν». Παρετήρησες τὴν θερμότητα τοῦ Παύλου; «Προσευξάμενοι, λέγει, μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ». Ἰδέ, αἱ χειροτονίαι (ἐγίνοντο) μὲ νηστείας. Πάλιν ἡ νηστεία τὸ ἐξαγνιστικὸν τῶν ψυχῶν μας.

«Καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατήντησαν εἰς Ἀττάλειαν».

Διότι, διὰ νὰ μὴ καταπέσῃ τὸ φρόνημα τῶν μαθητῶν, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται θεοί, τοιαῦτα ὑφίστανται, ἦλθον πρὸς αὐτοὺς καὶ συνωμίλησαν. Καὶ ἰδέ. Πρῶτον πηγαίνει εἰς τὴν Δέρβην, ἐπιτρέπων εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπνεύσουν ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς τὰ Λύστραν καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ὑποχωρῶν ὅταν αὐτοὶ ὠργίζοντο καὶ ἐπιτεθήμενος ὅταν κατέπιπτεν ὁ θυμὸς. Βλέπεις, ὅτι ὅχι ὅλα διὰ τῆς

7. Φιλ. 1, 30.

χάριτος αλλά και διά της ιδιωτικής δραστηριότητος ἐκυθέρων;

«Ἰδὰ κεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραβεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον, ὃ ἐπλήρωσαν». Διὰ ποῖον λόγον ἔρχονται εἰς Ἀντιόχειαν; Διὰ νὰ ἀναγγεῖλουν τὰ ὅσα συνέβησαν ἐκεῖ· ἄλλως τε καὶ τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας (νὰ προέλθῃ) ἀπὸ ἐκεῖ σπουδαῖον πρᾶγμα· διότι ἔπρεπεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κηρύττῃ μὲ παρρησίαν εἰς τὰ ἔθνη.

Ἔρχονται, λοιπόν, ἀναγγέλλοντες αὐτά, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ τὰ γνωρίσουν. Καὶ προνοητικῶς τακτοποιεῖται νὰ κατέλθουν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὰ ἔθνη, διὰ νὰ φύγουν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα μὲ παρρησίαν, ἀφοῦ ἔλαβον πολλὴν ἀφοσίαν (τόλμην)· ἢ καὶ διαφορετικῶς, δὲν ἀποδεικνύει τὸν χαρακτήρα αὐτῶν ἀπότομον. Διότι ἔρχονται ἀποδεικνύοντες καὶ τὴν παρρησίαν, διότι ἐκήρυξαν εἰς τὰ ἔθνη ἀνευ ἐκείνων, καὶ τὴν ὁπακοήν, διότι εἰς αὐτοὺς τὸ ἔκαμαν γνωστόν. Διότι δὲν παρελογίσθησαν, ἐπειδὴ εἶχον τόσα πολλὰ κατορθώσαι.

«Ὅθεν ἦσαν παραβεδομένοι, λέγει, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ». Καὶ θεοβαίως τὸ Πνεῦμα εἶπεν, ἀλλ' ἐγνώριζεν ὅτι τὰ τοῦ Πνεύματος εἶναι τοῦ Υἱοῦ· διότι μία ἡ ἐξουσία ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φύσις καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος μία.

Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀπήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἠνοιξεν ὁ Θεὸς τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. Διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. Εὐλόγως· διότι ἐνῶ ἦτο μεγάλη ἡ πόλις, εἶχε ἀνάγκην διδασκάλων.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, ἐξ ἀρχῆς ὅσα ἐλέχθησαν. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τὴν ἰδίαν τοὺς κατέπληξαν, σχίσαντες τὰ

ἐνδύματα. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διὰ τὴν ἡτταν τοῦ λαοῦ. Μή, λοιπόν, θεωρήσης ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ πρᾶξις ἀναξία δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν σταθερότητα τὴν διότι διαφορετικῶς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν τόσο μεγάλην ὀρμὴν, οὔτε διαφορετικῶς θὰ ἠδύναντο νὰ σθῆσουν τὴν πυράν. Ὅταν, λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη κατὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἡμεῖς νὰ μὴ παραιτούμεθα.

Ἐάν, λοιπόν, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ μετὰ δυσκολίας τοὺς ἐπεισαν, ἐάν δὲν ἔπραττον οὕτως, τί δὲν θὰ συνέβαινε; Διότι ἐάν δὲν ἔπραττον οὕτω, θὰ ἐθεωροῦντο ὅτι ὑπερφηανεύοντο κατὰ κάποιον τρόπον, καὶ ὅτι περισσότερον ἐπιθυμοῦν τὴν τιμὴν. Καὶ παρατήρησε ὅτι ὁ λόγος εἶναι μετρημένος κατὰ τὴν ἐπίκλησιν καὶ εἶναι γεμάτος συγχρόνως ὁ λόγος μὲ θαυμασμόν καὶ ἐπίκλησιν. Τοῦτο τοὺς ἠμπόδισεν ἰδιαιτέρως, τὸ ὅτι εἶπεν: «Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὅμιν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὅμᾳς ἀπὸ τῶν ματαίων τούτων ἐπιτρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν». Ὡς νὰ εἴεον· «Ἀνθρώποι εἰμεθα μὲν, λέγει, ἀνώτεροι δὲ ἀπὸ αὐτὰ· διότι αὐτὰ εἶναι νεκρά». Ἰδὲ, ὅτι δὲν ἀνατρέπουν μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκουν, καὶ δὲν λέγουν τίποτε περὶ τῶν ἀοράτων.

«Ὅς ἐποίησε, λέγει, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς». Φέρει ὡς μάρτυρας τὰς περιόδους τῆς καρποφορίας. Ὡς τῆς Ἰουδαϊκῆς μανίας! Ἐτόλμησαν νὰ εἰσελθῶν καὶ νὰ λιθοβολήσουν τὸν Παῦλον εἰς πόλιν, ἢ ὅποια τόσο πολύ ἐτίμησε τοὺς Ἀποστόλους. Τὸν ἔσυραν δὲ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, διότι δῆθεν ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. «Καὶ προσευξάμενοι, λέγει, μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ». Ἐδίδασκον καὶ τὴν νηστείαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πειρασμῶν. Δὲν εἶπαν ὅσα οἱ ἱδιοὶ κατάρθωσαν, ἀλλὰ ὅσα ὁ Θεὸς μαζὶ τῶν. Μοῦ φαίνεται ὅτι

λέγουν (ἀναφέρουν) ταύς πειρασμούς. Δὲν ἤλθον ἀνευ λόγου ἐδῶ, οὔτε διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν, ἀλλὰ ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα κατ' οἰκονομίαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ κήρυγμα εἰς τὰ ἔθνη.

Καὶ διὰτί, λέγει, δὲν ἐχειροτόνησαν πρεσβυτέρους εἰς τὴν Κύπρον, οὔτε εἰς τὴν Σαμάρειαν; Διότι ἐκεῖνη μὲν ἦτο πλησίον τῶν Ἀποστόλων, αὐτὴ δὲ πλησίον τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ὁ λόγος ἦτο ἱσχυρὸς· ἐδῶ δὲ ὅμως εἶχον ἀνάγκην πολλῆς παρηγορίας καὶ ἰδιαιτέρως οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὰ ἔθνη, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀνάγκην πολλὰ νὰ διδασκῶν. Ἡλθον διδάσκοντες, ὅτι ἐχειροτονήσαν ἐὺλόγως ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἰδὲ τὴν θερμότητα τοῦ Παύλου. Δὲν ζητεῖ νὰ μάθῃ ἂν πρέπει νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ἀμέσως ὁμιλεῖ δι' αὐτὸ ἔλεγεν· «Οὐ προανεθέμην σαρκὶ καὶ αἱματί»⁸.

γ'. Πράγματι μέγα ἀγαθὸν ἡ θαῦσις καὶ εἶναι ἐπιτυχία μεγάλης καὶ γενναίας ψυχῆς. Πόσοι ἐπίστευσαν μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἔγινε τόσοον λαμπρὸς; Τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν ἀνάγκην προθυμίας πανταχοῦ, πολλῆς θερμότητος, ψυχῆς ἡ ὅποια νὰ εἶναι τεταγμένη εἰς μάχην πρὸς τὸν θάνατον· διότι διαφορετικῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὴν Βασιλείαν, ἂν δὲν σταυρωθῇ. Μὴ ἐξαπατῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας· διότι, ἂν εἰς τὸν πόλεμον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς, ὅταν ζῇ μαλθακῶς καὶ κερδοσκοπῇ καὶ ἀπατᾷ καὶ ἀμελεῇ, πολὺ περισσότερον εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον. Ἡ νομίζετε ὅτι δὲν ὑπάρχει τῶρα πόλεμος, ἐξ ὧν τῶν πολέμων δυσκολώτατος; «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν, λέγει, ἡ πόλις πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»⁹. Καὶ εἶναι παρὼν ὁ ἐχθρὸς καὶ

8. Γαλ. 1, 16.

9. (Ἑβρ. 8, 12).

εἰς τοὺς γευματίζοντας καὶ εἰς τοὺς θαδίζοντας καὶ εἰς τοὺς λουομένους· διότι δὲν γνωρίζει ἐπαχὴν ἀνακωχῆς, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, καὶ τότε πολλάκις πολεμεῖ, ἐμβόλων σκέψεις ἀκαθάρτους καὶ αἰσχροτέρας δημιουργῶν μὲ τὰ ὄνειρα. Ἡμεῖς δέ, ὡς νὰ πρόκειται περὶ μικροῦ πράγματος, διὰ τὸ ὅποιον ἐκεῖνος πολεμεῖ, δὲν εἴμεθα ἐν ἐγρηγόρει, οὔτε ἐγειρόμεθα, οὔτε παρατηροῦμε τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων εἰς ἡμᾶς δυνάμεων οὔτε κατανοοῦμεν, ὅτι αὐτὸ τὸ ἱδιον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγίστης ἀπραξίας, ἀλλὰ, ἐνῶ εἴμεθα κυκλωμένοι ἀπὸ τόσοον μεγάλους πολέμους, ζῶμεν μαλθακῶς ὡς νὰ εὕρισκόμεθα εἰς ἐπαχὴν εἰρήνης.

Πιστεῖσατέ με, εἶναι δυνατόν νὰ πάθωμε τῶρα δυσκολώτερα, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὀπείσθη ὁ Παῦλος. Ἐκεῖνοι τὸν ἐκτύπησαν τότε μὲ λίθους· καὶ τῶρα εἶναι δυνατόν νὰ κτυπηθῶμε μὲ λόγια φοθερώτερα τῶν λίθων. Τί, λοιπόν, πρέπει νὰ πράττωμεν; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπραξε καὶ ἐκεῖνος· διότι δὲν ἐμίσησε τοὺς κτυπῶντας, ἀλλὰ ἐνῶ τὸν ἔσυραν ἔξω, ἤλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτούς, οἱ ὅποιοι διέπραξαν τοιαύτας ἀδικίας. Ἄν ὑπομείνης καὶ σὺ τὸν ἄγριον ὄφρησιν, ὁ ὁποῖος ἀδίκως ἐδημιούργησεν αὐτὰ εἰς θάρος σου, τότε καὶ σὺ ἐλιθοβολήσῃς. Διότι μὴ εἴπῃς ὅτι «οὐδεμίαν ἀδικίαν διέπραξα». Διότι ὁ Παῦλος ποῖαν ἀδικίαν ἔκαμε, διὰ νὰ λιθοβοληθῇ; Βασιλείαν ἀνήγγειλλε, ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν πλάνην, εἰς τὸν Θεὸν ὠδήγει· αὐτὰ εἶναι ἀξία στεφάνων, αὐτὰ ἀξία ἀνακηρύξεως, αὐτὰ ἀξία μυρίων ἀγαθῶν, ὅχι ἀξία λίθων· ἀλλ' ὅμως ὀπείσθη τὰ ἀντίθετα. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ λαμπρὰ νίκη.

«Καὶ ἔσυραν αὐτόν», λέγει. Καὶ σὲ πολλάκις σὲ σώρουν, ὅμως μὴ ὀργισθῇς, ἀλλὰ κήρυξε τὸν λόγον μὲ τὴν ἐπιείκειαν. Σὲ ὤφρισε; Σιώπησε, καὶ ἂν ἡμπορῇς

ὁμίλησε μὲ καλωσύνην, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκήρυξες καὶ σὺ τὸν λόγον, ἐδίδασκες ἐπιεικείαν, ἐδίδασκες πραότητα.

Γνωρίζω καλῶς ὅτι πολλοὶ ὑποφέρουν ὄχι τὸσον ἀπὸ τραύματα, ὅσον ἀπὸ τὴν πληγὴν τὴν ὁποίαν δημιουργοῦν τὰ λόγια· διότι αὐτὸ μὲν τὸ τραῦμα τὸ ὀφίσταται τὸ σῶμα, ἐκεῖνο δὲ ἡ ψυχὴ· Ἀλλὰ ἄς μὴ πονέσωμεν, μᾶλλον δὲ ὅταν πονέσωμεν ἄς ὑπομένωμεν. Δὲν βλέπετε τοὺς πυγμάχους, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ ἔχουν τραυματισμένας τὰς κεφαλὰς, τοὺς ὀδόντας ἐσφυγμένους, τὸσον ἡρέμως ὑπομένουν τοὺς πόνους; Ἐδῶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρίξῃ κανεὶς τοὺς ὀδόντας οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ σαγκάσῃ Ἐνθυμοῦ τὸν Δεσπότην σου καὶ ἀμέσως ἑθαλες τὸ φάρμακον εἰς τὴν μνήμην, ἐνθυμοῦ τὸν Παῦλον, κατανόησε ὅτι σὺ ἐνίκησας, ὁ κτυπώμενος, ἐκεῖνος δὲ ἔχει νικηθῇ, ὁ κτυπήσας, καὶ τὸ πᾶν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐθεράπευσε. Μιὰ στιγμή εἶναι, μὴ παρασυρθῇς καὶ τὸ πᾶν ἀμέσως ἐπέτυχες, μὴ κινηθῇς καὶ τὸ πᾶν διέλυσες.

Μεγάλῃ παρηγορίᾳ εἶναι τὸ νὰ πάθῃς τι διὰ τὸν Χριστόν· δὲν κηρύττεις τὸν λόγον τῆς πίστεως, ἀλλὰ κηρύττεις τὸν λόγον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ὅσον βλέπει τὴν ἐπιεικείαν, λέγει, τὸσον περισσότερον ἐπιτίθεται. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ὑποφέρεις, ἐπειδὴ θὰ σοῦ αὐξήσῃ περισσότερον τὰς ἀμοιβάς; Ἀλλὰ, λέγει, γίνεται θρασύς. Αὐτὸ εἶναι δικαιολογία τῆς μικροψυχίας τοῦ καθενός. Κατ' ἄλλον τρόπον γίνεται θρασύς, ἂν ἀνταποδίδῃς.

Ἐάν ὁ Θεὸς ἐγνώριζεν ὅτι γίνονται οἱ ὀδικοὶ θρασεῖς μὲ τὸ νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν, δὲν θὰ διέταζε τοῦτο, ἀλλὰ θὰ ἔλεγε: «Ὑπεράσπισε τὸν ἑαυτὸν σου». Ἀλλὰ γνωρίζει ὅτι τοιοῦτοτρόπως ὑπάρχει περισσότερα ὠφέλεια. Μὴ νομοθετῇς ἀντίθετα πρὸς τὸν Θε-

ὸν· ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς ἐκεῖνον. Δὲν εἶσαι σὺ ἀγαθότερος τοῦ δημιουργοῦ μας; Εἶπε: «Ὅταν ὑβρίζῃς νὰ ὑπομένης» καὶ σὺ λέγεις: «Ἀνταποδίδω τὰς ὕβρεις, διὰ νὰ μὴ γίνῃ θρασύς». Σὺ, λοιπόν, φροντίζεις περισσότερον ἀπὸ αὐτόν; Αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι τοῦ πάθους καὶ τῆς σκληρότητος καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῶν ἀντιθέτων νομοθετημάτων πρὸς τὸν Θεόν. Διότι καὶ ἂν ἐβλάπτετο, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπακούσῃ; Ὅταν ὁ Θεὸς διάτασσι κάτι, ἡμεῖς ἄς μὴ νομοθετῶμεν ἀντιθέτως.

«Ἀποκρίσις, λέγει, ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει ὀργάς»¹⁰. Ἐπομένως πράττει τοῦτο, ὅταν ὑποκύπτῃ καὶ ὄχι ὅταν ἐναντιώνεται. Ἐάν ὠφελῇ σέ, καὶ ἐκεῖνον ὠφελεῖ· ἐάν δὲ βλάπτῃ σέ, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ διορθώσῃς ἐκεῖνον, πολὺ περισσότερον (βλάπτει) ἐκεῖνον. «Ἰατρεῖ, θεράπευσον σεαυτόν»¹¹. Ἐκακοφύγησε; Σὺ νὰ τὸν ἐπαινέσῃς. Ὑβρίσει; νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃς. Ἐσκέφθῃ κακόν; εὐεργέτησε, πρόσφερε εἰς αὐτόν τὰ ἀντίθετα, ἐάν θεοβαίως ἰδιαίτερος φροντίξῃς διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ ἐκδικηθῇς τὸ πάθος σου.

Καὶ θεοβαίως πολλάκις, λέγει, ἔγινε χειρότερος, ἂν καὶ ἀπήλαυσε ἀνοχῆς. Τοῦτο ὄχι ἐξ αἰτίας σου ἀλλὰ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Θέλεις νὰ μάθῃς ὁποία ἔπαθεν ὁ Θεός; Κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήριά του, ἐφόνευσαν τοὺς προφῆτας, καὶ ὅλα τὰ ὑπέφερε. Δὲν ἠδύνατο νὰ ρίψῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κεραυνόν; Ἀλλὰ ὅταν ἔστειλε τοὺς προφῆτας καὶ τοὺς ἐφόνευσαν, τότε ἔστειλε τὸν Υἱόν του· ὅταν ἔδειξαν μεγαλυτέραν ἀσέβειαν, τότε περισσότερον τοὺς εὐεργέτησε. Καὶ σὺ ἂν τὸν ἴδῃς νὰ σκληρύνεται, τότε ὑποχώρησε περισσότερον· διότι ἡ μακία αὐτῇ ἔχει ἀνάγκην μεγαλυτέρας παρηγορίας. Ὅσον ὑβρί-

10. Παροιμ. 15. 1.

11. Λουκ. 4. 23.

ζει σκληρότερον, τόσον έχει ανάγκην περισσοτέρας ἐπικεικίας. Καί ὅπως ἀκριθῶς ὅταν ἐπέλθῃ ὁ πυρετός με σφοδρότητα τότε ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ ὑποχωροῦντος, τοιοῦτοτρόπως καί ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θυμῶναι. Ὅταν γίνεταί πολύ ἄγριον τὸ θηρίον, ὅλοι ἀνεξαίρετως τὸ ἀποφεύγομεν οὕτω καί ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὀργίζεται.

Μὴ θεωρήσῃς, ὅτι τοῦτο εἶναι τιμητικόν· διότι τιμῶμεν καί τὸ θηρίον, τιμῶμεν, λοιπόν, καί τοὺς παράφρονας ὅταν (τούς) ἀποφεύγωμεν; Οὐδόλως· αὐτὸ εἶναι στέρησις τιμῆς καὶ προσβολή, περισσότερον δὲ οὐχὶ στέρησις τιμῆς καὶ προσβολή, ἀλλὰ συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία. Δὲν θλέπεις ὅτι οἱ ναῦται, ὅταν πνεύσῃ σφοδρὸς ἄνεμος, κατεβάξουν τὰ ἱστία, διὰ νὰ μὴ καταβυθισθῇ τὸ σκάφος; Τοὺς ἵππους, ὅταν παρασύρουν τὸν ἀνάστυν, ὅτι αὐτὸς ὑποχωρεῖ μαζί των καὶ δὲν σῶρει τοὺς χαλινούς, διὰ νὰ μὴ ἀφαίρεση ἀποτόμως τὴν δύναμιν;

Β'. Πράξε καὶ σὺ αὐτό. Εἶναι πῦρ ὁ θυμός, εἶναι φλόξ, δυνατή, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην ξύλων πρὸς καυσίν· μὴ παρέχῃς εἰς τὸ πῦρ τὴν τροφήν, καὶ ἐσθῇς ταχέως τὸ κακόν. Δὲν ἔχει ἡ ὀργὴ δύναμιν ἰδικήν της, ἀν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλος, ὃ ὁποῖος τὴν τρέφει. Δὲν ὑπάρχει διὰ σὲ οὐδεμία δικαιολογία. Ἐκεῖνος κατέχεταί ἀπὸ τὴν μανίαν καὶ δὲν γνωρίζει τί πράττει· σὺ, θλέπων αὐτόν, ὅταν περιπέσῃς εἰς τὰ ἴδια, καὶ δὲν συνετισθῇς ἀπὸ ἐκεῖνον, ποίαν συγγνώμην (θὰ ἀξιώσῃς); Ἐάν, ὅταν εὗρεθῇ κάποιος εἰς συμπόσιον, ἴδῃ κάποιον εἰς τὴν αὐλὴν μεθυμένον καὶ συμπεριφερόμενον ἀπρεπῶς καὶ ἔπειτα ἀν καὶ ὁ ἴδιος περιπέσῃ εἰς παρομοίαν κατάστασιν δὲν θὰ εἶναι ἀσυγχώρητος πολὺ περισσότερον, ἐπειδὴ μεθ' ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖνον; Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἄς μὴ νομίζωμεν ὅτι εἶναι δικαιολογία τὸ νὰ λέγῃ κάποιος, ὅτι «δὲν ἔκαμα ἀρχὴν ἐγὼ»· τοῦτο εἶναι ἐ-

ναντίον μας, διότι οὐδόλως παρεδειγματίσθημεν ἀν καὶ εἶδομεν ἐκεῖνον· ὅπως ἀκριθῶς θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος· «Δὲν ἐφόνευσα πρῶτος ἐγὼ». Διότι δι' αὐτὸ εἶσαι ἄξιος τιμωρίας, διότι, ἀν καὶ εἶδες τὸ παράδειγμα, οὐδόλως συνεκράτησες τὸν ἑαυτὸν σου.

Ἐάν ἴδῃς τὸν μεθυμένον νὰ κἀνῃ ἑμετόν, νὰ καταστρέφῃ, νὰ σχίσῃ τὰ ἐνδύματά του, νὰ ἔχῃ ἐξαγριωμένους τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ γεμίῃ τὴν τράπεζαν με ἀκαθαρσίας, νὰ τὸν ἀποφεύγουν ὅλοι, ἔπειτα ἀν περιπέσῃς εἰς τὰ ἴδια, δὲν θὰ εἶσαι περισσότερον μισητός; Τοιοῦτος εἶναι καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀργίζεται· τεντώνει τὰς φλέθας περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κάνει ἑμετον, φλογίζει τοὺς ὀφθαλμούς, καταστρέφει τὰ σπλάχνα, κάνει ἑμετον λόγια πολὺ περισσότερον ἀκάθαρτα ἀπὸ ἐκείνην τὴν τροφήν, τὰ πάντα λέγει ἀνεξέλεγκτα, τίποτε ἐπεξεργασμένον, (διότι δὲν ἐπιτρέπει ὁ θυμός), ἀλλὰ ὅπως ἀκριθῶς ἐκεῖ πολλάκις ἡ ἀφθονία ὕγρων, ἐπειδὴ ἐνώχλησε τὸν στόμαχον, ὅλα τὰ ἀπέβαλε, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἀμέτρητος ὀργή, ἐπειδὴ ἐνώχλησε τὴν ψυχὴν, δὲν ἐπιτρέπει νὰ κρύπτῃ, ὅσα εἶναι καλὸν νὰ ἀποσιωπᾷ, ἀλλὰ λέγει καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λέγωνται καὶ ὅσα δὲν πρέπει, ἐντροπιάζων (ὁ λέγων) οὐχὶ τοὺς ἀκρατάς, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ὅπως, λοιπόν, ἀποφεύγομεν ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι κάνουν ἑμετον, οὕτω καὶ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ὀργίζονται. Τί πράττοντες; Ἄς ρίπτωμε σκάνιν εἰς τὸν ἑμετον αὐτῶν, σιωπῶντες ὡς καλοῦμε τοὺς σκύλους, διὰ νὰ φάγουν τελείως αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐξήμεσε.

Γνωρίζω ὅτι ἀκούοντες (αὐτά) ὑποφέρετε ἀπὸ ναυτίαν· ἀλλὰ ἐπιθυμῶ σεῖς νὰ πάθετε τοῦτο, ὁσάκις θλέπετε νὰ γίνωνται αὐτά, καὶ νὰ μὴ εὐχαριστήσθε με αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Περισσότερον ἀκάθαρτος ὁ ὕβριστής

ἀπὸ τὸν σκύλον, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑμετόν του· διότι ἐάν μὲν, ἀφοῦ ἐμέσῃ μίαν φοράν, ἔπαυε, δὲν θὰ ἦτο πρὸς κατηγορίαν του, ἐάν δὲ πάλιν τὰ ἴδια κά- νῃ ἑμετον, εἶναι φανερόν ὅτι ἐπειδὴ ἔφαγε τὰ ἴδια.

Τί, λοιπόν, (ὁπάρχει) περισσότερο σιχαμερόν ἀ- πὸ τὸ τοιοῦτο; τί δὲ περισσότερο ἀκάθαρτον ἀπὸ ἐκεῖ- νο τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον τρώγει τοιοῦτου εἶδους τροφάς; "Αν καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φύσεως, ἐκεῖνο δὲ ἔχει μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο (εἶναι) παρὰ φύσιν. Πῶς; Διότι δὲν εἶναι τὸ νὰ ὑβρίζῃς ματαίως σύμφω- νον μὲ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ φύσιν· τίποτε, λοιπόν, δὲν λέγει ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν ὡς θηρίον, ἄλλοτε δὲ ὡς παράφρων. "Οπως, λοιπόν, ἀκριβῶς ἡ ἀσθένεια τῶν σωμάτων (εἶναι) παρὰ φύσιν, τοιοῦτο- τρόπως καὶ αὐτό. Καὶ ὅτι εἶναι παρὰ φύσιν, (ἰδοὺ ἡ ἀ- πόδειξις), ἐάν παραμείνῃ ἀρκετὸν χρόνον εἰς αὐτό (τὸ σῶμα), θὰ καταστραφῇ συντόμως· ἐάν δὲ παραμείνῃ εἰς αὐτὸ συμφανῶς μὲ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, δὲν θὰ κα- ταστραφῇ.

Θὰ προετίμων ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διατρέφεται μὲ ἀκαθαρσίας, νὰ μετάσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, παρὰ ἐκεῖ- νον ὁ ὁποῖος λέγει τοιαῦτα. Δὲν βλέπετε τοὺς χοίρους νὰ τρώγουν ἀκαθαρσίαν; Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοί. Διότι τί (ὁπάρχει) θρωμερώτερον ἀπὸ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους λέγουν οἱ ὑβρισταί; Αὐτοὶ φροντίζουν νὰ μὴ εἴπουν οὐδὲν ὀγιές, οὐδὲν καθαρόν, ἀλλ' ἐάν ὑπάρχῃ κάτι αἰσχρὸν, ἐάν κάτι ἀσχημον, αὐτὸ (φρον- τίζουν) καὶ νὰ πράξουν καὶ νὰ εἴπουν.

Καὶ τὰ κατ' ἐξοχὴν φοβερώτερον, ὅτι, ἐνῶ ἐντρο- πιάζουν περισσότερο τοὺς ἑαυτοὺς των, νομίζουν ὅ- τι ἐντροπιάζουν τοὺς ἄλλους· διότι ἀπὸ ἐκεῖ εἶναι φανερόν, ὅτι ἐντροπιάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι μὴ μοῦ ἀναφέρῃς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι λέγουν ψεύδη, ἀλ-

λὰ ὅς εἶναι κάποια πόρνη πολὺ γνωστή, ἢ καὶ ἄλλος ἀπὸ τὸ θέατρον, καὶ ὅς φιλονικῇ μὲ κάποιον, ἔπειτα ἐ- κείνος ὅς λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτόν καὶ ἐκεῖνος πάλιν τὰ ἴδια, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑβρίσθῃ περισσότερο μὲ τὰ λόγια; Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὅσα ἀκριβῶς εἶχε, ἡ- κουσεν, αὐτὸς δὲ ὅσα δὲν εἶχε· ἐπομένως εἰς ἐκεῖνον μὲν τίποτε ἐπὶ πλέον δὲν ἔχει γίνεῃ εἰς λόγους ἐντροπῆς, εἰς αὐτόν δὲ προσετέθη πολλὴ ἀπρέπεια. Ἀλλὰ ὅς εἶ- ναι πάλιν μερικά πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν πραχθῇ καὶ ὅς τὰ γνωρίζῃ μόνον ὁ ὑβριστής, ἔπειτα, ἐνῶ σιω- πᾷ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅς ὑβρίζῃ, καὶ τοιοῦτοτρόπως περι- σσότερον ἔχει ὑβρισθῇ ὁ ἴδιος. Πῶς; Ἐπειδὴ ἔγινε κήρυξ τῆς κακίας, ἐπειδὴ ἀπέκτησε φήμην τῆς ἀσυνειδησίας ἐνὸς ἀπίστου· καὶ ὅλους θὰ τοὺς ἴδῃς νὰ κατηγοροῦν καὶ νὰ λέγουν πανταχοῦ τοιαῦτα. Διότι ἐάν, λοιπόν, ἐ- γνωρίζῃς κάποιον φόνον, λέγει, ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ ἀ- ναφέρῃ· καὶ αὐτὸν μὲν τὸν περιφρονοῦν ὡς νὰ μὴ εἶναι ἄνθρωπος, τὸν μισοῦν, ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἀγριον καὶ τραχὺ θηρίον, αὐτὸ δὲ περισσότερο συγχωροῦν παρὰ ἐκεῖνον· διότι δὲν μισοῦμεν τόσον ὅσους ἔχουν σφάλματα, ὅσον ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σπεύδουν νὰ τὰ ἀ- ποκαλύψουν καὶ νὰ τὰ φανερώσουν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς προσέβαλεν ἔτι μόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑ- αυτόν του καὶ τοὺς ἀκροατάς καὶ τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἐκτύπησε τὸν ἀκροατήν, οὐδὲν καλὸν ἔ-πραξε.

Δι' αὐτὸ λέγει ὁ Παῦλος· «Εἰ τις ἀγαθὸς λόγος πρὸς οἰκοδομὴν, ἵνα ἑὼ χάριν τοῖς ἀκούουσιν»¹². "Ας ἀποκτήσωμε γλῶσσαν ἐπαινετικήν, διὰ νὰ εἰμεθα ἐπι- θυμητοὶ καὶ ἀγαπητοί· διότι ὅλα γενικῶς ἐφθασαν εἰς

¹² Ἐφεσ. 4, 29.

τοιοῦτο σημεῖον κακίας, ἴστε, δι' ὅσα ἔπρεπε νὰ καλύπτῃ (κανεῖς) τὰ πρόσωπόν του, δι' αὐτὰ πολλοὶ ὑπερηφανεύονται· διότι ὅσα ἀπειλοῦν οἱ πολλοί, τοιοῦτου εἶδους εἶναι.

«Δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν γλῶσσαν μου», λέγει. Εἶναι λόγια γυναικῆς, γριᾶς μεθυμένης, ἡ ὁποία φέρεται ἀπρεπῶς, τῶν συρομένων εἰς τὴν ἀγοράν, τοῦ παραινούντος εἰς πορνείαν.

Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον αἰσχρὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια, τίποτε πλεον ἄνδρον, τίποτε περισσότερον ἀρμόζον εἰς τὰς γυναῖκας, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχη (κανεῖς) τὴν δύναμιν εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τὸ νὰ ὑπερηφανεύεται διὰ τὰς ὑβρεῖς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς πανηγύρεις, ὅπως οἱ μῖμοι καὶ παράσιτοι καὶ κόλακας. Περισσότερον εἶναι χοῖροι παρὰ ἄνθρωποι, ὅσοι διὰ τοῦτο ὑπερηφανεύονται.

Εἶναι πρέπον νὰ θάψῃς τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ ἂν κάποιος ἄλλος ἐμφορτῇ αὐτὰ εἰς σέ, εἶναι πρέπον νὰ ἀποφύγῃς τὴν κατάθεσιν ὡς μισητὴν καὶ ἄνδρον, σὺ δὲ ἔχεις γίνεαι διαλαλητῆς (κήρυξ) τῶν ὕβρεων· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ προξενήσῃς οὐδεμίαν θλάσιν εἰς ἐκείνον ὃ ὁποῖος κακολογεῖται.

Διὰ τοῦτο, πορακαλῶ, ἀφοῦ κατανοήσωμεν πόση εἶναι ἡ κακία, καὶ ὅτι πολλοὶ ὑπερηφανεύονται, ὡς συνέλθωμεν, ὡς διορθώσωμεν τοὺς τόσον παραφρονοῦντας, ὡς καταργήσωμεν αὐτὰ τὰ συνέθρια ἀπὸ τὴν πόλιν, ὡς στολίσωμεν τὴν γλῶσσαν μας, ὡς (τὴν) ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε κακὸν λόγον, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ γίνωμε καθαροὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, νὰ προσελκύσωμε τὴν ἐξ οὐρανοῦ εὐνοίαν καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς

τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκουν ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΒ' (32)

(Πράξ. ιδ', 28 — ιε', 11)

«Διέτριβον δὲ ἐκεῖ, φησί, χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς».

«Καὶ τινες, κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς· οἱ δὲ ἐν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωυσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι»¹.

α'. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ εἰσάγεται ἀπὸ αὐτοὺς ἀναγκαῖα ἡ ἐναρξίς τῆς μετασάσεως εἰς τὰ ἔθνη. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ὅταν κατηγορεῖτο ἀπελογήθη καὶ κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀπολογίας εἶπε τὸ πᾶν (τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὸν λόγον παραδεκτόν), ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐστράφησαν ἀλλοτρίως οἱ Ἰουδαῖοι, τοιοῦτοτρόπως ἦλθεν εἰς τὰ ἔθνη. Ἐδῶ πάλιν φλέπων νὰ παρουσιάσῃται ὅλη ὑπερβολή, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προβάλλει τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ συνωμῖλουν μὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως, διότι ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸ ἐδιδάχθησαν, αὐτὸ παρεκίνησε τοὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων προερχομένους εἰς ζηλοτυπίαν. Καὶ δὲν ἐδίδασκον μόνον τὴν περιτομήν, ἀλλὰ ὅτι οὐτε νὰ σωθῇτε δύνασθε. Τὸ ἀντίθετον τοῦ ὁποίου ἦτο καταλληλότερον νὰ λέγουν, ὅτι ὅταν περιτέμνεσθε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇτε.

Βλέπετε τοὺς πειρασμοὺς συνεχεῖς καὶ ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω; Τακτοποιεῖται δὲ αὐτὸ καλῶς, ἐνῶ εἶναι

1. Πράξ. 14, 28 - 15, 1.

παρὼν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀναντιωθή. Καὶ δὲν εἶπε ὁ Παῦλος· «Διατί; Δὲν εἰμαι ἀξίος ἐμπιστοσύνης μὲ τόσας ἀποδείξεις;», ἀλλὰ ἐπέσθη πρὸς χάριν ἐκείνων. Καὶ πρόσεξε, πληροφοροῦνται, λοιπόν, ὅλοι καὶ οἱ Σαμαρεῖται τὰ ὅσα ἔχουν συμφῆ εἰς τοὺς ἐθνικούς καὶ ἔχαιρον.

«Γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῃ πρὸς αὐτοὺς, ἔταξαν ἀναβαίνειν τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καὶ τινὰς ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν, προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνγγεῖλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖται· «Ἐξανέστησαν δὲ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἵρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωυσέως. Συνήχθησαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ῥήματα τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι».

Παρατήρησε ὅτι ὁ Πέτρος ἐξ ἀρχῆς ἔχει ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὅτι μέχρι τῶρα συμπεριφέρεται ἰουδαϊκῶς. «Ὑμεῖς ἐπίστασθε», λέγει. Ἰσως παρευρίσκοντο καὶ οἱ κατηγορήσαντες αὐτὸν παλαιότερον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κορνηλίου, καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον εἰσέλθει μαζί του· δι' αὐτὸ τούτους φέρει ὡς μαρτυρας.

«Ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ὁ Θεὸς ἐξελέξατο. Τί σημαίνει· «Ἐν ὑμῖν»; Δηλαδή, λέγει, εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ καθ' ὅν χρόνον εἰσθε παρόντες.

«Διὰ στόματός μου». Ἰδὲ πῶς παρουσιάζει τὸν Θεὸν τὰ ὁμιλῇ δι' αὐτοῦ καὶ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. «Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς», (δὲδηγεί αὐτοὺς εἰς τὴν πνευματικὴν μαρτυρίαν), «δοὺς αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν». Πρόσεξε πῶς ἐξισώνει πανταχοῦ τοὺς ἐθνικούς. «Καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξύ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρῆς τὰς καρδίας αὐτῶν». Λέγει, ἐπέτυχον τὰ ἴδια μὲ μόνῃ τὴν πίστιν. Καὶ δι' ἐκείνους αὐτὰ (εἶναι) προτρεπτικά· περισσότερον δὲ δύνανται νὰ διδάξουν ἐκείνους, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα μόνῃ ἡ πίστις καὶ ὅχι τὰ ἔργα οὔτε ἡ περιτομή· διότι θεοβαίως δὲν λένουν αὐτὰ μόνον ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ διδάσκοντες καὶ ἐκείνους νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν νόμον· ἀλλὰ μέχρι τῶρα δὲν τὸ λένουν.

«Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; Ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι». Τί σημαίνει· «Πειράζετε τὸν Θεόν»; «Διατί δείχνετε ἀπιστίαν εἰς τὸν Θεόν; λέγει. Διατί θάζετε εἰς πειρασμὸν αὐτόν, ὡς νὰ μὴ δύναται νὰ σώσῃ διὰ τῆς πίστεως;» Ἐπομένως εἶναι ἀπιστία τὸ νὰ προβάλλῃ τὸν νόμον. Ἐπειτα ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ὠφελοῦνται οὐδόλως καὶ τὸ πᾶν στρέφει πρὸς τὸν νόμον, ὅχι πρὸς αὐτοὺς, καὶ μετριάξει τὴν κατηγορίαν.

«Ὅν οὐκ ἰσχύσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, λέγει, βαστάσαι· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι». Μὲ πό-

σην δύναμιν εἶναι πλήρη αὐτά τὰ λόγια! Ὅσα ἀκριβῶς ὁ Παῦλος εἶπε διὰ πολλῶν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους, αὐτά καὶ οὗτος.

«Εἰ γὰρ Ἀθραάμ, λέγει, ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν»¹. Βλέπεις ὅτι αὐτὸ εἶναι περισσότερο διδασχὴ δι' αὐτοὺς παρὰ ἀπολογία διὰ τὰ ἔθνη; Ἀλλὰ, ἐάν μὲν εἶλεγε αὐτὰ ἀνευ προφάσεως, ἴσως οὐδόλως ἦτο ὑποπτος, ἀφοῦ δὲ ἔκαμεν ἀρχὴ ἀπὸ ἐδῶ, εἰς τὸ ἐξῆς ὁμιλεῖ ἀνευ φόβου. Καὶ ἰδὲ πανταχοῦ ὅτι γίνονται τὰ ἐκ μέρους τῶν ἑχθρῶν μαζὶ μὲ αὐτά· διότι ἐάν ἐκεῖνοι δὲν ἐδημιουργοῦν ζήτημα, δὲν θὰ ἐλέγοντο αὐτά, οὔτε τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτά. Ἀπὸ ἐδῶ μαθαίνουσι ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἤθελον τὰ ἔθνη νὰ προσέλθουν, δὲν ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ τὰ παραθλέπουν. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμε τὰ λεχθέντα ἐξ ἀρχῆς.

«Ἐν ὑμῖν, λέγει, ἐξελέξατο, καὶ ἀπ' ἡμερῶν ἀρχαίων». Εἶπεν αὐτὸ, δεικνύων ὅτι ἀπὸ παλαιότερον καὶ οὐχὶ τῶρα. Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα δὲ τὸ νὰ ἀποκηρύξῃ τοῦτο, ἂν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι (τὸ) ἐπίστευον. Μὲ αὐτὸ τὸ ὅποιο τοὺς λέγει δύο πράγματα ἐπιθεβαιώνει, διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον. Καὶ τὸ «ἐξελέξατο» καλῶς (εἶπεν)· ὅπως δὲν εἶπε σχετικῶς μὲ αὐτά. «ἠθέλησεν», ἀλλ' «ἐξελέξατο». Ἀπὸ ποῦ τοῦτο εἶναι φανερόν; Ἀπὸ τοῦ Πνεύματος, λέγει. «Ἐπειτα ἀποδεικνύει ὅτι τοῦτο ἐγίνε μαρτυρία εἰς αὐτάς, ὅχι ἀπλῶς τῆς χάριτος ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτι δὲν παρείχε εἰς αὐτοὺς τίποτε ὀλιγώτερον· διότι, λέγει, τίποτε δὲν διαχωρίζει ἡμᾶς καὶ αὐτούς. Ἐπομένως πρέπει πανταχοῦ νὰ ζητῶμεν καρδίαν.

Καὶ καταλλήλως εἶπεν· «Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς», ὅπως καὶ ἐκεῖ· «Σὺ, Κύριε, καρ-

1α. Ρωμ. 4, 2.

διογνώστα πάντων, ἀνάδειξαν»². Ὅτι δὲ τοῦτο ἐπιθυμεί, παρατήρησε τί προσθέτει· ὅτι «δὲν κάνει διάκρισιν μεταξύ ἡμῶν καὶ αὐτῶν». Ὅταν ἀνέφερε τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τότε εἶπε ταῦτα τὸ σπουδαῖον, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος· «Ὅτε περιτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία»³ καὶ «ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ»⁴.

Ὅλων αὐτῶν τῶν λόγων τὰ σπέρματα εὐρίσκονται εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ Πέτρου. Καὶ δὲν εἶπε· «τῶν ἐκ περιτομῆς», ἀλλὰ «μεταξὺ ἡμῶν», δηλαδὴ τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι ὕβρις τὸ «οὐδέν», συμπληρῶναι· «Πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν» καὶ δι' αὐτοῦ καταργεῖ τὴν ὑπερίαν. Ἐκαθάρισαν ἐντελῶς προηγουμένως τὸν λόγον καὶ τότε ἀποδεικνύει ὅχι τὸν νόμον κουραστικόν, ἀλλὰ αὐτοὺς ἀδυνάτους.

θ'. Πρόσεξε πῶς κατέληξεν εἰς κάτι φοθερόν. Συνομιλεῖ μὲ αὐτοὺς χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τίποτε ἀπὸ πῶς προφήτας, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ παρόντα γεγονότα, τῶν ὁποίων αἱ ἱδρυαὶ ἦσαν μάρτυρες. Εὐλόγως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ καταθέτουν τὴν μαρτυρίαν των καὶ κένουν τὸν λόγον δυνατότερον μὲ ὅσα ἤδη ἔγιναν.

Καὶ ἰδὲ, συμφωνεῖ νὰ γίνῃ πρῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν συζήτησις πρὸς διευκρίνησιν καὶ τότε ὁμιλεῖ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν εἶπε· «Τῶν ἐκ περιτομῆς», ἀλλὰ «τῶν ἐθνῶν», (διότι τοῦτο, ὀλίγον κατ' ὀλίγον προστιθέμενον, ἐγίνετο δυνατότερον, ἐκεῖνα δὲ ἦτο διὰ τὸν δοκιμάζοντα, ἐάν εἶναι δυνατόν ὁ νόμος καὶ ἔπειτα νὰ σώσῃ), πρόσεξε τί πράττει. Δεικνύει ὅτι αὐτοὶ εὐρίσκονται εἰς κίνδυνον, ἐάν θεσθαίως, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν ἠδυνήθη ὁ νόμος, ἠδυνήθη ἡ πίστις. Ἐάν δὲ αὕτη ἐκπέ-

2. Πράξ. 1, 24.

3. Α' Κορινθ. 7, 19.

4. Ἐφεσ. 2, 15.

ση, είναι αναπόφευκτον αὐτοὶ νὰ χαθοῦν. Καὶ δὲν εἶπε: «Ἀπιστεῖτε», τὸ ὅποιον ἦτο θαρύτερον, καὶ αὐτὰ ἐνῶ εἶχε ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα.

Εἰς μὲν τὰ Ἱεροσόλυμα, λοιπόν, δὲν ὤπηρχον μερικοὶ ἀπὸ τὰ ἔθνη, εἰς δὲ τὴν Ἀντιόχειαν φυσικὸν εἶναι νὰ ὤπηρχον. Διὰ τοῦτο καὶ φεύγουν καὶ περνοῦν ἐκεῖ ἀρκετὸν χρόνον.

Ἐσηκώθησαν δὲ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, ἀκόμη πάσχοντες ἀπὸ φιλαρχίαν, καὶ θέλοντες νὰ ἔχουν τοὺς ἐξ ἔθνων ἀντιθέτους πρὸς αὐτοὺς. (Καίτοι καὶ ὁ Παῦλος ἦτο νομομοχθής, ἀλλὰ δὲν ἔπαθεν αὐτὸ ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθε καὶ τὸ δόγμα ἐγίνετο περισσότερον ἀκριθές) διότι ἐὰν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα οὐδὲν τοιοῦτου εἶδους διατάσσουν, πολὺ περισσότερον αὐτοί. Βλέπεις, ὅσοι δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ἐξουσίαν, χαίρουν εἰς τὴν πίστιν; Δὲν εἶναι, λοιπόν, αἱ διηγῆσεις αὐταὶ διὰ φιλοδοξίαν οὔτε δι' ἐπίδειξιν, ἀλλὰ δι' ἀπολογίαν (ὑπεράσπισιν) τοῦ κηρύγματος εἰς τὰ ἔθνη διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγουν τίποτε ἐξ ὧν ἔχουν ἀμύθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Πολλὸς ὁ ἐρεθισμὸς τῶν Φαρισαίων, ἐπειδὴ νομοθετοῦν ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν πίστιν καὶ δὲν πείθονται εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ἀλλὰ πρόσθε πῶς ἐκείνοι μὲ ἐπιείκειαν καὶ ὅχι μὲ ἐξουσίαν συνομιλοῦν διότι τὰ τοιοῦτου εἶδους εἶναι ἐπιθυμητὰ καὶ περισσότερον ἔχουν γίνεαι σταθερά. Βλέπεις, οὐδόλως ἀπόδειξιν λόγων, ἀλλὰ τὴν ἀπόδειξιν διὰ τῶν γεγονότων, διὰ τοῦ Πνεύματος; Ἀλλὰ ὅμως, ἂν καὶ ἔχουν τοιαύτας ἀποδείξεις, ἀκόμη μὲ ἐπιείκειαν συνομιλοῦν. Καὶ ἰδὲ. Δὲν φεύγουν, συκοφαντοῦντες τοὺς εὐρισκομένους εἰς Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα λαμβάνουν πάλιν ἀφορμὴν τοιοιτοτρόπως ἐσκέπτοντο τὴν φιλαρχίαν, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι κατηγοροῦσαν καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουν οἱ

Ἀπόστολοι. Ἀλλὰ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν κατηγόρησαν αὐτοί, ἀλλὰ, εἰς τὴν ἔφερον τὰς ἀποδείξεις, τότε γράφουν μὲ περισσότεραν σφοδρότητα.

Διότι ἡ ἐπιείκεια πανταχοῦ εἶναι μέγα καλόν. Ἐπιείκεια λέγω, ὅχι ἀδιαφορίαν ἐπιείκεια, ὅχι κολακείαν διότι πολὺ διαφέρουν αὐτὰ μεταξύ των. Τίποτε δὲν ἔκαμε σκληρόν τὸν Παῦλον, τίποτε τὸν Πέτρον. Ὅταν ἔχῃς ἀποδείξεις, διατὶ ὀργίζεσαι; ἢ, διὰ νὰ τὰς κάμῃς καὶ αὐτὰς ἀναξιόπιστους; Δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀργίζεται νὰ πείσῃ ποτέ.

Καὶ χθὲς ὠμιλήσαμε διὰ τὴν ὀργὴν, τίποτε δὲν ἐμποδίζει καὶ σήμερον διότι ἡ συνέχεια ἴσως φέρῃ κάτι καλόν. Διότι καὶ τὸ φάρμακον, τὸ ὅποιο ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ θεραπεύσῃ τραῦμα, ἂν δὲν τίθεται συνεχῶς, τὸ πᾶν ἔχασε. Μὴ νομίζετε, λοιπόν, ὅτι εἶναι διὰ τῆς κατηγορίας τὸ νὰ ὁμιλοῦμε συνεχῶς διὰ τὰ ἴδια διότι ἐὰν εἴχαμε κατηγορηθῇ, δὲν θὰ ὠμιλοῦσαμε· τῶρα δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι σεῖς ὠφελεῖσθε κατὰ πολὺ, λέγομεν αὐτά. Εἴθε συνεχῶς νὰ ἐλέγομεν διὰ τὰ ἴδια! εἴθε νὰ μὴ ὤπηρχε κάποια ἄλλη ἐνασχόλησις λόγων ἢ φροντίς, ἀλλὰ πῶς θὰ νικήσωμε τὰ πάθη μας! Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, εἰς μὲν τοὺς βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι διάγουν βίον μὲ μαλθακότητα καὶ μὲ τόσῃν τιμῇ, νὰ μὴ ὀπάρῃ ὅλῃ συζήτησις, οὔτε εἰς τὴν τράπεζαν, οὔτε εἰς οὐδεμίαν ἄλλην εὐκαιρίαν, ἀλλὰ μόνον πῶς πρέπει νὰ κατανικήσουν τοὺς ἐχθρούς, καὶ δι' αὐτὸ κάθε ἡμέραν νὰ κάνουν πολεμικὰ συμβούλια, καὶ νὰ συγκεντρώνουν στρατηγοὺς καὶ στρατιώτας, καὶ νὰ ζητοῦν φόρους, καὶ νὰ νομίζουν ὅτι αὐταὶ αἱ δύο αἰτίαι εἶναι ἀναγκαῖαι ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, πῶς καὶ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους πολεμοῦν θὰ κατανικήσουν, καὶ τοὺς ὑπηκόους πῶς θὰ ἔχουν εἰς εἰρήνην, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ λέγωμεν δι' αὐτὰ οὔτε εἰς τὸ θνεῖ-

ρον, αλλά πῶς θὰ ἀγοράσωμεν ἀγρόν, καὶ πῶς δοῦλους, καὶ πῶς θὰ κάνωμε μεγαλυτέραν τὴν περιουσίαν, κάθε ἡμέραν ὁμιλοῦντες δὲν μᾶς καταλαμβάνει κορεσμός, διὰ δὲ τὰς ἐσωτερικὰς μας ὑποθέσεις καὶ διὰ τὰς πραγματικῶς προσωπικὰς οὔτε οἱ ἴδιοι θέλομεν νὰ ὁμιλώμεν, οὔτε ἀνεχόμεθα νὰ ἀκούωμεν ἄλλους νὰ ὁμιλοῦν;

Περὶ ποίου, λοιπόν, πράγματος, εἰπέ μου, θέλεις νὰ συζητήσῃς; Περὶ φαγητοῦ; Ἀλλά αὐτὰ εἶναι λόγια τῶν μαγείρων. Περὶ χρημάτων; Ἀλλά αὐτὰ εἶναι τῶν μικρεμπόρων καὶ τῶν ἐμπόρων. Περὶ οἰκοδομημάτων; Ἀλλά αὐτὰ διὰ τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς οἰκοδόμους. Διὰ τὴν γῆν; Ἀλλά αὐτὰ διὰ τοὺς γεωργούς. Δὲν ὁπάρχει ἄλλη καμμία πρέπουσα ἀσχολία δι' ἡμᾶς, παρὰ πῶς θὰ ἀποκτήσωμε πλοῦτον διὰ τὴν ψυχὴν. Ὡς μὴ γίνῃ, λοιπόν, ὁ λόγος θαρετός.

Διότι διατὶ δὲν κατηγορεῖ οὐδεὶς τὸν ἱατρόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πάντοτε περὶ τῆς ἱατρικῆς, οὔτε τοὺς ἄλλους τεχνίτας, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν διὰ τὰς ἰδικὰς τῶν τέχνας; Διότι ἐὰν μὲν τοιοῦτοτρόπως εἶχον ἐπιτευχθῇ ἀπὸ ἡμᾶς τὰ σχετικὰ μὲ τὰ πάθη, ὥστε νὰ μὴ χρειάζωνται ὑπενθύμειναι, εὐλόγως κάποιος θὰ κατηγοροῦσε ἡμᾶς διὰ φιλοδοξίαν καὶ ἐπίβειξιν, μᾶλλον δὲ οὔτε τοιοῦτοτρόπως διότι καὶ ἂν συνετελοῦντο, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νὰ συζητῶμεν, ὥστε νὰ μὴ ὑποπέσωμεν πάλιν ἐπειδὴ καὶ οἱ ἱατροὶ δὲν συνομιλοῦν μὲ τοὺς ἀσθενεῖς ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὑγιεῖς, καὶ ὑπάρχουν δι' αὐτοὺς θιέλια τοιαύτης ἐπιμελοῦς σπουδῆς, διὰ τοὺς μὲν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, διὰ τοὺς δὲ, διὰ νὰ προφυλάξουν τὴν ὑγείαν. Ἐπομένως, καὶ ἂν εἴμεθα ὑγιεῖς, οὔτε οὕτως ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῶμεν, ἀλλὰ τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, διὰ νὰ διατηρηθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ ὑγεία.

γ'. Καὶ ὅταν εἴμεθα ἀσθενεῖς, εἶναι διπλὴ ἡ ἀνάγκη τῶν λόγων, πρώτη μὲν, νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, δεύτερον δὲ νὰ μὴ ὑποπέσωμεν ἐκ νέου, ἐνῶ ἀπηλλάγημεν. Βεβαίως συζητοῦμε τώρα διὰ θεραπευτικὴν μέθοδον, οὐχὶ διὰ πραγματεῖαν περὶ ὑγείας. Πῶς, λοιπόν, θὰ ἀπέκοπτε κάποιος αὐτὸ τὸ κακὸν πάθος; πῶς θὰ ἡλάττωνε τὸν ὑπερβολικὸν πυρετόν; Ὡς ἴδωμεν ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν ἐγεννήθη καὶ ὡς ἐξαλείψωμεν τὴν αἰτίαν. Ἀπὸ ποῦ συνήθως γεννᾶται; Ἀπὸ ὑπερφάνειας καὶ πολλῆν ἀφροσύνης. Αὐτήν, λοιπόν, τὴν αἰτίαν ὡς ἐξαλείψωμεν καὶ θὰ ἐξαλειφθῇ μαζί καὶ ἡ νόσος.

Τί εἶναι ἡ ὑπερφάνεια; ἀπὸ ποῦ προέρχεται; (διότι ἴσως πλησιάζομεν νὰ ἀπανέλθωμεν εἰς ἄλλην πάλιν ἀρχὴν. Βεβαίως ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ὁ λόγος θὰ ἐξιστορήσῃ, αὐτὴν ὡς θαδίζωμεν, διὰ νὰ ἐκρίζωθῇ ἀπὸ κάτω καὶ σῦρριζον τὸ κακόν). Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, ἡ ἀλαζονεία; Ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐξετάζομεν ἐπιμελῶς τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλὰ περὶ τοῦ εἶδους μὲν τῆς γῆς, ἂν καὶ δὲν εἴμεθα γεωργοί, ἀσχολούμεθα πολὺ, καὶ περὶ τοῦ εἶδους τῶν φυτῶν, καὶ περὶ τοῦ εἶδους τοῦ χρυσοῦ, ἂν καὶ δὲν εἴμεθα ἔμποροι, καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα, καὶ δι' ὅλα διὰ δὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὴν φύσιν μας οὐδέποτε ἀνεχόμεθα νὰ πρῶξωμεν τοῦτο. Καὶ ποῖος δὲν γνωρίζει, λέγει, τὸν χαρακτήρα του; Πολλοί! Ἰσως δὲ ὅλοι ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγους καὶ ἂν θέλετε, ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἐλέγξω.

Διότι εἰπέ μου, τί τέλος πάντων εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Ἐὰν κάποιος ἡρωτάτο· «Εἰς τί διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, πῶς εἶναι συγγενὴς τῶν θνῶν εἰς τὸν οὐρανόν, τί εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθῇ (νὰ προέλθῃ) ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον;», μήπως θὰ ἡμπορέσῃ ἀπ' εὐθείας νὰ ἀποκριθῇ; Οὔτε ἐγὼ νομίζω διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς κάθε ὕλην, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ μὲν ὑπόστασις (εἶναι) ὁ ἄνθρωπος, ἡμπορεῖ δὲ νὰ γίνῃ καὶ ἁγ-

γελος καὶ θηρίον. Ἐὰν γὰρ δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι παράξενος ὁ λόγος αὐτός; Καὶ ὅμως πολλάκις τὸν ἠκούσατε εἰς τὰς Γραφάς. Διότι περὶ μερικῶν ἀνθρώπων ἐλέγετο ὅτι «ἄγγελος Κυρίου ἐστὶ καὶ ἐκ χειλέων, λέγει, αὐτοῦ ζητήσουσι κρίσιν»⁵, καὶ πάλιν «Ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου»⁶, περὶ δὲ μερικῶν «Ὁφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν»⁷.

Λοιπὸν ἀπὸ τούτων δοκιμάζοντας εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τὸ πᾶν καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος. Τί λέγω ἄγγελος; Καὶ τέκνον Θεοῦ «ἐγὼ γὰρ εἶπα, λέγει, θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»⁸. Καὶ τὸ μεγαλύτερον θεοβαίως (εἶναι) ὅτι διὰ τὸ νὰ γίνῃ καὶ θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ τέκνον Θεοῦ ἔχει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τὴν ἐξουσίαν ὁ ἴδιος. Καὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος δημιουργὸς ἀγγέλου. Ἰσως σὰς ἐτάραξε ὁ λόγος; Ἀλλὰ ἀκούετε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ «Ἐν τῇ ἀναστάσει οὕτε γαμοῦσιν οὐτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι»⁹ καὶ πάλιν «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω»¹⁰. Ἐξ ὁλοκλήρου δὲ ἡ ἀρετὴ κάμνει ἀγγέλους, αὐτῆς δὲ ἡμεῖς εἰμεθα κύριοι, ἐπομένως δυνάμεθα νὰ δημιουργώμεν ἀγγέλους, κι ἂν ὅχι κατὰ τὴν φύσιν, ὅμως κατὰ τὸν χαρακτήρα διότι ὅταν αὐτὴ ἀπουσιάζῃ, οὐδόλως ὠφελεῖ νὰ εἶναι ἄγγελος κατὰ τὴν φύσιν, (καὶ φανερώναι αὐτὸ ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ) ὅταν δὲ αὐτὴ εἶναι παρούσα, οὐδεμία βλάβη εἶναι τὸ νὰ εἶναι ἄνθρωπος κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸ φανερώναι ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄν-

5. Ματθ. 2, 7.
6. Αὐτὸς. 3, 1.
7. Ματθ. 23, 33.
8. Ψαλμ. 81, 6.
9. Ματθ. 22, 30.
10. Αὐτὸς. 19, 12.

θρώπος, καὶ ὁ Ἥλιος, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὅλοι ὅσοι πρόκειται νὰ ἀπέλθουν ἐκεῖ διότι αὐτοὶ μὲν καὶ μὲ τὸ σῶμα δὲν ἠμποδίσθησαν νὰ κατοικοῦν τὸν οὐρανόν, ἐκεῖνοι δὲ, ἂν καὶ δὲν εἶχαν σῶμα, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μείνουν εἰς τὸν οὐρανόν.

Οὐδεὶς, λοιπὸν, ἂς μὴ στενοχωρῆται καὶ ἂς μὴ ἀγανακτῇ ἐναντίον τῆς φύσεως, διότι βῆθεν ἐμποδίζει, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς διαθέσεως. Ἐκεῖνος ἐγίνε λέων ἀπὸ ἀσώματος (διότι ἰδοὺ, λέγει «ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν, ὡς λέων ὠρυόμενος περιέρχεται, ζητῶν τίνα καταπῆν»¹¹), ἡμεῖς ἄγγελοι ἀπὸ σώματα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐὰν κάποιος ὁ ὁποῖος ἦρε πολῦτιμον ὀλίκον, ἐνῶ δὲν εἶναι τεχνίτης, ἂν τὸ περιφρονῇ, θά ζημιωθῇ πολὺ, (ὅπως ἡ μαργαρίτας ἢ περφόρον ἢ ἀπὸ τοιαύτου εἶδους), τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ἂν δὲν γνωρίσωμεν τὴν φύσιν μας, θεοσιώτατα θά τὴν περιφρονήσωμεν, ἂν δὲ τὴν γνωρίσωμεν, θὰ δείξωμεν μεγάλην φροντίδα, καὶ τὰ μεγαλύτερα θὰ ἀπολαύσαμε διότι ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἐνῶμα γίνετα βασιλικόν, ἀπὸ αὐτὴν ἡ οἰκία βασιλική, ἀπὸ αὐτὴν γίνονται τὰ ἀνθρώπινα μέλη βασιλικά· τὰ πάντα βασιλικά.

Μή, λοιπὸν, κάνωμε κακὴν χρῆσιν τῆς φύσεώς μας πρὸς βλάβην. «Βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡμεῖς ἡλάττωσε»¹² ὡς πρὸς τὸν ῥάνατον ἐννοᾷ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχομε δεχθῆ ὀλίγον. Τίποτε, λοιπὸν, δὲν ὑπάρχει τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμποδίζει νὰ προσεγγίσωμε τοὺς ἀγγέλους, ἂν θέλωμεν. Ἄς θελήσωμεν λοιπὸν, ἂς θελήσωμεν, καὶ ἀφοῦ ἐξασκηθῶμεν, ἂς ἀναπέμψωμε δοξολογίαν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

11. Α' Κοθολ. Πέτρ. 5, 8.
12. Ψαλμ. 8, 6.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΓ' (33)

(Πράξ. ιε', 13 - 38)

«Μετά δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκεψάτο λαβεῖν ἐξ ἔθνων λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν¹.

α'. Ἦτο ἐπίσκοπος αὐτὸς (ὁ Ἰάκωβος) τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ τοῦτο καὶ τελευταῖος ὁμιλεῖ καὶ τὸ ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθίζεται πᾶν ῥῆμα¹· ἔδω ἐκπληροῦται. Πρόσεξε δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν φρόνησιν, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν ὁμιλίαν συμφώνως πρὸς τοὺς νέους καὶ τοὺς παλαιούς προφήτας. Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ δείξῃ κάποιο γεγονός, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὅπως ὁ Παῦλος. Καὶ καλῶς κατ' οἰκονομίαν τακτοποιεῖται νὰ γίνουν αὐτὰ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐνδημοῦν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος τοὺς διδάσκει νὰ μὴ ἔχῃ εὐθύνην, μήτε θεοαίως νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς ἀποφάσεως. Καὶ τί λέγει;

«Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο». Μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ· ἄλλοι δὲ (ὅτι εἶναι) ἄλλος συνώνυμος πρὸς αὐτόν. Εἶτε δὲ εἶναι αὐτὸς εἴτε ἐκεῖνος, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκριβολογοῦμε, ἀλλὰ μόνον νὰ δεχθοῦμε ὡς ἀναγκαῖα, ὅσα λεπτομερῶς διηγῇ. «Ἄνδρες, λέγει, ἀδελφοί». Μεγάλη ἡ ἐπιείκεια τοῦ ἀνδρός καὶ αὐτὴ ἡ ὁμιλία πληρεστέρα, ἐπειδὴ θεοαίως θέτει τέλος εἰς τὰς ὑποθέσεις.

1. Πράξ. 15, 13.

1α. Δευτερ. 19, 15 καὶ Ματθ. 18, 16.

«Καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκεψάτο λαβεῖν ἐξ ἔθνων λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν». Ἐπειδὴ ἐκεῖνος μὲν ἦτο φανερόν ὅτι ἀπέχετο τοῦ χρόνου, δὲν εἶχε δὲ ἀξιοπιστίαν ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν ἦτο παλαιός, προσθέτει καὶ παλαιὰν προφητείαν, λέγων· «Καθὼς γέγραπται· Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἐκζητήσωσιν οἱ κατ' αὐτοὺς τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει Κύριος, ὁ ποιῶν πάντα².

Τί λοιπόν; ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ μᾶλλον δὲν κατεστράφησαν ἐκ θεμελίων; Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ἐλέγχθησαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὰς αἰτίας τὰς γεγρονότα. Καὶ ποῖαν ἐγερσιν, λέγει, ἀναφέρει; Τὴν μετὰ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν. «Γνωστὰ ἀπ' αἰδῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ». Ἐπειτα τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ λόγου, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι νέον, ἀλλὰ αὐτὰ ἔχουν προφητευθῇ ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ πάλιν ἡ ἀρχή, «Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἀποστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδῶλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· Μωϋσῆς γάρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκόμενος». Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀκούσει τὸν νόμον, εὐλόγως αὐτὰ διατάσσει ἐκ τοῦ νόμου, διὰ νὰ μὴν φανῇ ὅτι τὸν καταργεῖ. Καὶ ἰδὲ πῶς δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ τὰ ἀκούσουν ἀπὸ τὸν νόμον, ἀλλὰ ἀ-

2. Ἀμώς 9, 11, 12.

πὸ τὸν ἑαυτὸν του, εἰπὼν· «Κρίνω ἐγὼ», δηλαδή, «ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου ἀφοῦ ἤκουσα καὶ οὐχὶ ἀπὸ τὸν νόμον».

Ἐπειτα, λοιπόν, ἡ ἀπόφασις γίνεται κοινή. «Τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν, τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν, καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε».

Πρόσεξε ὅτι αὐτοὶ δὲν νομοθετοῦν ἀπλῶς αὐτά· διὰ τὴν γίνῃ δὲ ἡ ἀπόφασις ἀξιόπιστος, ἀποστέλλουν τοὺς ἰδικοὺς των καὶ διὰ τὴν μὴ ὑποπεύονται εἰς τὸ ἐξῆς οἱ περὶ τὸν Παῦλον. Καὶ ἰδὲ πῶς ἐνοχλητικῶς κατηγοροῦντες ἐκείνους παραγγέλλουν. «Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξεληθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς, λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα». Ἐπειδὴ εἶναι ἀρκετὴ αὐτῇ ἡ κατηγορία διὰ τὴν ἀπερισκεψίαν ἐκείνων, καὶ ἀξία διὰ τὴν ἐπιείκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν εἰπεῖ τίποτε περισσώτερον. «Ἐδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἄνδράσι παραδεδοκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τὴν δεῖξουν ὅτι οὐχὶ δεσποτικῶς, ὅτι εἰς ὅλους αὐτὰ φαίνονται καλὰ, ὅτι μετὰ ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως αὐτὰ γράφουν. Ἀφοῦ ἐξελέξαμεν, εἶπεν, ἄνδρας ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῆναι ὅτι εἶναι συκοφαντία διὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν τὸ νὰ ἀποσταλοῦν ἐκεῖνοι, παρατήρησε τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν.

Ἀνθρώποις, λέγει, παραδεδοκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. Ἐδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (ἐπομένως τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, ἐὰν αὐτὰ φαίνονται καλὰ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα), «μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν θάρος». (ὀνομάζει πάλι θάρος τὸν νόμον· ἔπειτα καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀπολογεῖται), «πλὴν τῶν ἐπ' ἀνάγκης τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθούτων καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας καὶ αἱμάτων, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε». Αὐτὰ δὲν τὰ ὠριζεν ἡ Καινὴ Διαθήκη (ὅτι οὐδόλως ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὁ Χριστός), ἀλλὰ τὰ παίρνουν ἀπὸ τὸν νόμον. «Καὶ πνικτοῦ», λέγει. Ἐδῶ ἀναχαιτίζει τὸν φόνον.

Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθαν εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ, συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. Ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. Ἐπειτα, φανερώων ὅτι καὶ ἐκείνοι τοὺς παρηγόρησαν, προσέθεσεν· «Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐπειστήριζαν. Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους».

Θ'. Οὐχὶ πλέον διαφωνίαι καὶ φιλονικίαι· διὰ τοῦτο καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐξησφάλισαν ἔφυγον μετ' εἰρήνην· διότι πρὸς τὸν Παῦλον συμπεριεφέροντο μὲ περισσοτέραν φιλονικον διάθεσιν· καὶ ὁ Παῦλος, λοιπόν, διδάσκει. Ταιουτοτρόπως οὐδεμία ἀλαζονεία ὑπῆρχε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μεγάλη ἦτο ἡ πειθαρχία. Καὶ ἰδὲ, ὁ Παῦλος μετὰ τὸν Πέτρον ὁμιλεῖ, καὶ οὐδεὶς ἐμποδίζει· ὁ Ἰάκωβος ἀνέχεται καὶ δὲν ἀπομακρύνεται· διότι ἐκεῖνος εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐξουσίαν. Τίποτε ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, τίποτε οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι δὲν λέγουν, ἀλλὰ σιωποῦν καὶ δὲν ἀγανακτοῦν· τὸσον ἀπληλαγμένη ἦτο

ἡ ψυχὴ τῶν ἀπὸ τὴν φιλοβοξίαν. Ἀλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, λέγει, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων· Συμμεῶν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ἐπεσκέψατο ὁ Θεός· ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ μὲν Πέτρος ὠμίλει μὲ σφοδρότητα, αὐτὸς δὲ ἡπιώτερον. Τοιοιούτρόπως πρέπει πάντοτε νὰ πράττῃ ὁ εὐρισκόμενος εἰς μεγάλην ἐξουσίαν, νὰ ἀφήνῃ, δηλαδὴ, τὰ θαρετὰ εἰς ἄλλους, ὁ Ἰσὺς δὲ νὰ ὁμιλῇ περισσύτερον ἡπίως.

Καλῶς εἶπε· «Συμμεῶν ἐξηγήσατο», ὥστε νὰ λέγῃ καὶ ἐκεῖνος γνώμην ἄλλων. Ἰδὲ πῶς δείχνει ὅτι εἶναι αὐτὸ παλαιόν. «Λαθεῖν ἐξ ἔθνων λαόν, λέγει, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ». Ὅχι ἀπλῶς «ἐξελέξατο», ἀλλὰ «τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» δηλαδὴ, «διὰ τὴν δόξαν του». Δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀποκαλῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δόξαν ἕνεκα τῆς δεισιδαιμονίας τῶν ἔθνων. Διότι τοῦτο ἦτο μεγαλυτέρα δόξα. Καὶ ἐδῶ μέγα τι ὑπαινίσσεται. Ποῖον (εἶναι) αὐτό; Ὅτι, λέγει, πρὸ πάντων αὐτοί.

«Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω, λέγει, τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν». Ἐάν κάποιος ἐξετάζῃ μὲ προσοχήν, θὰ εὕρῃ τώρα νὰ ὑπάρχῃ ἡ θασιλεία τοῦ Δαβὶδ· διότι ἐνῷ θασιλεύει ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ αὕτη πανταχοῦ ἔχει ἐδραιωθῇ. Διότι ποία ὠφέλεια (ὑπάρχει) ἀπὸ τὰ οἰκοδομήματα καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅταν δὲν ὑπάρχουν οἱ ὑπηκοοί; ποία δὲ θλάθῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἂν καὶ ὅλοι θέλουν νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν των; Ἐπομένως ὅχι μόνον ἔχει ἐδραιωθῇ, ἀλλὰ καὶ ἔχει γίνεαι λαμπροτέρα πάντων· διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης τώρα διαδίδεται. Ἐκεῖνο ἐξεπληρώθη· λοιπὸν καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἐκπληρωθῇ. Ὅταν εἶπε δὲ· «Καὶ ἀνοικοδομήσω», συμπληρῶναι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ διατί, λέγων· «Ὅπως ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον». Ἐάν, λοιπόν,

διὰ τοῦτο ἐξηγέρθῃ ἡ πόλις διὰ τὸν προερχόμενον ἀπὸ αὐτοῦ, φανερόν εἶναι ὅτι αἰτία τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως ἔχει γίνεαι τὸ νὰ κληθοῦν τὰ ἔθνη. Ποῖοι εἶναι «οἱ κατάλοιποι»; Ὅσοι ὑπαλείποντο τότε.

Ἀλλὰ πρόσθε ὅτι αὐτὸς καὶ τὴν τάξιν διατηρεῖ καὶ εἰσάγει αὐτοὺς δευτέρους. «Λέγει Κύριος, ὁ ποιῶν, λέγει, ταῦτα πάντα». Δὲν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πράττει· ἐπομένως ἡ κλήσις τῶν ἔθνων εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἄλλο ἦτο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐζητεῖτο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς σαφέστερον καὶ ὁ Πέτρος ἔλεγε· δὲν πρέπει αὐτοὶ νὰ περιτέμνονται. Διατί, λοιπόν, αὐτὰ λέγεις; Διότι δὲν ἔλεγον θεοβίως αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ τοὺς δέχωνται, ἐνῷ πιστεύουν, ἀλλὰ ὅτι (πρέπει) μὰζὶ μὲ τὸν νόμον. Καὶ αὐτὸ ὁ Πέτρος καλῶς εἶπεν· ἀλλὰ, ἐπειδὴ τοῦτο ἐτάρασσε περισσύτερον ἀπὸ ὅλα τοὺς ἀκροατάς, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐεραπεύει. Καὶ ἰδὲ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ νομοθετηθῇ, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ φυλάσσουν τὸν νόμον, ὁ Πέτρος τὸ εἰσήγαγε· τὸ δὲ ἱδικόν μας, καὶ τὸ ὁποῖον παλαιότερον εἶχε γίνεαι ἀποδεκτόν, αὐτὸ λέγει οὕτως, καὶ ἀσχολεῖται μὲ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον τίποτε δὲν ἔχει γραφῇ, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ καὶ αὐτὸ καταλλήλως, ἀφοῦ ἐκαλλιέργησε τὴν σκέψιν αὐτῶν, δι' αὐτοῦ τὸ ὁποῖον εἶχον ἀποδεχθῇ.

«Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἐπιστρέφουσι»· δηλαδὴ «νὰ μὴ ἐμποδίζωμεν· διότι ἐάν ὁ Θεὸς ἐκάλεσε, αὐτοὶ δὲ αἱ παρατηρήσεις ἐμποδίζουν, μαχόμεθα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁρθῶς εἶπε· «Τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἐπιστρέφουσι», φανεράνων καὶ τὴν ἀνωθεν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοὺς, καὶ τὴν τελείαν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ τὴν προθυμίαν των εἰς τὴν κλήσιν.

Τί σημαίνει· «Κρίνω ἐγώ»; ἀντὶ τοῦ «μὲ ἰσχύον λέγω ὅτι εἶναι αὐτό». «Ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι,

λέγει, ἀπὸ τῶν ἀλλοιογμάτων τῶν εἰδῶλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· διότι αὐτὰ ἂν καὶ ἀφοροῦν εἰς τὸ σῶμα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φυλάττωνται, ἐπειδὴ προεκάλουν μεγάλα κακά. Καὶ διὰ νὰ μὴ προβάλλῃ κόποιος τὸ ἐρώτημα· «Διατί δὲν παραγγέλλομε τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους;» προσέθεσε λέγων· «Μωϋσῆς ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει»· δηλαδὴ, «ὁ Μωϋσῆς συνεχῶς ὁμιλεῖ εἰς αὐτοὺς»· τοῦτο σημαίνει τὸ «κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκόμενος». Ἰδὲ πόση ἡ συγκρατάσας. Ἐκεῖ ὅπου οὐδόλως ἔθλαπτε ὥρισεν εἰς αὐτοὺς διδάσκαλον, καὶ τοὺς ἔκοιμε χάριν, ἡ ὁποία οὐδόλως ἡμπόδιζε, μὲ τὸ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ τὸν ἀκούουν καθ' ὅλα (τὸν νόμον) καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς ἔθνικοὺς. Ἐπειτα δι' αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἐφάνη· δι' αὐτὴν τιμὴν καὶ ὅτι ὀρίζει εἰς τοὺς ἰδικούς του, δι' αὐτῶν ἀπεμάκρυνε τὰ ἔθνη ἀπὸ αὐτὸν (τὸν νόμον). Διατί, λοιπόν, νὰ μὴ μανθάνουν ἀπὸ αὐτόν; Ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς τῶν ἀνυπακοῆς. Ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν πρέπει τίποτε περισσότερο νὰ φυλάττουν. Ἐάν δὲ δὲν παραγγέλλομεν, ὅχι διότι αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ φυλάττουν κάτι περισσότερο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχουν αὐτὸν ὁ ὁποῖος (τοὺς) ὁμιλεῖ. Καὶ δὲν εἶπε· «Μὴ σκαδαλίζεῖν αὐτοὺς μηδὲ καταστρέφειν»³ τὸ ὁποῖον λέγει εἰς τοὺς Γαλάτας ὁ Παῦλος, ἀλλὰ «μὴ παρενοχλεῖν, τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι δὲν ἦτο τίποτε τὸ ἐπίτευγμα, παρὰ μόνον ἐνόχλησις.

Τοιοιουτρόπως ἐξωμάλυνε τὸ πᾶν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι τηρεῖ καὶ τὸν νόμον, ἕνεκα τοῦ ὅτι ἔλαθεν αὐτὰ ἐξ αὐτοῦ, κατήργησε δὲ αὐτόν, ἐπειδὴ ἔλαθεν αὐτὰ μόνον. Καὶ ὁμως πολλὰκις συνωμίλησε μὲ αὐτοὺς περὶ

3. Γαλάτ. 4, 17.

τούτων, ἀλλὰ, διὰ νὰ φανῇ ὅτι καὶ τὸν νόμον σέβεται, καὶ αὐτὰ ὅχι ὡς νὰ τὰ λέγῃ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἐντολάς, διήρασε τὴν μίαν. Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἀνεκούφισεν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ ἔχει γίνεαι καὶ ἡ ἀντίρρησης, διὰ νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἀντίρρησην ἡ ἀπόφασις σταθερωτέρα.

«Τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις, λέγει, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς πέμψαι». Οὐχὶ τοὺς ὁποιοῦσδήποτε, ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον πρωτεύουσιν θέσιν ἀποστέλλουν, ἀφοῦ τοὺς ἐξέλεξαν. «Τοῖς κατὰ Ἀντιόχειαν, λέγει, καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν», ὅπου ἐγεννήθη τὸ νόσημα.

γ'. Παρατήρησε ὅτι δὲν λέγουν τίποτε τὸ θαρετὸν ἐναντίον ἐκείνων, ἀλλὰ ἀποστέλλουν εἰς ἐν μόνον, νὰ ἀνατρέψουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχει γίνεαι· διότι τοῦτο ἔκαμε καὶ τοὺς ἐκεῖ διαφανοῦντας νὰ τὸ παραδεχθῶν. Δὲν εἶπαν ὅτι οἱ ἀπατεῶνες, οἱ καταστροφεῖς, καὶ ὅσα ὁμοία ἂν καί, ὅπου ἔπρεπε, τὸ κάμνει ὁ Παῦλος, ὅπως, ὅταν λέγῃ· «Ὡς πλήρης παντός βόλου»⁴· ἐδῶ ὁμως ἐπειδὴ (τοῦτο) ἐπετεύχθη, δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀνάγκη.

Καὶ πρόσθε, δὲν γράφουν ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς σὰς προέτρεψαν νὰ φυλάττετε τὸν νόμον, ἀλλ' «ἐτάραξαν ὑμᾶς, λόγοις ἀνασκευάζοντες». Τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἔχη περισσότερο κύρος ἀπὸ τὴν λέξιν (τὸ λεχθέν). Οὐδεὶς τοιοιουτρόπως εἶπε. Τὰς ἡδὴ στερεωθεῖσας ψυχάς, λέγει, κλονίζοντες, ὅπως ἀκριδῶς εἰς τὴν οἰκοδομήν, γράφοντες εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὰ ὅσα ἀπὸ ἐκείνων ἔχουν γίνεαι.

«Οἷς, λέγει, οὐ διεστείλαμεθα. Ἐδοξεν οὖν ἡμῖν,

4. Πράξ. 13, 10.

γενομένοις ὁμοθυμαδὸν σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς». Ἐάν εἶναι ἀγαπητοί, δὲν θὰ τοὺς περιφρονήσουν ἔάν ἐξέθεσαν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν των, καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι ἐμπιστοσύνης. «Ἀπεστάλκαμεν οὖν, λέγει, Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά». Διότι ἔπρεπε νὰ μὴ φθάσῃ μόνον ἡ ἐπιστολή, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι τοὺς παρέσυραν καὶ ὅτι εἶπαν ἄλλα ἢ τὰ ἄλλα. Ὁ Ἐπίσκopus διὰ τὸν Παῦλον τοὺς ἐκλείσει τὰ στόματα· διότι δι' αὐτὸ οὐτε ὁ Παῦλος ἔρχεται μόνον, οὐτε ὁ Βαρνάβας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ ἐμπνεύσῃ ὑποψία, ἐπειδὴ αὐτὸς συμμετείχεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, οὐτε μόνον αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Δεικνύει πῶς εἶναι ἄξιοι ἐμπιστοσύνης· οὐτε ἰσοπεδώνοντες ἑαυτούς, λέγει· Δὲν εἶναι τόσον εἰς κατὰστασιν μανίας. Διὰ τοῦτο θεοβαίως καὶ τὸ ἀνθρώποις παραδεδοκῶσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ δυνάματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσέθεσε καὶ ἕνεκα τοῦ λόγου εἶπεν· «Ἐδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, ἂν καὶ ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ· «Τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι»; Τὸ μὲν «τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι», διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι εἶναι κάτι ἀνθρώπινον, τὸ δὲ «ἡμῖν» διὰ νὰ διδασκῶν, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι ἀποδέχονται, ἂν καὶ εἶναι περιτετμημένοι.

«Μηδὲν πλέον, λέγει, ἐπιτίθεσθαι θάρος ὑμῖν». Λέγουν αὐτά, ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀπευθύνεται εἰς ἀνθρώπους ἀδυνάτους ἀκόμη, καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν φοβηθῇ αὐτούς· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ὑπάρχει ἀκόμη. Δεικνύει δὲ ὅτι δὲν εἶναι ὁ λόγος ἀπὸ συγκρατώσεως, οὐτε ἐπειδὴ τοὺς λυποῦνται, οὐτε ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατοι, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον· διότι πολλή ἦτο καὶ τῶν διδασκάλων ἡ συστολή· διότι ἐκεῖνο ἦτο θάρος περιττόν.

Ἰδὲ ἐπιστολὴν σύντομον, οὐδὲν περιττόν ἔχουσαν, οὐτε ἐπινοήσεις, οὐτε συλλογισμούς, ἀλλὰ προσταγὴν

διότι ἦτο ἡ νομοθεσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος ὀνομάζουν θάρος. Καὶ πάλιν «συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν». Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἐνισχύουν διὰ τοῦ λόγου· διότι ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ αὐτό, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ κάθε ὑποψίας.

«Καὶ αὐτοί, λέγει, προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς». Ἐδῶ δεικνύει τὴν ἀξιοπιστίαν· διότι ἤμπορούσε καὶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ αὐτοὶ ἔπρεπε.

«Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης». Οὐχὶ πλέον διαφωνία, οὐχὶ πλέον ἀποστροφή. Ἐδῶ νομίζω ὅτι ἔχουν λάθει αὐτοὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει· «Δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβας κοινωνίας». Ἐπειτα λέγει ὅτι «οὐδὲν μοι προσανέθεντο»· διότι τὴν γνώμην του ἀπεδέχθησαν, αὐτὴν ἐπήνεσαν, καὶ ἐθαύμασαν. Ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι δυνατόν τοῦτο νὰ γίνῃ ἀντίληπτόν καὶ ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι δηλαδὴ διέπραξαν ἀμάρτημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο εὐκόλουν νὰ διορθωθῇ· διότι τὰ τοιοῦτου εἶδους δὲν ἔχουν ἀνάγκη τοῦ Πνεύματος. Ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἄλλα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, ἀλλὰ περιττά, ἔάν θεοβαίως αὐτὰ εἶναι ἀναγκαῖα.

«Ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, λέγει, εὖ πράξετε». Δεικνύει ὅτι τίποτε δὲν λείπει ἀπ' αὐτούς, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετόν τοῦτο· διότι ἦτο μὲν δυνατόν καὶ ἀνεῖ ἐπιστολῆς, ἀλλὰ στέλλουν ἐπιστολήν, ὥστε νὰ εἶναι ἡ ἀπόφασις ἔγγραφος. Καὶ πάλιν, ὥστε νὰ πεισθοῦν εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ εἰς ἐκεῖνους ἔλεγαν, καὶ ἐκεῖνοι αὐ-

5. Γαλ. 2, 8.

6. Αὐτ. 8.

τὸ ἔπραττον, καὶ «μετ' εἰρήνης». Ἄς μὴ σκανδαλιζώμεθα ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς· διότι παρατήρησε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος πόσα σκάνδαλα· δὲν λέγω τὰ προερχόμενα ἀπὸ τοὺς ἔξω, (διότι αὐτὰ δὲν ἦσαν τίποτε), ἀλλὰ τὰ ἀπὸ μέσα· ὅπως, πρῶτον ὁ Ἀνανίας, ἔπειτα τὰ παράπονα (τῶν Ἑλληνιστῶν), ἔπειτα ὁ Σίμων ὁ Μάγος, ἔπειτα οἱ κατηγοροῦντες τὸν Πέτρον ἕνεκα τοῦ Κορινθίου, ὕστερα ἡ πείνα, ἔπειτα αὐτὸ τοῦτο τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ κακὰ διότι δὲν εἶναι δυνατόν ὅταν γίνῃ κάτι καλὸν νὰ μὴ συνυπάρχῃ καὶ τὸ κακόν.

Ἄς μὴ ταρασσώμεθα, λοιπόν, ἐάν μερικοὶ σκανδαλιζῶνται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰ ἄς εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν, διότι μᾶς καθιστᾷ περισσύτερον καρποφόρους· διότι ὁχι μόνον αἱ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ πειρασμοὶ μᾶς κάνουν λαμπροτέρους· διότι ὁ μὲν, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐξαπατῶν, καὶ κατέχει τὴν ἀλήθειαν, δυνατόν νὰ μὴ εἶναι μεγάλος λάτρης τῆς ἀληθείας, ὁ δὲ, ἐνῶ πολλοὶ τὸν παρασύρουν, αὐτὸς ἀποδεικνύεται δοκιμὸς.

Τί λοιπόν; δι' αὐτὸ συμβαίνουν τὰ σκάνδαλα; Δὲν λέγω, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὰ πράττει, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ ὅτι μᾶς εὐεργετῇ ἀπὸ τὴν πονηρίαν ἐκείνων· ἐπειδὴ οὐδόλως ἤθελε νὰ γίνῃ. «Δὸς αὐτοῖς, λέγει, ἵνα ἐν ᾧ ζοῖν»· ἐπειδὴ δὲ συμβαίνουν τὰ σκάνδαλα, οὐδόλως αὐτοὺς θλάπτουν ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ τοὺς μάρτυρας ὠφελοῦν παρὰ τὴν θέλησιν των· ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τοὺς σύρουν εἰς τὸ μαρτύριον, δὲν ὠθοῦνται θεοβαίως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτό, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἔδω ἄς μὴ ἴδωμεν ὅτι σκανδαλιζοῦνται. Αὐτὸ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι εἶναι σημαντικόν τὸ δόγμα, τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ μᾶς παριστάνουν καὶ

7. Ἰωάν. 17, 21.

μᾶς μιμοῦνται· διότι δὲν θὰ μᾶς παρίστανον, ἐάν δὲν ἦτο καλόν. Καὶ θὰ σὰς τὸ κάνω πλέον ἐμφανές.

Β'. Τὰ εὐώδη μύρα αὐτὰ ἔχουν ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὰ νοθεύουν, ὅπως τὸν ἀρωματικὸν κισσὸν τὸν ἀμπελῖνον· διότι ἐπειδὴ εἶναι σπάνια καὶ ἀναγκαῖα, κατασκευάζονται καὶ πολλὰ νόθα. Οὐδεὶς, λοιπόν, θὰ προετίμα κάποιον ἄλλο νὰ νοθεύσῃ ἀπὸ τὰ φθηνά. Ὁ ἀνεπίληπτος θίος ἔχει πολλοὺς οἱ ὅποιοι τὸν νοθεύουν· οὐδεὶς δὲ θὰ προετίμα νὰ παριστάνῃ τὸν ζῶντα ἀσχημον θίον, ἀλλὰ τὸν διάγοντα θίον ἐξαιρέτον.

Τί, λοιπόν, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν πρὸς τοὺς ἔθνικους; Ἐρχεται ἔθνικός καὶ λέγει ὅτι «θέλω νὰ γίνω Χριστιανός, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω μὲ ποῖον νὰ συμφωνήσω, πολλὴ διαμάχη ὑπάρχει εἰς σὰς καὶ διαφωνία, πολλὺς θόρυβος, ποῖον δόγμα νὰ ἐκλέξω; τί θὰ προτιμήσω; Ὁ καθεὶς λέγει ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν ἀλήθειαν· ποῖον νὰ πιστεύσω, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζω τίποτε ἐντελῶς ἀπὸ τὰς Γραφάς»; Καὶ ἐκεῖνοι τὸ ἴδιον προσάλλουν ὡς ἐπιχείρημα· αὐτὸ θεοβαίως εἶναι πολὺ ὑπὲρ ἡμῶν διότι ἐάν ἐλέγομεν νὰ δώσῃς ἐμπιστοσύνην εἰς σκέψεις, εὐλόγως θὰ ἐταράσσεσο, ἐάν δὲ λέγομεν νὰ πιστεύῃς εἰς τὰς Γραφάς, αὐταὶ δὲ εἶναι ἀπλαῖ καὶ ἀληθεῖς, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κρίνεται σοῦ εἶναι εὐκόλον. Ἐάν κάποιος συμφωνῇ μὲ ἐκεῖνας, αὐτὸς εἶναι Χριστιανός· ἐάν κάποιος καταπολεμῇ, αὐτὸς εἶναι μακρὰν αὐτοῦ τοῦ κριτηρίου.

Τί λοιπόν θὰ συμβῇ ἂν ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔλθῃ, εἴπῃ, ὅτι αὐτὸ ἔχει ἡ Γραφή, σὺ δὲ ἂν λέγῃς ὅτι ἄλλο, καὶ διαφορετικῶς παρερμηνεύετε τὰς Γραφάς, παρασύροντες τὰς σκέψεις των; Σὺ, λοιπόν, εἰπέ μου, νοῦν καὶ κρίσιν δὲν ἔχεις; Καὶ πῶς θὰ ἡδυνάμην, λέγει, χωρὶς νὰ γνωρίζω νὰ κρίνω τὰ ἰδικὰ σὰς; θέλω νὰ γίνω μαθητής, σὺ δὲ μὲ καθιστᾷς ἤδη διδασκαλόν. Ἄν ἰσχυρίζε-

ται αυτά, λέγει, τί νά ἀπαντήσωμε; πῶς θά τὸν κάνωμε νά πεισθῇ; Ἄς ἐρωτήσωμεν ἂν δὲν εἶναι αὐτὰ δικαιολογία καὶ πρόφασις; Ἄς ἐρωτήσωμεν, ἂν περιεφρόνησε τοὺς ἔθνικοὺς. Ἐξάπαντος κάτι θά εἴπῃ· διότι θεοαίως ἂν δὲν περιεφρόνησε, δὲν θά φθάσῃ εἰς τὰ ἰδικά μας. Ἄς ἐρωτήσωμε τὰς αἰτίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων περιεφρόνησε· διότι δὲν περιεφρόνησε θεοαίως ἀπλῶς. Καταφανές ὅτι θά εἴπῃ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι εἶναι κτίσματα καὶ δὲν εἶναι Θεὸς ἀκτιστος. Ὁρθῶς. Ἄν, μὲν, λοιπόν, εὖρη αὐτὸ εἰς τὰς ἄλλας αἰρέσεις, τὸ δὲ ἀντίθετον εἰς ἡμᾶς, ποίου λόγου ὑπάρχει ἀνάγκη;

Ὅλοι ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ Χριστὸς (εἶναι) Θεός. Ἀλλὰ ἃς ἴδωμεν ποιοὶ πολεμοῦν καὶ ποιοὶ δὲν πολεμοῦν. Ἡμεῖς, ὀνομάζοντες Θεόν, ἄξια διὰ τὸν Θεὸν καὶ ὁμιλοῦμεν, ὅτι ἔχει ἐξουσίαν, ὅτι δὲν εἶναι δοῦλος, ὅτι εἶναι ἐλευθερός, ὅτι πράττει τὰ πάντα μόνος του· ἐκεῖνος δὲ τὸ ἀντίθετον. Ἐρωτῶ πάλιν, ἂν ἐπρόκειτο νά σπουδάσῃς ἱατρός, ἀρὰ γε ἀπλῶς καὶ τυχαίως, εἰπέ μου, θά παρεδέχεσο ὅσα λέγονται; καὶ ὅμως πολλὰ ὑπάρχουν δόγματα εἰς ἐκείνους. Ἐάν μὲν, λοιπόν, μόνον αὐτὰ τὰ ὁποῖα θά ἀκούσῃς, παραδέχεσαι, δὲν εἶναι τοῦτο ἴδιον ἀνδρός, ἂν δὲ ἔχῃς κρίσιν καὶ νοῦν, ἐξάπαντος θά γνωρίσῃς τὸ ὁρθόν.

Υἱὸν ἡμεῖς λέγομεν, ἀποδεικνύομεν ἀληθές ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγομεν ἐκεῖνοι δὲ λέγουν μὲν, δὲν ὁμολογοῦν δέ. Διὰ νὰ εἴπω δὲ καὶ περισσότερον σαφῶς, ἐκεῖνοι ἔχουν μερικοὺς, ἀπὸ τοῦς ὁποῖους ὀνομάζονται, δηλαδὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αἰρέσεως, ὁμοίως καὶ ἐκάστη αἵρεσις· εἰς ἡμᾶς οὐδεὶς ἀνθρώπος ἔδωκε ὄνομα, ἀλλὰ ἡ ἰδία ἡ πίστις.

Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι δικαιολογία καὶ πρόφασις. Διότι διατί, εἰπέ μου, ἂν μὲν πρόκειται νά ἀγοράσῃς ἔνδυμα, ἂν καὶ εἶσαι ἀπειρος τῆς ὑφαντικῆς τέχνης, δὲν λέ-

γεις αὐτὰ τὰ λόγια, ὅτι «δὲν γνωρίζω νά ἀγοράσω, μέ ἐμπαίζουσιν», ἀλλὰ πράττεις τὰ πάντα ὥστε νά μάθῃς; Καὶ ἂν ὁτιδήποτε ἄλλο θελήσῃς νά ἀγοράσῃς, τὰ πάντα πράττεις ἀφοῦ ἐξετάσῃς ἐπὶ πολὺ ἐδῶ δὲ αὐτὰ λέγεις. Ἐπομένως δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν θά ἀποδεχθῇς τίποτε ἐντελῶς. Διότι ἃς εἶναι κάποιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὐδόλως δόγμα, ἂν καὶ ἐκεῖνος λέγῃ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο σὺ περὶ τῶν Χριστιανῶν «ὑπάρχει τόσον πλήθος ἀνθρώπων, καὶ ἔχουν διάφορα δόγματα» ὁ μὲν εἶναι ἐθνικός, ὁ δὲ Ἰουδαῖος, ὁ δὲ Χριστιανός, δὲν πρέπει οὔτε ἓνα δόγμα νά ἀποδεχθῇ, (διότι μάχονται μεταξὺ τῶν) ἐγὼ δὲ εἶμαι μαθητής, καὶ δὲν θέλω νά εἶμαι κριτής, οὔτε νά κατηγορῶ ἕξω ἓνα δόγμα, δὲν ἰσχύει πλέον διὰ σέ αὐτὴ ἡ πρόφασις· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡδυνήθησαν νά ἐκβάλουν τὸ νοθευμένον, τοιοῦτοτρόπως θά δυνήθῃ καὶ ἐδῶ ἀφοῦ ἐλθῇς νά ἐξετάσῃς τὸ ὠφέλιμον· διότι ὁ μὲν, οὐδὲν ἐντελῶς δόγμα κατηγορήσας, μέ εὐκολίαν θά εἴπῃ αὐτά, ὁ δὲ κατηγορήσας, καὶ ἂν τίποτε δὲν ἔχῃ ἐκλέξει, θαδίζων τὴν ὁδόν, θά ἡμπορήσῃ νά ἀντιληφθῇ τὸ πρέπον. Ἄς μὴ προσποιούμεθα, λοιπόν, οὔτε νά προφασιζώμεθα· διότι ὅλα εἶναι εὐκόλα.

Θέλεις νά σοῦ ἀποδείξω ὅτι αὐτὰ εἶναι πρόφασις; Τὰ ὅσα πρέπει νά πράττωνται καὶ ὅσα δὲν πρέπει νά πράττωνται, τὰ γνωρίζεις; Διατί, λοιπόν, δὲν πράττεις αὐτὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νά πράττῃς, ἀλλὰ τὰ μὴ πρέποντα; Πρᾶξε ἐκεῖνα καὶ μέ ὁρθὰς σκέψεις ζήτησε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς ὅπωςδὴποτε θά σοῦ φανερώσῃ. «Οὐκ ἔστι προσωπολήπτης, λέγει, ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντί ἔσθαι ὁ φοβούμενος αὐτόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἔστιν». Δὲν εἶναι δυνατόν νά μὴ πει-

σθῇ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀκούει χωρίς προκατάληψιν διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐάν ὑπῆρχε κάποιος κανὼν, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ὁ καθείς νὰ εὐθυγραμμισθῇ, δὲν ἐχρειάζετο πολλὴ σκέψις, ἀλλὰ ἦτο εὐκόλουν νὰ συλλάβῃ (τις) ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος σφάλλει, τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα.

Πῶς, λοιπόν, δὲν ἀντιλαμβάνονται; Πολλὰ δημιουργεῖ καὶ ἡ προκατάληψις καὶ αἱ ἀνθρώπινοι αἰτίαι. Αὐτὸ καὶ δι' ἡμᾶς, λέγει, καὶ ἐκεῖνοι τὸ λέγουν. Πῶς; Μήπως διότι ἔχομεν ἀποσχισθῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν; μήπως διότι ἔχομεν ἀρχηγούς αἱρέσεων; μήπως διότι ἐλάβομεν τὸ ὄνομα ἀπὸ ἀνθρώπους; μήπως διότι ὑπάρχει κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος προεξάρχει, ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλους μὲν ὁ Μαρκίαν, εἰς ἄλλους δὲ ὁ Μαρινιχάιος, εἰς ἄλλους δὲ ὁ Ἀρείος, εἰς ἄλλους δὲ κάποιος ἄλλος ἀρχηγὸς αἱρέσεως; Ἐάν δὲ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ὀνομασίαν κάποιου, ἀλλὰ ὄχι ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀρχὴν τῆς αἱρέσεως, ἀλλὰ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι προΐσταντο ἡμῶν καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκυθέρησαν τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν ἔχομεν ἐπὶ γῆς διδασκάλους, μὴ γένοιτο! Ἐνᾶ ἔχομεν, τὸν οὐράνιον. Καὶ ἐκεῖνοι, λέγει, τὰ ἴδια, προτείνουν ὡς πρόφασιν. Ἀλλὰ ἔχει παρουσιασθῇ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον τοὺς κατηγορήσῃ καὶ ἔφραξε τὰ στόματα.

Πολλοὶ ἐθνικοὶ ἔχουν γίνεи Χριστιανοὶ καὶ οὐδεὶς αὐτὰ ἠρώτησε, καὶ εἰς τοὺς φιλοσόφους ὑπῆρχαν αὐτά, καὶ οὐδεὶς ἠμποδίσθη ἀπὸ θεοὺς εἶχον τὴν ὁρμὴν ἐκλογῆν. Διὰ τὴν εἰπον, ἐπὶ αὐτὰ ἀνεκίνουν, ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι (εἶναι) Ἰουδαῖοι, εἰς τί πρέπει ἡμεῖς νὰ πεισθῶμεν; Ἀλλὰ ἐπείσθησαν, ὡς ἔπρεπε.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὡς ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς πράττωμεν τὰ πάντα ὅπως φαίνεται καλύτερον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὡς ζῶμεν κατὰ τὸ θέλημά του, ὅσον ἀκόμη εὐρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦ-

σαν ζωῆν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς μας μὲ ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι εὐηρέστησαν εἰς Αὐτόν νὰ ἀξιοθῶμεν τῆς τιμῆς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τῆς μιᾶς καὶ ἀληθοῦς θεότητος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΔ' (34)

(Πράξ. ιε', 35 — ις', 12)

«Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτρεβον ἐν Ἀγιοχείῳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πάσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγελάμεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πῶς ἔχουσιν»¹.

α'. Πρόσεξε πάλιν τὸ ταπεινὸν τῶν φρόνημα, πῶς μεταβιβάζουν τὸν λόγον καὶ εἰς ἄλλους. Καὶ διὰ τὸν χαρακτήρα τῶν ὑπολοίπων Ἀποστόλων μᾶς ἔγραψεν ἡ δὴ ὁ Λουκᾶς, δεικνύων ὅτι ὁ μὲν ἦτο ἡπιώτερος καὶ περισσότερο συγχωρητικὸς, αὐτὸς δὲ προσεκτικώτερος καὶ αὐστηρότερος (διότι εἶναι διαφορετικὰ τὰ χαρίσματα) ὅτι εἶναι δὲ καὶ τοῦτο χάρισμα, εἶναι φανερόν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο μὲν ταιριάζει εἰς ἄλλους χαρακτήρας ἀνθρώπων, αὐτὸ δὲ εἰς ἄλλους καὶ ὅταν τὸ μετατρέψουν, ἔχει γίνεи εἰς τὸ ἐξῆς χωρίς χρησιμότητα. Καὶ φαίνεται

1. Πράξ. 15, 35 - 38.

ὅτι ὑπάρχει μὲν κάποιος ἑρεθισμός, τὸ πᾶν δὲ εἶναι πρόνοια· διότι τοῦτο γίνεται, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ ἕκαστος τοὺς ἀρμόζοντας τόπους. "Ἄλλως τε δὲ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀπολαμβάνουν ὅλοι τὴν ἰδίαν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ μὲν νὰ κυβερνᾷ, ὁ δὲ νὰ κυβερνᾶται· καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν διότι οἱ μὲν Κύπριοι δὲν παρουσίασαν τίποτε τοιοῦτου εἶδους, ὅπως οἱ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι· καὶ ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην περισσότερον ἡπιωτέρου χαρακτήρος, αὐτοὶ δὲ τοῦτου.

«Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν καὶ Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον Παῦλος δὲ ἤξιον τὸν ἀποστάνα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. Ἐγένετο οὖν παροξυσμός, ὥστε χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τὸν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον, ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον Παῦλος δὲ, ἐπιλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε, παραδοθείς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν». Τοιοιυτοτρόπως καὶ εἰς τοὺς προφήτας εὐρίσκομεν διαφόρους γνώμας καὶ χαρακτήρας· ὅπως ὁ Ἠλίας αὐστηρὸς, ὁ Μωϋσῆς πρᾶος. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, ὁ Παῦλος εἶναι ὀρμητικώτερος. Ἀλλὰ ἰδὲ καὶ οὕτω τὴν ἐπιεικειάν του. «Ἠξίου, λέγει, τὸν ἀποστάνα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας μὴ συμπαραλαβεῖν». Διότι ὅπως ἀκριβῶς κάποιος στρατηγὸς δὲν θὰ προτείμα νὰ ἔχη τὸν μεταφέροντα τὰς ἀποσκευὰς πάντοτε τραχύν, τοιοιυτοτρόπως οὕτε ὁ Ἀπόστολος. Αὐτὸ καὶ τοὺς ἄλλους ἐδίδασκε καὶ ἐκεῖνον τὸν ἴδιον καθωδήγει. Λοιπόν, λέγει, κακὸς εἶναι ὁ Βαρνάβας; Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφαλμένον τὸ νὰ νομίζῃ κάποιος αὐτό. Πῶς δὲν εἶναι ἐσφαλμένον νὰ λέγῃ ὅτι ἔγινε αὐτὸς κακὸς διὰ τὸσον ἀσήμαντον πρᾶγμα; Ἀλλὰ παρατήρησε πρῶτον μὲν ὅτι δὲν ἔχει γίνεαι οὐδὲν κακόν, ἐάν, ἐπειδὴ ἐπήκουν δι' ὀλόκληρα ἔθνη, ἀπεχωρίσθησαν μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ

μέγα ὄγαθόν· ἔπειτα ὅτι, ἐάν δὲν ἦτο αὐτό, δὲν θὰ προετιμῶν εὐκόλως νὰ ἀφήσουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Σὺ δὲ νὰ τὸν θαυμάσῃς αὐτὸν ἐπειδὴ δὲν ἔκρυψε οὔτε αὐτό. Ἀλλὰ ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ χωρισθοῦν, λέγει, ἀνευ ἑρεθισμοῦ.

Ἰδιαίτερος λοιπὸν καὶ ἀπὸ ἐδῶ φανερῶνεται τὰ ἀνθρώπινα· διότι ἐάν τοῦτο ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ, πολὺ περισσότερον ἐδῶ· ἄλλως τε δὲ ὁ ἑρεθισμός δὲν θὰ ἦτο ἀσχημὸς, ὅταν ὁ καθεὶς διαφωνῇ διὰ τοιοῦτου εἶδους πράγματα, καὶ μὲ δίκαιον λόγον. Ἐάν μὲν, λοιπόν, κάποιος ἐξ αὐτῶν παρωργίζετο, ἐπειδὴ ἐζήτει τὸ ἰδικόν του καὶ τὴν τιμὴν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καλῶς· ἐάν δὲ, ὁ καθεὶς ἐκ τῶν δύο, θέλων νὰ παιδαγωγῇ καὶ νὰ διδάξῃ, ὁ μὲν ἐπορεύετο αὐτὴν τὴν ὁδόν, ὁ δὲ ἐκείνην, αὐτὸ ποῖον κακόν ἦτο; Πολλὰ ἔπραττον καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως· διότι δὲν ἦσαν λίθοι ἢ ξύλα. Καὶ ἰδὲ τὸν Παῦλον νὰ κατηγορῇ καὶ νὰ λέγῃ τὴν αἰτίαν· διότι ἐσέθετο τὸν Βαρνάβαν ἕνεκα τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης, διότι εἶχε συμμετάσχει μὲ αὐτὸν εἰς τόσας περιστάσεις καὶ ἦτο μαζί του· ἀλλὰ δὲν τὸν ἐσέθετο τόσο, ὥστε νὰ παραβλέψῃ τὸ πρέπον.

Ποῖος μὲν, λοιπόν, ἐσκέπτετο τὸ ἄριστον, δὲν εἶναι ἰδικόν μας ἔργον νὰ ἐκφράσωμε γνώμην· ἕως τῶρα δὲ, ὅτι ἔχει γίνεαι μεγάλη μέριμνα, ἐάν θεοβαίως αὐτοὶ μὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀξιώθουν ἐπισκέψεως διὰ δευτέραν φοράν, ἐκεῖνοι δὲ οὔτε μίαν φοράν.

Δὲν ἔμενον ἀπλῶς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ ἐδίδασκον. Τί ἐδίδασκον; τί ἐκήρυττον; Καὶ τοὺς πιστοὺς πλεόν, καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν ἀκόμη. Διότι, ἐπειδὴ ὑπῆρχον πλείστα σκάνδαλα, ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς παρουσίας των. Αὐτὸ τὸ ὅποιον ζητοῦμεν εἶναι ὅχι ὅτι εἶχον διαφορὰς εἰς τὰς γνώμας, ἀλλὰ ὅτι κατεδέχθησαν νὰ ἴδουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Τοιοιυτοτρόπως μεγάλῳ

τερον αγαθόν έγινε τό νά χωρισθοῦν, καί ἔλαθε τό πρᾶγμα ἀπό αὐτό ἀφορμήν.

Τί λοιπόν; ὡς ἐχθροί ἔφυγαν; Μή γένοιτο! Διότι βλέπεις μετά ἀπό αὐτό τόν Βαρνάβαν νά ἀπολαμβάνη πολλῶν ἐπαίνων ἀπό τόν Παῦλον εἰς τās ἐπιστολάς, «Παροξυσμός, λέγει, ἐγένετο», ὅχι ἐχθρότης, οὔτε ἔρις. Τόσην δύναμιν εἶχεν ὁ ἐρεθισμός, ὥστε νά χωρίσουν. Καί εὐλόγως· διότι ἐκεῖνο τό ὅποιον ὁ καθείς ἐθεώρησεν ὅτι εἶναι ὠφέλιμον, αὐτό μετά ταῦτα δέν (τό) διεκινδύνευσε διὰ τήν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἐκεῖνον.

Θ'. Εἰς ἐμέ φαίνεται ὅτι ἔχει γίνει ὁ χωρισμός μὲ φρόνησιν, καί ὅτι εἶπον μεταξύ των ὅτι, «ἐπειδὴ ἐγὼ δέν θέλω, σὺ δὲ θέλεις, διὰ νά μὴ φιλονικῶμεν, ἅς χωρίσωμεν τοὺς τόπους». Ὡστε, ὑποχωροῦντες πολὺ μεταξὺ των, τὸ ἔπραττον αὐτό. Διότι ἤθελε νά ἐπικρατήσῃ τό θέλημα τοῦ Παύλου ὁ Βαρνάβας, διὰ τοῦτο καί ἔφυγε· ἤθελε καί ὁ Παῦλος ὁμοίως τό θέλημα ἐκείνου, δι' αὐτό τό ἴδιον πράττει καί φεύγει. Εἶθε καί ἡμεῖς νά ἐχωριζόμεθα τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νά ἀπερχώμεθα μέ σκοπόν τό κήρυγμα.

«Παῦλος δέ, λέγει, ἐπιλεξάμενος τόν Σίλαν, ἐξήλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν». Ἀξιοθαύμαστος αὐτός ὁ ἄνθρωπος καί πολὺ ἀξιόλογος. Πολὺ δὲ ὠφέλει τόν Μάρκον αὐτῇ ἡ διαμάχῃ· διότι ἡ αὐστηρότης μὲν τοῦ Παύλου τὸν ἐπανεφέρει, ἡ δὲ ἡπιότης τοῦ Βαρνάβα τὸν ἔκαμε νά μὴ ἀποχωρήσῃ πλέον, ὥστε διαφωνοῦν μὲν, πρὸς ἕνα δὲ σκοπόν καταλήγει ἡ ὠφέλεια· καθ' ὅσον βλέπων τὸν Παῦλον νά προτιμᾷ νά ἀπομακρυνθῇ, πολὺ θά ἐφοβήθῃ καί κατεφρόνησε τὸν ἑαυτὸν του, καί πάλιν βλέπων τὸν Βαρνάβαν τοιοῦτοτρόπως νά τὸν κρατῇ πλησίον του, πολὺ θά τὸν ἡγάπησῃ· καί ἐθελτιοῦτο ὁ μαθητὴς ἀπὸ τήν διαμάχην τῶν διδασκάλων· τόσον μακρὰν ἦτο ἀπὸ τὸ νά σκανδα-

λισθῇ. Διότι ἐάν μὲν ἔπραττον αὐτὸ διὰ τήν τιμὴν πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς των, εὐλόγως· ἐάν δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν του, καί δι' ἐν πρᾶγμα φιλονικοῦν, ὥστε νά ἀποδείξουν ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸν ἐτίμησε, καλῶς ἔχει σκεφθῇ, ποῖον εἶναι ἐσφαλμένον;

γ'. Παρατήρησε τὴν φρόνησιν τοῦ Παύλου, δὲν ἔρχεται προηγουμένως εἰς ἄλλας πόλεις, πρὶν νά ἐπισκεφθῇ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα. «Διήρχατο δὲ τὴν Συρίαν καί Κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς Ἐκκλησίας».

«Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν»· καθ' ὅσον εἶναι ἴδιον μωρίας νά τρέχῃ ματαίως. Αὐτὸ καί ἡμεῖς ἅς πράττωμεν κατὰ πρῶτον ἅς παιδαγωγῶμεν τοὺς πρῶτους, διὰ νά μὴ γίνουν αὐτοὶ ἐμπόδιον εἰς τοὺς μετέπειτα.

«Ἐπισκεψάμεθα, λέγει, πῶς ἔχουσιν». Καί τοῦτο δέν τὸ ἐγνώριζεν εὐλόγως, διὰ νά ἔλθῃ καί νά ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀδελφοὺς. Ἰδὲ ὅτι αὐτὸς πάντοτε ἦτο ἐν ἔγρηγόρσει, ἐφρόντιζε, δὲν ἤμποροῦσε νά καθήσῃ, ἂν καί ὑπέφερε ἀπείρους κινδύνους. Βλέπεις, ὅτι δέν ἦτο προῖόν διελίας τὸ νά ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; Διότι ἐπήγαινε ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἱατρὸς πρὸς τοὺς ἀσθενούντας καί ἐφάνέρωσε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπισκέψεως, εἰπὼν· «Ἐν αἷς κατηγγεῖλαμεν τὸν λόγον».

Ἀπεμακρύνθη ὁ Βαρνάβας καί πλέον δέν ἦλθε μαζί των. «Ἐπιλεξάμενος, λέγει, τὸν Σίλαν, καί παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ». Τί σημαίνει αὐτό; Πρὸς συγχύθησαν, λέγει, παρεκάλεσαν τὸν Θεόν. Ἰδὲ ὅτι πανταχοῦ μεγάλα δύναται ἡ προσευχὴ τῶν ἀδελφῶν.

Καί ἐθάδιζε, λοιπόν, πεζός, καί ἐπειδὴ ἤθελε καί διὰ τῆς ὁδοιπορίας νά ὠφελήσῃ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐθέλεπον. Εὐλόγως· διότι ὅταν ἐθιάζοντο, ἔπλεον· τώρα δὲ οὐχὶ πλέον. «Καί ἰδοὺ μαθητὴς τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι

Τιμόθεος, υιός γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατὴρ δὲ Ἕλληνας, ὃς ἐμμετρυνεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. Τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεῖν, καὶ λαθὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοῦς Ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἦδυσαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλληνας ὑπῆρχεν.

Εἶναι ἄξιον νὰ μᾶς προκαλέσῃ κατάπληξιν ἡ σύνοσις τοῦ Παύλου. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος τόσους ἀγῶνας ἔκαμε διὰ τὸ θέμα τῆς περιτομῆς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος διετάραξε τὰ πάντα καὶ ὁ ὁποῖος δὲν παρητήθη, ἕως ὅτου ἐπέτυχεν, ἐνῶ ἔχει ἐπικυρωθῇ ἡ ἀπόφασίς, περιτέμνει τὸν μαθητήν. Ὅχι μόνον δὲν ἐμποδίζει ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἐκτελεῖ αὐτό. Τίποτε δὲν ὑπάρχει περισσότερον φρόνιμον ὅπὸ τὸν Παῦλον· ὥστε ἔθελε τὰ πάντα διὰ τὸ συμφέρον· τίποτε δὲν ἔπραττε ἀπλῶς ἐνεκα προκαταλήψεως.

«Τοῦτον ἠθέλησε, λέγει, ἐξελεῖν σὺν αὐτῷ». Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅτι καὶ ἐπῆρε μὲ τὸ μέρος τοῦ αὐτοῦ. «Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, λέγει, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις». Αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία τῆς περιτομῆς· διότι δὲν θὰ ἠμείνοντο νὰ ἀκούσουν τὸ κήρυγμα ἀπὸ μὴ περιτετμημένων. Καὶ τί; Ἰδὲ τὸ ἐπίτευγμα· ἔκανε περιτομήν, διὰ νὰ καταργήσῃ τὴν περιτομήν· διότι ἐκήρυττε τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἀποστόλων. Βλέπεις διαφωνία καὶ διὰ τῆς διαφωνίας πνευματικὴν ὠφέλειαν; Χωρὶς νὰ πολεμοῦνται ἀπὸ ἄλλους καὶ οἱ ἴδιοι πράττοντες τὰ ἀντίθετα, τοιοῦτοτρόπως ὠφελούν τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰσηγήθησαν δόγμα νὰ μὴ περιτέμνουν, καὶ περιτέμνει. «Καὶ ἐπερίσσευσεν, λέγει, τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν». Εἶδες τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τῆς περιτομῆς; Ἐπειτα, λοιπόν, δὲν χρονοτριβεῖ μὲ αὐτούς, ἐπειδὴ ἦλθε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ, ἀλλὰ τί; Μακρὰν προχωρεῖ.

Ἔως δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐ-

τοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Αἱ μὲν οὖν Ἐκκλησίαι ἐσπερευόντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευσεν τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. Διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατίαν ἀφέντες, εἰς τὴν μεσόγειον ἐσπευδον. Ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπειράζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἰσεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα.

Διὰ ποῖον, λοιπόν, λόγον ἠμποδίσθησαν δὲν λέγει, εἶπε δὲ ὅτι ἠμποδίσθησαν, παιδαγωγῶν ἡμᾶς νὰ πειθώμεθα μόνον καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν τὰς αἰτίας, καὶ δεικνύων ὅτι πολλὰ ἔπραττον καὶ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν.

«Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν, κατέβησαν εἰς Τρωάδα. Καὶ δράμα διὰ τῆς νυκτὸς ὥφθη τῷ Παύλῳ· Ἀνὴρ τις ἦν Μακεδὼν ἐστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Διαθὰς εἰς Μακεδονίαν, βοηθήσον ἡμῖν». Διατί δράμα, καὶ δὲν παρώτρυνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Ἦθελε καὶ τοιοῦτοτρόπως αὐτοὶ νὰ ὁδηγηθοῦν· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους παρουσιάσθη ὄνειρον· καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶδεν δράμα, δηλαδὴ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε καὶ ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας. Ἐπειτα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸν ὁδηγεῖ ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπεκτείνεται τὸ κήρυγμα. Ἄλλως τε καὶ δι' αὐτὸ ἐμποδίζεται νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, διότι ὁ Χριστὸς τὸν παρεκίνη· διότι αὐτοὶ μὲν ἐπρόκειτο νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ δι' ἄρκετόν χρόνον, καὶ ἴσως δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην, ἔπρεπε δὲ ἐκεῖ νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐπέρασε, λοιπόν, ἀπέναντι ἐξῆλθεν.

Ἔως δὲ τὸ δράμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντας ὅτι προσέκληται

ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθεν τε εἰς Φίλιππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς Μακεδονίας πόλις καλώνεια. Ἦμεν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν λέγων· «Καίσαρι σε δεῖ παραστήναι»¹ α. Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τοὺς τόπους, ἐπειδὴ ἀφηγεῖται ἱστορίαν καὶ δεικνύει ποῦ ἔμεινε περισσότερον χρόνον· καὶ δεικνύει ὅτι εἰς τὰς μεγαλύτερας, τὰς δὲ ἄλλας παρέρχεται. Εἶναι τι μὴ διὰ τὴν πόλιν νὰ εἶναι ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἀλλὰ ὥς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Προβάλλει εἰς τὸν Βαρνάβαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναχωρήσεως, λέγων· «Ἐπισκεψώμεθα τὰς πόλεις, ἐν αἷς κατηγγελάμεν τὸν λόγον»· ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀξιώσῃ ἀπ' αὐτόν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸν κατηγορή.

β'. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μωυσέως, ὁ μὲν προβάλλει τὴν ἀξίωσιν, ὁ δὲ ὀργίζεται· ὅπως ὅταν λέγῃ· «Εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς»² καὶ πάλιν «Ἄφες με, καὶ θυμωθεὶς ἐξελίξω τὸν λαὸν τοῦτον»³ καὶ ὁ Σαμουὴλ, ὅταν πυνθῇ τὸν Σαούλ· διότι καὶ διὰ τῶν δύο χωριστὰ γίνονται μεγάλα ἀγαθὰ.

Οὕτω, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ὁ μὲν ὀργίζεται, ὁ δὲ οὐδόλως. Τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς συμβαίνει. Καὶ εὐλόγως ὁ ἐρεθισμός, διὰ νὰ διδαχθῇ ἐκεῖνος καὶ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦν ἐπεισόδιον· διότι δὲν ἦτο

1α. Πρὸς. 27, 24.

2. Ἀριθ. 12, 14.

3. Ἐξέδ. 32, 33.

4. Α' Βασιλ. 15, 35.

δυνατὸν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ αὐτὸς ὁ ὁποῖος πανταχοῦ ὑπεχώρει, ὁ ἀγαπῶν τόσον τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ τὸν ζητήσῃ εἰς τὴν Ταρσὸν πρὸ αὐτοῦ, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ κοινοῦ διενήργησαν καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ δόγμα ἀπὸ κοινοῦ ἀπεδέχθησαν. Δὲν βὰ ὀργίζεται, λοιπόν, διὰ τοιοῦτο εἶδους πρᾶγμα, ἀλλὰ χωρίζονται ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ὥστε νὰ διδάξουν καὶ νὰ καταρτίσουν διὰ τοῦ χωρισμοῦ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας ἀπὸ αὐτοῦ· ὅπως λοιπὸν καὶ ἄλλοι πρᾶττει, λέγων· Ὑμεῖς δὲ μὴ ἐκκακεῖτε τὸ καλὸν ποιοῦντες»⁵. Καὶ ἐπιπλήττει μὲν ἄλλους, προτρέπει δὲ νὰ πράττουν τὸ καλὸν πρὸς ἄλλους.

Αὐτὸ πράττομε καὶ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Ἐδῶ φαίνεται εἰς ἐμέ ὅτι καὶ ἄλλοι ἠγωνάκησαν μαζὶ μετὰ τὸν Παῦλον. Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀφοῦ ἔλαθεν ἐκεῖνους ἰδιαιτέρως τὰ πάντα πράττει, καὶ προτρέπει καὶ συμβουλεύει. Ἡ ὁμόνοια πολλὰ κατορθώνει, πολλὰ ἡ ἀγάπη· καὶ ἂν ἔχῃς ἀξίωσιν διὰ μεγάλα, καὶ ἂν εἶσαι ἀνάξιος, βὰ εἰσακουσθῇς ἀπὸ τὴν καλὴν διάθεσιν, μὴ φοβῆσαι.

«Διήρχετο, λέγει, τὰς πόλεις. Καὶ Ἰβοῦ ἦν μαθητὴς, ὀνόματι Τιμόθεος, ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. Μεγάλῃ ἡ πίστις τοῦ Τιμοθέου, διότι ἀπὸ ὅλων ὁμολογεῖται. Ὅταν ἀπεμακρύνθῃ ὁ Βαρνάβας, εὕρισκει ἄλλον ἰσοδύναμον. Περὶ αὐτοῦ λέγει· «Μεμνημένος σου τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀνυποκρίτου σου πίστεως, ἥτις ἐνώκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωῖδι, καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνίκῃ»⁶. «Καὶ λαθὼν, λέγει, περιέτεμεν αὐτόν». Ἐνεκα τοῦτο λόγου αὐτὸς συμπλη-

5. Β' Θεσσαλ. 3, 13.

6. Β' Τιμόθ. 1, 4, 5.

ρώνει, λέγων· «Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις»; Διὰ τοῦτο, λοιπόν, περιτέμνεται, ἢ καὶ διὰ τὸν πατέρα του· διότι παρέμενε νὰ εἶναι Ἑλλην. Ἐπομένως δὲν ἦτο περιτετμημένος. Ἰδὲ ὅτι ὁ νόμος ἤδη καταργεῖται. Εἰς μερικοὺς φαίνεται ὅτι αὐτὸς ἀνεγεννήθη μετὰ τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ δὲν συνέθη ταχέως αὐτό· ἀπὸ θρέφους γάρ, λέγει, τὰ ἱερὰ Γράμματα οἶδας⁷.

Ἐκεῖνο, λοιπόν, εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ, παρὰ, ἂν ὅχι αὐτό, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν κῆνῃ ἐπίσκοπον, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι μὴ περιτετμημένος. Ἔως τὰρα δὲ τὰ ἔθνη δὲν ἔπρεπε νὰ φυλάττουν τίποτε τοιοῦτον. Καὶ δὲν ἦτο αὐτὸ ἀσήμενον, τὸ ὁποῖον θεοβαίως καὶ μετὰ τόσον χρόνον καὶ αὐτὸ τοὺς ἐσκανδαλίζεν. Ἀρχὴ καταργήσεως ἦτο τὸ νὰ μὴ τηροῦν τὰ ἔθνη αὐτά, καὶ οὐδόλως νὰ ἐλαττώνωνται, οὔτε νὰ ὑπολείπωνται εἰς τὴν πίστιν· μετὰ τὴν θέλησίν των, λοιπόν, ὁπεμακρύνθησαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐπρόκειτο νὰ κηρύττῃ, διὰ νὰ μὴ δώσῃ διπλοῦν κτύπημα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἔκαμε περιτομὴν εἰς αὐτόν, ἂν καὶ κατὰ τὸ ἥμιον ἦτο, (διότι ἦτο ἀπὸ πατέρα Ἑλλήνα καὶ μητέρα πιστή), ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο σημαντικὸν ἐκεῖνο τὸ ἐπίτευγμα τὸ ὁποῖον ἐγίνετο εἰς τὰ ἔθνη, δὲν ἐφρόντιζε δι' αὐτό· διότι ἔπρεπε νὰ κατασπαρῇ ὁ λόγος διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τοῦ ἔκαμε περιτομὴν.

Ἰδὲ καὶ ἐδῶ ὅτι ἐγίνετο μεγάλο τι ἀγαθὸν ἀπὸ τὴν ἀντίθεσιν. «Καὶ ἐπερίσσευσεν τῷ ἀριθμῷ», λέγει. Βλέπεις ὅτι ὅχι μόνον εἰς τίποτε δὲν ἐβλάπηεν ἡ περιτομή, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ὠφέλησε; «Ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως, λέγει, ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμμιθεάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύρι-

7. Αὐτόθ. 3, 18.

ος». Πρόσεξε, ὅχι δι' ἀγγέλου, ὅπως εἰς τὸν Φίλιππον, ὅπως εἰς τὸν Κορνήλιον, ἀλλὰ τί; Παρουσιάζεται εἰς αὐτόν, λοιπόν, δι' ὁράματος περισσότερον ἀνθρωπίνως καὶ ὅχι θεϊκῶς. Διότι ἐκεῖ μὲν ὅπου εἶναι εὐκολώτερον τὸ νὰ πεισθῇ, περισσότερον ἀνθρωπίνως (φαίνεται)· ἐκεῖ δὲ ὅπου πολλὴ ἡ δυσκολία, περισσότερον θεϊκῶς. Διότι ὅπου μὲν ἐθιάζετο νὰ κηρύξῃ μόνον, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν παρουσιάζεται μὲ ὄνειρον εἰς αὐτόν, ὅπου δὲ δὲν συγκατετίθετο νὰ μὴ κηρύξῃ, εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φανερώσει.

Τοιοιουτρόπως καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν Πέτρον· «Ἀναστὰς κατὰθῃσι»⁸. Διότι ὅχι θεοβαίως, καὶ τὰ εὐκόλα ἐφερὲν εἰς πέρας τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ ἦτο ἀρκετὸν εἰς αὐτόν καὶ τὸ ὄνειρον. Καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ δὲ, ὁ ὁποῖος εὐκόλως ἐπίθετο, εἰς ὄνειρον παρουσιάζεται, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους μὲ ὄραμα. Τοιοιουτρόπως καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον, καὶ εἰς αὐτόν τὸν Ἰβιον.

«Καὶ Ἰδοὺ, λέγει, ἀνὴρ Μακεδὼν ἐστὼς, παρακαλῶν καὶ λέγων». Δὲν εἶπε «διατάσσων», ἀλλὰ «παρακαλῶν» δηλαδὴ, ὑπὲρ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς σωτηρίας.

Τί σημαίνει· «Συμμιθεάζοντες»; Σκεπτόμενοι, λέγει. Διότι καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἶδεν ὁ Παῦλος καὶ οὐδεὶς ἄλλος, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εὗρισκοντο πλησίον τῶν συνόρων, ἀπὸ θλα αὐτὰ συνεπέραναν ταῦτα· ἄλλως τε καὶ τὸ διὰ θαλάσσης ταξίδι αὐτὸ ἐφάνερων· δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, δθεν φθάνουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς Μακεδονίας.

Ὡστε ὁ ἐρεθισμὸς τακτοποιεῖται διὰ νὰ γίνῃ κατὰ τὸ συμφέρον· διότι δὲν θὰ ἐνήργει τὸ Ἅγιον Πνεῦ-

8. Πρόξ. 10, 20.

μα, δὲν θά ἐδέχετο τὸν λόγον ἡ Μακεδονία. Ἡ τόσον μεγάλη δὲ πρόδοος εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τὸ συμφέρον δὲν ἦτο κατὰ ἀνθρώπινον. Ἄν καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Βαρνάβας ἡρεθίσθη, ἀλλὰ «μεταξὺ αὐτῶν παροξυσμός ἐγένετο». Ἐάν αὐτὸς δὲν ἡρεθίσθη, οὔτε ἐκεῖνος.

ε'. Αὐτὰ γνωρίζοντες, ἅς μὴ διαλέγωμεν ἀπλῶς αὐτὰ, ἀλλὰ ἅς διδασκώμεθα καὶ ἅς παιδαγωγούμεθα· διότι δὲν ἔχουν γραφῇ τυχαίως. Εἶναι μεγάλο κακὸν ἡ ἀγνοία τῶν Γραφῶν· ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅποια πρέπει νὰ ὠφελοῦμεθα, ἀπὸ αὐτὰ θλαπτόμεθα. Τοιοῦτοτρόπως πολλάκις καὶ τὰ φάρμακα, ἐνῶ ἔχουν θεραπευτικὴν ἰδιότητα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ὀρθῶς ὅσοι κάμνουν χρήσιν, καταστρέφουν καὶ ἀφανίζουν καὶ ὅπλα τὰ ὅποια ἤμποροῦν νὰ διαφυλάξουν, ἂν κάποιος δὲν γνωρίζῃ νὰ τὰ ἀναλάβῃ, φονεύεται ἀπὸ αὐτὰ. Ἡ αἰτία δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πάντα ἐπιδιώκομεν περισσότερο ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ ἐξ-να περισσότερο ἐξετάζομεν ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας συμφέρον. Καὶ ἐπιδιώκομεν πολλάκις μὲν τὴν δημιουργίαν οἰκίας, καὶ δὲν θὰ ἀνεχώμεθα νὰ τὴν ἴδωμεν νὰ γίνεταί παλαιά, οὔτε νὰ πίπτῃ οὔτε νὰ ἀπειληθῇ ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας, διὰ τὴν ψυχὴν δὲ οὐδὲν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἴδωμεν τὰ θεμέλια τῆς νὰ ἀποσυντίθενται, καὶ ἂν τὸ κτίριον καὶ τὴν στέγην, οὐδεμία συζήτησις γίνεται ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἄν πάλιν ἔχωμεν ἵππους, ζητοῦμεν τὸ συμφέρον των, καὶ ἵπποτρόφους καὶ ἱππιάτρους καὶ τὰ πάντα μεταχειριζόμεθα, καὶ φροντίζομεν τὰς οἰκίας, καὶ συμβουλεύομεν ἐκεῖνους εἰς τοὺς ὁποίους τοὺς ἔχομεν ἐμπιστευθῇ, ὥστε νὰ μὴ ὀδηγοῦν ἀπλῶς καὶ τυχαίως, οὔτε νὰ θέτουν ἐπ' αὐτῶν θάρος, οὔτε νὰ ὀδηγοῦν ἔξω ἀργὰ τὰς νύκτας, οὔτε νὰ ἐμπορεύωνται τὰς τροφάς, καὶ πολλοὶ νόμοι ἰσχύουν εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἀλό-

γων ζώων· διὰ τὴν ψυχὴν δὲ οὐδεὶς λόγος.

Πάλιν διατὶ λέγω διὰ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ ὅποια μᾶς εἶναι χρήσιμα; Ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν μικρά πτηνά, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν οὐδεμίαν χρησιμότητα, ἀλλὰ ἀπλῶς προσφέρουν εὐχαρίστησιν, καὶ δι' ἐκεῖνα πολλοὶ νόμοι, καὶ τίποτε δὲν εἶναι χωρὶς φροντίδα καὶ τάξιν, καὶ τὰ πάντα φροντίζομεν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Τόσον εἴμεθα ἀπὸ ὧλους ἀναξιώτεροι τιμῆς. Καὶ ἂν μὲν κάποιος προσθάλλων ἡμᾶς εἴπῃ· «Κύων», στενοχωρούμεθα, ἡμεῖς δὲ, ἐνῶ προσθάλλομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ὅχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα, καὶ δὲν δίδομεν μερίδιον εἰς τὴν ψυχὴν τοσαύτης ἐπιμελείας, δόσης εἰς τοὺς σκύλους, δὲν θεωροῦμεν ὅτι παθαίνομεν τίποτε φοβερόν.

Βλέπετε ἀπὸ πόσον σκότος τὰ πάντα ἔχουν γεμίσει; Πόσοι φροντίζουν τοὺς σκύλους, ὥστε νὰ μὴ φάγουν περισσότερο τοῦ πρέποντος, ὥστε νὰ εἶναι γρήγοροι καὶ κυνηγετικοί, ὅταν δὲ πιέζονται ἀπὸ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν πείναν, δὲν φροντίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε διατάσσουν ὥστε νὰ μὴ διάγουν τρυφήλῶν θίον· καὶ τὰ μὲν ἄλογα (τὰ) διδάσκουν νὰ φιλοσοφοῦν, οἱ ἴδιοι δὲ ἀνέχονται νὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν ἀλόγων.

Εἶναι αἰνίγμα τὸ πρῶγμα. Καὶ πῶς εἶναι φιλόσοφα τὰ ἄλογα; λέγει. Ἡ δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἴδιον μεγάλης φιλοσοφίας, ὅταν σκύλος, ἐνῶ πλήττεται ὑπὸ τῆς πείνης, ἔπειτα ἀπὸ τὴν σύλληψιν καὶ τὸ κυνήγιον, ἐνῶ εἶναι ἐμπρὸς ἡ τροφή, καὶ βλέπει τὴν τράπεζαν νὰ εἶναι πλησίον, καὶ ἐνῶ πιέζει ἡ πείνα, περιμένει τὸν κύριον; Ἐντραπήτε τοὺς ἑαυτοὺς σας· διδάξατε τὰς ἰδικὰς σας κοιλίας νὰ εἶναι τοιοῦτοτρόπως φιλόσοφοι.

Δὲν ὑπάρχει εἰς σὰς ἀπολογίαν. Ἐνῶ ἡδυνήθης νὰ ἐμβάλῃς τόσην φιλοσοφίαν εἰς τὴν ἄλογον φύσιν, ἡ δ-

ποία ούτε όμιλεί, ούτε έχει σκέψιν, πολύ περισσότερον θά ήμπορέσης εις τόν έαυτόν σου. Διότι ότι είναι άποτέλεσμα άνθρωπίνης έπιμελείας και όχι τής φύσεως, άποδεικνύεται έκ τοῦ ότι έπρεπε όλοι γενικώς οι σκύλοι νά τό έχουν αυτό. Γίνετε, λοιπόν, όπως οι σκύλοι. Σεις μέ αναγκάζετε νά φέρω από εκεί παραδείγματα· διότι έπρεπε μέν (νά φέρω παραδείγματα) από τά ούράνια, έπειδή δέ, αν είπω τοιούτον, λέγετε ότι εκείνα είναι μεγάλα, διά τούτο δέν λέγω τίποτε από τά ούράνια. Και αν είπω τόν Παύλον, λέγετε ότι εκείνος ήτο 'Απόστολος, δι' αυτό δέν αναφέρω ούτε τόν Παύλον· εάν αναφέρω άνθρωπον, λέγετε ότι εκείνος ήτο 'ικανός· δι' αυτό δέν αναφέρω άνθρωπον, αλλά θηρίον, και θηρίον τό όποιον δέν έχει αυτό έκ φύσεως, διά νά μή είπητε ότι επέτυχε αυτό έκ φύσεως και όχι διά τής έλευθέρας βουλήσεως· και τό αξιοθαύμαστον θεθαίως, όχι διά τής προσωπικής έλευθέρας βουλήσεως, αλλά διά τής Ιδικής σου έπιμελείας. Δέν αναλογίζεται, ότι κατέβαλε προσπάθειας, ούτε ότι κατεπληρώθη έκ τοῦ δρόμου, ούτε τό επέτυχε μέ προσωπικούς κόπους αυτό· αλλά, άφοῦ όλα αυτά τά έγκαταλείψη, φυλάττει την διαταγήν τοῦ κυρίου και γίνεται άνώτερος τής κοιλίας. Ναί, λέγει· διότι περιμένει νά έπεινεθῇ, περιμένει νά άπολαύσῃ μεγαλυτέρας τραπέζης.

Είπέ, λοιπόν, και εις τόν έαυτόν σου ότι ο σκύλος ένεκα έλπίδος μελλοντικής εύχαριστήσεως περιφρονεί την παρούσαν· οὔ δέ δέν θέλεις μέ την έλπίδα τών μελλόντων αγαθών νά περιφρονήσης τά παρόντα, αλλά εκείνος μέν γνωρίζει, ότι αν εις άκατάλληλον καιρόν δοκιμάσῃ την τροφήν παρά την γνώμην τοῦ κυρίου, και εκείνην θά στερηθῇ και οὔτε θά έχῃ την καθωρισμένην, άφοῦ λάθῃ κτυπήματα αντί τής τροφῆς, οὔ δέ ούτε τοῦτο ήμπορείς νά ἴδῃς καί, εκείνο τό όποιον από συ-

νήθειαν έμαθεν αυτός, αυτό οὔ δέν έπιτυχάνεις μέ την κρίσιν. "Ας μιμηθούμε τούς σκύλους. Αυτό λέγουν ότι πράττουν και οι Ιερακες και οι άετοι. Έκείνο τό όποιον εις τά όλογα και εις τάς έλάφους εκείνοι, αυτό πράττουν εις τά πτηνά αὐτοί· και αὐτοί πάλιν από την άνθρωπίνην άσκησιν. Αὐτά είναι δυνατόν νά μάς καταδικάσουν, αὐτά νά μάς καταστρέψουν.

Και άλλο θά αναφέρω· όταν λάθουν ἵππους άγρίους και άνημέρους, οι όποιοι τινάσσουν και κτυποῦν διά τών ποδών και θαγκώνουν, εις όλίγον χρόνον τοιούτοτρόπως τούς εκπαιδεύουν οι έχοντες πείραν, ώστε νά εύχαριστήται ο άναβάτης, ο όποιος κάθεται, έξ ατίας τοῦ φρονίμου τής θαδίσεως· την ψυχὴν δέ οὔδεις φροντίζει, όταν άτάκτως θαδίζει, αλλά και πηδᾷ και κλωτσᾷ και σύρεται κάτω, όπως ακριβώς τό παιδί, και φέρεται άρκετά άπρεπώς και οὔδεις περιβάλλει αὐτήν μέ άλυσίδας, ούτε μέ σχοινία τών ποδών, ούτε μέ χαλινούς, ούτε καθίζει τόν έμπειρον άναβάτην, τόν Χριστόν έννοώ. Δι' αυτό θεθαίως όλα έχουν γίνει άνω - κάτω· διότι όταν εκπαιδεύς τούς σκύλους νά κυριαρχοῦν τής κοιλίας, και θαμάξης τόν θυμόν εις τόνλέοντα, και την άταξίαν εις τούς ἵππους, και εις τά πτηνά τό ώραίον κελάδημα, πώς δέν είναι παράδοξον νά έμβάλλωμεν μέν εις τάς άλόγους φύσεις λογικά έπιτεύγματα, εις τάς λογικάς δέ νά εισάγωμεν τά πάθη τών άλόγων;

Δέν υπάρχει δι' ήμάς, δέν υπάρχει συγχώρησις. "Ολοι όσοι έχουν επιτόχει μάς κατηγοροῦν, και οι πιστοί και οι άπιστοί· διότι και οι άπιστοί επέτυχον, και τά θηρία, και οι σκύλοι, όχι μόνον οι άνθρωποι· και ήμείς θά κατηγορήσωμεν τούς έαυτούς μας, διότι, όταν θέλωμε μέν, έπιτυχάνομεν, όταν δέ είμεθα άκηροί, (συρβόμεθα πρός τά κάτω) παρασυρόμεθα· καθ' όσον και πολλοί από εκείνους οι όποιοί εύρίσκονται εις μεγά-

λην φαυλότητα πολλάκις, όταν ήθελσαν, ήλλασαν. Ή δὲ αἰτία, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπα, ὅτι περιπλανώμεθα, ἐπιδιώκοντες τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων, ὄχι τὰ ἰδικά μας.

Ἄν οἰκοδομήσης οἰκίαν μεγαλοπρεπῆ, ἀπέθλῃς εἰς τὸ συμφέρον τῆς οἰκίας, ὄχι εἰς τὸ ἰδικόν σου· ἂν λάθῃς ἐνδυμα ὡραῖον, εἰς τὸ συμφέρον τοῦ σώματος, ὄχι τὸ ἰδικόν σου· ἂν ἵππον καλόν, ὁμοίως. Οὐδεὶς σκέπτεται πῶς θὰ εἶναι ἡ ψυχὴ καλὴ, ἂν καὶ, όταν εἶναι αὕτῃ καλὴ, δὲν ἔχῃ ἀνάγκην οὐδενὸς ἀπὸ ἐκεῖνα, όταν δὲν εἶναι δέ, οὐδεμία ἀπὸ ἐκεῖνα προέρχεται ὠφέλεια. Ὅπως ἀκριβῶς (συμβαίνει) καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νόμης, καὶ ἂν οἱ νυμφικοὶ θάλαμοι εἶναι ἀπὸ χρυσοῦ παραπετάσματα, ἂν οἱ χοροὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ γυναικας ἀρσίας καὶ εὐμόρφους, καὶ ἂν τριαντάφυλλα, καὶ ἂν στέφανα, καὶ ἂν ὁ γαμβρὸς εἶναι ὠραῖος, καὶ ἂν αἱ ὑπηρέτριαι καὶ αἱ φίλαι, καὶ ἂν ὅλοι εἶναι ἐμφανίσσιμοι, ἐκεῖνὴ δὲ εἶναι ἀσχημος, οὐδεμία ἡ ὠφέλεια. Ὅπως, λοιπόν, δὲν θὰ ἐγίνετο κάποια ὁλότης ἀπὸ αὐτά, ἂν ἦτο ὁμορφη, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον· διότι ἀπὸ ἐκεῖνα μὲν, ἂν ἦτο ἀσχημος, ἀσχημότερα θὰ ἐφαίνετο, ἀπὸ αὐτά δὲ (ἂν ἦτο ὡραία) θὰ ἐγίνετο ὠραιότερα.

Τοιοιούτῳ ἄλλοι, καὶ ἡ ψυχὴ, όταν εἶναι καλὴ, ὄχι μόνον δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ καλύπτει διὰ σκίας τὰ πάντα τὸ κάλλος τῆς. Διότι τὸν φιλόσοφον ὄχι τὸσον εἰς τὰ πλοῦτη, ὅσον εἰς τὴν πενίαν θὰ τὸν ἴδωμεν νὰ διαπρέπῃ. Διότι ἐκεῖ μὲν αὐτὸ πολλοὶ θὰ τὸ ἀποδώσουν εἰς τὰ χρήματα καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, όταν δὲ συζῇ μὲ τὴν πτωχείαν, καὶ δι' ὧν διαπρέπῃ, καὶ τίποτε αἰσχρὸν δὲν ἀναγκάζεται νὰ πράξῃ, οὐδεὶς ἄλλος πλέον δὲν μοιράζεται μαζί του τὸν στέφανον διὰ τὴν φιλοσοφίαν.

Αὕτῃ, λοιπόν, ὡς καλλωπίζωμεν, ἂν θεασάμεθα θέλωμεν νὰ πλουτίζωμεν. Ποία ἡ ὠφέλεια, όταν οἱ ἡμίονοι εἶναι μὲν λευκοὶ καὶ πλήρεις σφρίγγους καὶ εὐσωμοὶ, οὐ δὲ ὁ ὁποῖος κάθεται λεπτὸς καὶ εὐτελὴς καὶ ἀσχημος; Ποῖον δὲ τὸ κέρδος, όταν τὰ στρώματα εἶναι ἀπαλὰ καὶ ὡραία, καὶ πλήρη πολλῆς ποικιλίας καὶ τέχνης, ἡ δὲ ψυχὴ εἶναι περιβεβλημένη μὲ ράκη καὶ (εἶναι) γυμνὴ καὶ αἰσχρά; Ποῖον τὸ κέρδος, όταν ὁ μὲν ἵππος θαβίξῃ μὲ τάξιν καὶ ὁμοιάξῃ περισσότερον μὲ χορεύοντα παρὰ μὲ θαυρίζοντα, καὶ μὲ τὴν συνοδείαν εἶναι στολισμένος μὲ στολισμὸν νυμφικόν, ὁ δὲ ἀναθάτῃς χορεύῃ περισσότερον ἀπὸ τοὺς χαλούς καὶ εἶναι διαστρεβλωμένος εἰς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας περισσότερον ἀπὸ τοὺς μεθυσμένους καὶ τοὺς τρελλούς; Εἰπέ μου, λοιπόν, ἂν κάποιος σοῦ εἶδε ὡραῖον ἵππον καὶ (σοῦ) κατέστρεψε τὸ σῶμα, ποῖα ἡ ὠφέλεια; Τώρα ἔχεις ψυχὴν κατεστραμμένην καὶ δὲν σε ἐνδιαφέρει;

Ἄς φροντίσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας κάποτε, παρακαλῶ. Ἄς μὴ κάνωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀτιμότερους ὧν. Καὶ ἂν μὲ λόγια κάποιος μᾶς ὑβρίζῃ, ἐρεθίζόμεθα καὶ στενοχωρούμεθα, όταν δὲ ὑβρίζωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ ἔργα, δὲν μετασφαλόμεθα.

Ἄς συνέλθωμεν, λοιπόν, ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ ἐπιμεληθῶμε τὴν ψυχὴν, καὶ ἀφοῦ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, δυνάμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΕ' (35)
(Ἑρμ. 55', 13 - 24)

«Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, ὃν ἑνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξιν. Καὶ τις γυνὴ, ὀνόματι Λοδία, πορφυρόπωλις, πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν ἥς ὁ Κύριος διηνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου».

α'. Ἰδὲ πάλιν διτι συμπεριφέρεται ὁ Παῦλος του-
βαῖκῶς καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον. «Οὐ
ἐνομίζετο, λέγει, προσευχὴ εἶναι» διότι ἔχι σπου ἦτο
μόνον συναγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἔξω προσηύχοντο, ὡς νὰ
ἐξεχώριζον κάποιον τόπον, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν
περισσότερον συνδεσμένοι μὲ τὰ ὀλικά.

«Τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῶν Σαββάτων», ὅταν ἦτο φυσικὸν
νὰ συγκεντρωθῇ καὶ ὄχλος. «Καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦ-
μεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξιν. Καὶ τις γυνή, ὀνόματι
Λοδία, πορφυρόπωλις, πόλεως Θυατείρων, σεβομένη
τὸν Θεόν, ἤκουεν ἥς ὁ Κύριος διηνοιξε τὴν καρδίαν
προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου». Πρόσε-
ξε πάλιν τὴν ταπεινῶσιν. Γυναίκα καὶ ἄσημος αὐτῇ,
καὶ εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν· ἀλλὰ παρατήρη-
σε τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν διότι πρῶτον
μὲν τοῦτο δι' αὐτὴν ἔδωσεν μαρτυρίαν, τὸ ὅτι σέβεται
τὸν Θεόν, ἔπειτα τὸ ὅτι αὐτὴ ἐκάλεσε τοὺς Ἀποστό-
λους.

«Ὡς δὲ ἑθαπίσθη αὐτὴ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρε-
κάλεσε, λέγουσα· Κύριοι μου, εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν
τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μέινετε.
Καὶ παρεθιάσατο ἡμᾶς». «Ὡς δὲ ἑθαπίσθη, λέγει,
αὐτὴ καὶ ἡ οἰκία αὐτῆς». Ἐξέτασε πῶς ὄλους τοὺς ἔ-
πεισε· ἔπειτα παρατήρησε φρόνησιν, πῶς ἰκετεύει τοὺς

Ἀποστόλους, μὲ πόσῃν ταπεινῶσιν εἶναι τῆς τοῦ λό-
γοι, μὲ πόσῃν σοφίαν. «Εἰ κεκρίκατέ με, λέγει, πιστὴν
τῷ Κυρίῳ». Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο προτρεπτι-
κόν. Ποῖον δὲν θὰ ἐμαλάκωναν αὐτὰ τὰ λόγια; Δὲν
προέβαλε ἀξιώσιν, δὲν παρέκάλεσε ἀπλῶς, δὲν τοὺς
ἄφησε νὰ εἶναι κύριοι (μόνον), ἀλλὰ καὶ τοὺς ἠνάγκα-
σεν ἐντόνως· διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «παρεθιάσατο ἡ-
μᾶς» δηλαδὴ «μὲ αὐτὰ τὰ λόγια».

Παρατήρησε πῶς ἀμέσως ἔφερε καρπούς, καὶ θε-
ωρεῖ μεγάλην ὠφέλειαν τὴν κλήσιν. «Ὅτι δὲ πιστὴν μὲ
ἑθεωρήσατε, εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι μοῦ προσεφέρα-
τε τοιαῦτα μυστήρια, διότι δὲν θὰ προσεφέρατε, ἐάν
δὲν μὲ ἐκρίνατε τοιαύτην. Καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ τοὺς
καλέσῃ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὅταν ἑθαπίσθη, φανερούσα
ἐκ τούτου, ὅτι διαφορετικῶς δὲν θὰ τοὺς ἔπειθε.

Διὰ τὴν δὲν ἤθελον οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἀλλ' ἠρνοῦν-
το ὥστε καὶ νὰ πεισθοῦν οἱ ἴδιοι; Ἡ θεοαίως παρακι-
νοῦντες ἐκείνην εἰς μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἡ ἐπειδὴ
εἶπεν ὁ Χριστός· «Εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε, τίς ἐστιν
ἄξιος ἐρωτήσατε, καὶ ἐκεῖ μένινετε». «Ὡστε τὰ πάντα
ἔπραττον κατ' οἰκονομίαν.

«Ἐγένετο δὲ, πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν,
παιδίσκην τινά, ἔχουσαν πνεῦμα Πύθωνος, ἀπαντῆσαι
ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν ἀφείχε τοῖς κυρίοις αὐ-
τῆς μαντευομένη. Αὕτη, κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ
καὶ ἡμῖν, ἔκραζε, λέγουσα· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι
τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν
ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας». Διὰ τὴν τέλος πάντων καὶ ὁ δαί-
μων ἔλεγεν αὐτά, καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἠμπόδιζε· Καὶ ἐ-
κείνος ἔπραττε μὲ κακίαν καὶ αὐτὸς μὲ σύνεσιν διότι
ἤθελε νὰ τὸν κἀν ἀναξιόπιστον διότι ἂν παρεδέχετο

τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁ Παῦλος πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θὰ ἐξηπάτα, ἐπειδὴ ἔγινε ὡς ἐκείνου δεκτός· δι' αὐτὸ ἀνέχεται νὰ εἴπῃ τὰ φθορῶντα εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ στερεώσῃ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς χρησιμοποιεῖ συγκατάθεσιν ἔναντι τοῦ ὀλέθρου.

Κατὰ πρῶτον, λοιπόν, ὁ Παῦλος δὲν τὸν παρεδέχετο, ἀλλὰ τὸν περιεφρόνησε, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ρίψῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὰ δαιμονικά σημεῖα, ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενε πράττειν αὐτὸ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ ἐδείκνυε τὸ ἔργον λέγων «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας», τότε τὸ διέταξε νὰ ἐξέλθῃ.

«Διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε· Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαθέμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, εὐκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαῖοις οὖσι». Πανταχοῦ αἴτια τῶν κακῶν (εἶναι) τὰ χρήματα. Ὡς τῆς σκληρότητος τῆς ἑλληνικῆς! Ἦθελον νὰ κατέχευται ὅποιο δαίμονος ἢ κορασίς, διὰ νὰ κερδίζουν χρήματα. «Ἐπιλαθόμενοι, λέγει, τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, ἔλεγον Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν». Τί πράξαντες; Διὰ τὴν, λοιπόν, δὲν τοὺς ἐσύρατε πρὶν ἀπὸ αὐτό; «Ἰουδαῖοι, λέγει, ὑπάρχοντες»· τόσον εἶχε συκοφαντηθῇ τὸ ὄνομα. «Καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαῖοις οὖσι». Ἔφερον τὸ πρᾶγμα εἰς ἐσχάτην προδοσίαν.

«Καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν». Ὡς τῆς ἀφρο-

σύνης! δὲν τοὺς ἐξήτασαν, δὲν τοὺς ἔδωκαν τὸν λόγον καὶ ὁμῶς, ἀφοῦ ἔγινε τοιοῦτου εἶδους θαῦμα, ἔπρεπε νὰ τοὺς προσκυνήσουν, ἔπρεπε νὰ τοὺς ἔχουν ὡς σωτήρας καὶ εὐεργέτας· διότι ἐάν ἠθέλετε χρήματα, διὰτί, ἐνῶ εὗρήκατε τοιοῦτον πλοῦτον, δὲν ἐτρέξατε; Τοῦτο τοὺς κάνει λαμπροτέρους, τὸ νὰ ἡμποροῦν δηλαδὴ νὰ ἀποδιώκουν δαίμονας, παρὰ νὰ πείθωνται εἰς αὐτοὺς. Ἰδοὺ καὶ θαύματα, καὶ ἡ φιλοχρηματία ἦτο περισσώτερον ἰσχυρά.

«Καὶ οἱ στρατηγοί, περιρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐκέλευον ραβδίζειν πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγελλάντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς». Ὁ μὲν, λοιπόν, Παῦλος τὸ πᾶν ἔκανε, καὶ τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὁ Σίλας δὲ μετέχει εἰς τοὺς κινδύνους. Τί σημαίνει· «Διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος»; Ἐπειδὴ τὴν δολίαν τῆς τοῦ δαίμονος, λέγει, καθὼς ὁ ἴδιος εἰς ἄλλον σημείον λέγει· «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»².

Διὰ τὴν δὲν εἶπον ὅτι «τὸν δαίμονα ἐξεδίωξαν, ὅτι ἐφάνησαν ἀσεβεῖς εἰς τὸν Θεόν», ἀλλὰ στρέφονται εἰς τὴν ἐσχάτην προδοσίαν; Ἦντα ἦτο τοῦτο δι' αὐτοὺς. Τοιαυτοτρόπως ἔλεγον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ· «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα. Πᾶς ὁ ἑαυτὸν ποιῶν βασιλεὺς ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»³.

«Καὶ ἔβαλον αὐτούς, λέγει, εἰς φυλακὴν». Πολλὴ ἡ ὀργή. «Ὡς παραγγελίαν τοιαύτην εὐληφώς, ἔβαλεν αὐτούς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἡσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον». Ἰδέ, καὶ ἐκεῖνος πάλιν τοὺς ἐγκλείει εἰς τὴν ἐνδοτέραν φυλακὴν, καὶ τοῦτο

2. Β' Κορινθ. 2, 11.

3. Ἰωάν. 19, 12.

κατ' οἰκονομίαν. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μέγα θαῦμα, κρίνεται κατάλληλος ὁ τόπος διὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξω τῆς πόλεως καὶ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πειρασμῶν καὶ κινδύνου.

Πρόσθετε πῶς δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀναφέρῃ τὰ ἐπαγγέλματα ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γράφει τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἦτο ἀργία, περισσότερον ἔδιδον προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα καὶ δὲν ἦτο μεγάλη αὐτὴ ἡ πόλις τῶν Φιλιππησίων. Αὐτὰ, λοιπόν, ἀφοῦ διδασκόμεν καὶ ἡμεῖς, ἅς μὴ ἐντρέπωμεθα δι' οὐδέν. Πλησίον θυροδοῦμένου μένει ὁ Πέτρος, πλησίον πορφυροπώλιδος ὁ Παῦλος. Ποῦ εἶναι ὁ ἐγωισμὸς; Ἐπομένως ἅς ἱκετεύωμεν τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν· ὁ Θεὸς δὲ ἀνοίγει τὰς καρδίας αἱ ὁποῖαι ἐπιθυμοῦν διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις καὶ ἡκρωτηριασμένους.

Ἄλλὰ ἅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα. «Ἦνὲ, λέγει, πορφυρέπαλις, ἧς ὁ Κύριος ἠνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου». Τὸ νὰ ἀνοίξῃ, λοιπόν, ἦτο τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ προσέχῃ, ἰδικόν της· ἐπομένως ἦτο καὶ θεῖον καὶ ἀνθρώπινον. Ὡς δὲ ἐθαπτίσθῃ, λέγει, παρεκάλει, λέγουσα· Εἰ κεκρίκατέ με». Ἰδὲ, καὶ θαπτίζεται, καὶ δέχεται τοὺς Ἀποστόλους μετὰ τῆς παρακλήσεως, μετὰ περισσότερας ἀπὸ τὸν Ἀδραάμ. Καὶ δὲν εἶπεν οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἐσώθῃ· δὲν εἶπεν· «ἐάν σπουδαίαν γυναῖκα, ἐάν εὐσεβῇ μὲ ἔχετε κρίνει», ἀλλὰ τί; «Πιστὴν τῷ Κυρίῳ»· ἐάν πιστὴν εἰς τὸν Κύριον, πολὺ περισσότερον εἰς σὲς, ἐάν δὲν ἔχετε ἀντίθετον γνώμην. Καὶ δὲν εἶπε· «Πλησίον μου», ἀλλὰ «εἰς τὴν οἰκίαν μου μέινατε», ὥστε νὰ δείξῃ, ὅτι τοῦτο ἔπραττε μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Πραγματικῶς πιστὴ ἡ γυναῖκα. Εἰπέ μου, λοιπόν, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ δαίμων; Θεός, λέγει, μὲ μαντικῶς

ἱκανότητος· τοιοῦτοτρόπως λέγεται ἀπὸ τὸν τόπον. Βλέπεις ὅτι καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶναι δαίμων; Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς θάλλῃ εἰς πειρασμούς, ὥστε περισσότερον νὰ τοὺς ἐρεθίσῃ, τὴν παρεκίνησε νὰ λέγῃ.

Θ'. Ὡς οἰχαμερὲ καὶ ἀκάθαρτε! Ἐάν, λοιπόν, γνωρίζῃς ὅτι κηρύσσουν ὁδὸν σωτηρίας, διατί δὲν παραμερίζεις ἐκουσίως; Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἤθελεν ὁ Σάμων, λέγων· «Δότε μοι, Ἰνα, ὦ ἐάν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ Πνεῦμα ἁγίων», αὐτὸ καὶ οὗτος ἔπραττε· ἐπειδὴ τοὺς εἶδε νὰ φέρουν καρπούς, καὶ ἐδῶ προσποιεῖται, τοιοῦτοτρόπως ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἀφεθῇ εἰς τὸ σῶμα, ἐάν τὰ ἴδια ἐκήρυττε. Ἐάν δὲ ἀπὸ ἀνθρώπου, οὐχ ὡραίος ὁ αἶνος ἐν τῷ στόματι ἁμαρτωλοῦ⁴, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν δαίμονα· ἐάν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν δέχεται ὁ Χριστὸς τὴν μαρτυρίαν, οὔτε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, πολὺ περισσότερον δὲν δέχονται ἀπὸ τὸν δαίμονα· διότι τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐφέροντο μὲ ἀλαζονείαν κραυγάζοντες, ἐνόμισαν ὅτι θὰ καταπλήξουν μὲ τὴν κραυγὴν, λέγοντες· «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράττουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν». Τί λέγεις; πείσεις εἰς τὸν δαίμονα; διατί οὐ καὶ ἐδῶ; Ἐκεῖνος λέγει ὅτι «δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου», σὺ λέγεις ὅτι «ἐκταράττουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν»· ἐκεῖνος λέγει ὅτι «καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας», σὺ λέγεις· «Παραδιδόσιν ἡμῖν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεστι παραδέχεσθαι». Παρατήρησε ὅτι οὔτε εἰς τὸν δαίμονα αὐτοὶ προσηλοῦνται, ἀλλὰ ὅτι εἰς τὴν ἀποθλήπουν, τὴν φιλαργυρίαν.

4. Πράξ. 8, 19.

4α. Σοφ. Σπ. 15, 9.

«Εὐκυσάν τε αὐτούς, λέγει, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας· καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν». Ἰ-δὲ ὅτι αὐτοὶ οὔτε ἀποκρίνονται οὔτε ἀπολογοῦνται, διὰ τὸ ἀξιωθῆναι μεγαλυτέρου θαύματος· «ὅταν γάρ, λέγει, ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ εὐνομία μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»⁵. Ὡστε ἐπρεπε νὰ γίνονταν θαυμαστοὶ αὐτοὶ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιεικείας. Ὅσον γίνεται ἡ φυλακὴ αὐστηροτέρα, τόσον τὸ θαῦμα λαμπρότερον. Ἰούως, ἐπραττον αὐτό, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ σταματήσουν τὴν συμπλοκὴν. Ἐπειδὴ εἶδον νὰ ἔχῃ παρουσιασθῇ ὁ ὄχλος, μὲ τὰ κτυπήματα ἤθελον νὰ σταματήσουν ἐπ' ὀλίγον τὸν θυμὸν των, μὲ τὸ νὰ τοὺς ρίψουν δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ μὲ τὸ νὰ παραγγεῖλουν νὰ τοὺς φυλάττουν μὲ ἀσφάλειαν, ἤθελον νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ὑπόθεσιν.

«Καὶ ἡσφαλίσατο, λέγει, εἰς τὸ ξύλον», ὅπως θὰ εἴλεγε κάποιος. «Εἰς τὸν νέθρον»⁶. Πόσων δακρύων εἶναι ἀξία τὰ παρόντα; Ἐκείνοι μὲν ὑπέστησαν, ὅσα ὑπέστησαν, ἡμεῖς δὲ ζῶμεν τρυφηλὸν θῖον, ἡμεῖς εἰς τὰ θέατρα. Διὰ τοῦτο καὶ χανόμεθα καὶ καταβυθίζομεθα, ζητοῦντες πανταχοῦ ἀνάπαυσιν καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ λυπηθοῦμε διὰ τὸν Χριστὸν μέχρι χλευασμοῦ, οὔτε μέχρι ἐνός λόγου. Ἄς ἐνθυμούμεθα συνεχῶς αὐτούς, παρακαλῶ, ὅσα ἐπαθόν, ὅσα ὑπέμειναν, πῶς δὲν ἐταράσσοντο, πῶς δὲν ἐσκανδαλίζοντο. Τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἐπραττον καὶ αὐτὰ ὕψισταντο. Δὲν ἔλεγον· «Διατὶ αὐτὸ κηρύσσομεν, καὶ δὲν μᾶς προστατεύει ὁ Θεός»; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τοὺς ὠφέλει, καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν μὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καθίστα αὐτοὺς στιβαρωτέρους, δι-

5. Β· Κορινθ. 12, 10, 8.

6. νέθρος: εὐλὸν βασανισμοῦ.

νατωτέρους, ἀπτοίτους. «Ἡ θλίψις, λέγει, ὑπομονὴν κατεργάζεται»⁷.

Ἄς μὴ ἐπιδιώκωμεν, λοιπόν, τρυφηλὸν καὶ ἐκλυτον θῖον· διότι ὅπως ἐδῶ, διπλοῦν εἶναι τὰ καλόν, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἰσχυροὶ γίνονται καὶ μεγάλοι εἶναι αἱ ἀμοιβαί, τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖ διπλοῦν τὸ κακόν, ὅτι δηλαδὴ καὶ μαλθακώτεροι καθίστανται καὶ ὅτι (δὲν χρησιμοποιοῦνται) εἰς τίποτε ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κακόν. Διότι τίποτε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀχρεϊότερον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος περνᾷ θῖον τὸν χρόνον μὲ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφηλότητα· διότι (εἶναι) ἄνθρωπος, λέγει, ἀδοκίμαστος καὶ κίβδηλος, κίβδηλος ὅχι εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ἀχρηστον πρῶγμα ἡ ἀνάπαυσις, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν τρυφηλότητα τίποτε τόσον ἀκατάλληλον, ὅσον τὸ νὰ ζῇ τις τρυφηλὸν θῖον διότι εἶναι θαρσύνον. Οὔτε ἀπὸ τὰ φαγητὰ τοσαύτη εὐχαρίστησις, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ ὅλα ἐξαλείφονται καὶ εξαφανίζονται. Ἄς μὴ ἐπιδιώκωμεν, λοιπόν, αὐτήν· διότι ἂν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ποῖος διάγει περισσότερον εὐχαρίστως, ὁ καταπονούμενος καὶ ὁ ταλαιπωρούμενος ἢ ὁ ζῶν εὐχαρίστως, αὐτὸν θὰ εὐρώμεν περισσότερον· διότι κατὰ πρῶτον μὲν τὸ σῶμα τὸ ἴδιον τοῦ τοιούτου εἶναι ἀκόλαστον καὶ πλεονεκτόν, ἔπειτ' αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος δὲν εἶναι καθαραὶ ὅτε θυγίει, ἀλλὰ πλεονεκτοὶ καὶ μολθασκαί· ὅταν δὲ δὲν ὑπάρχουν αὐταί, οὔτε τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑγείας θεωρεῖται εὐχαρίστως.

Ποῖος ἵππος εἶναι χρήσιμος, ὁ τρυφηλὸς ἢ ὁ γυμναζόμενος; ποῖον πλοῖον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πλέει ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μένει ἀργόν; ποῖον ὕδωρ, τὸ ρέον ἢ τὸ στά-

7. Ρωμ. 5, 3.

σιμον; ποίος σιδηρός^{7α}, ὁ ἐργαζόμενος ἢ ὁ μὴ; δὲν εἶναι λαμπερός ὁ μὲν καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀργυρον, ἐνῶ ὁ ἄλλος σκωριάζει· ἐπειδὴ εἶναι ἀχρηστος πανταχοῦ, καὶ ἐπειδὴ χάνει μέρος τῆς ἰδίας του τῆς ὕλης; Κάτι παρόμοιον συμβαίνει εἰς τὴν ἀργὴν ψυχὴν· κάποια σκωρία χύνεται ἐπ' αὐτῆς καὶ κατατρώγει καὶ τὴν λαμπρότητα καὶ ἅλα τὰ ἄλλα. Μὲ ποῖον τρόπον, λοιπόν, θὰ ἡμπορούσε κάποιος νὰ ἀποσπογγίσῃ αὐτὴν τὴν σκωρίαν; Μὲ τὴν ἀκόνην τῶν θλίψεων· αὐτὰ καθιστοῦν τὴν ψυχὴν χρήσιμον, δι' ἅλα κατέλληλον. Διότι, εἰπέ μου, πῶς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποκόψῃ τὰ πάθη, ὅταν ἡ δύναμις ἐξασθενήσῃ καὶ λυγίλῃ ὅπως ὁ μόλυθος; πῶς θὰ τρυφήσῃ τὸν διάβολον; Εἰς ποῖον δὲν εἶναι ἀνθρωπίνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καλλιιεργεῖ πολυσσάρικαν, συρόμενος ὅπως ἡ φάκια;

γ'. Δὲν λέγω αὐτὸ δι' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ δι' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν τοιαῦτα τὰ σάματα ἕνεκα τοῦ τρυφηλοῦ θίου, ἐνῶ ἦσαν ἐκ φύσεως λεπτοί. Ἀνέτειλε ὁ ἥλιος, ἐσκόρπισε πανταχοῦ τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας, ἐσήκωσε τὸν κάθε ἕνα διὰ τὴν ἐργασίαν· ὁ γεωργός, ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἀρίστην, ἐξέρχεται, ὁ χαλκουργός τὸ μετάλλινον ἐργαλεῖον, καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν τεχνιτῶν τὸ κατέλληλον, καὶ θὰ εὕρῃς νὰ χρησιμοποιοῖ ὁ καθείς τὰ ἰδικά του ἐργαλεῖα· ἡ γυνὴ τὴν ρόκαν ἢ τὰ ὑφάσματα· αὐτὸς δὲ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χοῖρος, ἀμέσως ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἐξέρχεται διὰ τρυφήν τῆς κυλίας, ἐπιζητῶν πῶς θὰ ἐτοιμώσῃ πολυτελεῖ τράπεζαν, ἂν καὶ εἶναι ἴδιον μόνον τῶν ἀλόγων ζώων νὰ τρέφονται ἀπὸ τὸ πρῶτ', ἐπειδὴ διὰ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι χρήσιμα, ἀλλὰ

7α. Μῶλλον ἐννοοῦνται ὄργανα ἐκ σιδήρου, ὡς μάχαιρα, δρέπανον, ὅπλα κ.λπ., τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς χρήσεως ἀποκτοῦν σκληρότητα, ἀλλὰ ὅχι δεινότητα.

διὰ τὴν σφαγὴν. Ἐξ αὐτῶν τὰ πρὸς μεταφοράν καὶ ἐργασίαν ἀναλαμβάνοντα ἐξέρχονται καὶ αὐτὰ διὰ τὸ ἔργον ἀπὸ τὴν νύκτα αὐτὸς δὲ, ἀφοῦ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν κλίνην, ἐνῶ ἐγέμισε τὴν ἀγοράν ὁ ἥλιος, καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐχόρτασαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν των, ἐγείρεται καὶ τεντώνεται πραγματικῶς ὅπως ὁ χοῖρος, ὁ ὁποῖος παχύνεται, ἀφοῦ κατηνώλωσε τὸ ἄριστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σκατάδι· ἔπειτα κάθεται πολλὴν ὥραν ἐπὶ τῆς κλίνης, πολυλάκεις μὴ θυνόμενος νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐσπερινὴν μέθην, ἀφοῦ κατεδωπάνησε τὸν περισσότερον χρόνον εἰς αὐτά· ἔπειτα καλλωπίζεται, καὶ ἐξέρχεται ὡς θέατρον, ἀσχημίας, χωρὶς νὰ ἔχῃ τίποτε ἀνθρώπινον, ἀλλὰ πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ θηρίου ἀνθρωπομόρφου, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ ἐντελῶς ὄγροι, τὸ στόμα ἀναδίδον κακοσμίαν οἴνου, ἡ δύστυχος ψυχὴ ὡς νὰ ἔχῃ ριφθῇ εἰς τὴν κλίνην ὑπὸ τῆς ἀνευ μέτρου χυνομένης ἐωλοκρασίας⁸, περιφέρουσα τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὅπως ὁ ἐλέφας· ἔπειτα ἀφοῦ ἐλθῇ κάθεται εἰς τόπους, καὶ λέγει καὶ πράττει τοιαῦτα, ὅτι εἶναι καλὺτερον νὰ κοιμᾶται αὐτὸς ἀκόμη παρὰ νὰ εἶναι εἰς ἐργήγορον.

Ἄν ἀναγγελθοῦν δυσκολίαι, γίνεται περισσότερον μαλθακός ἀπὸ κάθε μικρὰν κόρην ἂν ἀσία, περισσότερον πλῆθαρὸς καὶ ἀπὸ κάθε παιδίον γεμίζει τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ χάσμημα. Παροδίδεται εἰς ὅλους οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ εὐλόγηται, ἂν καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ εἰς τὰ πάθη, καὶ ὁ θυμὸς ἐδκόλως τὸν τοιοῦτον διεγείρει καὶ ἡ ροπή πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ἡ κακολογία καὶ τὰ πάντα. Ὅλοι τὸν κολλακεῖουν, ὅλοι τὸν περιποιοῦνται καθιστῶντες τὴν ψυχὴν περισσότερον μαλθακὴν ἀπὸ ὅ,τι εἶναι· καὶ καθημερινῶς ἐξέρχεται,

8. Ἐωλοκρασία: Ζωὸν παλαιῶν καὶ ἀσχημένον εἰς τοὺς μεθύσαντας χάριν παιδίας καὶ μεταφορικῶς ἡ κραυγὴ.

ἀποκτῶν ἀρκετὸν μέρος ἀπὸ τοῦ νόσημα. Ἄν ἐμπλακῇ εἰς δυσκόλους περιστάσεις, γίνεται στάκτη καὶ σκόνη, οὐδὲν ὡς τὸν ὠφελοῦν τὰ μεταξὺ ἐνδύματα.

Αὐτὰ δὲν σὰς ἐλέγχουσιν ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ τὸ διδάσκωμεν νὰ μὴ ᾤῃ οὐδεὶς νωθρῶς καὶ ἀνευ σκοποῦ· διότι ἡ ἀργία καὶ ἡ τρυφηλότης ὁδηγοῦ εἰς ἐργασίαν ἀκατάλληλον, μόνον εἰς δόξαν, εἰς ἡδονήν. Πῶς οἱ δὲν θὰ κατηγορήσουν τὸν τοιοῦτον καὶ οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς; ποῖος δὲ θὰ εἴπῃ ἀδίκως· «Βάρος αὐτὸς τῆς γῆς, ματαίως ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ τοιοῦτος μῆλλον δὲ οὐχὶ ματαίως, ἀλλὰ διὰ τὸ κακὸν τοῦ ἑαυτοῦ του, διὰ τὴν ἰδικήν του καταστροφὴν καὶ διὰ τὴν ὁλάντην τῶν ἄλλων»;

Τί, λοιπόν, γλυκύτερον εἰς αὐτόν, ἂς ἴδωμεν διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ζητεῖται, ἀργία καὶ ἀδράνεια. Καὶ τί θὰ ὤπῃγε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ πράττῃ οὐδέν; τί ἀθλιώτερον, τί δυστυχέστερον; Δὲν εἶναι αὐτὸ γειρότερον ἀπὸ ἀπειρα δεσμά, τὸ νὰ χασμαῖται δηλαδὴ καὶ νὰ ἔχῃ ἀνοικτὸν τὸ στόμα, καθήμενος συνεχῶς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ θάλλων τοὺς διερχομένους;

Διότι ἡ ψυχὴ, ἐκ φύσεως ἐπειδὴ ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν νὰ κινῆται συνεχῶς, δὲν ἔμπορεῖ νὰ μὴ ἐνεργῇ. Δραστήριον ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ζῶον, καὶ εἶναι ἡ ἐργασία σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν του, ἔξω δὲ ὅπῃ τὴν φύσιν του ἡ ἀργία. Ἄς μὴ ἐξετάζωμε τὰ πράγματα ἀπὸ αὐτοῦ οἱ ὁποῖοι νοσοῦν, ἀλλὰ ἂς δοκιμάσωμεν τὸ πρᾶγμα.

Οὐδὲν περισσότερον ὀφθαλμὸν ἀπὸ τὴν ἀπραξίαν, οὐδὲν ἀπὸ τὴν ἀργίαν. Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησε μὲ τὴν ἀνάγκην δι' ἐργασίαν· διότι τὰ πάντα θλάπτει ἡ ἀργία, καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τοῦ σώματος κατὰ κάποιον τρόπον θλάπτει. Καθ' ὅσον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς, ἐάν δὲν ἔκανε τὴν ἰδικήν του ἐργασίαν καὶ τὸ στόμα, καὶ ἡ

κοιλία, καὶ ὁτιδήποτε θὰ ἀνέφερε κάποιος ἀπὸ τὰ μέλη, πίπτει εἰς τὴν χειρίστην ἀσθένειαν. Τίποτε δὲ τόσον, ὅσον ἡ ψυχὴ. Ὅπως ἀκριθῶς δὲ ἡ ἀργία (εἶναι) κακόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἐργασία ἡ ἀπρεπὴς. Διότι ὅπως, ἐάν τις δὲν τρώγῃ, θλαπτεται εἰς τοὺς ὀδόντας, καὶ ἂν τρώγῃ ὅσα δὲν πρέπει, τοὺς κάνει νὰ μουδιάζουν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ καὶ ἂν δὲν ἐργάζεται καὶ ἂν ἐργάζεται τὰ μὴ ἀρμόζοντα, χάνει τὴν δυνάμιν της.

Λοιπὸν ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ καὶ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἐργασίαν ἡ ὁποία εἶναι φοβερώτερά τῆς ἀργίας. Ποία εἶναι δὲ αὕτη; Αἱ πλεονεξίαι, ὁ θυμὸς, αἱ κακολογίαι καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ τὰ πάθη. Εἰς αὐτὰ ἂς ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀργίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει ὁποσθεῖ ὁ Θεὸς διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλάνθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἐνῇκει) δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΣ' (36)

(Πράξ. ις', 25 - 40)

«Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Πάβλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουσαν τὸν Θεόν· καὶ ἱππεροῦντο αὐτῶν οἱ δέσμοι. Ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε ἀλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ θεσμητηρίου· ἀνεσῆχθαι τε παραρτήρια αἱ θύραι πάσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμά ἀνέθη»¹.

α'. Τί θὰ ἦτο ἀντάξιον διὰ τὰς ψυχὰς αὐτάς; Ἐμαστιγώθησαν, πληγωθέντες πολὺ, ὀφρίσθησαν, ἐκιν-

1. Πράξ. 16, 25 - 26.

δύνευσαν μέχρι θανάτου, ἐρρίφθησαν εἰς τὸ ξύλον τοῦ θασσανισμοῦ, εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ δὲν ἠδύναντο οὔτε τοιουτοτρόπως νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλὰ ἔψαλλον ὅλην τὴν νύκτα. Εὐλέπετε πόσον ἀγασθὸν εἶναι ἡ θλίψις; Ἡμεῖς δέ, (δὲν ψάλλομεν) οὔτε ἐνῶ εὐρισκόμεθα εἰς μαλακὰ στρώματα χωρὶς νὰ φοβούμεθα οὐδένα· ὅλην τὴν νύκτα κοιμώμεθα. Ἰσως διὰ τοῦτο ἔψαλλον ὅλην τὴν νύκτα, ἐπειδὴ εὐρίσκοντο εἰς αὐτὰς τὰς δυσκολίας. Δὲν τοὺς ἐκυρίευσεν ἡ δύναμις τοῦ ὕπνου, οὔτε ὁ πόνος τοὺς ἐλύγισεν, οὔτε ὁ φόβος τοὺς ἔρριπεν εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια πολὺ περισσότερον τοὺς ἀφύπνιζον καὶ τοὺς ἐγέμμιζον μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν.

«Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον ὕμνου τὸν Θεόν, λέγει, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοι»· διότι ἐφαινετο ὅτι εἶναι παράξενον καὶ ἀπροσδόκητον.

«Ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἀνέωχθῶσαν τε παραχρῆμα πᾶσαι αἱ θύραι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέστη». Ἐγινε σεισμός, ὥστε νὰ ἀφυπνισθῇ ἐκεῖνος καὶ αἱ θύραι ἥνοιζαν, ὥστε νὰ θαυμάσῃ τὸ γεγονός. Αὐτὰ οἱ φυλακισμένοι δὲν τὰ ἐθέλεπον· διότι θεθαίως ὅλοι ἦτο δυνατόν νὰ φύγουν.

«Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεωγμέναις τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἐμελλεν ἐαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφυγέναι τοὺς δεσμίους. Ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων· Μηδὲν πράξης σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γὰρ ἔσμεν ἐνθάδε». Ἐθαύμασε περισσότερον τὴν φιланθρωπίαν τοῦ Παύλου· ἠπόρησε μὲ τὴν γενναϊότητα, διότι δὲν ἐφυγεν, ἀν καὶ ἠδύνατο νὰ φύγῃ, καὶ διότι τὸν ἠμπόδισεν ἀπὸ τὴν αἱματοχυσίαν. «Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων προσέειπε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλα, καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, εἶπε· Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; Εἰδες πῶς τὸν ἐκυρίευσεν τὸ θαῦ-

μα; «Οἱ δὲ εἶπον· ἵπστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ, οὐ καὶ ὁ οἶκός σου. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ πασι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ». Ἐνεκα τοῦ ὅτι ἐκήρυξαν εἰς αὐτὸν ἀμέως ἐφανερώσαν τὴν πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπίαν.

«Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτός, ἔλαυσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν. Καὶ ἔθαπτισθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα. Ἀναγαγὼν τε αὐτούς, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἡγαλλιάτο πανοικί πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ». Τοὺς ἐπλυνε, ὥς νὰ ἐξεπλήρωνε τὴν εὐεργεσίαν καὶ ὥς νὰ τοὺς ἐτίμα δι' ὧν ἐπράττε.

«Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ραβδοῦχους, λέγοντες· Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους». Ἐγνώρισαν ἴσως οἱ στρατηγοὶ τὸ συμβάν, καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ τοὺς ἀπολύσουν οἱ ἴδιοι. Ἐπὶ γὰρ γαίῃ δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, φήσας ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε. Νῦν οὖν ἐξεληθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκθάλλουσιν; Οὐ γάρ· ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. Ἀνήγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ραβδοῦχοι τὰ ρήματα ταῦτα· καὶ ἐφοθήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσι. Καὶ ἐξεληθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἐξελεθεῖν τῆς πόλεως. Ἐξεληθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον». Ἄν καὶ εἰδοποίησαν ἐπισήμως οἱ στρατηγοί, ὁ Παῦλος δὲν ἐξέρχεται ταχέως διὰ τὴν Λυδίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, ἢ καὶ διὰ νὰ τοὺς φοβίσῃ, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶν ὅτι ἔχουν ἐλευθερωθῇ ἐπειδὴ προσέβαλον ἀξίωσιν καὶ

διά νά καταστήσουν καί τοὺς ἄλλους θαρραλέους.

Τριπλοῦν ἦτο τὸ ἀδίκημα, ἀγαπητοί, ὅτι καὶ Ρωμαίους, καὶ χωρὶς νά καταδικασθοῦν καὶ δημοσίως τοὺς ἐβάλον εἰς τὴν φυλακὴν. Βλέπεις ὅτι συνέθετον καὶ πολλὰ ἀνθρώπινα ἐπιχειρήματα.

Ἄς συγκρίνωμεν πρὸς ἐκείνην τὴν νύκτα αὐτάς τὰς νύκτας, ὅπου διασκεδάσεις καὶ μέθαι, καὶ ἀκολασίαι, ὅπου ὁ ὕπνος δὲν ἔχει οὐδεμίαν διαφορὰν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅπου αἱ ἀγρυπνίαι εἶναι φοθερώτεραι τοῦ ὕπνου· διότι αὐτοὶ μὲν ἡσυχάζουν, χωρὶς νά γίνωνται αἰσθητοί, ἐκεῖνοι δὲ εὐρίσκονται εἰς ἐγρήγορσιν φάυλος καὶ ἀθλίως, κατασκευάζοντες πανουργίας, μεριμνῶντες διὰ χρήματα, ἐνδιαφερόμενοι πῶς θά ἀποκρούσουν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀδικοῦν, σκεπτόμενοι τὰ μίσος, ἀναλογιζόμενοι καθημερινῶς λόγια ὁθριστικά*.

Παρατήρησε πῶς ὁ Πέτρος ἐκοιμᾶτο. Κατ' οἰκονομίαν ἔχει γίνεи ἐκεῖνο· διότι ὁ ἄγγελος παρευρίσκατο καὶ δὲν ἔπρεπε νά ἴδῃ οὐδεὶς τὸ συμβᾶν· καὶ αὐτὸ ὁρῶς πάλιν, διὰ νά ἐμποδισθῇ ὁ δεσμοφύλαξ νά αὐτοκτονήσῃ. Καὶ διατί δὲν ἔγινε κάποιο ἄλλο θαῦμα; Διότι τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἦτο ἱκανὸν νά ἐλκύσῃ καὶ νά πείσῃ αὐτόν, καθ' ὅσον θεαίως καὶ ὁ ἴδιος ἐκινδύνευε, ἂν δὲν εἶχε γίνεи. Διότι δὲν μᾶς κυριεύουν τόσον τὰ θαύματα, ὅσον τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ νά μὴ φανῇ ὅτι ἔγινεν ὁ σεισμὸς τυχαίως ἐπηκολούθησε καὶ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐμαρτύρει δι' ἐκεῖνο. Καὶ παρουσιάζεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός· διότι δὲν ἔπραττον τίποτε δι' ἐπίδειξιν, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν.

Δὲν ἦτο πανοῦργος ὁ δεσμοφύλαξ· τοὺς ἐβάλε εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, ἐπειδὴ ἔλαβε τοιαύτην διατα-

* Τοιοῦτοτρόπως ὑποδουλίζουν τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς, πράττοντες τὰ ἀνυπόφορα.

γὴν, ὅχι μόνος του. Καὶ διατί ὁ Παῦλος δὲν ἐφώναξε πρὶν ἀπὸ αὐτό; Ὁ ἄνθρωπος ἦτο πλήρης συγχύσεως καὶ ταραχῆς, καὶ δὲν εἶχε ἦτο δυνατόν νά τὸ ἀποδεχθῇ. Διὰ τοῦτο ὅταν εἶδε ὅτι ἐπρόκειτο νά αὐτοκτονήσῃ, προλαμβάνει καὶ φωνάζει, λέγων «Πάντες ἐσμέν ἐνθάδε». Δι' αὐτὸ καὶ «αἰτήσας φῶτα εἰσπήδησε, καὶ προσέπεσε τῷ Παύλῳ, λέγει, καὶ τῷ Σίλῳ». Πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ φυλακισμένου ὁ φύλαξ, καὶ τοὺς ὀδηγεῖ ἔξω, καὶ λέγει· «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ»; Διότι καὶ εἶπον· Ἰδὲ ὅτι συμφωνεῖ αὐτὸς μὲ τοῦτο ὅχι ἐπειδὴ διεσώθη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν δύναμιν.

Ὁ· Εἶδες τί ἔγινε ἐκεῖ καὶ τί ἐδῶ; Ἐκεῖ ἠλευθερώθη ἀπὸ τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἡ μικρὰ κόρη καὶ τοὺς ἐκλείσαν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐπειδὴ τὴν ἀπῆλλαξαν ἀπὸ τὸν δαίμονα, ἐδῶ ἔδειξαν μόνον ὅτι ἔχουν ἀνοιχθῇ αἱ θύραι καὶ ἡνοιξε τὰς θύρας τῆς καρδίας του, ἔλυσε διπλὰ δεσμά, ἤναψε ἐκεῖνο τὸ φῶς· διότι ἔλαμπε τὸ φῶς εἰς τὴν καρδίαν του. Καὶ ἐπήδησεν ἐντὸς τῆς φυλακῆς καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας, καὶ δὲν ἔρωτᾷ· «Πῶς ἔχει γίνεи αὐτό; τί ἔχει συμβῆ;» ἀλλὰ ἀμέσως λέγει· «Τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ»; Τί λέγει, λοιπόν, ὁ Παῦλος; «Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ, λέγει, σὺ καὶ ὁ οἶκός σου». Ἰδιαιτέρως τοῦτο ἐλκύει τοὺς ἀνθρώπους τὸ νά σωθῇ καὶ ὁ οἶκος του. «Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ». Τοὺς ἔλυσε καὶ ἐλούσθη· ἐκείνους μὲν τοὺς ἔλυσε ἀπὸ τὰ τραύματα, αὐτὸς δὲ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας. Ἐθρεψε καὶ ἐτρέφῃ. «Καὶ ἡγαλλιάτο», λέγει· ἂν κὶ δὲν ἦτο τίποτε, ἀλλὰ μόνον λόγοι καὶ ἐλπίδες αἰσίου. Αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχε πιστεύσει αὐτός, ὅτι δηλαδὴ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ ὅλα.

Τί χειρότερον ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα; τί περισσότερον τραχὺ, τί περισσότερον ἀπολίτιστον; Ἀλλ' ὅμως τοὺς ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης τιμῆς. Ὅχι ἐπειδὴ ἐσώθη,

εὐφράνθη, ἀλλὰ «πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ». «Πίστευσον, λέγει, ἐπὶ τὸν ἡμίριον». Δι' αὐτὸ εἶπε· «Πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ», διὰ τὴν μὴ φανῆναι ὅτι ἡλευθερώθη ὡς τὰ (ἦτο) κατὰδικας καὶ ὡς τὰ εἶχε διαπράξει σφάλμα. Διὰ τοῦτο λέγουσιν «Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους ἀνθρώπους, ἔβαλον εἰς φυλακὴν» διὰ τὴν μὴ εἶναι μόνον τῆς χάριτος ἐπίτευγμα, ἀλλὰ καὶ ἰδικόν των τὸ πρῶγμα. Ἰδὲ ὅτι ἡ χάρις τακτοποιεῖ κατ' οἰκονομίαν διαφόρως, πῶς ἐξῆλθεν ἐκεῖνος¹⁴, πῶς αὐτὸς ἂν καὶ οἱ δύο ᾦσαν Ἀπόστολοι.

«Ἐφοβήθησαν», λέγει. Φοβοῦνται, διότι ᾦσαν Ρωμαῖοι, οὐχὶ διότι τοὺς ἐφυλάκισαν ἀδίκως. «Καὶ ἡρώτων αὐτοὺς ἐξελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως». Ἐξήτησαν αὐτὴν τὴν χάριν. Αὐτοὶ δὲ ἀποῦ ἐπήγαν εἰς τὴν Λυδίαν καὶ ἀποῦ τὴν ἐσθήριζαν, τοιοιουτρόπως ἀνεχώρησαν· διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήσουν αὐτὴν ἢ ὅποια τοὺς περιεποιήθη ὡς ξένους εἰς ἀγωνίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐφυγον δὲ ὅχι ἐπειδὴ ὑπήκουσαν εἰς ἐκεῖνους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιόχοντο διὰ τὸ κήρυγμα, ἀποῦ ὠφελήθη ἀρκούντως ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ θαύματος δὲν ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ μείνουν εἰς τὸ ἐξῆς· διότι τὸ θαῦμα φαίνεται μεγαλύτερον, ἐπειδὴ ἂν καὶ ἀπεχώρησαν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τὸ ἐπετέλεσαν τὸ ἴδιον περισσότερον θεῶ¹⁵ διότι ἡ πίστις τοῦ δεσμοφύλακος ἦτο εἰς ἀντικατάστασιν τῆς φωνῆς.

Τί εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτό; Δεσμεύεται¹⁶ καὶ δεσμευμένος ἐλευθερώνει, λύει διπλοῦν δεσμόν, ἔλυσε ἐκεῖνον ὁ ὅποιος τὸν ἔδεσε μὲ τὸ νὰ δεθῇ. Πραγματικῶς εἶναι αὐτὰ ἔργα τῆς θείας χάριτος. «Νῦν οὖν, λέγει, ἐξεληθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ» δηλαδὴ, «μὲ ἀσφάλει-

αν καὶ χωρὶς νὰ φοβηθῶν οὐδέν». Ἄλλως τε δὲ ἐπιθυμοῦν νὰ εὐρεθῇ αὐτὸς ἐκτός κινδύνου, διὰ τὴν μὴ κατηγορηθῆναι μετὰ ἀπὸ αὐτά.

Καὶ δὲν λέγουσιν· «Μας ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν ἀποῦ μᾶς ἐκτύπησαν, ἂν καὶ ἐπετελέσαμε θαύματα», (διότι δὲν ἐβίβον προσοχὴν εἰς αὐτά, ἀλλὰ, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν ἠδύνατο νὰ ταράξῃ τὴν σκέψιν των, ἀκατακρίτους», λέγει, «καὶ Ρωμαίους ὑπάρχοντας»). Ἄς ἐνθυμούμεθα πάντοτε αὐτὸν τὸν δεσμώτην, ὅχι τὸ θαῦμα. Τί θὰ εἰπουν οἱ Ἕλληνες; πῶς ἐνῶ ἦτο δεσμώτης ἐπεισε τὸν δεσμοφύλακα; Καὶ ποῖος, λέγει, ἔπρεπε νὰ πεισθῇ παρὰ ἀνθρώπου θδελυρὸς καὶ ἀδελφὸς καὶ χωρὶς σκέψιν, ἀλλὰ πλήρης ἀπειρῶν κακῶν καὶ ἐυκολόπιστος; Ἀκόμη καὶ αὐτὰ ἐκατομίζουν. Διότι ποῖος, (ἐπίστευσε) παρὰ θυροδέφης, πορφυρόπωλις, εὐνοδοχός, δεσμοφύλαξ, δοῦλοι ἐπίστευσαν καὶ γυναῖκες; Τί, λοιπόν, θὰ ἠμπορέσουν νὰ εἰπουν, ὅταν παρουσιάσωμεν καὶ δούλους εἰχὼν ἀξιώματα, τὸν ἐκατόνταρχον, τὸν ἀνθύπατον, τοὺς ἀπὸ τότε μέχρι τώρα, αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἐξουσιάζουν, τοὺς βασιλεῖς; Ἐγὼ δὲ λέγω ἄλλο μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτό· ἂς ἴδωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀσημάντους. Καὶ ποῦ εἶναι τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ; λέγει. Αὐτὸ μὲν, λοιπόν, εἶναι ἀξιοθαύμαστον διότι ἂν πεισθῇ κάποιος διὰ τὰ συνήθη πράγματα, τίποτε ἀξιοθαύμαστον, ὅταν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ χριστιανικὸν θῖον ὁμιλῇ τις εἰς ἀνθρώπους ἀσημάντους καὶ πείθῃ, θὰ εἶναι περισσότερον θαυμαστόν, παρὰ ἂν ἐπειθε σοφούς· διότι ὅταν δὲν ὑπάρχῃ κίνδυνος, καὶ πείθῃ κάποιος, ὀρθῶς προβάλλουν τὴν μαριάν, ὅταν δὲ λέγῃ εἰς τὸν δοῦλον, κατὰ τὴν γνώμην σου, ὅτι, «ἂν πεισθῇς εἰς ἐμένα, διατρέχεις κίνδυνον, θὰ ἔχῃς τοὺς πάντας ἐχθρούς, πρέπει σὺ νὰ πεθάνῃς, νὰ ὑποστῇς ἀπειρα κακά», ἔπειτα τοιοιουτρόπως κυριεύεις τὴν ψυ-

14. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀπ. Πέτρου ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἰδὲ Πράξ. 12, 8 κ. εἰς.

15. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖται.

χὴν του, δὲν εἶναι αὐτὸ ἀποτέλεσμα πλέον μωρίας· διότι ἂν μὲν τὰ δόγματα εἶχον εὐχαρίστησιν, εὐλόγως θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος αὐτό, ἂν δέ, ἔκείνο τὸ ὁποῖον δὲν θὰ προστίμων οἱ φιλόσοφοι νὰ μάθουν, αὐτὸ ὁ δοῦλος ἀφομοιώνει, μεγαλύτερον τὸ θαῦμα.

Καὶ ἂν θέλετε, ὡς προβάλλωμεν τὸν ἴδιον τὸν θυροδέμην² καὶ ὡς ἴδωμεν τί λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Πέτρος· ἢ, ἂν θέλῃς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν δεσμοφύλακα. Τί τοῦ εἶπε, λοιπόν, ὁ Παῦλος; "Ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός, λέγει, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις νεκρῶν, ὅτι θασιεῖα καὶ τὸν ἔπεισε εὐκόλως, ἐπειδὴ ἦτο εὐκολόπιστος. Τί λοιπόν; διὰ τὴν ζωὴν δὲν εἶπε τίποτε, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι σώφρων, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κύριος τῶν χρημάτων, νὰ μὴ εἶναι σκληρός, νὰ διδῇ τὰ ἰδικά του εἰς τοὺς ἀλλοις; Διότι θεθαίως δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν μωρίας καὶ τὸ νὰ πεισθῇ εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ μεγάλης ψυχῆς. Διότι ἔστω ὅτι τὰ δόγματα αὐτοὶ (τὰ) παραδέχονται περισσότερον ἀπὸ μωρίαν· τὸ νὰ ἀποδέχωνται τόσον ἀσκητικὴν τὴν ζωὴν, ποίας μωρίας ἦτο χαρακτηριστικόν!

"Ὡστε ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀλόγιστος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πείθεται, πείθεται δὲ εἰς αὐτά, εἰς τὰ ὅποια οὔτε οἱ φιλόσοφοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πείσουν τοὺς φιλοσόφους, γίνεται μεγαλύτερον τὸ θαῦμα, ἰδιαίτερος δέ, ὅταν καὶ γυναῖκες καὶ δοῦλοι πείθωνται, καὶ ὅταν αὐτὰ δεικνύωνται μὲ ἔργα, εἰς τὰ ὅποια οἱ Πλάτωνες καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι δὲν κατάρθωσαν νὰ πείσουν οὐδένα. Καὶ διατὶ λέγω ὅτι οὐδένα; Ὅτε τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι ὁ Πλάτων ἔπεισε ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὰ χρήμα-

2. Ἀναφέρεται εἰς τὸν θυροδέμην Σίμωνα, ὅστις ἐφιλοθένη τὸν Ἀπ. Πέτρον, ὅταν εὐρίσκετο εἰς Ἱόππην. Ἰδὲ Πρόλ. θ, 43 κ. ἐξ.

τα, μὲ τὸ νὰ διατηρῇ τὸσον μεγάλην περιουσίαν καὶ κοσμήματα χρυσᾶ καὶ δοχεῖα· ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν δόξαν ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, ὁ Σωκράτης εἰς αὐτοὺς τὸ ἀποδεικνύει, ἂν καὶ ἀπειρα περὶ αὐτοῦ φιλοσοφῇ· διότι τὰ πάντα ἔπραττε ἀποβλέπων εἰς τὴν δόξαν. Καί, ἂν θεθαίως ἐγνωρίζετε καλῶς τοὺς λόγους ἐκείνου, θὰ ἠδυνάμην πολὺ νὰ παρατείνω τὸν λόγον δι' αὐτά, καὶ θὰ ἀπεδείκνυσον ὅτι ὑπάρχει πολλὴ προσποῖσις εἰς αὐτοὺς, ἂν θεθαίως πρέπει νὰ πειθῶσθε εἰς ὅσα λέγει ὁ μαθητὴς του, καὶ πῶς ὅλα τὰ γραπτὰ αὐτοῦ ἔχουν τὴν θάσιν εἰς τὴν κενοδοξίαν.

γ'. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ἐκείνους, ὡς ὁμιλήσωμε πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν, καὶ αὐτὸ εἶναι βυνατὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἐπείθοντο εἰς αὐτά καὶ μὲ κίνδυνον. Μή, λοιπόν, φέρεσαι μὲ ἀναισχυντίαν, ἀλλὰ ὡς ἐννοήσωμεν ἐκείνην τὴν νόκτα, τὸ ξύλον τοῦ θασανισμοῦ, τοὺς θμνοὺς, καὶ ὡς φροντίζωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὸ νὰ πράττωμεν, καὶ θὰ ἀνοίξωμεν εἰς ἡμᾶς οὐχὶ τὸ δεσμοτήριον, ἀλλὰ τὸν οὐρανόν. Ἄν προσευχώμεθα, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀνοίξωμε καὶ τὸν οὐρανόν. Ὁ Ἡλίας διὰ τῆς προσευχῆς καὶ ἔκλεισε καὶ ἤνοιξε τὸν οὐρανόν. Ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δεσμοτήριον. "Ὅσα ἂν θῆσθε ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ". Ὡς προσευχώμεθα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός καὶ θὰ λύσωμε αὐτά τὰ δεσμά· διότι ὅτι αἱ προσευχαὶ συγχωροῦν ἁμαρτήματα, ὡς μᾶς πείθῃ ἡ χίρρα³, ὡς μᾶς πείθῃ ἐκεῖνος ὁ φίλος⁴, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε καὶ ἔκρουε κατὰ τὴν θαθεῖαν νόκτα, ὡς μᾶς πείθῃ ὁ Κορνήλιος, («αἱ προσευχαὶ

3. Ματθ. 18, 18.

4. Λουκ. 18, 3 κ. ἐξ.

5. Λουκ. 11, 5 κ. ἐξ.

σου γάρ, λέγει, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέστησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»⁶, ὥς μᾶς πείθῃ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἦ δὲ οὕτως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπιεν ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας»⁷. Ἐάν ἐκεῖνος δὲ λέγῃ αὐτὰ διὰ χήραν, γυναῖκα ἀσθενή, πολὺ περισσότερον διὰ τοὺς ἄνδρας.

Καὶ ἦδη σὰς ὠμίλησα, καὶ τώρα θὰ εἶπω· «Ἄς ἐγειρώμεθα τὴν νύκτα· καὶ ἂν δὲν κάνης πολλὰς προσευχάς, μίαν κάμε μετὰ νηφοσιότητος, καὶ ἀρκεῖ δὲν ζητῶ τίποτε περισσότερον· καὶ ἂν δὲ εἶναι μεσονύκτιον, λοιπόν, κατὰ τὸν ὄρθρον. Δεῖξε δτι δὲν εἶναι ἡ νύκτα μόνον διὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ψυχὴν· νὰ μὴ ἀνεχθῇς νὰ διέλθῃ αὐτὴ ὀκνηρῶς, ἀλλὰ πρόσφερε εἰς τὸν Δεσπότην αὐτὴν τὴν ἀνταπόδοσιν, περισσότερον δὲ καὶ αὐτὴ εἰς σὲ ἐπανέρχεται.

Εἰπέ μου, λοιπόν, ἂν θὰ περιέλθωμεν εἰς δύσκολον κατὰστασιν, ἀπὸ ποῖον δὲν ἀπαιτοῦμε· καὶ ἂν ἐπιτόχωμεν τὴν αἴτησιν ταχέως, ἀνακουφίζομεθα. Ποῖος θὰ σοὶ κάμῃ τὴν χάριν νὰ εἶναι πρόθυμος ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖς νὰ σοὶ ὀφείλῃ εὐγνωμοσύνην, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖς; Ποῖος θὰ σοὶ κάμῃ τὴν χάριν νὰ μὴ περιέρχῃ καὶ νὰ ζητῇ ἀπὸ ποῖον νὰ ἀπαιτήσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν εὖρῃς πρόθυμον; νὰ μὴ ἔγῃς ἀνάγκην ἄλλων, διὰ νὰ ζητήσῃς ἀπὸ ἐκείνους; Τί μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτό; Διότι αὐτὸς τότε κατ' ἐξογὴν πράττει, ὅταν δὲν παρακαλέσωμεν ἄλλους· ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀληθὴς φίλος τότε ἰδιαίτερος μᾶς κατηγορεῖ ἐπειδὴ δὲν ἔγομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν φιλίαν του, ὅταν τὸν παρακαλέσωμεν ἐνῶ εἶναι ἄλλοι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τοῦ ζητοῦν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς πράττομεν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἡ-

6. Πρόβ. 10, 4.

7. Α' Τιμόθ. 5, 5.

μᾶς. Τότε ἰδιαίτερος προσφέρομε δῶρα εἰς αὐτούς, δταν μᾶς πλησιάζουν μόνοι των καὶ οὐχὶ διὰ μέσου ἄλλων.

Τί λοιπόν, λέγει, ἂν ἔχω κτυπήσει; Νὰ σταματήσῃς νὰ κτυπῇς, καὶ δάκρυσε καὶ τοιοῦτοτρόπως πλησίασε καὶ ταχέως θὰ τὸν κάνης εὐσπλαγχνικὸν διὰ τὰ προηγούμενα. Εἰπέ μόνον δτι «ἐκτόπησα»· εἰπέ ἀπὸ θάψους ψυχῆς καὶ ἀπὸ καθαρὸν νοῦν, καὶ ἄλλα ἔχουν λυθῇ. Δὲν ἐπιθυμεῖς σὺ τόσο νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σου, ὅσον αὐτὸς ἐπιθυμεῖ νὰ σοὶ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα· διότι δτι δὲν ἐπιθυμεῖς σὺ, κατανόησε δτι δὲν καταδέχεσαι οὐτε νὰ μείνῃς ἀγρυπνος, οὐτε ἀπορρίπτεις τὰ χρήματα· αὐτὸς δὲ διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, δὲν ἐλυπήθη τὸν Μονογενῆ Του, τὸ ἀληθινὸν τέκνον, τὸν σύμβρονον. Εἰλέπεις δτι αὐτὸς ἐπιθυμεῖ περισσότερο νὰ σοὶ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας;

Μὴ, λοιπόν, διατάζωμε, μήτε νὰ ἀναβάλλωμε δι' ἄλλον χρόνον. Εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθός· ὥς τοῦ δώσωμεν μόνον ὀφρμήν, καὶ αὐτό, διὰ νὰ μὴ μείνωμεν ἀχρησιμοποίητοι, ἐπειδὴ καὶ χωρὶς αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ· ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς ἡμεῖς διὰ τοὺς ὀπηρέτας μας ἀπειρα ἐπινουοῦμε καὶ ἐφευρίσκομεν, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς πράττει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει»⁸, διότι εἶναι οἰκτίρμων καὶ ἐπιεικής. Ἐάν δὲ δὲν καλέσῃς εἰς βοήθειαν μὲ ἐλικοκρίνειαν, μήτε θέλῃς νὰ εἴπῃς ἐκ καρδίας «συγχώρησε», ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ στόμα, τί θὰ κάνῃ αὐτός;

Τί σημαίνει, «νὰ καλῇς μὲ ἐλικοκρίνειαν»; Μὲ ἐλευθέραν ἐκλογὴν, μὲ θέλησιν, μὲ ἐλικοκρινὴ σκέψιν· ὅπως λέγουν διὰ τὰ μύρα, εἶναι γνήσιον, δὲν ἔχει νοθευθῇ· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖ. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸν καλεῖ

8. Ψαλμ. 94, 2.

εις θαύθειαν πραγματικῶς καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πραγματικῶς τὸν παρακαλεῖ κάθεται (ἐπιμένει) πλησίον του συνεχῶς καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἕως οὗ τοῦ λάθῃ· αὐτὸς δὲ ὁ ὁποῖος ἀπλῶς προσηλώνεται, ἐκπληρώνοντας μὲ αὐτὸ τοῦτο τὸν νόμον, δὲν παρακαλεῖ ἀληθῶς. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν εἴσαι, μὴ λέγῃς ὅτι «εἰμαι ἁμαρτωλὸς» μόνον, ἀλλὰ καὶ φρόντιζε νὰ ἀπαλλάξῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ ὁποῖον νομίζεις (ὅτι εἶσαι)· μὴ λέγῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ πονῇς. Ἐάν πονῇς, προσκαθεῖς· ἐάν δὲν προσπαθῇς, δὲν πονεῖς· ἐάν δὲν πονῇς, περιπατεῖς. Ποῖος, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι «ὕποφέρω ἀπὸ νόσημα», δὲν κάνει τὰ πάντα διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ; Μέγα ὄπλον ἡ προσευχή. «Εἰ ὑμεῖς οἴδατε, λέγει, δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατήρ ὑμῶν;». Διατί δὲν θέλεις νὰ πλησιάσῃς; Σὲ ἀγαπᾷ, περισσότερον ἀπὸ ὅλους, ἔχει τὴν δυνατότητα, καὶ θέλει, καὶ ἡμπορεῖ, τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔμποδίζει; Τίποτε.

Λοιπὸν, ἄς προσέλθωμεν μὲ πίστιν, ἄς προσέλθωμεν, προσφέροντες τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα θέλει, συγχωρητικότητα, καλωσύνην, πραότητα. Καὶ ἂν εἴσαι ἁμαρτωλὸς, μὲ παρησιάν νὰ τοῦ ζητήσῃς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπειδὴ ἡμπορεῖς νὰ ἀποδείξῃς ὅτι αὐτὸ ἔχει γίνεαι ἀπὸ σέ· ἂν δὲ εἴσαι δίκαιος, καὶ δὲν ἔχῃς αὐτὸ, δηλαδὴ τὸ νὰ συγχωρῇς, εἰς τίποτε δὲν ὠφέλησες. Δὲν εἶναι δυνατόν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συνεχώρησε τὸν πλησίον, νὰ μὴ τύχῃ ἀσφαλοῦς συγχωρήσεως· διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότερον φιλόνητος ἀπὸ ἡμᾶς· αὐτὸ εἶναι φανερόν εἰς ὅλους. Τί λέγεις; Ἐάν εἴπῃς· «Ἠδικήθην, ἐκυριάρχησα τῆς ὀργῆς, ὑπέμεινα τὴν κακὴν ἐπίδρασιν τοῦ θυμοῦ πρὸς χάριν τοῦ θελή-

9. Μαθ. 7, 11.

ματός του» δὲν θὰ συγχωρήσῃ καὶ αὐτός; Ὅπως οὐδέποτε θεοδαίως θὰ συγχωρήσῃ.

Ἐπομένως ἄς καθαρίσωμεν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν νησικακίαν. Αὐτὸ μᾶς εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ εἰσάκουσθῶμεν, καὶ ἄς προσευχώμεθα μὲ νηφαλιότητα καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμονήν, ἵνα, ἀφοῦ ἀπηλαύσαμε τῆς γενναιοδωροῦ φιλάνθρωπίας του, ἀξιωθῶμεν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει ὑποσχεθῇ μὲ τὴν χάριν καὶ φιλάνθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΖ' (37)

(Πράξ. 16, 1 - 15)

«Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ Σάββατα τρεῖς διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Ἱερῶν, διανούγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν εἶδε παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν»¹.

α'. Πάλιν μὲν παρατρέχουν τὰς μικρὰς πόλεις, σπεύδουν δὲ εἰς τὰς μεγαλύντας, διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπως ἀπὸ κάποιοιαν πηγὴν πρόκειται ὁ λόγος νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὰς πλησίον. Κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Παύλου εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. Ἄν καὶ εἶπε ὅτι «στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη»², δὲν τοὺς ἐγ-

1α. Πράξ. 13, 48.

1α. Πράξ. 13, 45.

κατέλειψε· διότι είχε μεγάλην αγάπην πρὸς αὐτούς· ἄκουε, λοιπόν, αὐτὸν νὰ λέγῃ· «Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ θέσις ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν², καὶ «εὐχόμενη ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου»³. Ἐπραττε δὲ τοῦτο διὰ τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ μὴ εἶναι αὐτὸ σκάνδαλον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

«Καὶ ἐπὶ Σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Βλέπεις ὅτι πρὶν ἀπὸ ὅλας κηρύττει τὸ πάθος τοῦ Κυρίου· τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐντρέπετο, ἀλλὰ ἐγνώριζον ὅτι αὐτὸ εἶναι αἰτία σωτηρίας. «Καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπίσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλῷ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι». Τὸ σημαντικώτερον τῆς ὁμιλίας εἶπε· τοιοῦτοτρόπως ἦτο ἀπλοῦς μὲ τὸ νὰ μὴ λέγῃ πανταχοῦ τὰς ὁμιλίας του.

«Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, καὶ προσλαθόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἀνδρας πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐβουλόθουν τὴν πόλιν ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος, ἐζητοῦν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον· μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυραν τὸν Ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφούς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρευσιν, οὗς ὑποδέδεκται Ἰάσων καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσοισι, βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν». Ὡς τῆς κατηγορίας! πάλιν τοὺς ἐ-

2. Ρωμ. 10, 1.

3. Αὐτὸς. 8, 3.

συκοφάντησαν δι' ἐσχάτην προδοσίαν, λέγοντες εἶναι, λέγει, ἕτερον βασιλέα Ἰησοῦν. Ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας, ἀκούοντες ταῦτα καὶ λαθόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς». Ἀξιοθαύμαστος ὁ ἄνθρωπος, διότι ὁ Ἰδιος διεκινδύνευσε, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν.

«Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σιλαν εἰς Βέροϊαν· οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων. Οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ κατ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. «Εὐγενέστεροι», λέγει· δηλαδὴ, «περισσότερον καλοδιάθετοι». Καὶ ἰδὲ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ προσεκτικότητά ἡρεῶν τὰς Γραφάς, διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀνέκρινον», θέλοντες περισσότερο ἀπὸ αὐτὰς νὰ λάθουν πληροφορίαν διὰ τὸ πάθος· διότι ἤδη εἶχον πιστεύσει.

«Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλλήνων γυναικῶν τῶν εὐαγγελιζομένων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ καταγγέλλῃ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον ἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. Εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ὑπόμενον δὲ ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. Πρόσεξε ὅτι αὐτὸς καὶ ὀπωγῶρεῖ καὶ ἐναντιώνεται, καὶ ὅτι πράττει πολλὰ μὲ ἀνθρώπινον τρόπον. «Οἱ δὲ καθιστάντες τὸν Παῦλον ἡγάγον αὐτὸν ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαθόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σιλαν καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν».

Ἄς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεγθέντα. Ἐπὶ Σάββατα τρία, λέγει, διελέχθη αὐτοῖς, διανοίγων ἀπὸ τῶν Γρα-

φῶν». Ὁρθῶς, ὅταν εἶχον ἀργίαν διότι αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος συνωμῖλει ἀπὸ τὰς Γραφὰς εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος, καὶ ὅχι πανταχοῦ ἀπὸ τὰ θαύματα. Διότι, ἐπειδὴ ἠγαντιοῦντο πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐσυκοφάντουσαν ὡς ἀπατεῶνα καὶ ἀγύρτην, δι' αὐτὸ καὶ οὗτος ὁμιλεῖ ἀπὸ τὰς Γραφὰς διότι αὐτὸς μὲν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἀπὸ μόναι τὰ θαύματα, εὐλόγως θεωρεῖται ὑποπτος, ἐκείνος δὲ ὁ ὁποῖος πείθει ἀπὸ τὰς Γραφὰς δὲν ἐμπνέει αὐτὴν τὴν ὑποψίαν. Καὶ πολλάκις τὸν εὐρίσκομεν νὰ πείσῃ μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν συνεκεντρώθη ὅλη ἡ πόλις πλησίον αὐτοῦ ὅταν ἐδίδασκε τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι σπουδαῖον καὶ ὅχι μικρὸν θαῦμα, ἀλλὰ καὶ λίαν σημαντικὸν εἶναι αὐτό. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι οἱ Ἰῷιοι κατάρθρωσαν τὸ πᾶν, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ διώκωνται αὐτοί διότι δύο ἀπὸ αὐτὰ συνέβαινον· οὔτε ὑπερηφανεύοντο ὡς νὰ κατάρθρωσαν οἱ Ἰῷιοι, οὔτε πάλιν ἐφοβοῦντο ὡς ὑπεύθυνοι τοιοῦτοτρόπως ἦτο τῆς προνοίας καὶ τὸ ὅτι ἐκαλοῦντο εἰς τὴν πίστιν.

«Τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων, λέγει, πολὺ πλῆθος, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων ἐπίστευσαν, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι». Ἐκεῖνοι δὲ ἀντιθέτως. Πῶς δέ, ἐνῶ ἔλεγε· «Ἰνὰ ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν»⁴, ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Πράττων τοῦτο ἐκ τοῦ περισσεύματος. Ἐπειδὴ, ἐὰν ἔπρεπε νὰ ὁμιλῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, πῶς ἔλεγε πάλιν· «Ὁ γὰρ ἐνεργήσας ἐκείνῳ εἰς τὴν περιτομήν, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη»⁵. Ὅπως ἐκεῖνοι ὁμιλήσαν καὶ εἰς τὰ ἔθνη, (ἂν καὶ ἦσαν προωρισμένοι διὰ τοὺς

4. Γαλ. 2, 9.
5. Αὐτὸθ. 8.

Ἰουδαίους), τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοί. Τὸ μὲν, λοιπόν, περισσότερον μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλὰ ὁμῶς δὲν παρημέλησεν οὔτε ἐκείνους, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἔχουν διαχωρισθῇ.

«4. Καὶ πῶς, λέγει, προηγουμένως εἰσῆρχετο εἰς τὰς συναγωγάς; Ἀλλὰ ἐπειθε διὰ τῶν Ἰουδαίων τοὺς Ἕλληνας, μὲ ὅσους ἐξ αὐτῶν Ἰουδαίους συνωμῖλει. Ἐγνώριζε δὲ ὅτι αὐτὸ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἐλκυστικὸν πρὸς τὴν πίστιν διὰ τοὺς ἔθνικοὺς. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐγὼ ἔθνῳ Ἀπόστολος»⁶. Καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ δὲ ὅλαι ἐναντιώνονται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. «Ὅτι τὸν Χριστὸν, λέγει, ἔδει παθεῖν». Ἐὰν ἔπρεπε νὰ πάθῃ, ὅπως οὐδέποτε (ἔπρεπε) καὶ νὰ ἀναστηθῇ διότι αὐτὸ εἶναι πολὺ περισσότερον θαυμάσιον ἀπὸ ἐκεῖνο. Διότι ἐὰν παρέδωκε εἰς θάνατον αὐτὸν ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει διαπράξει οὐδεμίαν ἀδικίαν, πολὺ περισσότερον τὸν ἀνέστησε.

«Προσλαβόμενοι δὲ τινες τῶν ἀγοραίων οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐβουλόθουν τὴν πόλιν», λέγει. Ἐπομένως ἦσαν περισσότεροι οἱ Ἕλληνες. Καὶ λαμβάνουν μαζί τῶν μερικοῦς, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἐπαρκοῦν οἱ Ἰῷιοι διὰ τὴν συμπλοκήν, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον αἰτίαν δικαιολογημένην. Διὰ τοῦ θορύβου πάντοτε κατορθώνουν τὰ τοιούτου εἶδους καὶ διὰ τῆς προσλήψεως ἀνδρῶν φαύλων. «Μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς, λέγει, ἔσυραν τὸν Ἰάσονα». Ὡς τῆς καταδυναστεύσεως! τοὺς ἔσυραν ἀπὸ τὰς οἰκίας ἀνοήτως. «Ὅσοι πάντες ἀπέναντι τῶν τοῦ Καίσαρος δογμάτων πράσσουσιν, βασίλεια, λέγει, λέγοντες ἕτερον εἶναι Ἰησοῦν». Ἐπειδὴ οὐδὲν ἔλεγον ἀντίθετον πρὸς τὰ παραδεγμένα, οὔτε παρεκκίνουν τὴν πόλιν, τοὺς ὁδηγοῦν δι' ἄλλο ἀδική-

6. Ρωμ. 11, 13.

μα, καὶ τοὺς αὐκοφαντοῦν δι' ἐσχάτην προδοσίαν. Καὶ τι φοβείσθῃ, ἐὰν θεοβαίως ἔχη ἀπαυθάνει; Ἰρόσεξε ὅτι πανταχοῦ οἱ διωγμοὶ ἐπεκτείνου· πανταχοῦ τὸ κήρυγμα.

«Οὗτοι μὲν οὖν, λέγει, εὐγενέστεροι ἦσαν τῶν ἐν Θεσσαλονίκη·» δηλαδή, «χωρὶς νὰ πράττουν τι φαῦλον·» ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν ἐπεισθήσαν, αὐτοὶ δὲ πράττουν καὶ τὸ ἀντίθετον, ταρασσόντες αὐτούς. «Πολλοὶ μὲν οὖν ἐς αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ τῶν Ἑλληνίδων, λέγει, γυναικῶν». Ἰδιῶν ἐδῶ πιστεύουσιν Ἕλληνες. Σὺ δὲ θάλεπε ὅτι ἐφυγον κατ' οἰκονομίαν, χωρὶς νὰ δειλιάζουσιν διότι ἀληθῶς θὰ ἔπαυον νὰ κηρύττουν καὶ δὲ θὰ τοὺς παρώργιζον περισσότερο. Ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸ δύο ἔγιναν καὶ ὁ θυμὸς ἐκείνων κατέκλιπε καὶ τὸ κήρυγμα προέκοπτε. Ἀνταξίως δὲ τῆς ἀταξίας των εἶπε ὅτι «ἤλθον κάκεῖ σαλευόντες τοὺς ὄχλους», ὑπαινισσόμενος τὴν ἀσυγκράτητον μανίαν των.

«Εὐθέως δὲ ἐξαπέστειλαν τὸν Παῦλον οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι, λέγει, ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν». Ἐδῶ, λοιπόν, στέλλουν μόνον τὸν Παῦλον διότι δι' αὐτὸν ἐφοβήθησαν μήπως πάθῃ κάτι κακόν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτο τὸ σημαντικόν δι' αὐτούς· τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐνήργει πανταχοῦ ἡ θεία χάρις, ἀλλὰ ἄφηνε νὰ πράττουν αὐτοὶ καὶ κατ' ἀνθρώπινον τρόπον, ἀνορθοῦσα αὐτούς, καὶ ἀφυπνίζουσα, καὶ ὠθοῦσα εἰς φροντίδα. Ἰδέ, λοιπόν, προσφύλαξε μόνον ἕως τοὺς Φίλιππους, ἀπ' ἐκεῖ δὲ οὐχὶ πλέον.

«Καὶ λαθόντες ἐντολήν, λέγει, πρὸς τὸν Σίλαν καὶ τὸν Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἐλθῶσι πρὸς αὐτόν, ἐξήσαν». Καὶ τοῦτα εὐλόγως· διότι ἂν καὶ ἦτο Παῦλος, ὅμως εἶχε ἀνάγκην ἐκείνους. Ἐπομένως ὁρθῶς ἐπιέχοντο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν διότι, λαμπρά ἦτο καὶ ἡ Ἑλλάς πλέον· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα περισσὰ ἔπραττε. Ὁ Χριστὸς ἔδωκεν ἐντολήν νὰ ζοῦν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέ-

λιον (ἀπὸ τὰς συνδρομὰς τῶν πιστῶν), αὐτὸς δὲ δὲν ἐπραττε τοῦτο· ὁ Ἀριστὸς δὲν τὸν ἀπέσπειλε νὰ θαπτίσῃ, αὐτὸς δὲ ἐθάπτιζεν. Ἰδὲ πῶς ἦτο ὁ ἰατρός ἰσχυροῦς πρὸς ὄλους εἰς τοὺς Ἰουδαίους, αὐτὸς εἰς τοὺς ἔθνικοις, εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος.

«Καὶ λοθόντες τὸ ἱκανόν, λέγει, παρὰ τοῦ Ἰάσονος, ἀπέλυσαν αὐτούς». Ἰρόσεξε πῶς ὁ Ἰάσων, ἀφ' ἄρκετά προσέφερε, ἐφυγάδευσε τὸν Ἰαῦλον, ὥστε ἔδωκε τὴν ζωὴν του ὑπὲρ αὐτοῦ. Οὗτοι, λέγει, ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκη·» δηλαδή, ἦσαν τοιοῦτοι ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. «Οὔτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, λέγει, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως». Ὅχι ἀπλῶς ἀπὸ ὁρμῆς καὶ ζήλου. Ἄν καὶ ἦτο μεγαλύτερα ἢ πόλις ὑπῆρχαν εἰς αὐτὴν ἄνθρωποι φαῦλοι· οὐδόλως δὲ (εἶναι) παράδοξον καὶ ἐὰν ὑπάρχουν εἰς μεγαλύτεραν πόλιν χειρότεροι. Ἰδιαιτέρως μὲν, λοιπόν, φυσικὸν εἶναι νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν μεγαλύτεραν χειρότεροι, ὅπου εἶναι πολλαὶ αἱ ἀφορμαὶ τῶν ταραχῶν διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα, ὅταν ἡ ἀσθένεια εἶναι φοβερωτέρα, ἔχει περισσότεραν τὴν τροφήν καὶ τὸ ὕλικόν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔγινε εἰς τὸ ἱκόνιον καὶ τώρα γίνεται. Καὶ ἀναχωρεῖ ὁ Παῦλος διὰ νὰ τιμωρηθῶν διὰ τὴν ἀπάλειαν τῶν ἄλλων. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε ὁ Παῦλος· «Καλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλεῖν». Καὶ διατί, λέγει, δὲν ἔμειναν ἐδῶ; διατί δὲν ἔκαναν θαύματα; Διότι ἂν ἐκεῖ, ὅπου ἐλιθοβολεῖτο ἔμμενε ἀρκετὸν χρόνον, πολὺ περισσότερο ἐδῶ. Διατί; Δὲν ἦ-

7. Α' Κορινθ. 9, 14.

8. Αὐτόθ. 18, 17.

9. Α' Θεσσαλ. 2, 18.

θελε πάντοτε ὁ Θεὸς νὰ κάνουν αὐτοὶ θαύματα· διότι δὲν ἦτο κατώτερον θαῦμα, ἀπὸ τὸ νὰ κάνουν θαύματα, τὸ ὅτι ἂν καὶ ἐδιώκοντο ὑπερίσχουν χωρὶς θαύματα. Ἐπομένως, ὅπως τώρα ἐπικρατεῖ ἀνευ θαυμάτων, τοιοῦτοτρόπως καὶ τότε ἤθελε εἰς πολλὰς περιστάσεις νὰ ἐπικρατῇ.

Οὕτε, λοιπόν, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὰ θαύματα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ ὁ ἴδιος λέγει. «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον»¹⁰. Εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ζητοῦν θαύματα, εἰς ὅσους σοφίαν, αὐτὰ διδομεν, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ πείσουν οὔτε μὲ θαύματα, καὶ πείθομεν ὥστε αὐτὸ εἶναι μέγα θαῦμα.

Ἰδὲ, λοιπόν, ὅταν ἐπεξετάθη τὸ κήρυγμα, πῶς φθάνουν εἰς τὰ θαύματα· διότι ἔπρεπε, λοιπόν, δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν νὰ εἶναι περισσότερα τὰ θαύματα ἀπὸ ὅ,τι διὰ τοῦς ὁπολοῖπους, διὰ τοῦτο καὶ γίνονται· ἀλλὰ τὰ ἔπραττον αὐτὰ μὲ τὸ νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ ἐπιτίθενται.

Ἐξαπέστειλαν αὐτόν, λέγει, ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Διατί λοιπόν; Ὡστε νὰ μὴ εἶναι δι' αὐτοὺς ἐβκόλος ἢ σύλληψις· διότι τοιοῦτοτρόπως μόνοι των θὰ ἔπραττον κάτι σπουδαῖον, καὶ μὲ ἐκείνους πολλὰ ἔφεραν εἰς πέρας καὶ κατάρθωσαν. Κατὰ πρῶτον ἤθελον νὰ τὸν διασώσουν.

γ'. Πρόσεξε πόσῃ προθυμίᾳ εἶχον οἱ ὑπόλοιποι μαθηταὶ διὰ τοὺς κορυφαίους· ἀλλὰ ὅχι ὅπως τώρα ἔχομε διαχωρισθῇ, ἔχομε διαιρεθῇ μεγάλοι καὶ μικροί· οἱ μὲν ὑπερηφανευόμεθα, οἱ δὲ φθονοῦμεν δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι φθονοῦν, διότι ἡμεῖς ἔχομε γίνεαι ἀλγύνες, δὲν ἀνεχόμεθα νὰ ὁμιλοῦμεν ὡς ἱσοὶ μαζί μὲ αὐτούς. Δι'

10. Α' Κορινθ. 1, 23.

αὐτὸ ὑπάρχει ἡ συμφωνία εἰς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐπαροις· εἴεν ὑπάρχει δὲ ἐπαροις, διότι ἔχουν φθασι τὰ μέλη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ χρειάζωνται τὸ ἓν τὸ ἄλλο· καὶ ἡ κεφαλὴ ἔχει ἀνάγκην τῶν ποδῶν, καὶ οἱ πόδες τῆς κεφαλῆς.

Καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὸ ἔκαμεν ὁ Θεός, καὶ οὔτε οὕτω ἀνεχόμεθα· διότι ἔπρεπε μὲν καὶ χωρὶς αὐτοῦ νὰ ὑπάρχῃ ἀγάπη. Ἦ δὲν ἀκούετε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι μὲς συκοφαντοῦν ἔξω, ὅταν λέγουν· «Αἱ ἀνάγκαι (εἶναι) φιλίας»· Οἱ λαϊκοὶ ἔχουν ἀνάγκην ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ πάλιν εἴμεθα δι' αὐτούς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ διδασκαλὸς καὶ ἄρχων δὲν θὰ ὑπῆρχε, ἐάν δὲν ὑπῆρχον οἱ διδασκόμενοι καὶ οἱ ὑπήκοοι, δὲν θὰ ἐπεδείκνυε τὰ ἰδικά του· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ γῆ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν γεωργόν, καὶ ὁ γεωργὸς τῆς γῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ· διότι ποῖαν ἀμοιβὴν ἔχει ὁ διδασκαλὸς, ὅταν δὲν ἡμπορῇ νὰ ἐπιβεῖξῃ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐδιδάχθησαν; ποῖαν δὲ οἱ διδασκόμενοι, ὅταν δὲν ἀπῆλυσαν ἀρίστης διδαχῆς; Ἐπομένως ὁμοίως πάλιν ἔχομεν ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἑλλοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἀρχομένων καὶ ὁ ἡγοούμενος ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὸν ὑπακούουν· διότι οἱ ἄρχοντες (ὁπάρχουν) ἕνεκα τῶν πολλῶν· διότι οὐδεὶς ἔπαρκεῖ νὰ πράξῃ κάτι μόνος του, καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ χειροτονήσῃ, καὶ ἂν νὰ ἐξετάσῃ τὰς διαθέσεις καὶ τὰς γνώμας, ἀλλὰ γίνονται ἄξιοι περισσότερας ὑπολήψεως ἀπὸ τὴν συνάθροισιν καὶ τὸ πλῆθος. Ὅπως, οἱ πτωχοὶ ἔχουν ἀνάγκην ἐκείνων οἱ ὅποιοι δίδουν, οἱ ἐλεοῦντες πάλιν (ἔχουν ἀνάγκην) ἐκείνων οἱ ὅποιοι λαμβάνουν. Ἀλλήλους, λέγει, κατανοοῦντες εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων¹¹. Διὰ τοῦτο μεγαλύτερα κατορθώνει τὸ πλήρωμα τῆς ἐκ-

11. Ἐβρ. 10, 24.

κλησίας, καὶ δοῦναι δὲν ἔμπορεῖ τις μόνος του, ὅταν εἶναι μετὰ τοὺς ἄλλους ἡμπορεῖ. Δι' αὐτὸ μάλιστα εἶναι ἀπαραίτητοι αἱ προσευχαὶ νὰ γίνωνται ἐδῶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐκτεινομένης εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὑπὲρ τῶν ἐνδικομένων εἰς συμφορὰς. Καὶ αὐτὸ θηλῶναι ὁ Παῦλος λέγων· «ἵνα τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα ἐκ πολλῶν προσώπων διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν»¹². δηλαδὴ, διὰ τὴν χάριση εἰς πολλοὺς. Καὶ πολλάκις ἐπιζητεῖ τὰς προσευχὰς αὐτῶν. Ἰδέ, τί λέγει ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Νινευιτῶν· «Ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τῆς πόλεως, ἐν ἣ κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες»¹³. «Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσὶ συνηγμένοι, λέγει, εἰς τὸ ἔμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»¹⁴. Ἐάν δὲ οἱ δύο μεγάλα καταρθῶνουν, πόσον περισσότερο οἱ περισσότεροι;

Ἐάν δὲ θὰ ἔχῃς λόχον καὶ ἐνῶ εἶσαι εἰς, ἀλλὰ οὐ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διὰ τὴν δὲ καὶ εἶσαι εἰς; διὰ τὴν δὲν δημιουργεῖς πολλοὺς; διὰ τὴν νὰ μὴ γίνῃς δημιουργὸς ἀγάπης; διὰ τὴν δὲν δημιουργεῖς φιλίαν; Δὲν ἔχεις τὸν μέγιστον ἔπαινον τῆς ἀρετῆς; διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ εἶναι οἱ κακοὶ σύμφωνοι περισσότερο παροργίζει τὸν Θεόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ νὰ ἔχουν οἱ καλοὶ ὁμόνοιαν περισσότερο τὸν εὐχαριστεῖ. «Οὐκ ἔστι, λέγει, μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ»¹⁵. «Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡγρειώθησαν»¹⁶, καὶ ἐγέναν ὡς νὰ ἄδουν εἰς τὰς κακίας τῶν.

Δημιούργησε διὰ τὸν ἑαυτὸν σου φίλους περισσό-

12. Β' Κορινθ. 1, 11.

13. Ἰανθ. 4, 11.

14. Ματθ. 18, 20.

15. Ἑβρ. 23, 2.

16. Ψαλμ. 13, 3.

τερον ἀπὸ τοὺς οἰκείους, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἐάν ὁ εἰρηνευτὴς (εἶναι) υἱὸς Θεοῦ, πόσον περισσότερο ὁ δημιουργὸν φίλους; ἐάν ὁ συμφιλίω- τῆς μόνον ὀνομάζεται υἱὸς Θεοῦ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κάνει φίλους τοὺς συμφιλιομένους ποῖον δὲν εἶναι ἀξι- ος; Αὐτὴν τὴν συναλλαγὴν ἃς κάνωμε, φίλους μεταξὺ τῶν ἃς κάνωμε τοὺς ἐχθρούς, καὶ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, οὔτε καὶ φίλοι, καὶ αὐτοὺς ἃς ἐνώ- νωμεν καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἑαυτούς μας· διότι ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὴν οἰκίαν του ἐχθραν καὶ ἔχει διαφωνίαν μετὰ τὴν γυναῖκα του, δὲν εἶναι ἀξίος ἐμ- πιστοσύνης ὅταν συμφιλίωσιν ἄλλους, ἀλλὰ θὰ ἀκού- σῃ· «Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτὸν»¹⁷, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ θὰ ἀκούσῃ. Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ εἰς ἡμᾶς ἐ- χθρα; Ἡ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα, ἡ τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴν ἃς διαλύσωμεν, αὐτὸν τὸν πόλεμον ἃς καταργήσωμεν, καὶ τότε θὰ συνομιλοῦμε καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους μετὰ εἰρήνην, μετὰ πολὺ θάρρος, διότι δὲν θὰ μᾶς κατηγορῇ ἡ συνείδησις.

Μάχεται ἡ ὀργὴ πρὸς τὴν ἐπιείκειαν, ἀγωνίζεται ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη διὰ τὰ χρήματα μετὰ τὴν περιφρό- νησιν τῶν χρημάτων, μάχεται ἡ κακία μετὰ τὴν καλω- σύνην. Αὐτὸν τὸν πόλεμον ἃς καταλύσωμεν, αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἃς καταστρέψωμεν, αὐτὰ τὰ σύμβολα νίκης ἃς στήσωμεν, ἃς δημιουργήσωμεν εἰς τὴν πόλιν μας εἰρήνην· διότι ἔχομεν ἡμεῖς πόλιν, καὶ πολίτευμα, καὶ πολίτας, καὶ ξένους πολλοὺς· ἀλλὰ ἃς ἀπομακρύ- νωμε τοὺς ξένους, ὥστε νὰ μὴ καταστραφῶν οἱ οἰ- κεῖοι. Ἄς μὴ εἰσέλθῃ οὐδὲν ξένον, οὐδὲν μὴ γνήσιον δόγμα, οὐδὲν διανόημα σαρκικόν. Δὲν ἐλέπομεν ὅτι ὅν συλληφθῇ τις ἐκ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὰς πόλεις, ὥς κατὰ-

17. Λουκ. 4, 23.

σκοπος κατηγορείται; Λοιπόν ὡς ἀπομακρύνωμε τοὺς ξένους· μαλλον δὲ ὅχι ἀπομάκρυνον τῶν ξένων μόνον, ἀλλὰ ὡς ἀπομακρύνωμε καὶ τοὺς ἐχθρούς.

Ἄν ἀντὶληφθῶμεν κάποιον, ὡς παραβώσωμεν ἐκείνην τὴν σκέψιν εἰς τὸν ἄρχοντα νοῦν, ἡ ὁποία εἶναι μὲν θάρσος, εἶναι δὲ ἐφωδιασμένη με ἔνδυμα κοινόν. Πολλοὶ τοιοῦτου εἶδους σκέψεις ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς, ἐκ φύσεως μὲν ἐχθρικά, περιβεβλημένοι δὲ δέρμα προβάτων. Ὅπως ἀκριθῶς οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἀφαιρέσουν τὸ ἀνατολικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὰς ἀνατολικὰς περικνημίδας καὶ τὰ θαρσαρικά ὑποδήματα, καὶ ἀφοῦ κρυφίως ἐνδύσων τὴν ἄλλην στολὴν τὴν συνήθη εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀφοῦ κόψουν τελείως τὰ μαλλιά, καὶ ὀμιλοῦντες εἰς τὴν συνηθισμένην γλῶσσαν, ἀποκρύπτουν με τὴν περιβολὴν τὸν πόλεμον, ἂν δὲ ἀμέσως ἐλέγξης, ἀπεκάλυψας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κρύπτεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἐξέτασε λεπτομερῶς ἀπείρους φορές τὴν τοιαύτην σκέψιν, καὶ ταχέως θὰ ἴδῃς τὸ θαρσαρικὸν φρόνημα.

Διὰ τὰς δειλὰς δὲ τοὺς τοιοῦτου εἶδους κατασκόπους εἰς παράδειγμα, τοὺς ὁποίους τοποθετεῖ ἐκ τῶν προτέρων ὁ διδάσκαλος, διὰ τὰς ἴδων τὰς εἰς ἡμᾶς, ἐμπρὸς ὡς ἐκδύσωμεν ἔνα, καὶ ὡς ἐξετάσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον με ἀκρίθειαν, καί, ἂν θέλετε, ὡς παρουσιάσωμεν μερικὸς ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐγίναν ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου.

«Ἐτινά ἐστι, λέγει, λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδείᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός»¹⁸. Δηλαδή, ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ διδάσκαλος τὸν Ἰουδαϊσμόν· ἂν μὲν, λοιπόν, τὸν εἰσήγαγεν ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του, δὲν θὰ ἔπειθε. Ἰδέ, λοιπόν, πῶς τὸν ἐδημιούργη-

σε. Πρέπει, λέγει, νὰ μὴ φροντίζωμε τὸ σῶμα. Αὐτὸ εἶναι φιλοσοφία, νὰ μὴ δεχώμεθα δηλαδὴ τὴν τροφήν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλέπαμεν· αὐτὸ εἶναι ταπεινώσις. Καὶ τώρα δὲ πάλιν εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν αἰρετικῶν ἤθελε νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν κτίσιν. Ἰδέ, λοιπόν, πῶς ἐπενόησε τὸ τέχνασμα· ἂν εἶπεν ὅτι «προσκύνησε τὴν κτίσιν, θὰ ἐνικᾷτο», ἀλλὰ τί (λέγει); Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι κτιστός. Ἀλλὰ ὡς ἐμφανίσωμε πλησίον τῆς ἀποφάσεως τῶν κρινόντων τὸν νοῦν τῶν Ἀποστολικῶν Γραφῶν ἐκεῖ ὡς τὸν ὁδηγήσωμεν αὐτοὶ θὰ διακρίνουν καὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν ὁμιλίαν.

Πολλοὶ ἀποκομίζουν κέρδη, κέρδη ὀδρικά, διὰ τὰς ἡμποροῦν νὰ δίδουν εἰς τοὺς πτωχοὺς· καὶ αὕτῃ ἡ σκέψις εἶναι φοβερὰ. Ἀλλὰ ὡς τὴν ἀποκαλύψωμεν, ὡς τὴν ἐξετάσωμεν, διὰ τὰς μὴ κυριευθῶμεν· ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀποφύγωμεν τὰ τεχνάσματα ὅλα τοῦ διαβόλου, ὡς ἡμπορώσωμεν, κατέχοντες με ἀκρίθειαν τὰ ὀρθὰ δόγματα, νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὸν παρόντα βίον με σταθερότητα, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει ὁποσχεθῇ με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἀνήκει) δόξα, δυνάμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

18. Κολλοσ. 2. 23.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΗ' (38)
(Πράξ. ιζ', 16 - 31)

«Εν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατεῖδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρτυγχάνοντας¹.

α'. Πρόσεξε ὅτι αὐτὸς ἔχει μεγαλυτέρους πειρασμοὺς ἀπὸ μέρους τῶν Ἰουδαίων, παρὰ ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰς Ἀθήνας, λοιπόν, δὲν παθαίνει τίποτε τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐφθασε μέχρι χλευασμοῦ, ἀν καὶ ἐπεισε θέσθαι μερικοὺς. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἰουδαίων πολλοὶ αἱ ἐυσχέρεσι. Οὕτως εἶχον ἐμπλακὴ εἰς πόλεμον μᾶλλον. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Εν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατεῖδωλον οὖσαν τὴν πόλιν». Εὐλόγως ἐξοργίζεται. Διότι δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἴδῃ ἀλλαγὴν τόσα εἰδωλά.

«Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρτυγχάνοντας». Παρατήρησε, πάλιν συνομιλεῖ με τοὺς Ἰουδαίους, ἀποστομῶν με πάντα τρόπον αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι τοὺς ἐγκατέλειψεν, ἐπειδὴ ἐστράφη πρὸς τὰ ἔθνη. Εἶναι ἀξιοθαύμαστον πῶς δὲν τὸν ἐχλεύασαν οἱ φιλόσοφοι, διὰν αὐτὸς ὁμιλεῖ τοιοῦτοτρόπως, κατ' εὐθείαν προσβλητικῶς, οὕτε ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸ κήρυγμα με τὸ νὰ εἰπουν· «αὐτὸ ἀπέχει μακρὰν τῆς φιλοσοφίας». Διότι δὲν

ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΟΜΙΛΙΑ ΑΗ' (ΚΕΦ. 17) 181

εἶχε οὐδεμίαν ἀλαζονείαν, καὶ ἀλλωστε διότι δὲν ἀντελήφθησαν κατὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ διποία ἔλεγοντο. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοήσουν ἐνῶ ἔλεγον ἄλλοι μὲν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ σῶμα, ἄλλοι δὲ ὅτι μακαριότης εἶναι ἡ ἡδονή; «Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλον αὐτῷ, καὶ τινες ἔλεγον· Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Οἱ δὲ Ἐξῶν δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι» ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο». Διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀνάστασις εἶναι κάποιος Θεός, ἐπειδὴ εἶχον συνηθίσει νὰ λατρεύουν καὶ γυναῖκας.

«Ἐκλασόμενοι τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν Ἀρειὸν Πάγον ἤγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἡ καὶνὴ ἀτὴ ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχὴ; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· θουλόμεθα οὖν γινῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι». Ὁδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον, ὅχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν τιμωρήσουν, ἐκεῖ ὅπου ἐγίνοντο αἱ δίκαι διὰ φόνους. Πρόσεξε, λοιπόν, πῶς καὶ μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ μάθουν καὶ πανταχοῦ ἐπικαλοῦνται τὴν καινοτομίαν.

Ἡ πόλις ἐκεῖνων ἦτο πόλις πολυλόγων. «Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς ἕτερον οὐδὲν εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκοῦειν καινότερον. Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔφη· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ διερχόμενος γάρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εἶδον καὶ θαμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Ὡς νὰ τοὺς ἐπαινῇ, φαίνεται ὅτι δὲν λέγει τίποτε θαρρῶ. «Ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς, λέγει, θεωρῶ». Δηλαδὴ «εὐλαθεστέρους». «Ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ». Τί σημαίνει αὐτό; Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους και-

1. Πράξ. 17, 16 - 17.

ρούς ἐδέχθησαν πολλοὺς θεοὺς καὶ ἀπὸ τὴν πέραν τῶν ὁρίων των χώραν, ὅπως τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Πάνα, καὶ ἄλλους ἀπὸ ἄλλα μέρη, φοβούμενοι μήπως ὑπάρχη καὶ ἄλλος, εἰς αὐτοὺς μὲν οὐδόλως γνωστός, λατρευόμενος δὲ ἄλλαχού, διὰ περισσοτέραν δῆθεν ἀσφάλειαν, ἔστησαν θωμὸν καὶ εἰς αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο γνωστός ὁ Θεός, εἶγε γραφῇ· «Ἀγνώστῳ Θεῷ». Αὐτός, λοιπόν, λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς τῶν πάντων.

«Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες, λέγει, εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Πρόσεξε πῶς ἀποδεικνύει ὅτι τὸν εἶγον προλάβει. Τίποτε ξένον, λέγει, τίποτε νέον δὲν φέρω. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτὸ εἶλεγον ἐκεῖνοι· «Τίς ἢ καινὴ αὕτη ἢ λαλουμένη ὑπὸ σοῦ διδασχῇ; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν». Ἀμέσως, λοιπόν, ἀναιρεῖ τὴν προκατάληψιν των καὶ λέγει· «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων». Ἐπειτα, διὰ τὸ μὴ νομίσουν ὅτι εἶναι εἰς ἓκ τῶν πολλῶν, διορθώνει, λοιπόν, προσθέτων «οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος». Παρατηρεῖς πῶς κατ' ὀλίγον εἰσάγει τὴν χριστιανικὴν διδασχῇ; Πῶς περιγελᾷ τὴν Ἑλληνικὴν πλάνην;

«Δοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα» ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς σίμωτος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Αὐτὸ εἶναι ἴδιον τοῦ Θεοῦ. Πρόσεξε, λοιπόν, ἂν δὲν ἠμποροῦν αὐτὰ νὰ λέγωνταί καὶ διὰ τὸν Υἱόν. «Οὐρανοῦ, λέγει, καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων», τὰ ὅποια ἐνόμιζον ὅτι εἶναι θεοί. Ἐδήλωσε καὶ τὴν δημιουργίαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. «Ὅρισας προστετογμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Θεόν, εἰ δὴ γὰρ γε ψηλαφήσειαν αὐτόν καὶ ἐβροίεν, καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνός ἐκά-

στου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν, ὥς καὶ τινες τῶν καθ' ὅμης ποιητῶν εἰρήκασιν. Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Αὐτὸ τὸ εἶπεν ὁ ποιητὴς Ἀρατος. Παρατήρησε ὅτι παρέχει τὰς ἀποδείξεις καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν λεχθῇ.

«Γένος οὖν ὑπάρχοντος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφειλομένον νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ Θεῖον εἶναι ὅμοιον». Καὶ θεοβαίως δι' αὐτό, λέγει, ὀφειλομένον. Οὐδόλως. Διότι θεοβαίως οὕτε ἡμεῖς εἰμεθα ὅμοιοι, οὔτε αἱ ἰδικαὶ μας ψυχαί.

Διατί τέλος πάντων δὲν εἶναι ἀπροκάλυπτος πρὸς τοὺς φιλοσόφους καὶ δὲν εἶπε· «Ὁ Θεός εἶναι ἐκ φύσεως ἀσώματος, ἀόρατος καὶ χωρὶς σχήματος; Διότι ἐνόμιζε ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ λέγῃ αὐτὰ πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον μάθει ἀκόμη ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνον Θεός. Δι' αὐτό, ἄφοῦ παρέλειψε νὰ εἴπῃ ἐκεῖνα, μένει εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐπεδίωκε καὶ λέγει· «Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπερίδων ὁ Θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρί, ὡς ὤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Παρατήρησε, ἀφοῦ συνετάραξε τὴν διάνοιάν των μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἐστησεν ἡμέραν», καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐφόθισε, τότε εἰς κατάλληλον καιρὸν, προσθέτει αὐτὸ τὸ «ἀναστήσας αὐτόν ἐκ νεκρῶν». Ἀλλ' ὅς ἴσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν.

«Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρεξύνετο, λέγει, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ». Ἐδῶ ὁ παροξυσμὸς δὲν εἶναι ὀργὴ οὔτε ἀγανάκτησις, ἀλλὰ φανερώνει ἐξαψιν καὶ ζῆλον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ

ἀλλὰ καὶ λέγει, «ἐγένετο παροξυσμὸς μεταξύ αὐτῶν»². ὁ δὲ Πρόσεξε δὲ πῶς τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν του διὰ νὰ ἀναμείνῃ ἐκείνους. Τί σημαίνει, λοιπόν, «παρωξύνετο»; Ἀντὶ τοῦ «διεγείρετο». Διότι τὸ χάρισμα ἀπέχει μακρὰν τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀγανακτήσεως. Δὲν ὑπέφερε, ἀλλ' ἔλειωνε.

«Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις», λέγει, καὶ τοῖς σεβομένοις. Παρατήρησε δτι πάλιν αὐτὸς συνομιλεῖ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Σεβομένους δὲ ὀνομάζει τοὺς προσηλύτους. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι διεσκορπίσθησαν πανταχοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπειδὴ κατηργεῖτο ὁ νόμος ἐκεῖνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους τὴν ζωὴν τῆς εὐσεβείας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἐκέρδισαν τίποτε, παρὰ μόνον εἶχον μαρτυρίαν τῶν ἰδικῶν των συμφορῶν.

«Τινὲς δὲ, λέγει, τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλον αὐτῷ». Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦν πλέον τοὺς ἰδικούς των νόμους, ἐπειδὴ εἶχον ὑποκύψει ἤδη εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ διατὶ ἠθέλησαν αὐτοὶ νὰ συζητήσουν; Ἐπειδὴ ἔβλεπον καὶ ἄλλους νὰ συνομιλοῦν καὶ νὰ ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος (ὁ Παῦλος) δόξαν. Καὶ πρόσεξε ὅτι εὐθείας περιφρονητικῶς διότι «ψυχικὸς (μὴ ἀναγεννημένος) ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος»³. «Ἐάνων δαιμονίων, λέγει, δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι». Ὠνόμαζον τοὺς θεοὺς των δαιμόνια. Διότι αἱ πόλεις ἦσαν πλήρεις εἰδώλων.

«Ἐπιλασθέντες τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν Ἀρειὸν Πάγον ἤγαγον, λέγοντες». (Διατὶ τὸν ἔσυρον εἰς τὸν Ἀρειὸν

Πάγον; Διὰ νὰ τοῦ πρόξενήσουν φόβον, ἐκεῖ ὅπου ἐδικάζον τὰς δίκας διὰ φόβους). «Δυνάμεθα γινῶναι τίς ἡ καὶνὴ αὐτῇ ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχὴ; ξενίζοντα γάρ τινά εισφέρεις εἰς τὰς ἀκοάς ἡμῶν. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκοῦειν καινότερον». Ἐδῶ ἐκεῖνο φανερόνεται, δτι, ἂν καὶ πάντοτε ἡσυχάζοντο μὲ τοῦτο, μὲ τὸ νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ ἀκούουν, ὅμως ἐθεώρουν δτι εἶναι παράξενα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἤκουσαν.

«Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν». Δὲν εἶπε τοὺς δαίμονας ἄμφανως, ἀλλὰ προετοιμάζει τὸν δρόμον μὲ τὸν λόγον. Δι' αὐτὸ εἶπε· «Δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ», ἔξ αἰτίας τοῦ θωμοῦ. «Ὁ Θεός, λέγει, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ». Ἐξέβαλε μίαν φωνήν, διὰ τῆς ὁποίας κατέστρεψε πάντα τὰ τῶν φιλοσόφων. Διότι οἱ μὲν Ἐπικουρεῖοι λέγουσιν δτι ὅλα γίνονται ἄνευ αἰτίας καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄτομα, οἱ δὲ Στωϊκοὶ δτι εἶναι (τὰ πάντα) ὁῦμα καὶ ἡδονή, αὐτὸς δὲ ὀνομάζει τὸν κόσμον ἔργον Θεοῦ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτόν. Βλέπεις συντομίαν καὶ εἰς τὴν συντομίαν σαφηνεῖαν; Καὶ πρόσεξε ποῖα ἦσαν παράξενα εἰς αὐτούς. Ὅτι ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον. Αὐτὰ τὰ ὅποια γινώρizzουν καὶ τώρα μερικοὶ ἐκ τῶν τυχόντων, αὐτὰ δὲν τὰ ἐγνώριζαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ σοφοί. Διότι ἐάν ἐδημιούργησεν, εἶναι φανερόν δτι εἶναι καὶ Κύριος.

Πρόσεξε τί λέγει δτι εἶναι γνώρισμα τῆς θεότητος, τὸ δημιουργικόν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔχει καὶ ὁ Υἱός. Διότι οἱ προφῆται πανταχοῦ αὐτὸ λέγουσιν, δτι γνώρισμα

2. Πράξ. 15, 39.

3. Α' Κορ. 2, 14.

τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ δημιουργῇ. "Ὅχι ὅπως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑποθέτουν ὅτι ἄλλος μὲν εἶναι ὁ δημιουργός, ὅχι δὲ ἐξουσιαστής, ἢ δὲ ὅλη ἀδημιούργητος. Ἐδῶ, λοιπόν, εἶπε τὸ ἰδικόν του αἰνιγματικῶς καὶ τὸ ἔθεσε καὶ καταρρίπτει τὸ ἰδικόν των.

«Οὐκ ἐν χειροποιήτοις, λέγει, κατοικεῖ. Διότι κατοικεῖ μὲν μέσα εἰς ναοὺς, ἀλλ' ὅχι εἰς τοιούτους, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Πρόσεξε, ἀνῆρσε τὴν λατρείαν τὴν σαματικὴν. Τί λοιπόν; Δὲν κατῴκει εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων; "Ὅχι θεοβαίως, ἀλλ' ἐνήργει ἐκεῖ. Πῶς, λοιπόν, ὑπηρετεῖτο ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; "Ὅχι ἀπὸ χειρὸς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διανοίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐζήτει ἐκεῖνα τόσον, ὥς νὰ εἶχε ἀνάγκην. «Μὴ φάγομαι γάρ, λέγει, κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πόμαι;»⁴. Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε: «Οὐδέ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσθεόμενός τινας», (ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸ ἤρκει, τὸ ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκην οὐδενός, τὸ ὅποιον διεκήρυξε: διότι εἶναι μὲν θεῖκόν καὶ αὐτό, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ πλέον καὶ ἄλλο) προσθέτει τὸ «αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα».

Δύο ἀποδείξεις θεότητος δεικνύει, τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδενός, καὶ ὅτι παρέχει τὰ πάντα εἰς ὅλους. Φέρε ἔδῳ πηλείων ὅσα ὁ Πλάτων ἐφιλοσόφησε περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅσα ὁ Ἐπίκουρος, καὶ ὅλα εἶναι φλυαρίαι ἐναντι αὐτῶν. «Διδούς, λέγει, ζωὴν καὶ πνοὴν». Ἴδου τὸν καθιστᾶ δημιουργόν καὶ τῆς ψυχῆς, ὅχι γεννήτορα. Πρόσεξε πάλιν πῶς καταρρίπτει τὸν λόγον περὶ τῆς ὁλης μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρῶτον τῆς γῆς. Αὐτὰ εἶναι καλότερα ἀπ' ἐκεῖνα καὶ

4. Ψαλμ. 48, 13.

κατηγορία καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῆς ὁλης.

Ἐδῶ δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι κεχωρισμένη οὔτε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγουν ἐκεῖνοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι αὐτὸ δημιουργός. Ὅταν δὲ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ὑπηρετεῖται ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων, ὁπαινίσσεται ὅτι λατρεύεται διὰ τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοός. «Ὁδοτος, λέγει, οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος». Βεβαίως ὅχι οἱ κεχωρισμένοι δαίμονες. «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ». Ἀφοῦ ἔδειξε προηγουμένως πῶς ἔχει γίνεῖ ὁ οὐρανός, τότε διεκήρυξε ὅτι δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποιήτους (ναοὺς) ὥς νὰ ἐλεγεν: «Ἐάν εἶναι Θεός, εἶναι φανερόν ὅτι ἐδημιούργησε τὰ πάντα: ἐάν δὲ δὲν ἐδημιούργησε, δὲν εἶναι Θεός». Θεοί, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, λέγει, οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν». Παρουσιάζει πολὺ μεγαλύτερας διδασκαλίας ἀπὸ ἐκεῖνας (ἐν καὶ δὲν εἶπεν ἀκόμη τὰς μεγάλας. Διότι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρός: ἀλλὰ συνομιλεῖ ὡς πρὸς παῖδας), τὴν δημιουργίαν, τὴν ἐξουσίαν, τὸ ὅτι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀνάγκην.

γ'. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ «πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων ἐξ ἑνὸς αἵματος ἐποίησε», ἐφάνερσε τὸ αἷτιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Ποῖον εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὸ τὸ ὑψηλόν; Διότι εἶναι μὲν ἀξιοθαύμαστον καὶ τὸ νὰ δημιουργῇ τὸν κόσμον ἐξ ἑνός, τὸ δὲ νὰ συγκρατῇ αὐτὸς ὅλους, εἶναι πολὺ θαυμαστότερον: «διδούς γάρ, λέγει, πᾶσι πνοὴν καὶ ζωὴν».

Τι σημαίνει: «Ὅρισας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Θεόν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὐροῖεν;». Ὅτι δὲν ὑπεχρεοῦτο κάποιος, λέγει, νὰ περιφέρεται καὶ νὰ ζητῇ τὸν Θεόν. Ἡ, ἐν ὅχι αὐτό, ὅτι ὥρισε νὰ ζητῇ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ δὲν τὸ ὥρισε αὐτὸ διὰ πάντοτε, ἀλλὰ «προσ τεταγμένους καιροὺς». Αὐτὸ δὲ τὸ λέγει δεικνύ-

ων ὅτι οὐτε τῶρα τὸν εὐρον ἐπειδὴ τὸν ἐζήτησαν, ἀν καὶ ἦτο τόσο φανερώς διὰ τὰ εὐρίσκεται, ὥς νὰ ἦτο εἰς τὸ μέσον κατὰ τὸ ὅποιον ψηλαφᾶται. Διότι οὐτε ἐδῶ μὲν ὑπῆρχε οὐρανός, ἀλλοχοῦ δὲ ὄχι. Ὅποτε κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ὑπῆρχε, κατ' ἄλλον δὲ ὄχι. Ὡστε καὶ εἰς κάθε καιρὸν καὶ εἰς κάθε τόπον εἶναι δυνατόν νὰ τὸν εὕρουν.

Τοιοιουτρόπως ἐτακτοποίησε τὸ νὰ ἀναζητῆται, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζεται κάποιος οὐτε ἀπὸ τὸν τόπον, οὐτε ἀπὸ τὸν χρόνον. Καὶ αὐτὸ, λοιπόν, τὸ ἴδιον περισσότερον τοὺς ὠφέλει, ἐὰν θεθαίως ἤθελον, τὸ ὅτι ὁ οὐρανὸς ὑπάρχει πανταχοῦ, τὸ νὰ παραμένῃ εἰς κάθε χρόνον. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν οὕτως· «καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα», ἀλλ' ὅτι εὕρισκεται πλησίον εἰς ὅλους. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγει εἶναι ταῦτο. «Δὲν ἔδωκε μόνον τὴν ζωὴν καὶ τὴν πνοὴν καὶ τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, ὡδήγησεν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔδωκε αὐτά, διὰ τῶν ὁποίων ἡμποροῦμε νὰ τὸν εὕρωμεν καὶ νὰ τὸν ἀντιληφθῶμεν». Ἀλλὰ δὲν ἠβελήσαμεν νὰ τὸν ζητήσωμεν, ἀν καὶ εὕρισκεται ἐνώπιόν μας. «Οὐ μακρὰν, λέγει, ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα». Πῶ, πῶ! λέγει, ὅτι εἶναι πλησίον ὅλων, οἱ ὅποιοι εὕρισκονται πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Τί εἶναι μεγαλύτερον ἀπ' αὐτό; Πρόσεξε πῶς καὶ καταρρίπτει μερικοὺς. Τί λέγω μακρὰν. Τόσο πλησίον εἶναι, ὥστε χωρὶς αὐτὸν νὰ μὴ ζῆ κανεὶς· «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Ὡς εἰς παράδειγμα σωματικόν λέγει αὐτὸ περίπου. «Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοήσωμεν τὸν ἄερα, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ διεσκορπισμένος, καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸν κάθε ἕνα ἀπὸ ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ εὕρισκεται καὶ ἐντὸς ἡμῶν, τοιοιουτρόπως, λοιπόν, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων».

Παρατήρησε πῶς λέγει ὅτι εἶναι ὅλα ἰδικὰ τοῦ. Ἡ πρόνοια αὐτοῦ, λέγει, καὶ ἡ συγκράτησις, καὶ ἡ ὑπαρξίς ἀπ' αὐτόν, τὸ νὰ ἐνεργοῦμε καὶ τὸ νὰ μὴ ἐξαφανιζώμεθα. Καὶ δὲν εἶπε· «Δι' αὐτοῦ», ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἦτο πλησιέστερον· «Ἐν αὐτῷ». Ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτε ὀρθὸν ὅταν εἶπε· «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν εἶπε περὶ τοῦ Διὸς, αὐτὸς δὲ τὸ λαμβάνει αὐτὸ περὶ τοῦ Δημιουργοῦ, χωρὶς νὰ λέγῃ τὸν ἴδιον μὲ ἐκεῖνον λόγον, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ προσαρμόζων αὐτὰ κυρίως τὰ ὅποια ἐλέχθησαν δι' αὐτόν. Ἐπειδὴ εἶπε καὶ θεωμὸν αὐτοῦ, ὄχι ἐκεῖνου, τὸν ὅποιον ἐλάτρευον. Διότι ἔχουν μὲν λεχθῇ μερικὰ καὶ πράττονται εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, ἀλλὰ εἰς ἄλλον τὰ ἔχουν ἀποδώσει. Διότι εἰπέ μοι, περὶ τίνος θὰ ἐλέγετο κυρίως «ἀγνώστῳ Θεῷ», περὶ τοῦ Δημιουργοῦ ἢ περὶ τοῦ δαίμονος; Εἶναι φανερόν ὅτι περὶ τοῦ Δημιουργοῦ, ἀν καὶ τὸν μὲν ἡγνόνουν, τὸν δὲ τὸν ἐγνώριζον. Ὁμοίως καὶ ὅτι ἐδημιούργησε τὰ πάντα, θὰ ἦτο κατάλληλον νὰ ἔχη λεχθῇ περὶ τοῦ Θεοῦ, παρὰ περὶ τοῦ Διὸς, κάποιου ἀνθρώπου σιχαμεροῦ καὶ θεδυροῦ καὶ ἀγύρτου.

Τοιοιουτρόπως ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον, μὴ γένοιτο! καὶ τὸ «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν», ἀλλὰ μὲ ἄλλην ἔννοιαν. Διότι εἶπεν ὅτι εἰμεθα γένος τοῦ Θεοῦ ἡμεῖς. Δηλαδή «οἰκεῖοι, ἐγγύτατοι» ἢ, ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος· «Πάραιοι καὶ γέγοντες». Καὶ διὰ τὰ νὰ μὴ λέγουν πάλιν· «Ξενίζοντα ἐσφέρεῖς εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν», (διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο ἀντίθετον εἰς τοὺς ἀνθρώπους) φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν ποιητὴν. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν πρέπει νὰ νομίζετε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν χρυσὸν ἢ τὸν ἀργυρον, σιχαμεροὶ καὶ παμμίσοροι!» ἀλλὰ ἡπιώτερον «αὐτὸ οὐκ ὁφειλομένον νομίζειν», λέγει, ἀλλὰ ὑπεράνω ἀπ' αὐτό.

Τί είναι, λοιπόν, τὸ ὑπεράνω αὐτό; Ὁ Θεός. Ἀλλ' οὔτε αὐτό, (διότι τὸ ὄνομα εἶναι ἐνδεικτικὸν ἐνεργείας), ἀλλ' ἕως τώρα αὐτά. Ὅμως δὲν λέγομεν ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὅμοιος πρὸς αὐτό. Διότι ποῖος θὰ τὸ ἐλεγεν;

Πρόσεξε πῶς εἰσηγήθη τὸ ὅτι δὲν ἔχει σῶμα (ὁ Θεός)· διότι ἡ διάνοια ὅταν σκεφθῇ σῶμα, ὑπονοεῖ καὶ ἀπόστασιν. εἰ ἄνους οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, λέγει, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνδυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Ἀλλὰ θὰ ἔλεγε κάποιος· «Δὲν τὸ νομίζομεν αὐτό· διατί, λοιπόν, τὰ λέγει αὐτά»; Ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ ἦτο πρὸς τοὺς πολλούς· καλῶς ὠμίλησε τοιοῦτοτρόπως. Διότι ἐάν ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ὅμοιοι πρὸς ἐκεῖνα ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν, πολὺ περισσότερον ὁ Θεός. Κατὰ πρῶτον ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γνώμην αὐτήν. Ὅχι δὲ μόνον ὁ Θεός δὲν εἶναι ὅμοιος πρὸς χάραγμα (ἀγαλμα) τέχνης, ἀλλ' οὔτε ὑποτάσσεται εἰς κάποιαν ἄλλην ἀνθρωπίνην σκέψιν. Διότι ἡ ἢ τέχνη ἢ ἡ διάνοια τὸν εἶρε. Δι' αὐτὸ ὠμίλησε τοιοῦτοτρόπως· «Ἄν, λοιπόν, αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶρε ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη ἢ σκέψις, αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, καὶ εἰς τὸν λίθον ἢ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς λοιπόν, ἐάν ζῶμεν ἐν αὐτῷ, δὲν τὸν εὐρίσκομεν; Τὸ σφάλμα εἶναι διπλοῦν, καὶ διότι δὲν εἶδον ἐκεῖνον καὶ διότι εἶδον τοιοῦτους Θεούς. Οὐδαμοῦ ἡ διάνοια εἶναι ἀξία ἐμπιστοσύνης μόνῃ της. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ συνετάραξε τὴν ψυχὴν των, ἀφοῦ τοὺς ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ἀναπολόγητοι, πρόσεξε τί προσθέτει· «Τοὺς μὲν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν, τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν».

Τί λοιπόν; Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν τιμωρεῖται; Οὐδεὶς ἐξ ὧν θέλουν νὰ μετανοήσουν. Περὶ αὐτῶν λέγει, ὅχι δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀπέθανον, ἀλλὰ δι' αὐτοὺς εἰς

τοὺς ὁποίους παραγγέλλει. Δὲν ζητεῖ ἀπὸ ὑμᾶς λόγον, λέγει. Δὲν εἶπεν· «Ἐκείνος παρείδε»· δὲν εἶπε· «ἐπέτρεψεν», ἀλλ' «ὑμεῖς ἠγνοήσατε». Δηλαδή δὲν τὸ ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν. «ἐν ζητεῖ τιμωρίαν, ἐπειδὴ ἦσαν ἀξιοί τιμωρίας». Ἦγιστάνα. Καὶ δὲν λέγει· «θεληματικῶς ἐπράξατε τὸ κακόν», ἀλλ' αὐτὸ τὸ εἶδε διὰ τῶν προηγουμένων μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «πανταχοῦ μετανοεῖν». Ἐδῶ ὑπαινίσσεται ἄλλην τὴν οἰκουμένην.

Β'. Πρόσεξε πῶς τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους (τὰ φθαρτά). «Διότι ἔστησεν ἡμέραν, λέγει, ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ». Παρατήρησε, εἶπε πάλιν τὴν οἰκουμένην, ὀνομάζων οὕτω τοὺς ἀνθρώπους. «Ἐν ἀνδρὶ ὃ ὤρισεν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Πρόσεξε πῶς πάλιν ἐφάνερωσε τὸ πάθος (τοῦ Χριστοῦ) μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀνάστασιν. Ὅτι δὲ εἶναι ἀληθὴς ἡ μέλλουσα κρίσις, εἶναι φανερόν ἐκ τῆς ἀναστάσεως. Διότι ἀπὸ κοινοῦ ἐτοιμάζονται. Καὶ ὅτι ὅλα τὰ εἶπεν ἀληθῶς εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἀνέστη. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς ὅλους προσέφερον αὐτὴν τὴν πίστιν, τὸ ὅτι ἀνέστη ὁ αὐτός ἐκ νεκρῶν, καὶ αὐτὸ λοιπὸν εἶναι φανερόν.

Αὐτὰ μὲν ἐλέχθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εἰς κατάλληλον δὲ περιστάσιν θὰ ἠδύνατο νὰ λέγεται καὶ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ὅλα πρέπει πανταχοῦ νὰ μετανοῶμεν, ὅτι καθώρισεν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὅποιαν πρόκειται νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην.

Πρόσεξε πῶς τὸν παρουσιάζει καὶ δικαστὴν, καὶ ὅτι προνοεῖ διὰ τὸν κόσμον, καὶ φιλόανθρωπον, καὶ συγχωρητικόν, καὶ δυνατόν καὶ σοφόν καὶ ὅτι ἔχει ὅλα γενικῶς τὰ ἰδιώματα τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐδῶσεν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀνέστη ὁ αὐτός ἐκ νεκρῶν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν. Ἄς μετανοήσωμεν λοιπόν. Διότι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ κριθῶμεν. Ἐάν δὲν ἀνέστη ὁ Χριστός,

δὲν κρινόμεθα, ἐὰν ὅμως ἀνεστήθῃ, ὁπωσδήποτε κρινόμεθα. «Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἀπέθανεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ»⁵ λέγει, καὶ πάλιν «Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ θήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἕκαστος κομίσῃται πρὸς ἃ ἐπραξε»⁶.

Μὴ νομίζετε θεθαίως ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγοι μόνον Ἰδοῦ παρουσίασε καὶ τὸν λόγον περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν πάντων. Διότι δὲ νκρίνεται κατ' ἄλλον τρόπον ἢ οἰκουμένη. Καὶ τὸ «ἀναστήσας δὲ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» εἰχει λεχθῆ περὶ τοῦ σώματος. Διότι αὐτὸ ἦτο καὶ νεκρόν, αὐτὸ καὶ ἔχει πέσει. Ἀπὸ τούτῃς Ἑλλήνας, ὅπως ἀκριδῶς τὰ περὶ τῆς δημιουργίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ περὶ κρίσεως ἀπορρίπτονται. Αὐτὰ δὲ εἶναι ἐφευρέσεις παιδῶν καὶ ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι μεθοῦν. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ὅποιοι γνωρίζομεν περὶ αὐτῶν μὲ ἀκριβείαν, ὡς πράττωμεν κάτι χρήσιμον καὶ ὡς φροντίζομεν νὰ γίνωμεν φίλοι τοῦ Χριστοῦ. Μέχρι πότε θὰ εἴμεθα ἐχθροὶ πρὸς αὐτόν; Μέχρι πότε θὰ τὸν ἀποστρεφόμεθα; Μὴ γένοιτο! λέγει διὰ τὰ λέγεις αὐτά; Δὲν ἤθελα νὰ τὰ λέγω αὐτά, ἐὰν δὲν τὰ ἐπράττετε αὐτὰ σεις. Τώρα δὲ ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς σιγῆς τῶν λόγων, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα κραυγάζουν τοιοῦτοτρόπως τὸσον ἐμφανῶς;

Πῶς, λοιπόν, θὰ τὸν ἀγαπήσωμεν; Εἶπα μὲν ἀπειρα μυρίας φορές, θὰ εἴπωμεν δὲ καὶ τώρα. Νομίζω ὅτι ἔχω εὑρεῖ ἕνα τρόπον πολὺ μέγαν καὶ ἀξιοθαύμαστον. Μαζί μὲ τὸ νὰ σκεπτόμεθα αὐτὰ τὰ ὅποια γίνονται δημοσίᾳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια εἶναι τόσα πολλά, ὅσα δὲν ἡμπορεῖ κάποιος οὔτε νὰ ἀριθμῇ, καὶ δι' ὅλα αὐτὰ νὰ ἀναγνωρίζωμεν εἰς αὐτόν εὐγνωμοσύνην, ὡς ἐνθυμούμεθα ὅλοι αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν γίνε διὰ τὸν κα-

5. Ρωμ. 14, 9.

6. Ρωμ. 14, 10 καὶ Β' Κορ. 5, 10.

θένα ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὡς τὰ σκεπτόμεθα καθημερινῶς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν μεγάλην δύναμιν, ὁ καθεὶς ἐξ ἡμῶν ὡς ἀναλογίζεται μόνος του καὶ ὡς ἐρευνᾷ μὲ λεπτομέρειαν, ἐὰν κάποτε ἐνῶ εἶχε περιπέσει εἰς κινδύνους, διέφυγε τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ ἔχη τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ ἀναγεγραμμένας ὡς εἰς τιθλίον· ὅπως, ἐὰν κάποτε διέφυγε κίνδυνον, ἐνῶ εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν δρόμον ἀργά. Ἐὰν κάποτε ἐνῶ συνεζήτησε μετὰ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἐγένεν ἀνώτερος ἀπ' αὐτούς· ἐὰν κάποτε ἐνῶ εἶχε περιπέσει εἰς ἀσθένειαν καὶ ὅλοι εἶχον ἀπελπισθῇ, ἀνέλαθε δυνάμεις. Διότι αὐτὸ ἔχει μεγάλην δύναμιν εἰς τὸ νὰ μᾶς συμφιλώσῃ μὲ τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν θεθαίως ὁ Μαρδοχαῖος⁸ ἐκεῖνος, τὰ ἀγαθὰ ἔργα τὰ ὅποια εἶχον γίνε ἀπ' αὐτόν, ἀφοῦ τὰ ἐνεθυμήθῃ ὁ βασιλεὺς, τὰ εἶχε πρὸς ὑπεράσπισίν του οὕτως, ὥστε νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν λαμπρότητα ἐκεῖνην, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς, ἀν ἐνθυμηθῶμεν καὶ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς δύο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τί μὲν ἐσφάλαμεν ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν, τί δὲ ἀγαθὸν ἔχει αὐτὸς προσφέρει εἰς ἡμᾶς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ εὐγνώμονες θὰ εἴμεθα καὶ ὅλα (τὰ σφάλματα) θὰ τὰ ἀποβάλωμεν. Ἀλλὰ οὐδεὶς ἐνθυμεῖται οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ὅπως λέγομεν διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὅτι εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ, χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτά, τοιοῦτοτρόπως καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ λέγομεν ὅτι μᾶς εὐηργέτησεν ὁ Θεός, δὲν ἐξετάζομεν κεχωρισμένως αὐτὰς (τὰς εὐεργεσίας), δὲν λέγομεν ποῦ καὶ πῶς καὶ εἰς ποῖον καιρὸν. Ἀλλ' ἀπὸ τώρα θὰ ἐξετάζωμεν μὲ πολλὴν ἀκριβείαν. Διότι ἂν κάποιος ἡμπορῇ καὶ τὰ παλαιὰ νὰ ἐπαναφέρῃ, ὅλα νὰ τὰ σκέπτεται μὲ ἀκριβείαν, διὰ νὰ εἶρῃ μέγαν θησαυρόν.

8ο. Περὶ τῆς διασώσεως τοῦ Μαρδοχαίου καὶ τῆς εὐψυχίας αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἰδὲ Ἑσθῆρ 8, 1 καὶ ἔξ.

Αὐτὸ εἶναι χρήσιμον εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ τὸ μὴ ἀπελπίζωμεθα. Διότι ὅταν ἰδῶμεν ὅτι πολλάκις μᾶς ἐπρωστάταυσε, δὲν θὰ ἀπελπισθῶμεν, οὔτε θὰ νομίσωμεν ὅτι ἔχομεν ἀπορριβθῆ, ἀλλὰ θὰ λάβωμεν μέγα ἐνέχυρον αὐτοῦ διὰ τὴν φροντίδα δι' ἡμᾶς, ὅταν κατανοήσωμεν ὅτι ἐνῷ ἡμαρτήσαμεν δὲν τιμωρούμεθα, ἀλλὰ καὶ προστασίας ἀπολαύομεν.

ε'. Νὰ εἶπω λοιπὸν καὶ ἐγὼ κάτι, τὸ ὁποῖον ἔχω ἀκούσει ἀπὸ κάποιου. Ὑπῆρχε κάποιος καίσις, καὶ συνέθε κάποτε νὰ εὐρίσκειται αὐτὸς μετὰ τὴν μητέρα του εἰς ἀγρόν, χωρὶς νὰ ἔχουν περάσει ἀκόμη δεκαπέντε ἔτη. Τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ συνέθε νὰ πνεύσῃ κάποιος φοβερός ἀνεμος, κατέλασε πυρετὸς καὶ τοὺς δύο. Διότι ἦτο φθινόπωρον. Τότε λοιπὸν ἡ μὲν μήτηρ ἐπρόφθασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ὁ δὲ παῖς ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ διάταξαν νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ ὁ πυρετὸς ἔκαιγε, ἤρχισε νὰ πλύνῃ τὸ στόμα, θῆθεν ἐγκαρτερῶν, μᾶλλον ἐπειδὴ ἐνόμιζε ὅτι θὰ σθῇ τὸ πῦρ, μήπως ἐπιτύχῃ σιτισθῆναι. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἦτο παῖς, ἀπὸ ἐριστικότητος παρὰ καιρὸν δὲν τὸ παρεδέχθη. Ὅταν δὲ ἐφθασε εἰς τὴν πόλιν, παρέλυσεν ἡ γλῶσσα καὶ ἦτο ἀλαλὸς διὰ πολὺν καιρὸν, χωρὶς νὰ λέγῃ οὐδὲν ἑναρθρον, ἀλλ' ἐδιόθαζε μὲν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμαθήτευεν εἰς διδασκάλους, ἀπλῶς δὲ καὶ ἀφανῶς.

Ὅλοι λοιπὸν αἱ ἐλπίδες εἶχον κοπῇ ἀπ' αὐτὸν καὶ ἡ μήτηρ του ἦτο κυριευμένη ἀπὸ πόνου. Καὶ πολλὰ ἐπενόησαν οἱ ἱατροὶ καὶ πολλοὶ πολλὰ ἄλλα, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο, ἕως ὅτου ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐθεράπευσεν τὸν γλωσσοδέτην καὶ τότε τὸν ἀποκατέστησε καὶ τὸν ἐπανάφερε εἰς τὴν προηγούμενην εὐγλωττίαν καὶ λαμπρότητα.

Διηγῆθη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ὅτι ὅταν ἦτο παιδίον πολὺ μικρόν, εἶχε εἰς τὴν μήτην ἀσθένειαν, τὴν ὁ-

ποῖαν ὀνομάζουσι πολὺποδα. Καὶ πάλιν οἱ ἱατροὶ εἶχον ἀπελπισθῆ καὶ ἡ μήτηρ ἤρχετο νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ὁ πατήρ τὸν κατηρώτο (διότι ἀκόμη ἔτυχε νὰ ζῇ) καὶ πάλιν ὅλα ἦσαν εἰς δύσκολον θέαν. Αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐθεξέ ἀμέσως ἀπὸ τὸ θογγητὸν ἐξώθησε ἀπὸ τὴν μήτην μετὰ τὴν ὀρμὴν τοῦ ἀέρος τὸ θηρίον ἐκείνο καὶ ὅλοι αἱ δυσκολίαι ἐλύθησαν.

Αὐτὸ ἀφοῦ ἐσθῆσθη, μία ροὴ ἡ ὁποία ἔχυνετο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐρεθιστικὴ καὶ κολλώδης, ἐδημιούργει τόσας λήμους καὶ τόσον μεγάλας ὥστε νὰ γίνουσι εἰς τὴν κόρην ὡς διάσφραγμα, καὶ τὸ φοβερόν (ἦτο αὐτό), ἐσχεδίαζεν (ἡ ἀσθένεια) ἀναπηρίαν καὶ ὅλοι εἶπεν ὅτι θὰ συμβῇ αὐτό. Ἀλλὰ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπηλλάγη καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν.

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὁποῖα ἐπληροφορήθη, αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα γνωρίζω καλῶς ὁ ἴδιος, θὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς. Προεκληθῇ κάποτε ὑποψία τυράννων εἰς τὴν ἰδικὴν μας πόλιν (τότε δὲ ἦμουν ἀκόμη ἐφηβος) καὶ ἐνῷ εἶχον στρατοπεδεύσει ἐξω ἀπὸ τὴν πόλιν ὅλοι οἱ στρατιῶται, ἰσως εὐλικρινῶς ἐζήτουν θιβλία γοητικὰ καὶ μαγικά. Καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ θιβλίον, ἀφοῦ τὸ ἔρριπεν ἀκατασκεύαστον εἰς κάποιον ποταμὸν, συνελήθη καὶ ἐνῷ τοῦ ἐζήτουν δὲν εἶχε νὰ τὸ δῶσῃ, ἀλλὰ ὠδηγεῖτο εἰς ἄλλην τὴν πόλιν δέσμιος.

Ὅταν δὲ ἐτιμωρήθη, ἐνῷ ἡ ἐξέτασις παρετείνετο, τότε ἐγὼ ἐπειδὴ ἠθέλον νὰ πορευθῶ εἰς τὸ μαρτύριον, ἐπανερχόμενον διὰ μέσου τῶν κήπων πλησίον κάποιου ποταμοῦ μαζί με κάποιον ἄλλον. Ὅταν δὲ ἐκείνος εἶδε τὸ θιβλίον νὰ ἐπιπλέῃ ἐπάνω, εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ἐνόμι-

7. Λήμη = ἡ ὕλη ἡ ὁποία πηγνύται εἰς τὴν ἀκρὴν τῶν ὀφθαλμῶν, κοινῶς τσίμπλα.

8. Γοητικὰ = μαγικά, τῶν γοήτων.

ζε ὅτι εἶναι λευκὸν ὕψασμα, ὅταν δὲ ἐπλησίασεν ἀντελήφθη ὅτι ἦτο θιβάδιον καὶ ἀφοῦ κατέβη τὸ ἐλασεν. Ἐγὼ δὲ ἐφιλονεῖκου, διὰ τὸ εἶναι κοινὸν τὸ εὖρημα καὶ ἐχαιρόμενον. Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν, λέγει, διτιδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἀνασύρει ἐν μέρος τῆς σελίδος καὶ εὕρισκε διτι εἶχον γραφὴ ἐντὸς μαγικά.

Συνέβη δὲ κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν νὰ διέρχεται κάποιος στρατιώτης. Ἐπειτα ἀφοῦ τὸ ἔβασε ἐντὸς τῶν ἱματίων του ἀπήργετο καὶ εἶχεν ἀπολιθωθῇ ἐκ τοῦ φόβου. Διότι ποῖος θὰ ἐπίστευεν ὅτι τὸ ἐσηκώσαμεν ἀφοῦ τὸ ἐπιάσαμεν ἀπὸ τὸν ποταμόν, ἐνῶ τότε ἐκρατοῦντο ὅλοι καὶ οἱ μὴ δημιουργοῦντες ὑποψίαν; Καὶ νὰ τὸ ρίψωμεν δὲν εἶχομεν τὸ θάρρος, μήπως μᾶς ἴδουν, καὶ νὰ τὸ κατατεμαχίσωμεν πάλιν ὅπῃ ἔρχε παρόμοιος φόβος. Ἐπέτρεψε, λοιπόν, ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἐρρίψαμεν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπηλλάγημεν τότε ἀπὸ τούτων κινδύνων.

Καὶ ἀπειρα θὰ ἡμποροῦσα νὰ λέγω, ἂν ἤθελα νὰ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπα ἐξ αἰτίας ὁμῶν, ὥστε ἂν κάποιος καὶ ἂν ὅχι τοιαῦτα, ἀλλὰ μερικά ἄλλα ἔχη, αὐτὰ νὰ ἐνθυμῇται συνεχῶς. Ὅπως, ἔαν κάποτε κάποιος λίθος ὁ ὁποῖος ἐρρίφθῃ, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ ἐλθῇ ἐπάνω σου, δὲν ἦλθε ἐπάνω σου, αὐτὸ νὰ τὸ ἐνθυμῇσαι πάντοτε. Αὐτὰ δημιουργοῦν εἰς ἡμᾶς μεγάλην φιλίαν πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἔαν ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μᾶς διέσωσαν, πολὺ στενοχωροῦμεθα, ὅταν δὲν ἡμπορέσωμεν νὰ τοὺς τὸ ἀνταποδώσωμεν, πολὺ περισσότερο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις χρήσιμον.

Ὅταν λοιπόν θέλωμεν νὰ μὴ στενοχωρούμεθα, ὡς λέγομεν λοιπόν, «Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσαμεν»⁹. Καὶ ὁ Παῦλος δι' αὐτὸ

9. Ἰωβ. 2, 10.

ἔλεγεν ἀπὸ τοῦ διεσώθη, διὰ τὸ ὑπενθυμίση (αὐτὸ) καὶ εἰς ἐκείνους.

Πρόσεξε καὶ ὁ Ἰακώβ πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχε εἰς τὸν νοῦν του, δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν «Ὁ ἄγγελός σου ῥυμένός με ἐκ νεότητός μου»¹⁰. Καὶ ὅχι μόνον ὅτι μᾶς ἐγλύτωσεν, ἀλλὰ νὰ σκεπτόμεθα πῶς καὶ διὰ τί. Παρατήρησε, λοιπόν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνθυμεῖται διὰ τὸν αὐτὸν του τὰς εὐεργεσίας. «Ἐν τῇ ῥάβδῳ μου, λέγει, διήλθον τὸν Ἰορδάνην»¹¹. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐνθυμοῦνται πάντοτε καὶ ὅσα συνέβησαν εἰς τοὺς προγόνους τῶν, ἐνθυμούμενοι ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Λοιπόν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς τὰ ἰδικὰ μᾶς καὶ ὅσα συνέβησαν εἰς ἡμᾶς, πόσας φορές εἰς θαλασσὴς ἐνεργείας καὶ συμφορὰς ἔχομεν πέσει. Καὶ ἂν δὲν ἐβίβην ἀνωθεν ὁ Θεὸς βοήθειαν, θὰ εἶχομεν καταστραφῇ πρὸ πολλοῦ. Αὐτὰ σκεπτόμενοι ὅλοι καὶ ἀναλογιζόμενοι καθημερινῶς, ὡς ἀναγνωρίζωμεν συνεχῶς τὴν ἐνεργεσίαν εἰς τὸν Θεόν καὶ ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ὡς ἀναπέμψωμεν εἰς αὐτὸν δόξαν, καὶ ὡς μὴ παραλείψωμεν νὰ τὸν δοξάζωμεν, διὰ τὸ ἀποκομίσωμεν πολλὴν πληρῶμην διὰ τὴν ἐδγνωμοσύνην, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐσπλαγγχνίαν τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόξαμις, τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10. Γέν. 48, 18.

11. Αὐτ. 32, 10.

ΟΜΙΛΙΑ ΑΘ' (39)

(Πρόλ. ιζ', 32, — ιη', 17)

«Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. Καὶ οὗτος ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν»¹.

α'. Διατί λοιπόν, ἀφ' οὗ τοιοῦτοτρόπως ἐπείσεν αὐτὸς, ὥστε καὶ νὰ εἶπουν οἱ Ἀθηναῖοι· «Ἀκουσόμεθά πάλιν περὶ τούτου» καὶ ἀφοῦ δὲν ὤπηρχον κίνδυνοι, θιάζεται ὁ Παῦλος νὰ ἀφήσῃ τὰς Ἀθήνας; Ἰσως ἐ- γνώριζεν ὅτι δὲν εἶχε ἀφελήσῃ πολὺ. Ἄλλως τε ὠδη- γεῖτο καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Κόρινθον. «Τινὲς δὲ ἄνδρες, κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἑτεροὶ σὺν αὐτοῖς».

«Μετά δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀ- θηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Καὶ ἐδρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐλη- λυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, (διὰ τὸ διατεταγμένοι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάν- τας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ρώμης), προσῆλθεν αὐτοῖς· καὶ διὰ τὸ ἐρέτεγον εἶναι ἔμεινε παρ' αὐτοῖς, καὶ ἐρ- γάζετο· ἦσαν γάρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ»². Εὐλόγως εἰς τὴν Κόρινθον ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ὅπως εἶπα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ μένῃ. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι καί- τοι ἤρεσαντο εἰς τὴν παράδοξον ἀκρόασιν, ὅμως δὲν ἐδίδον προσοχήν. Διότι δὲν ἐφρόντιζον δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχουν πάντοτε κάτι νὰ εἶπουν, τὸ ὁποῖον ἀκρι-

ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΟΜΙΛΙΑ ΑΘ' (ΚΕΘ. 17-18) 169

βῶς τοὺς ἔκαμε νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Ἄν δὲ αὐτὸ τὸ εἶ- χον συνήθειαν, πῶς κατηγοροῦν· ὅτι «ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι»³. Ἀλλ' αὐτὰ ἦσαν πολὺ δυ- σκολοκατανόητα. Ἀλλ' ὅμως ἐπείσεν τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην καὶ μερικοὺς ἄλλους. Διότι αὐτοὶ μὲν οἱ ὅποιοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν ζωὴν των, ταχέως ἐδέχθη- σαν τὸ κήρυγμα, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ὅχι ἀκόμη.

Ἐθεώρησε λοιπόν ὁ Παῦλος ὅτι ἦτο ἀρκετὸν τὸ νὰ σπείρῃ ἐπὶ τινα χρόνον τὰ σπέρματα. Διότι τὸ περισ- σότερον μέρος τῆς ζωῆς του ἐδῶ εἶχε προῆλθῃ. Διότι ἀ- πέθανε μὲν ἐπὶ Νέρωνος, ἀπὸ δὲ τοῦ Κλαυδίου προητοι- μάζετο ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ μακρὰν μὲν, ὅχι ἀκατάλληλος δέ, ὥστε τοῦλάχιστον τοιοῦτο- τρόπως νὰ συνετισθοῦν, καὶ καταδιώκοντο ἀπὸ τὴν Ρώ- μην ὡς διασφορεῖς. Δι' αὐτὸ προνοεῖται αὐτὸς νὰ ὠδη- γηθῇ ἐκεῖ ὡς θέσμιος, διὰ νὰ μὴ ἐκδιώκεται ὡς Ἰου- δαῖος, ἀλλ' ὡς ἐνεργῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτεί- ας καὶ νὰ φυλάττεται ἐκεῖ.

«Καὶ ἔμεινε, λέγει, παρ' αὐτοῖς». Πῶ, πῶ! Ποῖον δικαίωμα εἶπεν, διὰ νὰ συγκρατοῖκῃ! Διότι ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἐδῶ περισσότερον νὰ μὴ λάθῃ (διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν), καθὼς λέγει· «Ἵνα, ἐν ᾧ καυχῶνται, εὐρεθῶ- σι καθὼς καὶ ἡμεῖς»⁴, τακτοποιεῖται ὑπὸ τῆς Προνοίας νὰ μένῃ αὐτὸς ἐκεῖ.

«Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν Σάββα- τον, ἐπειθὲ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλ- θον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνέλχετο τῷ Πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρούμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν». Δηλαδή «τὸν πα- ρηνώχλουν, τὸν ἠμποδίζον». Ἀλλ' αὐτοὶ μὲν τοιοῦτο-

1. Πρόλ. 17, 32.

2. Πρόλ. 18, 1 - 3.

3. Πρόλ. 17, 18.

4. Β' Κορ. 11, 12.

τρόπως (εφέροντο), ὁ Παῦλος ὅμως τί (ἐπραξε); Ἀπομακρύνεται ἐξ αὐτῶν καὶ μὲ πολὺν φόβον. Δὲν ἦτο ἀκόμη ἀναγκαῖον εἰς ὑμᾶς, λέγει, νὰ κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον. Ἀλλὰ καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς αἰνιγματωδῶς.

Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ θλασφημούντων, ἐκτιναζόμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς: Τὸ αἷμα ὁμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὁμῶν. Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τινός, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Χρίστος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευσαν καὶ ἑβαπτίζοντο». Πρόσεξε πῶς πάλιν μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἀπὸ τοῦ νῦν» οὕτε τοιοῦτοτρόπως τοὺς παραμελεῖ. Ὡστε τὸ εἶπεν αὐτὸ ἐπειδὴ τὸν ἠρέθισαν. Καὶ λοιπὸν ἦλθεν εἰς τὸν Ἰουδαϊστικόν, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία ἦτο γειτονική πρὸς τὴν συναγωγὴν. Ἦτο γειτονική ὥστε νὰ ἔχουν καὶ ζῆλον ἐξ αἰτίας τῆς γειννιάσεως, ἀνθεοβίως ἤθελον.

«Χρίστος δὲ, λέγει, ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ». Καὶ αὐτὸ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀρκετὸν διὰ νὰ προστεθῇ· «Εἶπε δὲ ὁ Κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ· Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Παρατήρησε, μὲ πόσα τὸν πείθει, καὶ πῶς, αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν τὸν κατέβαλε, αὐτὸ ὕστερον τοῦ λέγει· «Ὅτι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Πῶς λοιπὸν ἐπετέθησαν ἀπὸ κοινοῦ εἰς αὐτόν, θὰ ἔλεγε κάποιος; Καὶ ὅμως δὲν κατώρθωσαν οὐδέν, ἀλλὰ μόνον τὸν ὠδήγησαν πρὸς τὸν Ἀνθύπατον.

Ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν

αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Γαλλῖωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ θῆμα, λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον ὁστος ἀναπέθει τοὺς ἀνθρώπους σέβασθαι τὸν Θεόν». Παρατηρεῖς διατὶ ἐκεῖνοι πάντοτε δημοσίως ἐπλεκον τὰς κατηγορίας; Παρατήρησε λοιπὸν ἐδῶ, ἐνῷ εἶπον αὐτοὶ ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον παρασύρει τοὺς ἀνθρώπους νὰ λατρεύουν τὸν Θεόν, δι' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐνδιεφέρθη ὁ ἀνθύπατος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Καὶ ἀκουε πῶς ἀπαντᾷ· «Εἰ μὲν ἦν τῶν τῆς πόλεως ἀπτόμενον ἀδίκημά τι ἢ ραδιούργημα πονηρὸν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἀν' ἡμεσχόμην ὁμῶν».

Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐπεικὴς ἄνθρωπος αὐτός, καὶ εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἀπαντᾷ συνετῶς. Μέλλονται δὲ τοῦ Παύλου, λέγει, ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλῖων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ μὲν ἦν ἀδίκημα τι ἢ ραδιούργημα πονηρὸν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἀν' ἡμεσχόμην ὁμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὁρεσθε αὐτοί· κριτὴς γάρ ἐγὼ τούτων οὐ θεόλομαι εἶναι. Καὶ ἀπῆλθεν αὐτὸς ἀπὸ τοῦ θήματος. Ἐπιλαθόμενοι δὲ πάντες Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἐμπροσθεν τοῦ θήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελεε. Καὶ ἀπ' ἐδῶ πάλιν φαίνεται ἡ ἐπεικεία τοῦ ἀνδρός. Διότι ἐνῷ αὐτὸς ἐκτυπᾶτο, δὲν ἐθεώρησεν ὅτι εἶναι ἱδική του προσβολή. Τόσον περιφρονημένοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι.

θ'. Ὡς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν. Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθα σου πάλιν. Πόσα μεγάλα καὶ ὑψηλά ἀν καὶ ἤκουσαν, δὲν ἐβίδον προσοχὴν, ἀλλ' ἐχλεύαζον. Ἐχλεύαζον δὲ τὴν ἀνάστασιν· «ψυ-

χικός γάρ άνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος»⁵. «Καὶ οὕτω, λέγει, ἐξηλθεν ὁ Παῦλος ἐκ μέσου αὐτῶν. «Οὕτω» πῶς; Ἀφοῦ ἔπεισε τοὺς μὲν, καὶ χλευαζόμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων.

«Χωρισθεὶς δὲ ἀπὸ Ἀθηνῶν, λέγει, ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Καὶ εὗρων τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἔμεινε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο». Παρατήρησε πῶς ὁ νόμος ἀρχίζει νὰ καταργηται, λοιπὸν. Διότι ἀφοῦ ἔκοψε τὰ μαλλιά του, καίτοι ἦτο Ἰουδαῖος αὐτός, εἰς τὰς Κεγχρεάς, μετὰ ἀπ' αὐτὰ ἀναχωρεῖ μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον διὰ τὴν Συρίαν. Ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τὸν Πόντον, δὲν ἐθιάζετο νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, οὔτε πλησίον, ἀλλὰ μακρότερον.

Πλησίον αὐτοῦ μένει, λοιπὸν, καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ μένῃ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μόνον μένει, ἐπειδὴ εὔρε κατάλληλον κατάλυμα. Διότι δι' αὐτὸν ἦτο πολὺ καταληλότερον ἀπὸ τὰ θασιλικὰ ἀνάκτορα. Καὶ μὴ γελάσῃς καθὼς ἀκούεις, ἀγαπητέ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀθλητὴν ἡ παλαίστρα εἶναι περισσότερον χρήσιμος ἀπὸ τὰ ἀπαλὰ στρώματα, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸν πολεμιστὴν τὸ σιδηροῦν ξίφος, ἀλλ' ὅχι τὸ χρυσοῦν. Καὶ εἰργάζετο ἐνῶ ἐκήρυσσε. Ὡς ἐντραπόμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ζῶμεν νωθρῶς καὶ χωρὶς νὰ κηρύσσωμεν.

«Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ, λέγει, κατὰ πᾶν Σάββατον, ἐπειδὴ τε Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας. Ἀντιτασσόμενων δὲ αὐτῶν καὶ θλασφημούντων» ἀπεμακρόνθη. Ἐνῶ ἐπερίμενε τοιοῦτοτρόπως νὰ τοὺς ἐλκύσῃ μᾶλλον, ἀπομακρύνεται. Διότι διατὶ ἀφοῦ ἄφησε ἐκείνην τὴν οἰκίαν, ἦλθε πλησίον τῆς συναγωγῆς; Ἄρα γε ὅχι δι' αὐτό; Διότι δὲν ἔθελεν ἐδῶ κίνδυνον. «Δια-

⁵ Α' Κορ. 2, 14.

μαρτυρόμενος αὐτοῖς», λέγει. Δὲν διδάσκει πλέον, ἀλλὰ διαμαρτύρεται.

Ἐντιτασσόμενων δὲ αὐτῶν, λέγει, καὶ θλασφημούντων, ἐκτιναζόμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε· Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν. Αὐτὸ τὸ πράττει, ὥστε ὅχι μόνον μὲ λόγον, ἀλλὰ καὶ μὲ πράξεις νὰ φοβήσῃ. Καὶ συνομιλεῖ ἐντονώτερον, καθ' ὅσον καὶ πολλοὺς εἶχε πείσει. «Καβαρὸς εἰμι, λέγει, ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι».

Ἐπομένως καὶ ἡμεῖς εἰμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὸν (πνευματικόν) θάνατον αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἔχουν παραδοθῇ εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ τοὺς παραμελοῦμεν. Ὡστε καὶ ὅταν λέγῃ· «Τὸ λοιπὸν κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω»⁶ τὸ λέγει διὰ νὰ φοβήσῃ. Διότι δὲν τοὺς ἐφόβιζε τὸς ἡ τιμωρία, ὅσον τοὺς ἐθλίβεν αὐτό. «Καὶ μεταθὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν Ἰούστου. Πηγαίνει, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἐθιάζετο νὰ πορευθῇ πρὸς τὰ ἔθνη.

«Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, λέγει, ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Παρατήρησε ὅτι οἱ πιστοὶ τότε τὸ ἔπραττον αὐτὸ μὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκίαν. Ἀφοῦ δὲ ἔγινε αὐτό, ἀμέσως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀφοῦ ἐπίστευσαν ἐβαπτίσθησαν. Αὐτὸν τὸν Κρίσπον λέγει τὸν ἀρχισυνάγωγον, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὅταν γράφῃ· «οὐδένα ἄλλον ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάιον»⁷. Νομίζω δὲ ὅτι αὐτὸς ἐλέγετο καὶ Σωσθένης, ὁ ὁποῖος ἦτο τὸς ὅσον πιστὸς ἀνὴρ, ὥστε καὶ νὰ κτυπᾶται καὶ νὰ εὐρίσκεται πάντοτε πλησίον τοῦ Παύλου.

«Εἶπε δὲ, λέγει, ὁ Κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ· Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λόλει. Δι' αὐτὸ μένει πολὺν και-

⁶ Γαλάτ. 3, 17.

⁷ Α' Κορ. 1, 14.

ρόν εκεί. Διότι τὸν ἐπιθε μὲν καὶ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἡ φιλία τοῦ Χριστοῦ περισσότερον. Διότι ἐγίνετο ὁ κίνδυνος μεγαλύτερος εἰς τὸ ἐξῆς, ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἐπίστευσαν καὶ ὁ ἀρχισυνάγωγος.

«Μὴ φοβοῦ», λέγει. Αὐτὸ ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸν ἀνορθώσῃ, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἐφοβείτο, ἡ δὲν ἀπεδείχθη μὲν, ἀλλὰ τοῦ ἐμπνέεται θάρρος, ὥστε νὰ μὴ πάθῃ αὐτό. Διότι δὲν τοὺς ἄφηνε πάντοτε νὰ δυστυχοῦν, ὥστε νὰ μὴ γίνουιν ἀσθενέστεροι. Διότι οὐδὲν ἐλύπει τόσον τὸν Παῦλον, ὅσον αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἐπείθοντο, ὅσον αὐτοὶ οἱ ὅποιοι παρετάσσοντο ἐναντίον του. Αὐτὸ ἦτο δι' αὐτὸν χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. «Καὶ μὴ σιωπήσῃς, λέγει, διότι λαὸς πολὺς ἔστι μοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Ὡς δι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός.

«Γαλλίανος δέ, λέγει, ἀνθυκατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ». Πρόσεξε, ἐπειτα ἀπὸ τὸ ἐν ἔτος καὶ τοὺς ἐξ μηνῶν ἐπιτίθενται, ὅταν δὲν ἤδύναντο πλέον νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς ἰδικούς των νόμους. Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἐξεσήκωσε τοὺς Κορινθίους, τὸ ὅτι ἐπαίσθησαν κυρίως ὅτι ὁ ἀρχὼν δὲν ρίπτει κάτω τὸν ἑαυτὸν του. Διότι δὲν ἤρμωζεν εἰς αὐτὸν τὸ νὰ νικήσῃ ἀπὸ λογομαχίας, καὶ νὰ μάθουν ἐκείνοι ὅτι οὐδόλως τὸν ἐνδιαφέρουν τὰ τῆς ὁποθέσεως. Καὶ παρατήρησε πῶς ἦτο συνετὸς ἐκεῖνος. Διότι δὲν εἶπε ὅταν ἀπεκρίθῃ ἀμέσως· «Δὲν με ἐνδιαφέρει», ἀλλὰ τί; «Εἰ μὲν ἦν τὸ ἀδίκημα ἢ ραδιούργημα πονηρόν, ὡς Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζητημὰ ἔστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὤψεσθε οὗτοί· κριτὴς γάρ ἐγώ τούτων οὐ θούλωμαι εἶναι. Ἀπετείχιεν (ἀπέφραξεν) αὐτοῖς τὸ δικαστήριον». Ἡ νίκη ἔχει γίνεαι λαμπρά.

Ἐπιλαθόμενοι δὲ Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον,

ἔτυπον ἐμπροσθεν τοῦ θήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμέλεν». Ὡς τῆς ἐντροπῆς, τὴν ὅποιαν ὀπέστησαν ἱ «Καὶ οὐδὲν τούτων, λέγει, τῷ Γαλλίῳ ἐμέλε» ἂν καὶ τὸ πᾶν ἦτο πρὸς ἰδικὴν του προσβολήν. Ἀλλ' αὐτοὶ κτυποῦν ὥς νὰ ἔλαβον δῆθεν ἐξουσίαν, πράττοντες ἔργον ἀπερισκέπτου θυμοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἀτιμίας.

Καὶ διατὶ ἐκεῖνος δὲν ἐκτύπησε τοὺς κτυπῶντας ἂν καὶ εἶχε καὶ αὐτὸς ἐξουσίαν; Ἀλλ' ἐδιδάσκοντο ν' ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθειαν. Δὲν κτυπᾷ δὲ τοὺς κτυπῶντας, ὥστε καὶ ὁ δικαστὴς νὰ μάθῃ ποῖος ἦτο ὁ ἐπιεικέστερος. Αὐτὸ πολὺ ὠφέλησε τοὺς παρόντας. Διότι ἐδίδασκε καὶ ἡ ἐπιεικεία αὐτῶν καὶ ἡ θρασυτὴς ἐκείνων ὅτι τὰ αὐτοῦ τοῦ εἵδους θέματα ἔχουν ἀνάγκη δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα τὰ πράττουσιν ἀνευ τάξεως. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν πρέπει, διὰ νὰ μὴ τὸν κουράζουιν πάλιν, ἀλλὰ «οὐ θέλω» κριτὴς γάρ, λέγει, ἐγώ τούτων εἶναι οὐ θούλωμαι. Τόσον ἐπιεικὴς ἦτο ὁ ἀνὴρ.

Αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Πιλάτος διὰ τὸν Χριστόν «Λάθετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε». Ὁ μὲν προέβαλλε τὴν ἀξίωσιν νὰ κρίνουν αὐτοὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον, οἱ δὲ ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι μεθοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι εἶναι τρελλοί, τοιαύτην στάσιν ἐτήρουν. Δι' αὐτὸ ἐγκατέλειψε τὰς Ἀθήνας ἐπειδὴ λαὸς ἦν ἐκεῖ πολὺς. Ἐκτυπᾶτο, καὶ δὲν ἔλεγε τίποτε (ὁ ἀρχισυνάγωγος).

γ'. Αὐτὸν ὡς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ὡς κτυπῶμεν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι μᾶς κτυποῦν μὲ τὴν ἐπιεικείαν, μὲ τὴν αἰγὴν, μὲ τὴν μακροθυμίαν. Αὐτὰ τὰ τραύματα εἶναι χειρότερα, μεγαλυτέρα ἢ πληγὴ καὶ πλέον ἀνυπόφορος. Διότι τὸ δυσάρεστον δὲν εἶναι τὸ νὰ κτυπᾷ-

ται τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἡ διάνοια. Πολλοὺς κυτῶμεν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ γίνεται εἰς κατάστασιν φιλίας, καὶ εὐχαριστοῦνται. Ἄν δὲ κάποιον τυχαίον κυτῆσης αὐθαδῶς, ἐπειδὴ ἐπέδρασες εἰς τὴν καρδίαν, πολὺ τὸν ἐλύπησες. Τοιοῦτοτρόπως περισσότερον κυτῶμεν τὴν καρδίαν των.

Ὅτι δὲ περισσότερον κυτῶ ἢ ἐπιείκεια ἀπὸ τὴν θρασύτητα, ἐμπρός ἄς τὸ ἀποδείξωμεν ὅσον εἶναι δυνατὸν μετὰ τὸν λόγον. (Διότι ἢ μὲν ἐμφανὲς ἀπόδειξις γίνεται διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς πείρας, ἂν δὲ φαίνεται καλόν, θὰ ἐξετάσωμεν καὶ διὰ τοῦ λόγου, ἂν καὶ πολλὰς ὥς τῶρα ἐξητάσωμεν). Διότι εἰς τὰς προσβολὰς οὐδὲν μᾶς λυπεῖ τόσον, ὅσον ἡ γνώμη ἀπὸ μέρους αὐτῶν οἱ ὁποῖοι θλέπουν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ προσβάλλεται κάποιος δημοσίᾳ καὶ ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν τὰς προσβολὰς τὰς ὑπομένομεν μετὰ εὐκολίαν, ὅταν γίνωνται εἰς ἔρημον μέρος, ὅταν πάθωμεν αὐτό, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς νὰ μαρτυρήσῃ, οὔτε νὰ γνωρίζῃ. Τοιοῦτοτρόπως δὲν εἶναι ἡ φύσις τῆς προσβολῆς αὐτῇ ἢ ὁποῖα ἐρεθίζει, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ κάποιος αὐτὸ ἐνώπιον ὄλων. Ὅπως ἐάν κάποιος, ἐνῶ ἐνώπιον ὄλων τιμᾷ, προσβάλλῃ ἰδιαιτέρως, καὶ εὐγνωμοσύνην θὰ τοῦ ἀναγνωρίσωμεν.

Λοιπὸν τὸ λυπηρὸν δὲν εἶναι εἰς τὴν φύσιν τῆς προσβολῆς, ἀλλ' εἰς τὴν γνώμην αὐτῶν οἱ ὁποῖοι θλέπουν, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως. Τί γίνεται λοιπὸν, ὅταν αὐτὴ εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν; Δὲν ἔχει προσβληθῇ περισσότερον ὁ προσβάλλων, ὅταν ἐκφέρουν γνώμην ὑπὲρ ἡμῶν; Εἰπέ μου ποῖον περιφρονοῦν οἱ παρόντες; Αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλει ἢ αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσεβλήθη καὶ σιγᾷ; Διότι ὁ μὲν θυμὸς παρουσιάζει ὅτι (περιφρονοῦν) αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλεται, τῶρα δὲ καθ' ὃν χρόνον εἰμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ

τὸ πάθος, ἄς προσέξωμεν, διὰ νὰ μὴ παρασυρθῶμεν ποτέ.

Ποῖον λοιπὸν καταδικάζομεν ὁλοι; Εἶναι φανερόν ὅτι αὐτὸν ὁ ὁποῖος προσβάλλει. Καὶ ἂν μὲν εἶναι κατώτερος, θὰ εἰπώμεν καὶ ὅτι εἶναι τρελλός, ἂν δὲ ἰσότημος, ὅτι εἶναι ἀνόητος, ἂν δὲ ἀνώτερος, οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τὸ ἀποδεχθῶμεν. Διότι εἰπέ μου, ποῖος εἶναι ἄξιος ἀποδοχῆς; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ταράσσεται, ταλαιπαρεῖται, ἐξαγριόυται, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντιμετωπίζει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἢ αὐτὸς ὁ ὁποῖος μετὰ γαλήνην καὶ ἡρεμίαν καὶ πολλὴν ἐγκαρτέρησιν; Δὲν ὁμοιάζει ὁ μὲν πρὸς ἀγγελόν, ὁ δὲ πρὸς ἀνθρώπον; Διότι ὁ μὲν δὲν ἡμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ οὔτε τὰ ἰδικά του κακὰ, ἐκεῖνος δὲ καὶ τὰ ξένα. Αὐτὸς δὲν ἡμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του, ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄλλον. Ὁ μὲν εὐρίσκεται εἰς ναυάγιον, αὐτὸς δὲ εἰς ἀσφάλειαν πλέει, ἐνῶ τὸ πλοῖον ὁδηγεῖται ἀπὸ εὐνοϊκούς δι' αὐτὸν ἀνέμους. Διότι δὲν ἀφῆκε τὸν ἀνεμὸν τοῦ θυμοῦ, ἀφοῦ ἐμπέσῃ εἰς τὰ ἰστία, ν' ἀνατρέψῃ τὸ σκάφος τῆς διανοίας, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπνευσε κάποια λεπτὴ καὶ εὐχάριστος αὖρα, ὁ ἀνεμὸς τῆς ἀνεξικακίας, μετὰ πολλὴν ἡσυχίαν δι' αὐτὸν, ὁδηγεῖ εἰς τὸν λιμένα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς πλοῖον τὸ ὁποῖον ναυαγεῖ οἱ ναῦται δὲν γνωρίζουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ρίπτουν, καὶ ἂν λάθουν τὰς ἰδικὰς των, ἂν τῶν ξένων τὰς πρὸς φύλαξιν ἀποσκευάς, ἀλλὰ ὅλα θὰ εὐρίσκονται ἐντὸς καθ' ὅμοιον τρόπον τὰ πετοῦν βέω, καὶ τὰ πολῦτιμα καὶ τὰ μὴ πολῦτιμα, ὅταν δὲ σταματήσῃ ἡ κακοκαιρία, τότε, καθὼς σκέπτονται ὅσα ἐπέταξαν, δακρύζουν, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν γαλήνην, ἐξ αἰτίας τῆς ζημίας τοῦ ριφθέντος φορτίου, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὅταν πνεύσῃ ὁ θυμὸς καὶ σηκωθῇ κακοκαιρία, δὲν γνωρίζουν νὰ πετοῦν μετὰ τάξιν ὅσα

πρέπει, όταν δὲ σταματήσει ὁ θυμὸς, τότε σκεπτόμενοι ποῖα ἔρριψαν ἔξω, ἀντιλαμβάνονται τὴν ζημίαν, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκησιν, ἐπειδὴ ἐνθυμοῦνται τοὺς λόγους, διὰ τῶν ὁποίων προσέβαλον τοὺς ἐαυτοὺς τῶν καὶ πολὺ ἐξημιώθησαν, ὅχι ὡς πρὸς χρήματα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν φήμην πῆς ἐπεικείας καὶ τῆς πραότητος.

Πράγματι, ὁ θυμὸς εἶναι σκότος. «Εἶπεν ἄφρων, λέγει, ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός»⁹. Ἰσως εἶναι κατάλληλον νὰ εἴπῃ αὐτὸ καὶ δι' αὐτὸν ὁ ὁποῖος θυμῶναι, ὅτι εἶπεν ὁ θυμῶν· «Δὲν ὑπάρχει Θεός»· «κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, λέγει, τῆς ὀργῆς αὐτοῦ οὐκ ἐκζητήσῃ»¹⁰. Διότι ὁποῖος λογισμὸς εὐσεβείας καὶ ἂν ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν, ὅλους τοὺς ἀπωθεῖ καὶ τοὺς ἀποκρούει, ὅλους τοὺς καταρρίπτει. Ἄν οὐ δὲν ὑποφέρῃς περισσότερον ἀπ' αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐγχευάσθῃ, χλευάζει, καὶ ἂν δὲν εἶναι κανεὶς ὁ κατηγορὸς, παρὰ μόνον τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, ἀφοῦ σὲ λάβῃ ἰδιαιτέρως, σοὺ δίδει μυρίας μαστιγώσεις.

Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς ὅτι ὁ χλευαζόμενος δὲν προέφερε οὐδένα λόγον πικρόν, δὲν πονεῖς περισσότερον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Εἰπέ μου, πῶς ἐξούριες μὲ μυρίας κακολογίας ἀνθρώπων πρῶτον καὶ ταπεινὸν καὶ ἐπεικὴ; Αὐτὰ τὰ λέγομεν συνεχῶς, δὲν βλέπομεν δὲ νὰ παρουσιάζωνται διὰ τῶν ἔργων. Ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, χλευάζεις ἄνθρωπον; Ἐνῶ εἶσαι δοῦλος, τὸν συνδούλον; Ἀλλὰ διατί ἀπορῶ δι' αὐτό, καθ' ὅσον θεοσάως πολλοὶ χλευάζουν καὶ τὸν Θεόν;

δ'. Αὐτὸ ὡς εἶναι παρηγορία δι' ὑμᾶς οἱ ὁποῖοι

9. Ψαλμ. 13, 1.

10. Ψαλμ. 9, 25.

χλευάζετε. Περιφρονεῖτε; Περιφρονεῖται καὶ ὁ Θεός. Χλευάζετε; Χλευάζεται καὶ ὁ Θεός. Καταπτύετε; Ἀλλὰ καὶ ὁ ἰδικὸς μας Δεσπότης. Εἰς αὐτὰ μὲν συμμετέχει μαζί μας, εἰς τὰ ἀντίθετα δὲ ὅχι. Διότι ποτὲ δὲν ἐχλεύασεν ἀδίκως, μὴ γένοιτο! οὔτε ἀπλῶς ἐκακολόγησεν, οὔτε ἠδίκησεν. Ὡστε ἡμεῖς εἰμεθα αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχομεν ἐπικοινωνίαν μαζί του, ὅχι ἑσείς. Διότι τὸ νὰ ὑπομένῃ κάποιος ὅταν χλευάζεται, εἶναι θεϊκόν, τὸ δὲ νὰ χλευάζῃ μόνον, δοκιμονικόν.

Ἴδετε τὰς δύο μερίδας. «Δαϊμόνιον ἔχεις»¹¹ ἤκουσεν ὁ Χριστός. Ἐρραπίσθη ἀπὸ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως¹². Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ὁποῖοι χλευάζουν ἀδίκως, τάσσονται μαζί με ἐκείνους. Εὐλόγως. Διότι ἂν ὁ Πέτρος ὠνομάσθῃ καὶ σατανᾶς¹³ δι' ἓνα λόγον, πολὺ περισσότερον αὐτοὶ θὰ ὀνομασθοῦν Ἰουδαῖοι, ὅταν πράττουν τὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τέκνα τοῦ διαβόλου¹⁴, ἐπειδὴ ἔπραττον τὰ τοῦ διαβόλου.

Χλευάζεις, ἐνῶ εἶσαι τί; εἰπέ μου. Περισσότερον δὲ δι' αὐτὸ χλευάζεις ἐπειδὴ δὲν εἶσαι τίποτε. Διότι οὐδεὶς χλευάζει, ἂν εἶναι ἄνθρωπος. Ὡστε αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγεται εἰς τὰς φιλονικίας· «Σὺ ποῖός εἶσαι;» ἔπρεπε νὰ λέγεται ἀντιθέτως· δηλαδή, «χλευάζει» ἔπρεπε νὰ λέγῃ διότι δὲν εἶσαι τίποτε. Τώρα ὅταν ἡμεῖς λέγωμεν· «Ὡς ποῖος χλευάζεις;», «ὡς ἀνώτερός σου» εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ ὅλους. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ λέγῃ τὸ ἀντίθετον. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡμεῖς κακῶς ἐρωτῶμεν, δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι κακῶς ἀπαντοῦν, ὥστε ἡμεῖς εἰμεθα αἴτιοι. Διότι ὡς νὰ ᾔσαν μεγάλοι ἄνδρες αὐτοὶ οἱ ὁ-

11. Ἰωάν. 7, 20.

12. Αὐτόθ. 18, 22.

13. Μάρκ. 8, 33.

14. Ἰωάν. 8, 44.

ποιοι χλευάζουν, λέγομεν οὕτως· «Ὡς ποῖος χλευάζεις»; Δι' αὐτό καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοτρόπως ἀπαντοῦν. Τὸ ἀντίθετον δὲ ἔπρεπε νὰ λέγομεν «Χλευάζεις; χλευάζε'· διότι δὲν εἶσαι τίποτε». Πρὸς αὐτοὺς δὲ οἱ ὅποιοι δὲν χλευάζουν, αὐτὸ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ λέγεται. «Ὡς ποῖος δὲν χλευάζεις; Ὑπερέθης τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν»; Αὐτὸ εἶναι εὐγένεια, αὐτὸ ἐλευθερία, τὸ νὰ μὴ λέγησι τίποτε φαῦλον, καὶ ἂν εἶναι ἄξιος κάποιος νὰ τὰ ἀκούῃ.

Εἰπέ μου λοιπὸν, πόσοι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ φονεῦθουν; Ἄλλ' ὅμως δὲν τὸ πράττει αὐτὸ μόνος του ὁ δικαστής, ἀλλ' ἐρωτᾷ. Καὶ οὕτε αὐτὸ μόνος του. Ἐάν δὲ δὲν εἶναι ὑποφερτὸν αὐτὸς ὁ ὁποῖος δικάζει νὰ συνομιλῇ μὲ ἄνθρωπον πονηρόν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῇ κάποιο μέσον, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ χλευάζωμεν ἡμεῖς οἱ ἱστίμιοι. Διότι δὲν θὰ ὑπερτερῶμεν ἀπὸ αὐτοὺς τόσοον μὲ τὸ νὰ χλευάζωμεν, ὅσον μὲ τὸ νὰ διδασκῶμεν, ὅτι ἐχλευάσαμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας. Δι' αὐτὸ τοὺς μὲν πονηροὺς δὲν πρέπει οὔτε νὰ τοὺς χλευάζῃ κανεὶς, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς καὶ δι' ἄλλα, διότι δὲν εἶναι ἄξιοι (χλευασμοῦ). Καὶ τρίτον, διότι δὲν πρέπει νὰ εἶναι χλευαστής.

Τώρα δὲ παρατήρησε πόσα γίνονται. Χλευάζεται καὶ ἀπειλεῖται ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θλέπουν ἄνθρωποι. Τί λοιπὸν; Πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέσον τὰ θηρία καὶ νὰ τοὺς διαχωρίσουν; Διότι αὐτὸ ἀπομένει. Διότι ὅταν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι εὐχαριστοῦνται μὲ πῆν ἀδικίαν εἶναι ἄνθρωποι, ἢ συμφιλίωσις ἀπομένει εἰς τὰ θηρία. Ὅπως, λοιπὸν, ὅταν οἱ οἰκοδεσπόται φιλονικοῦν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπομένει νὰ τοὺς συμφιλίωσουν οἱ ὑπηρεταί (διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τοῦ πράγματος, ἂν καὶ δὲν γίνεται ἴσως τοιοῦτοτρόπως), κατ' αὐ-

τὸν τὸν τρόπον καὶ ἐδῶ. Χλευάζεις; Εὐλόγως. Διότι δὲν εἶσαι οὔτε ἄνθρωπος. Δι' αὐτὸ ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι κάτι μέγα ἢ ἀλαζονεῖα καὶ ἐθεωρήθη ὅτι ἀρμόζει εἰς τοὺς μεγάλους. Αὐτὸ ὅμως ἀρμόζει περισσότερον εἰς δούλους, ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ ἐπαινῇ κάποιος ἀρμόζει εἰς ἐλευθέρους. Διότι ὅπως τὸ νὰ κακοποιῶν εἶναι γνώρισμα ἐκείνων, τοιοῦτοτρόπως τὸ νὰ δυστυχοῦν εἶναι αὐτῶν. Ὅπως εἶναι ἡ κλέπτρια δούλη, ἡ ὁποία κρυφίως ὑποκλέπτει τὰ τοῦ κυρίου της, κάτι τοιοῦτον εἶναι καὶ ἡ ἀλαζονεῖα. Καὶ ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος, ὅπως ὁ κλέπτης, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται μὲ διασύνῃν, πανταχοῦ παρατηρεῖ γύρω, προσπαθῶν νὰ κλέψῃ κάτι, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὰ ἐξετάζει ὅλα, ἐπειδὴ θέλει κάτι νὰ λέγῃ.

Ἀμέσως θὰ τὸν περιγράψωμεν μὲ κάποιο ἄλλο παράδειγμα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἂν κάποιος, ὁ ὁποῖος κλέπτει ἀπὸ οἰκίαν ἀκάθαρτα σκεῦη καὶ ὁ ὁποῖος τὰ ἐξάγει ἐνώπιον ὄλων, δὲν θὰ ἐδημιούργει ἐντροπὴν τόσοον εἰς τὰ κλαπέντα, ὅσον ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ ἔκλεψε οὐτὰ καὶ τὰ ἐξάγει, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν καὶ αὐτὸς, ἀφοῦ ἐξεστόμενησεν ἐνώπιον ὄλων ἀκαθάρτους λόγους, δὲν ἐδημιούργησεν ἐντροπὴν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τῶν λόγων, ἀφοῦ ἐπαρουσίασε τοιαῦτα καὶ κατεμόλυνε καὶ τὴν γλῶσσαν του καὶ τὴν σκέψιν. Διότι τὸ ἴδιον γίνεται ὅταν φιλονικῶμεν μὲ τοὺς πονηροὺς, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος ἄνθρωπος μολύνῃ τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κτυπήσῃ αὐτὸν ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν σήψιν, ἀφοῦ ρίψῃ τὰς χεῖρας του εἰς τὸν θόρυβον.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα σκεπτόμενοι, παρακαλῶ, ἅς ἀποφεύγωμεν τὴν ἐλᾶσθην ἢ ὁποία προέρχεται ἀπ' ἐδῶ καὶ ἅς ἔχωμεν ἐπαινετικὴν γλῶσσαν, ὥστε, ἀφοῦ ἀπὸ κάθε ἀλαζονείαν, νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν τὴν πα-

ροῦσαν ζωὴν μὲ ὁρθότητα καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθά, τὰ ἐποῖα ἔχει ἐποσχεθῆ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὸν ἀγαποῦν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιланθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχράνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μ' (40)

(Πρόξ. ιη', 18 — ιθ', 7)

*Ὁ δὲ Παῦλος, ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοὺς ἀδελφοὺς ἀποταξάμενος, ἐξέρπει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλλας, κειράμενος τὴν μακαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν¹.

α'. Πρόσεξε πῶς ὁ νόμος ἔχει καταργηθῆ, πρόσσεξε πῶς ἦσαν κυριευμένοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν. Αὐτὸ ἦτο Ἰουδαϊκόν, τὸ νὰ κουρεύουν τὰς κεφαλὰς συμφώνως πρὸς τὰς τάξεις. Ἀλλ' ὅμως ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ θυσία, ἡ ὁποία δὲν ἔγινε μετὰ ἀπὸ τότε πού ἐκτυπήθη ὁ Σωθὴνης. Ἐπρεπε νὰ ἀναχωρήσῃ αὐτός, δι' αὐτὸ καὶ θιάζεται. Καὶ ἐνῶ παρεκαλεῖτο νὰ μείνῃ πλησίον των εἰς τὴν Ἔφεσον, δὲν δέχεται. Διὰ ποῖον πρᾶγμα λοιπὸν φθάνει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; Ἐ'Αναθὰς γάρ, λέγει, καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. Εἶχε ἐπιθυμήσει τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ ἔπαθε κάτι ἀνθρώπινον πρὸς αὐτήν. Διότι ἐδῶ ἔλαθον ἐντολὴν οἱ μαθηταὶ νὰ ὀνομάζωνται Χριστιανοί, ἐδῶ παρεδόθη εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐδῶ ἔφερεν εἰς πέρας ἔργα συμφώ-

νως πρὸς τὴν ἀπόφασιν (τῆς συνόδου). Καὶ αὐτὸς μὲν ἔπλεε πρὸς τὴν Συρίαν, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἄφηνεν εἰς τὴν Ἔφεσον ἐκλόγως, διὰ νὰ διδάξουν. Ἀφ' οὗ παρέμειναν πλησίον του ἐπὶ τὸν χρόνον, ἔμαθον πολλά. Καὶ ὅμως ἀκόμη δὲν τοὺς ἀπαμάκρυνε ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν.

Ἰδοὺ καὶ γυνή, ἡ ὁποία πράττει ὅμοια πρὸς τοὺς ἀνδρας καὶ διδάσκει. Δι' αὐτὸ ἡμποδίζετο νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, νομίζω, ἐπειδὴ ὡδηγεῖτο πρὸς τὰ πλεόν διαστικά. Παρατήρησε λοιπὸν ὅτι καὶ ἐδῶ παρακαλεῖται αὐτὸς νὰ μείνῃ καὶ δὲν δέχεται, ἐπειδὴ ἐθιάζετο νὰ φύγῃ. Ὅμως δὲν τοὺς ἄφηνεν ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ ὁπόσχεσιν· καὶ ἄκουσε πῶς Ἐκατήντησε δὲ, λέγει, εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκείνους κατέλειπεν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ, εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐρωτῶντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μείναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλ' ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπὼν Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα· πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ Θεοῦ θέλοντος. Καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ κατέβη εἰς Καισάρειαν, ἀναθὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλιτικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηριζὼν πάντας τοὺς μαθητάς. Καὶ πρόσσεξε, πηγαίνει εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆλθε προηγουμένως.

Ἐ'Ιουδαίος δὲ τις, Ἀπολλῶς δυνάμι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατός ὢν ἐν ταῖς Γραφαῖς. Ἰδοὺ καὶ μορφωμένοι ἦσαν πρόδουμοι νὰ κηρύττουν, καὶ ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν πόλιν λοιπὸν οἱ μαθηταί. Βλέπεις διὰδοσιν τοῦ κηρύγματος; Ὅστος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ Πνεύματι ἐλάλη, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ

1. Πρόξ. 18, 18.

Κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ θάπτισμα Ἰωάννου. Οὐτός τε ἤρξατο παρηγοιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάθοντο αὐτόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν. Ἐὰν αὐτὸς ἐγνώριζε μόνον τὸ θάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, πῶς ἐφλέγετο ἀπὸ τοῦ Πνεύματος; Διότι τὸ Πνεῦμα δὲν ἐδίδετο τοιοῦτοτρόπως. Ἄν δὲ καὶ οἱ μετὰ αὐτὸν εἶχον ἀνάγκην τοῦ θαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ, πολὺ περισσότερον αὐτὸς θὰ εἶχεν ἀνάγκην. Τί εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ εἰπώμεν; Διότι δὲν τὰ ἔθεσεν ἀπλῶς εἰς τὴν συνέχειαν ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ δύο. Ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶναι εἰς ἀπὸ τούτων ἑκατὸν εἴκοσι², οἱ ὅποιοι ἐβαπτίσθησαν μαζί με τοὺς Ἀποστόλους. Ἡ, ἂν ὅχι αὐτό, αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κορινθίου, ἔχει γίνεαι καὶ εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ δὲν θαπτίζεται, παρὰ ὅταν ἐξέθεσαν εἰς αὐτόν (τὴν διδασκαλίαν) λεπτομερέστερον.

Αὐτὸ δὲ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀληθές, ὅτι ἔπρεπε αὐτὸς καὶ νὰ θαπτισθῇ. Ἐπειδὴ οἱ δώδεκα οἱ ἄλλοι οὐδὲν ἐγνώριζον με ἀκριβείαν οὔτε τὰ σχετικὰ με τὸν Ἰησοῦν. Εἶναι εὐλογον δὲ καὶ νὰ θαπτισθῇ αὐτός. Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου ἐβαπτίζοντο, πάλιν μετὰ τὸ θάπτισμα, ἔπρεπε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νὰ πράξουν.

Ἐβουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεζόμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνεβόλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγγετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὸν εἶναι ἐν Κο-

2. Πρόε. 1, 15.

ρίνθῳ, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἐφεσον. Καὶ εὐρών τινες μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐστίν, ἠκούσαμεν. Εἶπε τε πρὸς αὐτούς· Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; Οἱ δὲ εἶπον· Εἰς τὸ Ἰωάννου θάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε θάπτισμα μετανόας, τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύωσι· τουτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευσαν. Ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δέκα δύο. Πολὺ διέφερον ἀπ' ἐκείνων αὐτοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον οὔτε ἂν ὀπάρχῃ Πνεῦμα ἅγιον. Αὐτοὶ λοιπὸν, οἱ ὅποιοι καὶ ἐξέθεσαν εἰς αὐτόν λεπτομερέστερον τὸν δρόμον τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν κατευοδώνουν καὶ τοῦ διδόναι εἰς χεῖρας γράμματα. Ἦθελε λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀχαΐαν. Πρὶν δὲ τὸν ἐνθαρρύνουν καὶ τοῦ δώσουν γράμματα οἱ ἀδελφοὶ δὲν ἀναχωρεῖ.

«Ὅς παραγενόμενος συνεβόλετο, λέγει, τοῖς πεπιστευκόσιν· εὐτόνως γὰρ διακατηλέγγετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐδῶ δεικνύει πῶς ὁ Ἀπολλὸς ἦτο δυνατὸς εἰς τὴν γνώσιν τῶν Γραφῶν. Διότι τοὺς μὲν Ἰουδαίους τοὺς ἀπεστόμωκε με δύναντι (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «διακατηλέγγετο»), τοὺς δὲ πιστοὺς τοὺς ἐνεθάρρυνε περισσότερο, καὶ νὰ παραμένουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν.

Ἐγένετο δὲ, λέγει, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἐφεσον. Αὐτὰ θεοαίως τὰ πρὸς τὴν Κοιναίαν καὶ τὰ ὀπίσθια. «Καὶ εὐρών τινες μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πι-

στεύσαντες; Ὅτι δὲν ἐπίστευον οὔτε εἰς τὸν Χριστὸν αὐτοὶ εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν· «Εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεῦσώσι». Καὶ δὲν εἶπε· «δὲν εἶναι τίποτε τὸ ἐπάπισμα τοῦ Ἰωάννου», ἀλλ' ὅτι εἶναι «ἀτελής». Καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ προσέθεσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκίαν καὶ τὴν πείσιν αὐτοῦς νὰ θαυτίζοιεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτὸ καὶ πράττουσιν καὶ λαμβάνουσιν τὸ Πνεῦμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Παύλου· «ἐπιθέντος γάρ, λέγει, αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς».

Ὡστε εἰς ὧν τὰς κεφαλὰς ἔθετε τὰς χεῖρας, ἐλάμβανον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἦτο λοιπὸν εὐλογον νὰ ἔχουν μὲν αὐτοὶ Πνεῦμα, νὰ μὴ φαίνεται ὁμοίως. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐκ τῶν γλωσσῶν τὰς ὁποίας ὁμιλοῦν ἐδείκνυν αὐτό.

δ'. Ἀλλ' ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν. Ὁ δὲ Παῦλος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, λέγει, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλᾳ καὶ Ἀκύλᾳ, τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ ἔφθασε εἰς τὴν Ἔφεσον, τοὺς ἄφησε ἐκεῖ. Ἡ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς περιφέρῃ καὶ δι' αὐτὸ τοὺς ἄφησεν, ἢ μᾶλλον διὰ τὴν νὰ μένουν ὡς διδασκαλοὶ εἰς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ. Αὐτοὶ δὲ ὥστερον ἀπὸ αὐτὰ κατώκησαν εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ διδὲι σπουδαίως μαρτυρίας, καὶ γράφων ἐπιστολὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀποστέλλει χαιρετισμὸν πρὸς αὐτούς. Δι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔπειτα ἦλθον αὐτοὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ἐπειδὴ ἔμενον εὐχαρίστως εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ἀπὸ θοῦ ἐξωρίσθησαν ἐπὶ Νέρωνος.

Καὶ καταθὰς, λέγει, εἰς Καισαρείαν, ἀναθὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, κατέθη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος τὴν Γαλιτικὴν καθέξῃς χώραν καὶ Φρυγίαν. Μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ οἱ πιστοὶ ἀκάμῃ συγκεντρώνονται ἐκεῖ. Διότι δὲν

τοὺς ἀπεμάκρυναν ἀμέσως. Πρόσεξε δὲ πῶς τοὺς ἐπιθυμεί διακαῶς. Καὶ διέρχεται πάλιν ἀπὸ αὐτὰς τὰς χώρας, ὥστε μὲ τὴν παρουσίαν του νὰ στηρίξῃ τοὺς μαθητάς.

Ἰουδαῖος δὲ τις λέγει, Ἀπολλῶς ὀνόματι, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς Γραφαῖς. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε παρακινήθῃ (ὁπὸ τοῦ Πνεύματος), δι' αὐτὸ καὶ φεύγει εἰς ξέναν χώραν χάριν αὐτοῦ τούτου (τοῦ πράγματος). «Ὁς παραγενόμενος, λέγει, εἰς Ἀχαΐαν, εὐτόνως διακατηλέγχετο τοῖς Ἰουδαίοις διημυσίᾳ».

Ὅταν ἔγραφε περὶ αὐτοῦ, ἔλεγε· «Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ»³. Μὲ τὸ νὰ ἐλέγχῃ μὲν δημοσίᾳ ἐφαινετο ἡ παρρησία, μὲ τὸ δὲ εὐτόνως ἐφανερῶτο ἡ δύναμις, μὲ τὸ νὰ ἀποδεικνύῃ δὲ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ἡ ἐμπειρία. Διότι οὔτε ἡ παρρησία μόνη τῆς κατορθώνει τίποτε, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ δύναμις, οὔτε ἡ δύναμις, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ παρρησία. Ἐπομένως δὲν ἄφησε τὸν Ἀκύλῳ εἰς τὴν Ἔφεσον ματαίως, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ἴσως ἐπρονόησε τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀπολλῶ, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κόρινθον ἰσχυρότερος. Καὶ διατὶ λοιπὸν εἰς αὐτὸν μὲν δὲν ἐπραξαν τίποτε, εἰς τὸν Παῦλον δὲ ἐπιτίθενται; Ἐγνώριζον ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ κορυφαῖος, ἢ καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο πολὺ ὀνόμαστός.

Προσλαβόμενοι δὲ, λέγει, αὐτὸν Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, ἀκριθέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν. Παρατήρησε πῶς ὅλα ἐγίνοντο μὲ πίστιν καὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχει φθόνος, οὐδαμοῦ κακολογία. Ὁ Ἀκύλας διδάσκει, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς διδάσκεται. Διότι ἐπειδὴ ἔμειναν μαζὶ τοῦ ἀρκτεῖν διδαστήρα, τοιοῦτο-

3. Α' Κορ. 16. 12.

τρόπως ἐδιδάχθησαν, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ διδάσκουν καὶ ἄλλους.

«Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν, λέγει, εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν». Ἐξηγεῖ ἐξ αἰτίας ποίου πράγματος στέλλουν γράμματα. «Ἰνα, λέγει, αὐτὸν ἀποδέξωνται». Καὶ ἀπὸ τί εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Ἐφεσον εἶχον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου; Διότι ὅταν ἐρωτῶνται «Εἰς τί ἐβαπτίσθητε;» λέγουν «Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα». Ἰσως μετέβησαν τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνεχώρησαν καὶ ἐβαπτίσθησαν. Ἀλλὰ, καὶ ὅταν ἐβαπτίσθησαν, δὲν ἐγνώριζαν τὸν Ἰησοῦν. Καὶ δὲν λέγει εἰς αὐτοὺς «πιστεῦτε εἰς τὸν Ἰησοῦν;», ἀλλὰ τί; «Ἐὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε;», διότι ἐγνώριζε ὅτι δὲν εἶχον. Καὶ θέλει νὰ εἴπῃ εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ ζητήσουν, ὅταν μάθουν αὐτὰ τὰ ὅποια ἔχουν στερηθῇ.

«Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς, λέγει, τὰς χεῖρας τοῦ Παύλου, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις, καὶ προεφήτευον». Προφητεύουν ὅπῃ αὐτὸ τὸ βάπτισμα. Αὐτὸ δὲ δὲν τὸ εἶχε τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, δι' αὐτὸ καὶ ἦτο ἀτελές. Καὶ διὰ νὰ ἀξιωθοῦν αὐτῶν, τοὺς προητοίμαζε μάλλον. Ὡστε αὐτὸ ἐπεθύμει ὁ Ἰωάννης ὅταν ἐβάπτιζε, νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἔπειτα ἀπ' αὐτόν.

Ἀπ' ἐδῶ δεῖκνύεται μέγα δόγμα, ὅτι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι βαπτίζονται καθαρίζονται τελείως ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Διότι ἂν δὲν ἐκαθαρίζοντο, δὲν θὰ ἐδέχοντο αὐτοὶ τὸ Πνεῦμα, δὲν θὰ ἐγίνοντο ἄξιοι ἀμέσως τῶν χαρισμάτων. Καὶ πρόσεξε ὅτι τὸ χάρισμα ἦτο διπλοῦν καὶ γλωσσολαλῆ καὶ προφητεῖαι. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα μετανοίας καὶ ὅχι ἀφέσεως, ἀνυψῶν αὐτοὺς καὶ πείθων ὅτι ἐκεῖνο ἔστερεῖτο αὐτοῦ. Διότι ἡ ἔφεσις ἔχει γίνεῃ ἔργον αὐτοῦ τὸ ὁ-

ποῖον ἐδόθη ὑστερον. Καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔλαβον τὸ Πνεῦμα δὲν ἐδίδασκον, ἀλλ' ὁ Ἀπολλῶς, ἂν καὶ δὲν εἶχε λάβῃ τὸ Πνεῦμα; Διότι δὲν ἦσαν τόσο θερμοί, ὅτε εἶχον κατηχηθῇ. Ἐκεῖνος δὲ καὶ εἶχε κατηχηθῇ καὶ ἦτο πολὺ θερμός. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ ἡ παρρησία τοῦ ἀνδρός ἦτο πολλή. Ἀλλὰ, ἂν καὶ μὲ ἀκριβείαν ὠμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅμως εἶχεν ἀνάγκην ἀκόμη περισσότερον ἀκριβοῦς διδασκαλίας. Τοιουτοτρόπως, ἂν καὶ δὲν τὰ ἐγνώριζεν ὅλα, προσεῖλκυσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἕνεκα τῆς προθυμίας, ὅπως ἀκριβῶς οἱ περὶ τὸν Κορινθίον.

Ἰσως πολλοὶ ποθοῦν, ἂν ὑπῆρχε καὶ τώρα, τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ πολλοὶ θὰ παρημέλουν τὴν ἐνάρετον ζωὴν, ἢ καὶ θὰ θεωρεῖτο ὅτι ὁ καθείς δι' αὐτὸ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ ὅχι διὰ τὴν θαυσιεῖαν τῶν οὐρανῶν. Ἀλλωστε πολλοὶ θὰ ἐγίνοντο ψευδοπροφῆται καὶ δὲν θὰ ἐφαίνοντο λοιπὸν οἱ πολὺ ἄξιοι, οὔτε θὰ ἐμακαρίζοντο αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν τὴν πίστιν εὐληκρινῶς. Ὅπως λοιπὸν «οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες μακάριοι»⁴, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι πιστεύουν χωρὶς θαύματα. Εἰπέ μου λοιπὸν, ὁ Χριστὸς δὲν ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατηγορῶν «Ἐάν μὴ σημεῖα ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε»⁵;

Λοιπὸν δὲν ἐζημιώθημεν εἰς τίποτε, ἂν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐχομεν τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἐλάβομεν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν, ἁγιασμόν, κοινωνίαν Πνεύματος, υἱοθεσίαν, ζωὴν αἰώνιον. Τί θέλετε περισσότερον; θαύματα; Ἀλλὰ αὐτὰ καταργοῦνται. Ἐχεις

4. Πράξ. 10, 44 - 48.

5. Ἰωάν. 20, 29.

6. Ἰωάν. 4, 48.

πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τὰ ὅποια μένουں. Αὐτὰ νὰ ζη-
τῆς, αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ θαύματα. Δὲν ὑ-
πάρχει τίποτε ἴσον μὲ τὴν ἀγάπην. «Μαίζων πάντων ἡ
ἀγάπη», λέγει. Τώρα δὲ ἡ ἀγάπη κινδυνεύει. Διότι ἔ-
χει ἀπομείνει εἰς αὐτὴν μόνον τὸ ὄνομα, τὰ δὲ ἔργον
(δὲν ὑπάρχει) οὐδαμοῦ, ἀλλὰ ἔχομεν διαπρεθῆ μετα-
ξὺ μας.

γ'. Τί λοιπὸν θὰ ἡδύνατο νὰ πράξῃ κάποιος, ὥστε
νὰ μᾶς συνενώσῃ; Διότι τὸ νὰ κατηγορήσῃ εἶναι εὐκο-
λον, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τὸ ἥμισυ. Λοιπὸν πρέπει νὰ δει-
κνύωμεν πῶς θὰ ἐδημιουργεῖτο φιλία. Διότι αὐτὸ εἶ-
ναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐνδιαφέροντος, πῶς νὰ συγ-
κεντρώσωμεν τὰ μέλη, τὰ ὅποια ἔχουν διαχωρισθῇ.
Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ ἀπλῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ζητοῦμεν,
ἀν ἔχομεν μίαν Ἐκκλησίαν, ἢ μίαν διδασκαλίαν, ἀλ-
λὰ τὸ φανερόν αὐτὸ εἶναι, ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν δοσοληψί-
ας μεταξύ μας εἰς τὰ ἄλλα, εἰς τὰ ἀναγκαῖα δὲν ἔχο-
μεν δοσοληψίας, καὶ ἐνῶ εἰρηνεύομεν με' ἄλλους, μετα-
ξὺ μας φιλονικιοῦμεν, διότι μὴ προσέχῃς, ἀν δὲν φιλο-
νικῶμεν καθημερινῶς, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔχομεν οὔτε ἀγά-
πην εὐλικρινῇ καὶ σταθεράν. Χρειαζόνται ἐπίδοσμοι καὶ
ἐλαϊον. Ὅς σκαφθῶμεν ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι γνῶρισμα
τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτὴν δὲν ἔχουν
οὐδεμίαν δύναμιν τὰ ἄλλα. Ὅτι εἶναι εὐκόλον πράγμα,
ἀν θέλωμεν.

Ναί, λέγει, τὰ γνωρίζομεν αὐτά, ἀλλὰ πῶς νὰ κα-
τορθωθῶν; τί νὰ γίνῃ; πῶς νὰ ἀγαπῶμεν ὁ εἰς τὸν
ἄλλον; Προηγουμένως ἄς ἀφαιρέσωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια
ἀνατρέπου τὴν ἀγάπην, καὶ τότε θὰ τὴν ἐγκαταστή-
σωμεν αὐτήν. Οὐδεὶς ἄς μὴ εἶναι μνησίκακος, οὐδεὶς

7. Α' Κορ. 13, 13.

ἄς μὴ εἶναι φθονερός, οὐδεὶς χαιρέκακος. Αὐτὰ εἶναι
τὰ παρεμποδιστικά, ἐνῶ τὰ δημιουργικά εἶναι ἄλλα.
Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρέσωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια ἐμποδίζουν,
ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποδεικνύωμεν καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια τὴν
δημιουργοῦν. Ὁ μὲν Σιράχ λοιπὸν λέγει αὐτὰ τὰ ὅ-
ποια τὴν καταργοῦν, καὶ ἔχι αὐτὰ τὰ ὅποια τὴν δη-
μιουργοῦν, λέγων τὸν χλευασμὸν καὶ τὴν ἀποκάλυ-
ψιν μυστικοῦ καὶ τὸ δόλιον κτύπημα⁸. Ἀλλ' εἰς ἐκεί-
νους μὲν ἐλόγως ἐπῆρχον αὐτά, ἐπειδὴ ἦσαν σαρκι-
κοί, εἰς ἡμᾶς ὁμως μὴ γένοιτο! Δὲν σὲ παρακινου-
μεν ἀπὸ αὐτά; ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δὲν ἔχομεν τίποτε
χρήσιμον χωρὶς τὴν φιλίαν. Ὅς ὑπάρχουν ἄπειρα ἀ-
γαθὰ, ἀλλὰ ποῖον τὸ βφελος; Ὅς ὑπάρχει πλοῦτος,
ἄς ὑπάρχῃ εὐχαρίστησις χωρὶς φίλους, ἀλλὰ ποῖον τὸ
κέρδος;

Δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἀπόκτημα καλύτερον ἀπ' αὐ-
τὸ μεταξύ τῶν θωϊτικῶν πραγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς,
λοιπὸν, τίποτε φθερώτερον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. «Ἀγά-
πη καλύπτει πληθὺς ἁμαρτημάτων», ἡ δὲ ἐχθρὰ βλέ-
πει ὀνόπως καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχουν. Δὲν ἀρ-
κεῖ νὰ μὴ εἶσαι ἐχθρός, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἀγαπᾷς.
Σκέψου ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετόν.
Καὶ ἡ θλίψις δημιουργεῖ φιλίας καὶ συνενώνει. Τί λοι-
πὸν, λέγει, τώρα ὅποτε δὲν ὑπάρχει θλίψις; Εἰπέ, πῶς
νὰ γίνωμεν φίλοι; Δὲν ἔχετε ἄλλους φίλους; Εἰπέ μου.
Πῶς εἰσθε φίλοι αὐτῶν; Πῶς παραμένετε; Δι' ὀλίγον
χρόνιον οὐδεὶς νὰ ἔχῃ οὐδένα ἐχθρόν. (Δὲν εἶναι αὐτὸ
μικρόν). Οὐδεὶς νὰ φθονῇ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατη-
γορή κάποιος αὐτὸν ὁ ὅποιος δὲν φθονεῖ. Ὅλοι κατοι-
κοῦμεν εἰς μίαν οἰκουμένην, τρεφόμεθα με' τοὺς ἰδίους

8. Σοφ. Σιρ. 22, 22.

9. Α' Πέτρ. 4, 8.

καρπούς. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι μικρά. Μὲ τὰ ἴδια μυστήρια, τῆς ἰδίας πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύομεν. Αὐτὰ θεθαίως εἶναι δικαιώματα διὰ νὰ ἀγαπῶμεν.

Πῶς λοιπὸν θὰ διατεθῶμεν θερμῶς; λέγει. Τί δημιουργεῖ τὴν ἀγάπην τῶν σωμάτων; Ἡ λαμπρότης τοῦ σώματος. Λοιπὸν ἂς καταστήσωμεν τὰς ψυχὰς μας καλὰς καὶ θὰ εἴμεθα μεταξύ μας ἀγαπητοί. Διότι δὲν πρέπει μόνο νὰ ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπώμεθα. Πρῶτον αὐτὸ ἂς κατορθώσωμεν, ὥστε νὰ ἀγαπώμεθα, καὶ ἐκεῖνο θὰ εἶναι εὐκόλον. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνῃ νὰ ἀγαπώμεθα; Νὰ γίνωμεν καλοὶ καὶ αὐτὸ ἂς πράτταμεν, ὥστε νὰ ἔχωμεν πάντοτε αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς ἀγαποῦν. Οὐδεὶς νὰ φροντίζει οὔτε χρήματα νὰ ἀποκτῇ, οὔτε δούλους, οὔτε οἰκίας, ὅσο τὸ νὰ ἀγαπᾶται, ὅσο τὸ νὰ ἔχῃ ἐντιμὸν ὄνομα. «Κρεῖττον ὄνομα, ἢ πλοῦτος πολὺς»¹⁰. Διότι τὸ μὲν (ὄνομα) μένει, ὁ δὲ (πλοῦτος) καταστρέφεται. Καὶ τὸ μὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποκτήσωμεν, ἐκεῖνο δὲ ἀδύνατον. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔλαβε φαύλην δόξαν, δυσκόλως θὰ τὴν ἀποβάλῃ; ὁ δὲ πτωχὸς ταχέως ἀπὸ τὸ ὄνομα θὰ εἶναι πλούσιος.

Ἄς εἶναι κάποιος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀμέτρητα τάλαντα, ὁ δὲ ἑκατὸν φίλους, αὐτὸς εἶναι πλουσιώτερος ἀπ' ἐκεῖνον. Ἄς μὴ τὸ πράττωμεν αὐτὸ λοιπὸν ἀπλῶς, ἀλλ' ἂς τὸ πράττωμεν ὡς (νὰ ἔχωμεν) κάποιον πλούτον. Καὶ πῶς ἡμποροῦμεν; λέγει. «Λάρυγγ γλυκὺς πληθύνει φίλους αὐτοῦ, καὶ γλῶσσα εὐχάριστος»¹¹. Ἄς ἀποκτήσωμεν στόμα ἐπαινετικόν καὶ τρόπους εὐλικρινεῖς. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς αὐτὸς ὁ ὁποῖος συμπεριφέρεται τοιοῦτοτρόπως.

10. Παροιμ. 22, 1.

11. Σοφ. Σπρ. 8, 5.

δ'. Παρατήρησε, οἱ ἑκτὸς τῆς Ἐκκλησίας πόσας φιλικὰς σχέσεις ἐπενέησαν, τὴν συνεκτινάν¹², τὴν γειτονίαν, τὰς συγγενείας. Ἀλλ' ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα αὐτὰ τὰ ὅποια ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς, ἡ τράπεζα αὐτὴ εἶναι περισσότερον σεβαστὴ. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους οὔτε γνωρίζομεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Αὐτὸ τὸ δημιουργεῖ τὸ πλήθος, λέγει. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἡ ἰδικὴ μας νωθρότης. Τρεῖς χιλιάδες ἦσαν¹³ καὶ πέντε χιλιάδες, καὶ ὅλοι εἶχον μίαν ψυχὴν. Τώρα δὲ ὁ καθεὶς δὲν γνωρίζει τὸν ἀδελφόν, καὶ δὲν ἐντρέπεται, κατηγορῶν τὸ πλήθος.

Αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος ἔχει πολλοὺς φίλους εἶναι εἰς ἀπαντας ἀκυρίευτος, αὐτὸς εἶναι ἰσχυρότερος ἀπὸ πάντα τύραννον. Δὲν τὸν φυλάττουν ἐκεῖνον τόσον οἱ σωματοφύλακες, ὅσον αὐτὸν οἱ φίλοι, καὶ αὐτὸς εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον. Διότι ὁ μὲν φυλάσσεται ἀπὸ τοὺς δούλους του, ὁ δὲ ἀπὸ τοὺς ἰσοτίμους. Καὶ ὁ μὲν παρὰ ἀκουσίαν καὶ φοβουμένων, ὁ δὲ παρὰ ἐκουσίαν καὶ μὴ φοβουμένων. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς πράγμα ἀξιοθαύμαστον, εἰς πολλοὺς ἔνα, καὶ εἰς ἕνα πολλούς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν κιθάραν εἶναι διαφορετικοὶ μὲν οἱ φθόγγοι, μία δὲ ἡ ἀρμονία, εἰς δὲ ὁ μουσικὸς, ὁ χρησιμοποιοῦν τὴν κιθάραν, τοιοῦτοτρόπως ἐδῶ κιθάραι μὲν εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη, φθόγγοι δὲ, οἱ ὅποιοι ἤχοῦν, οἱ φιλικὸι λόγοι οἱ ὁποῖοι προφέρονται μὲ ἀγάπην, μίαν καὶ τὴν ἴδιαν ἀρμονίαν καὶ συμφωνίαν ἀφήνοντες ὅλοι, ὁ δὲ μουσικὸς εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης. Αὕτη κτυπᾷ (εἰς τὰς χορδὰς) τὴν γλυκεῖαν μελωδίαν.

12. Σχέσις τοῦ ἀναδόχου πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ βαπτισθέντος, κοινῶς κομμηριά.

13. Ἀναφέρεται εἰς τοὺς πρῶτους Χριστιανούς. Ἰδὲ Πρῶτ. 2, 41 κ. ἑξ.

"Ἦθελα νά σᾶς ὁδηγήσω εἰς τοιαύτην πόλιν, ἃν θεθαίως ἦτο δυνατόν, ὅπου ἦτο μία ψυχὴ, καὶ θὰ ἔβλεπε πῶς ἡ ἐκεῖ ἁρμονία εἶναι καταλληλοτέρα ἀπὸ πᾶσαν κιθάραν καὶ πάντα αὐλόν, χωρὶς νά τραγουδῇ οὐδεμίαν ἀνάρμοστον μελωδίαν. Αὐτὴ ἡ μελωδία εὐχαριστεῖ καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν Δεσπότην Θεὸν τῶν ἀγγέλων. Αὐτὴ σηκώνει ὄρθιον ὅλον τὸ θέατρον εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὴ θέλγει καὶ τὸν θυμὸν τῶν δαιμόνων, ὑποτάσσει τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν. Αὐτὴ ἡ μελωδία δὲν θέλγει μόνον τὰ πάθη, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀφήνει οὔτε νὰ σηκωθοῦν καὶ δημιουργεῖ πολλὴν οἰγὴν. Διότι ὅπως ἀκριθῶς εἰς τὸ θέατρον ὅλοι ἀκούουν τὸν χορὸν τῶν μουσικῶν, καὶ οὐδεὶς θόρυβος ἐκεῖ (γίνεται), τοιοῦτοτρόπως καὶ μετὰ τῶν φίλων, ὅταν ἡ ἀγάπη κρούῃ (τὰς χορδὰς), ἡρεμεῖ ὅλα τὰ πάθη καὶ τὰ κοιμίζει τελείως, ὅπως τὰ θηρία, τὰ ὅποια θέλγονται καὶ μαγεύονται, ὅπως ἀκριθῶς ὅπου ὑπάρχει ἔχθρα, ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀντίθετα.

"Ἄλλ' ὡς μὴ εἴπαμεν τίποτε περὶ ἔχθρας ἐπ' ὀλίγον χρόνον. "Ἄς λέγωμεν μόνον περὶ φιλίας. "Ἄν εἴπῃς κάτι ἀπερίσκεπτον, οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιτίθεται, ἀλλὰ ὅλοι συγχωροῦν. "Ἄν πράξῃς, οὐδεὶς θλέπει ὑπόπτως, ἀλλὰ πολλὴ εἶναι ἡ συγγνώμη. "Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀπλώνουν χεῖρα εἰς τὸν πίπτοντα εἶναι πρόθυμοι. "Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ σηκωθοῦν εἶναι πρόθυμοι. "Ἀληθῶς ἡ φιλία εἶναι τεῖχος ἀθραυστον, καὶ δὲν εἶναι ἐνυατὸν νὰ κυριευθῇ οὔτε ἀπὸ τὸν διάβολον, οὔτε θεθαίως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιπέσῃ εἰς κίνδυνον αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀφορμὴν ὀργῆς, ἀλλὰ χαρᾶς. Πάντοτε εὐρίσκεται εἰς χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀφορμὴν φθόνου. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀφορμὴν

μνησικακίας. Παρατήρησε, ὅτι ὁ τοιοῦτος κατορθώνει μὲ εὐκολίαν καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ σαρκικά.

Τί λοιπὸν θὰ ἐγίνετο ἴσων μὲ αὐτόν; Αὐτὸς εἶναι ὡς πόλις ἡ ὅποια ἔχει τεῖχη ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς, ἐκεῖνος δὲ ὡς πόλις χωρὶς τεῖχη. Εἶναι δαίγμα μεγάλης σοφίας τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ εἰσὶν δημιουργὸς φιλίας. Κατάστρεψε τὴν φιλίαν, καὶ ὅλα τὰ κατέστρεψε. ὅλα τὰ ἀνεστάτωσες. "Ἄν ἔξῃ ἡ παρομοίωσις τῆς φιλίας ἔχει τὴν δύναμιν, ἡ ἰδία ἡ ἀλήθεια πόση θὰ ἦτο; "Ἄς δημιουργήσωμεν λοιπὸν δι' ἡμᾶς φίλους; παρακαλῶ, καὶ αὐτὴν τὴν τέχνην ὡς ἔχῃ ὁ καθείς.

"Ἄλλ' ἰδοῦ, λέγει, ἐγὼ φροντίζω, ἐκεῖνος δὲ δὲν φροντίζει. Περισσότερος θὰ εἶναι δι' ἐσέ ὁ μισθὸς τοιοῦτοτρόπως. Ναί λέγει, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσκολώτερον. Πῶς; Εἶπέ μου. "Ἰδοῦ διαθεβαῖω καὶ λέγω ὅτι δέκα μόνον ἐάν συνενώσητε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ τὸ καταστήσητε αὐτὸ ἔργον, ὅπως οἱ "Ἀπόστολοι τὸ νὰ κηρύττουν, ὅπως οἱ προφῆται τὸ νὰ διδάσκουν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς τὸ νὰ δημιουργῶμεν φίλους, θὰ εἶναι μέγας ὁ μισθός. "Ἄς κατασκευάζωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας βασιλικὰς εἰκόνας. Καὶ πῶς δὲν ἐπιτελοῦμεν μεγαλύτερον ἔργον, παρὰ ἐάν ἐθέτομεν ἐντὸς αὐτῶν δύναμιν νὰ ἀνιστοῦν νεκροὺς; Τὸ στέμμα καὶ ἡ πορφύρα δεικνύουν τὸν θασίλεα, καὶ, ὅταν δὲν ὑπάρχουν αὐτά, καὶ ἂν ἔχῃ χρυσοὶ ἐνδύματα, ὁ θασίλεος δὲν εἶναι φανερός. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τώρα σὺ νὰ καλλιεργῇς τὸ διακριτικὸν σημεῖον, καὶ θὰ δημιουργήσῃς φίλους διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τοὺς ἄλλους.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἀγαπᾶται, θὰ θελήσῃ νὰ μισῇ. "Ἄς μάθωμεν τὰ χρώματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀναμιγνύονται, διὰ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἡ εἰκὼν κατασκευάζεται. "Ἄς εἰμεθα φιλόφρονες. Νὰ μὴ περιμέ-

νωμεν τοὺς πλησίον. Μὴ εἴπῃς· «Ἐάν ἴδω κάποιον νὰ περιμένῃ, γίνομαι χειρότερος ἀπ' αὐτόν», ἀλλὰ μᾶλλον, δταν τὸν ἴδῃς, πρόλαβε καὶ σῆσε τὸ πάθος του. Βλέπεις νὰ ἀσθενῇ καὶ ἐπαυξάνει τὴν ἀσθένειαν; Αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν περισσύτερον ἀπὸ ὅλα νὰ κατορθώσωμεν, τὸ νὰ προλαμβάνῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον εἰς τὸ νὰ ἀποδίδῃ τὴν τιμὴν¹⁴. Μὲ τὸ νὰ θεωροῦν ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, ὅτι ὑπερέχουν ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς των, μὴ νομίσῃς ὅτι ὑποβιβάζονται. Ἄν ἐπομένως προλάβῃς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς τιμῆς, περισσύτερον ἐτίμησας τὸν ἑαυτὸν σου, παρὰ κινῶν εἰς τὸ νὰ τιμηθῇς περισσότερον.

Πανταχοῦ ὡς δίδωμεν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ πρωτεῖα. Ἄς μὴ ἐνθυμούμεθα οὐδὲν ἀπὸ τὰ κακὰ τὰ ὅποια ἔχουν διαπραχθῇ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐάν κάποιος ἀγαθόν. Οὐδὲν βημιουργεῖ φίλον τόσον, ὅσον γλώσσα εὐχάριστος, στόμα ἀπαινετικόν, ψυχὴ ταπεινὴ, περιφρόνησις τῆς κενοδοξίας, ἡ περιφρόνησις τῆς τιμῆς. Ἄν κατορθώσωμεν αὐτά, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ γίνωμεν ἀνίκητοι ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, καὶ, ἀφοῦ φέρωμεν εἰς πέρας μὲ ἀκρίθειαν τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῇ εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁴ 1. 156 Ρωμ. 12, 10.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ' (41)

(Πράξ. 18', 8 - 20)

«Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ».

α'. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ ὥθει τὸν ἑαυτὸν του ἐντὸς τῶν συναγωγῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἐξέρχεται. Διότι πανταχοῦ ἤθελε νὰ λάθῃ ἀπὸ αὐτοὺς ἀφορμὴν, ὅπως εἶπα. Διότι καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐδημιούργει ζηλοτυπίαν λοιπόν, καὶ προσθύμως τὸν παρεδέχοντο, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μετενόουν, ἐπειδὴ ἐδέχοντο οἱ Ἑθνικοί. Ἦθελε ν' ἀπεμακρύνῃ τοὺς μαθητάς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ λάθουν τὴν ἀρχήν, ὥστε νὰ μὴ συναθροίζωνται. Καὶ δὲν ἐπραττεν αὐτὸ μόνον. Δι' αὐτὸ συνωμίλει μὲ αὐτοὺς συνεχῶς, διότι ἐπειθε. Μὴ λοιπόν, ἐπειδὴ ἡκούσας παρρησίαν, νομίσῃς σκληρότητα. Περὶ ὠφελίμων πραγμάτων συνωμίλει, περὶ τῆς βασιλείας. Ποῖος δὲν θὰ ἤκουεν;

ε'ὼς δὲ τινες ἐσκληρόνοντο καὶ ἠπειθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητάς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκούσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Εὐλόγως ἀνέμαζον τὸ κήρυγμα ὁδόν. Διότι ἀληθῶς αὕτη ἦτο ἡ ὁδός, ἡ ὅποια ὡδήγει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ε'Εν τῇ σχολῇ, λέγει, Τυράννου

1. Πράξ. 18, 8.

τινὸς διελέγετο. Καὶ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας ἀκοῦσαι τὸν λόγον, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας». Βλέπεις πόσα κατάρθωσεν ἡ ἐπιμέλεια; Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουον καὶ οἱ Ἕλληνες. «Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχοῦσας ἐποιεῖ ὁ Θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦντος ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικλίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν». Δὲν τοὺς ἡγγίζαν μόνον ἐνῶ τὰ ἐφόρουν, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ τὰ ἐλάμβανον τὰ βθετον ἐπάνω τῶν. Διὰ τοῦτο δὲν ᾤφηνεν ὁ Χριστὸς νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπειδὴ ἐφύλασεν αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὅπως ἐγὼ θεοβαίως νομίζω.

«Ἐπεχείρησαν δὲ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες: Ὅρκιζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ἐν ᾧ ὁ Παῦλος κηρύσσει». Τοιοῦτοτρόπως ὄλα τὰ ἐκραττον ἐξ αἰτίας τῆς πολιπραγμοσύνης τῶν. Πρόσεξε. Δὲν ἤθελον μὲν νὰ πιστεῦσούν, διὰ τοῦ ὀνόματος δὲ ἤθελον νὰ ἐκβάλλουν τοὺς δαίμονας. Πῶ, πῶ! πόσον ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου! «Ἦσαν δὲ τινες υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπὶ αἱ τοῦτο ποιοῦντες. Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπεν αὐτοῖς: Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ; Καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. Τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον». (Λοιπὸν κρυφίως ἔπραττον, ἔπειτα διασύρεται δημοσίᾳ ἡ ἀδυναμία τῶν) «καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογοῦμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν». Ἐπειδὴ εἶχον τόσῃν δυνάμειν, ὥστε νὰ ἐπιτελοῦν τοιαῦτα μεταξὺ τῶν δαιμονίων, εὐλόγως γίνονται αὐτά.

«Ἰκανοὶ τε τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς θίβλους, κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εἶδρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. Οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἤρξανε καὶ ἴσχυεν». Ὅταν εἶδον ὅτι οὐδὲν ὀφελος δὴ πῆρχε λοιπὸν, κατακαίουν τὰ θίβλια (τὰ μαγικά). Καθ' ἕν χρόνον καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες αὐτὰ πράττουν. Ἐπομένως τὸ ὄνομα δὲν ἐπιτελεῖ τίποτε, ἀν δὲν λέγεται μὲ πίστιν. Καλῶς ἔλεγεν ἐπομένως: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ μείζονα ποιήσει»², ὑπαινισσόμενος αὐτὸ τὸ τῶν δαιμόνων. Παρατήρησε πῶς ἐχρησιμοποίησαν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τῶν.

«Καὶ διελέγετο, λέγει, ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινὸς ἐπὶ ἔτη δύο». Ἐκεῖ ὅπου ἦσαν πιστοὶ καὶ πολὺ πιστοὶ. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐθεώρουν τὸν Ἰησοῦν οὐδόλως μέγαν, διότι ἐτοποθέτουν πλησίον καὶ τὸν Παῦλον, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸς τοιοῦτοτρόπως εἶναι κάτι μέγα.

Εἶναι ἄξιον ἐδῶ νὰ θαυμάσωμεν, πῶς ὁ δαίμων ἐκεῖνος δὲν ἐνήργησε μαζί με τὴν πλάνην τῶν ἐξορκιστῶν, ἀλλὰ τοὺς ἠλεγξεν αὐστηρῶς καὶ ἐφανέρωσε τὴν ἀπάτην τῶν. Ἐγὼ νομίζω ἐπειδὴ ἐθύμωσε πολὺ, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν κάποιος, ὁ ὁποῖος κινδυνεύει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἠλέγγετο αὐστηρῶς ἀπὸ κάποιον ἐλεεινὸν καὶ ταλαίπωρον, καὶ θέλει νὰ ἐπιρρίψῃ ὄλον τὸν θυμὸν εἰς ἐκείνον. Διότι διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι περιφρονεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῶ προηγουμένως τὸ ὁμολόγησε, ἔλα-

2. Ἰωάν. 14, 12.

θεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν. Διότι, ὅτι δὲν ἦτο ἀδυναμία τοῦ φνόματος, ἀλλὰ τῆς ἀπάτης ἐκείνων ὅλα, διατί δὲν ἔχουν γίνεαι τὰ ἴδια εἰς τὸν Παῦλον;

«Καὶ ἐφαλλόμενος, λέγει, ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτούς. "Ἴσως ἔσχισε τὰ ἐνδύματά των καὶ ἐκτύπησε τὰς κεφαλὰς των. Διότι αὐτὸ ἐδήλωσε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἐφαλλόμενος»· δηλαδὴ, «ἀφοῦ ἐπήδησε κατ' αὐτῶν μὲ ὀρμήν», ὥστε ἦτο ἀρκετὸν νὰ πράξῃ αὐτά.

Τί σημαίνει· «Ἀποστάς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς μαθητάς»; Ἐμπόδισε τὴν κακολογίαν αὐτῶν, λέγει. Αὐτὸ δὲ πράττει καὶ ἀπομακρύνεται, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀνάμῃ τὸν φέρον των, οὔτε νὰ τοὺς ἐμβάλλῃ εἰς περισσοτέραν φιλονικίαν. Τὸ δὲ «ἐπαρρησιάζετο» λέγει, δηλῶν ὅτι εἶχε σταθεῖ ἔτοιμος καὶ διὰ κινδύνους, καὶ συνωμιλεῖ περισσοτέρον φανερώς, χωρὶς νὰ συγκαλύπτῃ τὰ δόγματα.

Ἀπ' ἐδῶ μανθάνομεν νὰ μὴ ἐρχόμεθα εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κακολογοῦντας, ἀλλὰ νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπ' αὐτούς. Δὲν ἐκακολόγησεν, ἐνῶ καὶ ὁ ἴδιος κατηγορεῖται, ἀλλὰ μᾶλλον συνωμιλεῖ καθημερινῶς, καὶ τοιοῦτοτρόπως κατ' ἐσχὴν προσελκύων τοὺς πολλούς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ οὔτε νὰ χωρισθῇ καίτοι κατηγορήθῃ. Καὶ πρόσεξε. Ἐπειδὴ ἔπαυσε ὁ πειρασμὸς τῶν ἔξω, ἤρχισεν ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Παρατηρεῖς πώρωσιν· Ἰουδαϊκὴν; Ἐνῶ εἶδον ὅτι ἐνεργοῦν τὰ ἐνδύματά του, δὲν ἔδιδον προσοχήν. Τί θὰ ἐγίνετο μεγαλύτερον ὅπ' αὐτό; Εἰς τοὺς δὲ (τοὺς ἐθνικούς) μᾶλλον εἰς τὸ ἀντίθετον κατέληξεν. Ἐάν κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας δὲν πιστεύῃ, θὺν ὁλέπῃ τὸ ἀσήμενον νὰ κατορθῶνῃ αὐτά, ἅς πιστεύῃ. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὸ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοὺς νικῶνται μὲν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι κακολογοῦν καὶ κατηγοροῦν τὴν διδασκαλίαν (διότι αὐτὴν ὠνόμασεν ὁδόν), αὐτὰς δὲ ἀπο-

μακρύνεται, ὥστε οὔτε οἱ μαθηταὶ ν' ἀναχωρήσουν, οὔτε ἐκείνους νὰ ἐξερεθίσῃ νὰ θυμώσουν, δεικνύων ὅτι πανταχοῦ ἀποκρούουν τὴν σωτηρίαν. Καὶ λοιπὸν ἐδῶ δὲν ἀπολογεῖται εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ πανταχοῦ τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν. Καὶ συνωμιλεῖ, ἀφοῦ δὲν ἀνεζήτησεν ἀπλῶς τὸν τόπον, ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἦτο σχολή, ὡς καταλληλότερον, ἐπειδὴ συνηθορίζοντο ἐκεῖ.

Β'. Πῶ, πῶ! πόση ἡ δύναμις αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν, διότι καὶ οἱ ἄλλοι καταλήγουν εἰς τὸ νὰ πράττουν τὰ ἴδια! Πόση δὲ ἡ πώρωσις αὐτῶν οἱ ὅποιοι μένουν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως! Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ Σίμων ἐζητεῖ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἕνεκα ἐμπορίου^{2α}, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἔπραττον αὐτό. Πόση πώρωσις! Καὶ διατί λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν ἐπιπλήττει; Διότι θὰ ἐφαίνετο ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι δαίγμα φθόνου. Δι' αὐτὸ τακτοποιεῖται τοιοῦτοτρόπως. Αὐτὸ ἔχει γίνεαι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν δὲν ἐμποδίζεται (διότι ἦτο ἀρχὴ τῶν πραγμάτων). Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰούδας ἐνῶ ἔκλεπτε δὲν ἠμποδίζετο. Ὁ Ἀνανίας δὲ καὶ ἡ Σάπφειρα καὶ ἐφονεύθησαν. Καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι μὲν καὶ ἐνῶ ἀνθίσταντο δὲν ἐπάθαινον οὐδέν, ὁ Ἑλῶμας δὲ ἐτυφλώθη. «Οὐ γὰρ ἦλθον, λέγει, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος»³.

Παρατήρησε ἀσχερίτητα. Ἐνῶ ἀκόμη ἔμενον Ἰουδαῖοι, ἤθελον ἀπὸ τὸ ὄνομα νὰ κερδίζουν χρήματα. Ὡστε ὅλα τὰ ἔπραττον πρὸς δόξαν καὶ ἀπόκτησιν χρημάτων. Παρατήρησε ὅτι πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπιστρέφουν τόσον ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν, ὅσον ἕνεκα τῶν φοβερῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σαπφείρας φόβος ἔ-

2α. Ἰδὲ Πράξ. 8, 18 κ. 48.

3. Ἰωάν. 3, 17 καὶ 12, 47.

πεσεν εις την Ἐκκλησίαν καὶ δὲν εἶχον τὴν τὸλμην νὰ προσκολληθῶν εἰς αὐτούς. Ἐδῶ ἐλάμβανον μανδήλια καὶ ἐμπροσθέντα καὶ ἐθεραπεύοντο, καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ τότε ἦλθον ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας των.

Ἀπὸ τὸ ὅτι ὥρμησεν ἐναντίον των δεικνύεται ὅτι ἡ δύναμις τῶν δαιμόνων εἶναι μεγάλη, ὅταν στρέφεται πρὸς ἀπίστους. Καὶ διατὶ δὲν εἶπε· «Ποῖος εἶναι ὁ Ἰησοῦς» τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ἀλλὰ μάλλον εἶπε τοὺς ἀνωφελεῖς λόγους; Ἐφοβεῖτο μήπως καὶ ὁ ἴδιος τιμωρῇ. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὸ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἀποκρούσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν περιέπαιζον, τὸ ἔχει ἐπιτελέσει αὐτὸ τὸ ὄνομα. Διατὶ δὲ καὶ οἱ ἄθλιοι δὲν εἶπον εἰς αὐτόν· «Πιστεύομεν»; Ἐφοβοῦντο τὸν Παῦλον. Καίτοι πόσον περισσότερον θά ἦσαν λαμπρότεροι ἂν ἔλεγον τοῦτο, ἂν θεθαίως ἀπεδέχοντο τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλωστε καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐγένετο εἰς τοὺς Φιλιππουεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς κατέστησε συνειστούς.

Σὺ δὲ πρόσεξε ἐδῶ τὸ μὴ φορτικὸν τοῦ συγγραφέως καὶ πῶς γράφει μόνον ἱστορίαν καὶ δὲν κατηγορεῖ. Αὐτὸ καθίστα τοὺς Ἀποστόλους θαυμαστούς. Ἀλλὰ ποίου υἱοὶ ἦσαν, λέγει τὸ ὄνομα καὶ τὸν ἀριθμὸν, παρέχων εἰς τοὺς τότε ἀξιόπιστον ἀπόδειξιν αὐτῶν τὰ ὅποια ἔγραφε. Καὶ διὰ ποῖον λόγον περιεφέροντο; Χάριν ἐμπορίου. Ὅχι θεθαίως κηρύττοντες τὸν λόγον. Διότι πῶς (θά συνέβαινε αὐτό); Καλῶς λοιπὸν ἔτρεχον κηρύττοντες δι' αὐτῶν τὰ ὅποια ἐπάθαινον. Δι' αὐτό, δηλῶν τοῦτο λέγει· «καὶ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι, τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον». Αὐτὸ δὲν

4. Πράξ. 5, 13.

5. Ἐμπροσθέντα = περίωρα, κοιν. παθιά, 5α. Πράξ. 18, 16 κ. 28.

ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἐσκληρόνοντο; Εἶπέ μου. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέστρεψε. Καὶ μὴ ἀπορήσης. Διότι τὴν κακίαν δὲν τὴν πείθει οὐδέν.

Ἀς ἴδωμεν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς τῶν ἐξορκιστῶν πόσης κακίας εἶναι δεῖγμα. Διὰ ποῖον λόγον δὲ αὐτὸ δὲν ἔχει γίνετο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἄλλου καιροῦ καὶ ὅχι τοῦ παρόντος νὰ ἐρευνησάμεν. Ἀλλ' ὅμως ὅτι αὐτὸ ἐγένετο καλῶς ἐδῶ καὶ χρησίμως. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ ἔπραττον χλευάζοντες. Δι' αὐτὸ τιμωροῦνται, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτὸ οὐδεὶς νὰ τολμᾷ οὔτε τυχαίως νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸ ἔξης τὸ ὄνομα. Αὐτὸ ὠδήγησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστεύσαντας εἰς ἐξομολόγησιν. Αὐτὸ ἐδημιούργησεν εἰς αὐτοὺς φόβον καὶ αὐτὸ ἐγένετο μεγίστη ἀπόδειξις ὅτι ὁ Θεὸς τὰ γνωρίζει ὅλα. Πρὶν ἐλεγχθῶν ἀπὸ τοὺς δαίμονας κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοῦς των, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως πάθουν τὰ ἴδια. Εὐλόγως. Διότι ὅταν οἱ δαίμονες, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐδοκίμαζον, γίνοντο κατηγοροὶ αὐτῶν καὶ ὅχι σύμμαχοι, ποία λοιπὸν ἐλπίς ὑπάρχει, παρὰ ἐξομολόγησιν διὰ τῶν ἔργων;

Παρατήρησε δὲ ποῖα κακὰ γίνονται ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον, ἐνῶ ἐγένοντο τοιαῦτα θαύματα. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ταχέως λησμονεῖ ὅσα εὐεργετῆται. Ἡ δὲ ἐνθυμείσθῃ ὅτι καὶ εἰς ὅσα ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἔχει γίνετο αὐτὸ τὸ ἴδιον; Διότι εἶπέ μου, δὲν ἐκλόνησε πέρυσιν ὁ Θεὸς ὀλόκληρον τὴν πόλιν; Τί λοιπόν; Δὲν ἔτρεξαν ὅλοι εἰς τὸ θάπτισμα; Οἱ πόρνοι καὶ οἱ ἐκθηλυμένοι καὶ οἱ διεφθαρμένοι, ἀφοῦ ἀφῆσαν τὰ πορνεία καὶ τοὺς τόπους ὅπου ἔμενον δὲν ἠλλάξαν καὶ ἐγένοντο εὐλαβεῖς; Ὅταν δὲ ἐπέρασαν τρεῖς ἡμέραι, πάλιν ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἱδικήν των κακίαν. Ἀπὸ τί δὲ γίνεται αὐτό; Ἀπὸ τὴν πολλὴν νωθρότητα καὶ ποῖον τὸ παράδοξον, ἐὰν γίνετο τὸ ἴδιο, ὅταν πα-

πέρχονται τὰ γεγονότα, ὅπου θεθαίως (παρέρχονται), ἐνῶ μένουν συνεχῶς αἱ εἰκόνας; Τὰ τῶν Σοδόμων, εἰπέ μου, δὲν παραμένουν συνεχῆ; Τί λοιπόν; Οἱ κατοικοῦντες πλησίον ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἔγιναν καλύτεροι; Οὐδόλως. Τί λοιπόν, ὁ υἱὸς τοῦ Νῶε; Δὲν ἦτο τοιοῦτος; Δὲν ἦτο κακός, ἐνῶ ἔβλεπεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν ἑρῆμωσιν; Μὴ ἀπορῶμεν λοιπὸν πῶς δὲν ἐπίστευσαν, ἐνῶ ἔγιναν αὐτά, ἐκεῖ ὅπου θεθαίως ἡ Ἰδία ἢ πίστις πολλάκις καταλήγει εἰς τὸ ἀντίθετον δι' αὐτούς, εἰς κακίαν. Δηλαδή ὅπως ὅταν λέγουν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατέχεται ὑπὸ δαίμονος. Ἡ δὲν βλέπετε ὅτι αὐτὰ καὶ τώρα γίνονται, καὶ ὅτι εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι ὡς οἱ ὁφεις, καὶ ὅπιστοι καὶ ἀγάριστοι, οἱ ὅποιοι ὅπως καὶ αἱ ἐχίδναι, ὅταν ἀπολαύσουν εὐεργεσίας καὶ θερμανθοῦν ἀπὸ κάποιους, τότε λυποῦν τοὺς εὐεργέτας; Αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ τὴν μὴ ἀπορρῆ κανεὶς πῶς, ἐνῶ ἔγιναν τοιαῦτα θαύματα, δὲν ἐπέστρεψαν ὅλοι.

γ'. Διότι Ἰδοὺ κατὰ τοὺς ἰδικούς μας καιροὺς ἔχουν γίνεи τὰ σχετικὰ μὲ τὸν μακάριον Βαβύλαν, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ Ἱεροσόλυμα, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κατεδάφιον τῶν Ἱερῶν, καὶ δὲν ἐπέστρεψαν ὅλοι. Διὰ τί πρέπει νὰ λέγω τὰ παλαιά; Πέρυσιν σὰς εἶπα ὅποιον ἔγινε καὶ οὐδεὶς ἔβασε προσοχὴν, ἀλλὰ πάλιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφυγον κρυφίως καὶ κατεκρημνίσθησαν. Ἐχει σταθῆ ὁ οὐρανὸς διαρκῶς κραυγάζων ὅτι ἔχει κύριον καὶ αὐτὸ τὸ πᾶν εἶναι ἔργον κάποιου τεχνίτου (τὸν κόσμον ἐννοῶ), καὶ μερικοὶ λέγουσιν ὅτι ὄχι.

Αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγιναν πέρυσιν σχετικῶς μὲ τὸν Θεὸν ὁδωρον ἐκείνον, ποῖον δὲν ἐξέπληξαν; Καὶ ὅμως δὲν ἔγινεν οὐδὲν περισσότερον, ἀλλὰ δι' ὀλίγον ἀφοῦ ἔγιναν εὐλαθεῖς πάλιν ἐπαγγέλοντο ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἔγιναν εὐλαθεῖς. Αὐτὸ συνέβη τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἑβραίων, δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Προφήτης: «Ὁ-

ταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν, καὶ ἐπέστρεπον, καὶ ὠρβρίζον πρὸς τὸν Θεόν»^δ.

Καὶ διὰ τί πρέπει νὰ λέγω τὰ γενικά; Πόσοι περιέπεσαν εἰς ἀσθενείας; Πόσοι ὑπεσχέθησαν, ὅταν ἐσηκώθησαν, ὅτι θὰ ἐπιφέρουν μεγάλην μεταβολήν, καὶ πάλιν ἔγιναν οἱ ἴδιοι; Αὐτὸ δαὶκνύει εἰς ἡμᾶς κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδικῆς μας φύσεως, ἡ ἀδιάλειπτος μεταβολή. Διότι ἐάν ἦσαν φυσικά τὰ κακὰ, οὔτε αὐτὴ δὲν θὰ ἐγίνετο. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπομακρυνώμεν ἀπὸ τὰ φυσικά καὶ ἀναγκαῖα! Καὶ θεθαίως ἀπομακρυνώμεθα, λέγει. Διότι δὲν ἐλέπομεν μερικούς, οἱ ὅποιοι δύνανται μὲν νὰ θλέπουν ἐκ φύσεως, ἀπὸ τὸν θόσον ὅμως τυφλώνονται; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τῆς φύσεως, νὰ ἐλαττωῦται, ὅταν παρουσιασθῇ ἄλλη φύσις. Ὡστε φυσικὸν εἶναι εἰς ἡμᾶς ὅταν ἔχωμεν φοθηθῇ νὰ μὴ θλέπωμεν, φυσικὸν δὲ καὶ ὅταν παρουσιασθῇ μεγαλύτερος φόθος, νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἄλλον.

Τί λοιπόν, ἂν ὑπάρχῃ μὲν ἐκ φύσεως ἡ σωφροσύνη, λέγει, ὁ δὲ φόθος ἀφοῦ ἐπικρατήσῃ τὴν ἐκδιώξην; Τί λοιπόν, ἂν δείξω ὅτι μερικοὶ οὔτε τότε συνετίζονται, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς αὐτούς τοὺς φόθους εἶναι ἀναίσχυνοι; Αὐτὸ δὲν εἶναι φυσικόν. Νὰ εἶπω τὰ παλαιά; Ἀλλὰ τὰ νέα; Πόσοι θεθαίως εἰς τοὺς ἰδίους ἐκείνους τοὺς φόθους παρέμειναν περιπαίζοντες καὶ χλευάζοντες καὶ δὲν ἔπαθον οὐδὲν τοιοῦτον; Εἰπέ μου, ὁ Φαραώ^ε δὲν μετεβάλλετο ἀμέσως, καὶ ἔτρεχεν ὅπισω εἰς τὴν προηγουμένην κακίαν; Ἐδῶ δὲ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ δαιμόνια, παρ' ὅτι αὐτοὶ ἐγνώριζον,

δ. Ψαλμ. 77, 34.

εα. Ἐννοεῖ τὸν Φαραῶ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ Μωϋσῆς μετὰ τοῦ Ἀαρὼν ἀπέδειξαν τὴν θεῶθεν ἀποστολήν των καὶ ἐκείνος, παρ' ὅλας τὰς ἀποδείξεις ἐπληρώθη εἰς τὴν οὐκίαν κακίαν.

προσέθετον ἀπλῶς οἱ λέγοντες· «Τὸν Ἰησοῦν ὀρκίζομεν ὡς, ὃν Παῦλος κηρύσσει». Μὲ ὅσα δηλαδὴ ἀπολογούνται, ἀποδεικνύεται ὅτι γνωρίζουν. Ἐκεῖνοι δὲ λέγουν ἀπλῶς τὸν Ἰησοῦν, ἔπρεπε νὰ εἰπουν τὸν Σωτῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν ἀνεστημένον. Ἀλλὰ δὲν ἤθελαν νὰ ὁμολογήσουν τὴν δόξαν τοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐλέγχει ὁ δαίμων, ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐναντίον τῶν καὶ ἀφοῦ εἶπε· «Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Ὡς νὰ ἔλεγε· «Σεῖς δὲν πιστεύετε, ἀλλ' ἐνῶ ἔχετε κάμει κατὰχρησιν τοῦ ὀνόματος, λέγετε αὐτά. Λοιπὸν ὁ ναὸς εἶναι ἔρημος, εἶναι εὐκόλον νὰ συληθοῦν τὰ σκεύη (τὰ θυσιαστήριον). Ὡστε δὲν εἰσθε κήρυκες, λέγει, ἀλλὰ ἰδικοὶ μου». Πολὺς εἶναι ὁ θυμὸς τοῦ δαίμονος. Ἡδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νὰ πράξουν ταῦτα εἰς αὐτούς, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔπραττον ἕως τώρα. Διότι οἱ ἐξουσιάζοντες (οἱ δαίμονες) αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔπραττον αὐτὰ εἰς αὐτούς, (ἔπραξαν) πολὺ περισσότερον ἀπ' αὐτούς (ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους).

Πρόσεξε πῶς δεικνύεται ἡ ἐπιείκεια αὐτῶν, διότι οἱ μὲν (Ἀπόστολοι) ἐνῶ ἐκδιώκονται πράττουν τοιαῦτα, οἱ δὲ ὑπηρετούμενοι δαίμονες τὰ ἀντίθετα. «Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω», λέγει. Λοιπὸν νὰ ἐντραπήτε σεῖς οἱ ὅποιοι τὸν ἀγνοεῖτε. «Καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Καλῶς καὶ αὐτό· διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο κήρυξ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὁρμᾷ ἐναντίον αὐτῶν καὶ σιγίζει τὰ ἐνδύματα. Δι' ὅσων ἔπραττεν εἰς αὐτούς, ὥς νὰ ἔλεγε σχεδὸν αὐτό· «Μὴ νομίσητε ὅτι τὰ πράττω αὐτά, ἐπεὶ περὶ φρονῶ ἐκεῖνους». Πολὺς ἦτο ὁ φόβος τοῦ δαίμονος. Καὶ διατί δὲν ἔσχισε τὰ ἐνδύματά των χωρὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους; (Διότι τοιοῦτότροπος καὶ τὸν θυμὸν θὰ ἱκανοποιεῖ καὶ τὴν πλάνην θὰ ἔκταυε). Ἐφοβείτο, ὅπως εἶπα, τὴν ἀήττητον δύναμιν, καὶ δὲν θὰ κατάρθωνε τόσα, ἂν δὲν ἔλεγεν αὐτό.

Παρατήρησε δὲ ὅτι πανταχοῦ οἱ δαίμονες εἶναι περισσότερον εὐγνώμονες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ δὲν τολμοῦν νὰ ἀντιμλήσων, οὔτε νὰ κατηγορήσουν τοὺς ἀποστόλους, οὔτε τὸν Χριστόν. Ἐκεῖ λέγουν· «Οἶδ' αὖτις σε τίς εἶ» καὶ «τί ἤλθες διδὲ πρὸ καιροῦ θασανίσαι ἡμᾶς;»⁷, καὶ πάλιν· «Οἶδ' αὖτις σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸, ἐδῶ δὲ· «Ὅδοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσὶ»⁹, καὶ πάλιν· «Τὸν μὲν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι». Διότι πολὺ ἐφοβοῦντο καὶ ἔτρεμον ἐκείνους τοὺς ἁγίους.

Ἰσως κάποιος ἀπὸ σῶς, καθὼς ἀκούει, ποθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦν οἱ δαίμονες νὰ τὸν ἀτενίσουν, καὶ μακαρίζει ἐκείνους τοὺς ἁγίους δι' αὐτό, διότι εἶχον τὴν δύναμιν. Ἄς ἀκούῃ ὁμως τὸν Χριστόν ὁ ὁποῖος λέγει· «Μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται»¹⁰. (Ἐπεὶ ἐγνώριζε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατ' ἐξοχὴν δι' αὐτὸ χαίρουσιν ἐξ αἰτίας τῆς κενοδοξίας). Διότι ἂν ζητῆς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον, ὑπάρχει ἄλλη μεγαλύτερα ὁδός. Δὲν εἶναι τόσον μέγα τὸ νὰ ἀπαλλάξῃς (κάποιον) ἀπὸ τὸν δαίμονα, ὅσον νὰ τὸν ἀποσπάσῃς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ δαίμων δὲν ἐμποδίζει νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ μὲν, βοηθεῖ ὁμως, μὲ τὸ νὰ καθιστᾷ αὐτὸν πρὸς τὸν ἔχει συνετώτερον. Ἡ ἁμαρτία δὲ μᾶς ἐκδιώκει (ἀπὸ τὴν βασιλείαν).

Β'. Ἀλλ' ἴσως νὰ εἴπῃ κάποιος· «Εἴθε νὰ μὴ συμ-

7. Μάρκ. 1, 24.

8. Ματθ. 8, 29.

9. Μάρκ. 1, 24.

10. Πράξ. 16, 17.

11. Λουκ. 10, 20.

θῇ εἰς ἐμὲ νὰ ἀποκτήσω τοιοῦτον ἠσυχασμόν». Οὕτε ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ἄλλον, νὰ πράττω τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Εἰδ' ἄλλως, ὃ μὴ γένοιτο! εἴθε νὰ συμῆ νὰ παρακαλῶ καὶ δι' αὐτά. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς μὲν (ὁ δαίμων) δὲν ἐκδιώκει, ἐκείνη δὲ (ἡ ἁμαρτία) ἐκδιώκει (ἀπὸ τὴν θαυλείαν), τὸ νὰ ἀπαλλάξῃς (κάποιον) ἀπὸ ἐκείνης εἶναι δεῖγμα μεγαλυτέρας εὐεργεσίας.

Λοιπὸν ἄς φροντίζωμεν νὰ ἀπαλλάσσωμεν τοὺς πλησίον ἀπ' αὐτὴν καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς πλησίον τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἄς ἴδωμεν μήπως ἔχομεν δαίμονα. Ἄς ἐξετάσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ ἀκριθείαν. Ἡ ἁμαρτία εἶναι χειρότερα τοῦ δαίμονος. Διότι ἐκεῖνος (μᾶς) καθιστᾷ ταπεινούς. Ἡ δὲν βλέπετε τοὺς δαιμονιζομένους, ὅταν συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν πῶς εἶναι κατηφείς; πῶς εἶναι σκυθρωποί; πῶς εἶναι γεμάτα τὰ πρόσωπα τῶν ἀπὸ ἐντροπῆς; πῶς δὲν τολμοῦν οὕτε νὰ ἴδουν κατὰ πρόσωπον; Πρὸς εἶπε τὸν παραλογισμόν. Ἐκεῖνοι μὲν ἐντρέπονται δι' ὅσα παθαίνουν, ἡμεῖς δὲ δὲν ἐντρέπομεθα δι' ὅσα πράττομεν. Ἐκεῖνοι ἐντρέπονται ἐνῶ ἀδικοῦνται, ἡμεῖς ἐνῶ ἀδικούμε δὲν ἐντρέπομεθα. Καίτοι τὰ ἔργα ἐκείνων δὲν εἶναι ἄξια ἐντροπῆς, ἀλλὰ εὐσπλαγχνίας καὶ φιλάνθρωπίας καὶ συγχωρήσεως καὶ πολλοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἀπειρῶν ἐπαίνων, ὅταν, ἐνῶ ἀγωνίζονται ἐναντίον τοιοῦτου δαίμονος, ὑπομένουν τὰ πάντα εὐχαρίστως. Τὰ ἰδικὰ μας δὲ εἶναι ἄξια γέλωτος ἀληθῶς, ἐντροπῆς, κατηγορίας, κολάσεως, τιμωρίας, τῶν χειρότερων κακῶν καὶ τῆς γενένης τοῦ πυρός, ἀλλὰ οὐδεμίαν συγχωρήσεως ἄξια.

Βλέπετε ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι χειρότερα τοῦ δαίμονος; Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπειδὴ δυστυχοῦν κερδίζουν διπλοῦν κέρδος, ἐν μὲν τὸ ὅτι συνετίζονται καὶ γίνονται ἐγκαρτερικώτεροι, δεύτερον δὲ τὸ ὅτι θὰ ἀπέλθουν

πρὸς τὸν Δεσπότην καθαροί, ἀφοῦ ὑποστοῦν ἐξ ὧν τὴν τιμωρίαν τῶν ἰδικῶν τῶν ἁμαρτημάτων. (Βεβαίως δι' αὐτὸ ὁμιλήσαμεν πολλάκις καὶ ἀπεδείξαμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τιμωροῦνται ἐξ ὧν, ἂν ὑπομένουν μὲ εὐγνωμοσύνην, εἶναι εὐλογον νὰ ἀποθέσουν ἀπὸ ἐπάνω τῶν πολλὰ ἁμαρτήματα). Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα δὲ εἶναι διπλὰ τὰ κακά, ἐν μὲν ὅτι δυστυχοῦμεν, ἄλλο δὲ ὅτι γινόμεθα χειρότεροι.

Προσέχετε εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγω. Δὲν ἀδικούμεθα μόνον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι ἁμαρτάνομεν δηλαδὴ, ἀλλὰ καὶ ἄλλο, ὅτι ἡ ψυχὴ δέχεται συνήθειαν, ὥπως εἰς τὸ σῶμα. Διότι θὰ εἶναι σαφέστερον ὅταν λέγεται διὰ παραδείγματος. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ὅστις εἶχε πυρετὸν δὲν ἔχει ἀδικηθῇ μόνον αὐτό, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀσθενής, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὴν ἀσθένειαν γίνεται εἰς τὸ ἐξῆς ἀσθενέστερος, καὶ ἂν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ὑγίαν ἀπὸ μακρὰν ἀσθένειαν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ μὲ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἂν εἰμεθα ὑγιεῖς, ἀκόμη χρειαζόμεθα πολλὴν δύναμιν.

Διότι παρατήρησε κάποιον ὁ ὅποιος ἐφῆρθε προσληπτικῶς καὶ δὲν ἐτιμωρήθη. Δὲν εἶναι ἄξιον δι' αὐτὸ μόνον νὰ κλαίωμεν, διότι δὲν τιμωρεῖται διὰ τὴν προσβολήν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλο νὰ πενθῶμεν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Διότι ἔχει γίνῃ ἡ ψυχὴ ἀναιδεότερα πλέον. Διότι ἀπὸ καθέν ἁμαρτήματι καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ὅταν ἐπιτελεσθῇ καὶ παύσῃ, ἀποταμιεύεται ἐντός τῆς ψυχῆς μας ὀλίγον δηλητήριον. Δὲν ἀκούεις μερικοῦς οἱ ὅποιοι λέγουν, ὅταν ἀναρρώσουν ἀπὸ ἀσθένειαν, ὅτι «δὲν τολμῶ ἀκόμη νὰ πῶ ὕδωρ»; ἂν καὶ ἀνάρρωσε θεοβαίως. Ἄλλ' ἡ ἀσθένεια καὶ αὐτὸ τὸ ἀδίκημα ἔκαμε. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐνῶ δυστυχοῦν εὐχαριστοῦν, ἡμεῖς δὲ ἐνῶ εὐτυχοῦμεν θλῆσσημαῖοι τὸν Θεὸν καὶ ἀποθαρυνομένοι τὸν ἐγκαταλείπομεν. Διότι θὰ εὐρῆς περισ-

αστέρους υγιείς και πλουσίους να πράττουν αυτό, παρά πτωχούς και αρρώστους. Διότι έχει αναφανή ο δαίμων ως δήμιος ἀληθῶς σκληρός ἐκτοξεύων πολλές ἀπειλές, ως κάποιος διδάσκαλος ὁ ὁποῖος σηκώνει τὸ μαστίγιον καὶ ἀπὸ οὐδὲν μέρος ἀφήνει νὰ διαφύγουν.

Ἄν δὲ μερικοὶ οὕτε τοιοῦτοτρόπως εἶναι προσεκτικοί, ἀλλ' ὅμως ἐκείνοι τιμωροῦνται. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν καὶ αὐτό. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀνόητοι, ὅπως οἱ τρελλοί, ὅπως οἱ παῖδες δὲν ἔχουν ὑποχρέωσιν λογοδοσίας, τοιοῦτοτρόπως οὕτε αὐτοί. Διότι δι' αὐτὰ τὰ ὁποῖα γίνονται ὅχι ἐν γνώσει οὐδεὶς εἶναι τόσον σκληρός, ὥστε νὰ ζητήσῃ ποτὲ τιμωρίαν. Ἐπομένως εὐρισκόμεθα εἰς πολὺ χειρότεραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς βαιμονιζομένους ὅσοι ἁμαρτάνομεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀφρίζομεν, οὕτε οὐστρέφομεν τὰς κόρας (τῶν ὀφθαλμῶν), οὕτε τὰς χεῖρας; Εἴθε νὰ ἐπράττομεν αὐτὸ εἰς τὸ σῶμα καὶ ὅχι εἰς τὴν ψυχὴν!

Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ψυχὴν, ἡ ὁποία ἀφρίζει, ἀκαθάρτον, καὶ οὐστροφὴν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας; Σκέψου αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὀργίζονται καὶ μεθοῦν ἀπὸ τὸν θυμὸν, ἀπὸ πόσον ἀφρόν δὲν ἐκβάλλουν ἀκαθαρτοτέρους λόγους; Ἀληθῶς ὡς νὰ ἐκχύνουν σέλον μὲ κακὴν ὁσμὴν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνοι δὲν γνωρίζουν οὐδὲνα ἀπὸ τοὺς παρόντας, οὕτω καὶ αὐτοί. Διότι ὅταν σκοτισθῇ ἡ διάνοιά των καὶ οὐστραφοῦν οἱ ὀφθαλμοί, δὲν βλέπουν οὔτε φίλον, οὔτε ἐχθρόν, οὔτε σεβαστόν, οὔτε ἄξιον περιφρονήσεως, ἀλλὰ ὅλους ὁμοίως. Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ αὐτοὶ τρέμουν ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνοι; Ἀλλὰ δὲν πίπτουν κάτω; Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ των εὐρίσκεται κάτω καὶ πίπτει σπαρταρώσα. Διότι ἂν εἶχε σταθῇ ὀρθή, δὲν θ' ἐπόθεινε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπαθεν. Ἡ δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι βεῖγμα ψυχῆς, ἡ ὁποία ἔχει καταβληθῇ καὶ ἔχει ἀπολέσει τὴν ἰδικήν της νηφαλιότη-

τα, καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα πράττουν καὶ λέγουν ὅταν μεθοῦν ἀπὸ τὸν θυμὸν;

Ἐπάρχει καὶ ἐν ἄλλο εἶδος τρέλλας χειρότερον ἀπ' αὐτό. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Ὅταν δὲν ἀνέχονται οὔτε τὴν ὀργὴν νὰ ἀφήσουν, ἀλλὰ τρέφουν εἰς τὸν οἶκον των στενὸν φίλον, ὡς κάποιον δήμιον, τὴν μνησικακίαν. Διότι αὐτοὺς πρώτους καταστρέφει τὸ νὰ μνησικακοῦν ἀπ' ἐδῶ ἤδη, διὰ νὰ παρατρέξω τὰ μέλλοντα. Διότι πόση ταλαιπώρια νομίζεις ὅτι ὑπάρχει εἰς ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος ἔχει κυπηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν, ὅταν καθημερινῶς ἐξετάζῃ πῶς ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρόν; Προηγουμένως τὸν ἑαυτὸν του τιμωρεῖ ὁ τοιοῦτος, καὶ τιμωρεῖται πηρὲς σκόμμενος, πολεμῶν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, καίόμενος. Διότι εἶναι ἀναπόφευκτον διαρκῶς νὰ καίεται τὸ πῦρ ἐντὸς σου. Καὶ ἐπὶ τόσον χρόνον παρατείνων τὸν πυρετόν, δὲν τὸν ἀφήνεις νὰ καταπέσῃ, καὶ νομίζεις ὅτι εἰς ἐκείνον προξενεῖς κάτι κακόν, ὃ ἴδιος δὲ φθείρεις τὸν ἑαυτὸν σου, ἐπειδὴ φέρεις διαρκῶς τὴν φλόγα εὐρισκομένην εἰς ἔντασιν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀφήνεις τὴν ψυχὴν νὰ ἀναπαυθῇ, ἀλλὰ πάντοτε ἐξαγριώνεσαι καὶ ἔχεις τὴν σκέψιν εἰς ταραχὴν καὶ ἀναστάτῳσιν.

ε'. Ποῖον εἶναι χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν τρέλλαν νὰ λυπῆσαι διαρκῶς καὶ νὰ πρήσκεσαι καὶ νὰ φλογίζεσαι; Διότι τοιαῦτα εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν μνησικακῶν. Ὅπου καὶ ἂν ἴδουν αὐτὸν τὸν ὁποῖον θέλουν νὰ ἐκδικηθοῦν, ἀμέσως καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ πάθους. Ἄν ἀκούσουν φωνήν, χάνουν τὸ θάρρος των, τρέμουν. Ἄν εὐρίσκωνται εἰς τὴν κλίνην, ὁποδεικνύουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των ἀπείρους τιμωρίας, κρεμώντες, θασανίζοντες ἐκείνον τὸν ἐχθρόν. Ἐπὶ πλέον δὲ ἂν τὸν ἴδουν καὶ νὰ προκόπτῃ, ἀλλοίμονον ὁποῖα τιμωρία! Συγχώρησε εἰς αὐτὸν τὸ ἁμάρτημα καὶ ἀπάλλαξε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν ταλαιπώριαν. Διαιτὶ παρομένεις διαρκῶς τιμωρού-

μενος, διὰ τὰ τιμωρήσεως ἐκείνον μίαν φοράν καὶ τὸν ἐκδικηθῆς; Διατί δημιουργεῖς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καθ' ἑξὶν ἀσθένειαν;

Διατί ἐνῶ θέλει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ σένα ὁ θυμὸς τὸν κρατεῖς; Οὔτε μέχρι τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ μένῃ, λέγει ὁ Παῦλος¹². Διότι ὡς κάποια σῆψις κατ' σκόρος, τοιοῦτοτρόπως κατατρώγει τὴν ρίζαν τῆς ἰδικῆς μας διανοίας. Τί θηρίον κλείεις ἐντὸς τῶν σπλάγχνων σου; Εἶναι καλύτερον ὅτις ἢ ἔχιδνα νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν καρδίαν, παρά θυμὸς καὶ μνησικακία. Διότι ἐκεῖνα μὲν ἀμέσως θὰ μᾶς ἀπῆλλασσον τῆς ζωῆς (θὰ μᾶς ἐφόνευον), αὐτὸς δὲ (ὁ θυμὸς) μένει διαρκῶς, ἐμπηγνύων τοὺς ὀδόντας, ρίπτων τὸ δηλητήριον ἐντὸς ἡμῶν, ἐπιστρατεύων τοὺς φοβεροὺς λογισμοὺς.

Ἄλλὰ αὐτὰ τὰ πράττω, λέγει, διὰ τὰ μὴ μὲ ἐμπαίξῃ, διὰ τὰ μὴ μὲ περιφρονήσῃ. Ἄθλιε ἄνθρωπε καὶ ταλαίπωρε, δὲν θέλεις νὰ χλευασθῇς ἀπὸ τὸν σύνδουλον, ἀλλὰ νὰ μισηθῇς ἀπὸ τὸν Δεσπότην σου; Δὲν θέλεις νὰ περιφρονηθῇς ἀπὸ τὸν σύνδουλον, ἀλλὰ περιφρονεῖς τὸν Δεσπότην; Δὲν ἀνέχεσαι νὰ περιφρονηθῇς ἀπ' αὐτόν, καὶ δὲν νομίζεις ὅτι ὁ Θεὸς ἀγανακτεῖ, διότι τὸν ἐμπαίζεις, διότι τὸν περιφρονεῖς, ἀφοῦ δὲν θέλεις νὰ ὑπακούῃς εἰς αὐτόν;

Ὅτι δὲ δὲν θὰ σὲ περιγελάσῃ εἶναι φανερόν ἐξ αὐτοῦ. Ἄν μὲν τὸν τιμωρήσῃ, θὰ εἶναι πολὺς ὁ χλευασμὸς, πολλὴ ἡ περιφρόνησις, (διότι τὸ πρᾶγμα εἶναι δαίμονας μικροψυχίας), ἀν δὲ τὸν συγχωρήσῃ, πολὺς θὰ εἶναι ὁ θαυμασμός. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐνδεικτὴς μεγαλοψυχίας. Ἄλλ' ἐκεῖνος δὲν γνωρίζει, λέγει. Ἄς γνωρίξῃ ὁ Θεός, διὰ τὰ ἔχῃς μεγαλύτερον μισθόν. Διότι λέ-

¹² Εφεσ. 4, 26.

γει· «Δανεῖζετε παρ' ὧν οὐκ ἐλπίζετε ἀπολαθεῖν»¹³. Τοιοῦτοτρόπως καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι δὲν αἰσθάνονται ὅτι εὐεργετοῦνται, διὰ τὰ μὴ ἐλαττώσουν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνταπόδοσιν (ἐκ τοῦ Θεοῦ), ἀφοῦ μᾶς ἀνταποδώσουν τὸν ἔπαινον ἢ ὁ,τιδήποτε¹⁴. Διότι ὅταν δὲν λάθωμεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τίποτε, τότε θὰ λάθωμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μεγαλύτερα.

Τί δὲ εἶναι περισσώτερον ἀξίον γέλωτος, τί δὲ ψυχρότερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἢ ὅποια ὀργίζεται διαρκῶς καὶ θέλει νὰ ἐκδικηθῇ; Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία εἶναι γυναικεῖα καὶ παιδική. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνη (ἡ γυνὴ) ὀργίζεται καὶ πρὸς τὰ ἀψυχα, καὶ ἂν δὲν κτυπήσῃ τὸ ἔδαφος, δὲν ἀφήνει τὴν ὀργήν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ θέλουν νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τοὺς ἐλύπησαν. Ἐπομένως αὐτοὶ εἶναι ἀξιοὶ γέλωτος. Διότι τὸ νὰ ἐξουσιάζεσαι ἀπὸ τὸν θυμόν, εἶναι δαίμονας παιδικῆς διανοίας. Τὸ νὰ ἐξουσιάζῃς δὲ (τὸν θυμόν), εἶναι δαίμονας ἀνδρείας. Ἄρα δὲν περιγελώμεθα ἡμεῖς ὅταν ἐγκαρτερῶμεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι. Αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν εὐκόλως περιφρονουμένων ἀνθρώπων, τὸ νὰ μὴ νικῶνται ἀπὸ τὸ πάθος. Τῶν ἀξίων περιφρονήσεως δὲ εἶναι τὸ νὰ τρέμουν τόσο τὸν γέλωτα ἐκ τῶν ἄλλων, ὥστε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ προτιμοῦν καὶ εἰς γνωστὸν πάθος νὰ ὑποπίπτουν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἀντιμάχωνται καὶ τὸν ἑαυτὸν τὸν νὰ ἀποκροῦν. Αὐτὰ εἶναι ἀληθῶς ἀξία γέλωτος. Λοιπὸν ὅς τὰ ἀποφεύγωμεν αὐτά.

Ἄς λέγῃ ὅτι, ἐνῶ μᾶς προεκάλεσε ἀπειρα κακὰ, αὐτὸς δὲν ἔπαθεν οὐδέν. Ἄς λέγῃ ὅτι καὶ πάλιν ἂν ἐπιτεθῇ εἰς ἡμᾶς θορυβώδης, δὲν θὰ πάθῃ οὐδέν. Δὲν θὰ ἐκήρυττε κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἀρετὴν μας, δὲν θὰ ἀ-

¹³ Λουκ. 8, 34.

¹⁴ Λουκ. 14, 14.

νεζήτῃ ἄλλους λόγους, ἂν ἤθελε νὰ μᾶς ἐπαινέσῃ, παρὰ αὐτά, τὰ ὅποια νομίζει ὅτι τὰ λέγει διὰ νὰ κατηγορήσῃ. Εἶθε ὅλοι νὰ ἔλεγον δι' ἐμὲ αὐτά, ὅτι «εἶναι ἄνθρωπος ψυχρὸς καὶ ταλαιπώρος. Ὅλοι τὸν χλευάζουν καὶ αὐτὸς ὑπομένει. Ὅλοι πηδοῦν ἐναντίον του, αὐτὸς δὲ δὲν ἀποκρούει!». Εἶθε νὰ προσέθετον ὅτι «οὔτε ἂν θέλῃ ἡμπαρεῖ», διὰ νὰ ἦτο δι' ἐμὲ ὁ ἐπαινος ἀπ' τὸν Θεὸν καὶ ὅχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! Ὡς λέγῃ ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ψυχρότητος δὲν ἀνταποδίδωμεν. Αὐτὸ δὲν μᾶς θλάπτει οὐδόλως, ὅταν γνωρίζῃ ὁ Θεός, ἀλλὰ τοποθετεῖ τὸν θησαυρὸν μας εἰς μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν. Ἐάν πρόκειται νὰ προσέχωμεν ἐκείνους, θὰ τὰ χάσωμεν ὅλα. Ὡς μὴ ἴδωμεν τί λέγουν, ἀλλὰ τί πρέπει εἰς ἡμᾶς.

Ἄλλοι δὲ λέγουν· «δηλαδὴ νὰ μὴ μὲ περιγιάσῃ», καὶ μερικοὶ καυχῶνται. Ὡς τῆς ἀνοησίας τὸ μέγεθος! Οὐδεὶς, ὅστις μὲ ἠδίκησε, μὲ περιεγέλασε, λέγει. Δηλαδὴ, «τὸν ἐτιμώρησα». Καὶ θεσφαίως δι' αὐτὸ πρέπει νὰ περιγιάσῃ, διότι ἐξεδικήθη. Ἀπὸ ποῦ εἰσήχθησαν αὐτοὶ οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐντροπὴ καὶ καταστροφὴ, καὶ ἀνατροπὴ τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς καὶ πολιτείας; Ὡς γὰρ ὅχι ἀπὸ τοῦ ὅτι ὁμιλοῦμεν ἀντιθέτως ἀπὸ τὸν Θεόν; Διότι αὐτὸ τὸ ὅποιον σὲ καθιστᾷ ἴσον πρὸς τὸν Θεόν, τὸ νὰ μὴ ἐδικήσῃς δηλαδὴ, αὐτὸ τὸ θεωρεῖς ἄξιον γέλατος. Δὲν εἴμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἄξιοι νὰ περιγελώμεθα καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς, ἐπειδὴ οὕτως ἀντιλέγομεν πρὸς τὸν Θεόν;

Θέλω κάτι νὰ διηγηθῶ τὸ ὅποιον ἐγένεν εἰς παλαιὰν ἐποχὴν, ὅχι περὶ ὀργῆς, ἀλλὰ περὶ χρημάτων. Εἶχε κάποιος ἀγρόν, ὁ ὅποιος εἶχε ἐντὸς τοῦ κρυμμένον θησαυρὸν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὁ ἰδιοκτήτης. Αὐτὸν τὸν

ἀγρόν ἐκεῖνος τὸν ἐπώλησεν. Αὐτὸς ὁ ὅποιος τὸν ἡγόρασεν, ἐνῶ ἔσκαπτε αὐλάκας, ὥστε νὰ φυτεύσῃ καὶ νὰ τὸν φροντίσῃ, εἶρε τὸν θησαυρὸν νὰ εὕρισκεται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Ὅταν τὸ ἔμαθεν αὐτὸ ὁ πωλήσας, ἀφοῦ ἤλθε ἐχρησιμοποιεῖ θίαν πρὸς αὐτὸν ὁ ὅποιος εἶχε ἀγοράσει τὸν ἀγρόν, διὰ νὰ λάθῃ πίσω τὸν θησαυρὸν. Διότι ἔλεγε ὅτι εἶχε ἀγοράσει ἀγρόν, ὅχι θησαυρὸν. Πάλιν ἐκεῖνος τὸν ἀπέκρουσε, λέγων ὅτι εἶχεν ἀγοράσει τὸν ἀγρόν μαζί μὲ τὸν θησαυρὸν, καὶ νὰ μὴ κάμῃ οὐδένᾳ λόγον περὶ αὐτοῦ. Ἐφθασαν καὶ οἱ δύο εἰς ἀντιλογίαν, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἤθελε νὰ λάθῃ (τὸν θησαυρὸν), ὁ δὲ ἠγωνίζετο νὰ μὴ τὸν δώσῃ. Καὶ ἀφοῦ εἶδον τυχαίως κάποιον ἄνθρωπον ἐξέθετον τὰς ἀπόψεις των. Ἐπειτα τὸν ἡρώτων, εἰς ποῖον πρέπει νὰ περιέλθῃ ὁ θησαυρός. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐξέφρασε γνώμην, εἶπε δὲ ὅτι θὰ διαλύσῃ τὴν ἀμφισβήτησίν των. Διότι αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ κύριος. Καὶ ὅταν ἔλαθε τὸν θησαυρὸν, ἀφοῦ ἐκεῖνοι τὸν παρεχώρησαν μὲ τὴν θέλησίν των, ἔπειτα ἔπαθε ἀπειρα κακὰ καὶ εἰς τὴν πράξιν ἐμάθαινε ὅτι εὐλόγως ἐκεῖνοι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ αὐτόν.

Αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ περὶ τῆς ὀργῆς, καὶ ἡμεῖς νὰ ἀγωνιζώμεθα νὰ μὴ ἐδικαυώμεθα, καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν προεξηγήσει λύπην νὰ ἀγωνίζονται νὰ τιμωρηθοῦν. Ἀλλὰ ἴσως αὐτὰ φαίνονται ὅτι εἶναι καὶ κάποιος περίεργος. Διότι ὅταν περισσότερον καταλάβῃ ἡ παραφροσύνη, περιγελῶνται οἱ συνετοί, καὶ μεταξὺ πολλῶν παραφρόνων ὁ μὴ παράφρων φαίνεται ὅτι εἶναι παράφρων.

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ νὰ ὑπομείνωμεν καὶ νὰ συγκρατήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν, μὲ τὸ νὰ γινώμεθα καθαροὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ καταστρεπτικὸν πάθος, νὰ ἀξιώθωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

μέ την χάριν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Μονογενοῦς
του Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως
καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ,
τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 78

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΗ' — ΜΑ'
(ΚΕΦ. 13 — 19)

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

«Τὰ ἐκδοκόμενα ἅπαντα τοῦ ἐν ἁγίοις
Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
Ἑρμηνεῖα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων».
Τόμος Γ', Ἀθήναι 1874, σελ. 284 · 410.